

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Vzpomínky Miroslava Zachy na nucené práce v rakouském Linci

Jaroslav Beznoska

Bakalářská práce

2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jaroslav BEZNOSKA**
Osobní číslo: **H05221**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Historicko-literární studia**
Název tématu: **Vzpomínky Miroslava Zachy na nucené práce v rakouském
Linci**
Zadávající katedra: **Katedra historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Jaroslav Beznoska prostuduje vzpomínky Miroslava Zachy na dobu totálního nasazení v Linci a příslušnou literaturu obecnějšího zaměření. Na tomto základě zpracuje otázku každodenního života i výjimečných událostí týkajících se nuceně nasazených za 2. světové války. Součástí bakalářské práce bude edice zmíněných vzpomínek. (v příloze).

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

EIZENSTAT, S. Nedokonalá spravedlnost: uloupený majetek, nucené práce a nevyřízené účty druhé světové války. 1. vydání, Prostor, Praha. 2005. ISBN 80-7260-148-2. MAINUŠ, F. Totálně nasazení (1939-1945). 1. vydání. Mladá fronta, Praha. 1974. MOLÍK, F. Augsburská romance. 1. vydání. Československý spisovatel, Praha., 1965. POOL, J. Tajní spojenci Adolfa Hitlera. 1. vydání. Práh, Praha. 1999. ISBN 80-7252-015-6. RATHKOLB, O. NS-Zwangsarbeit: Der Standort Linz der Reichswerke Hermann Göring AG Berlin? 1938-1945. 1. Auflage. Böhlau Verlag, Wien. 2001, ISBN 3-205-99417-5. SEKYROVÁ, M. LENDEROVÁ, M. JIRÁNEK, T. Paměti a vzpomínky jako historický pramen. 1. vydání. Národní technické muzeum, Praha. 2006. ISBN 80-7037-152-8. SPOERER, M. Nucené práce pod hákovým křížem. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
Katedra historických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2009**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2010**

L.S.

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2009

Abstrakt

Bakalářská práce „Vzpomínky Miroslava Zachy na nucené práce v rakouském Linci“ se věnuje specifikům každodenního života totálně nasazených Čechů v budovaném státním koncernu Hermann Göring Werke v Linci. Hlavním pramenem mého bádání byly sepsané vzpomínky Miroslava Zachy na období od léta 1940 do dubna 1945, které strávil na nucených pracích. Z pramene jsem si vybral témata, která doposud v české historiografii byla zpracována buď jen okrajově, nebo jim čeští historikové pozornost doposavad nevěnovali. Vybrané zkušenosti a zážitky jsem zasazoval do kontextu dobových událostí obsažených v odborných publikacích a jiných veřejně přístupných pramenech osobní povahy z té doby. Cílem práce je postihnout, jakým způsobem se totálně nasazení Češi v rakouském Linci byli schopni vyrovnat se svojí novou životní situací. Z nuceně nasazených se stala specifická sociální skupina, ve které došlo k radikální proměně vnímání kulturních a společenských hodnot. Prostředí nevěstinců se stalo tak běžnou součástí jejich života jako jídelna nebo hospoda. Rozkrádání státního majetku bylo nezbednou legrací, zatímco okrást některého z nich byl neodpustitelný zločin. Pro řadu podnikavců se stalo prostředí nucených prací ideální příležitostí, jak zbohatnout, popřípadě si výrazně zvednout životní standard.

Abstract

Bachelor thesis „Remembrances of Miroslav Zacha on Forced Labour in Linz, Austria“ deals with everyday life specifics of the Czechs enforced to work in constructed state concern Hermann Göring Werke in Linz. Written memories of Miroslav Zacha of the period from summer 1940 to April 1945 were the main source for my research. Zach spent this period working in the concern. I picked those themes that have not been thoroughly investigated in the Czech historiography yet or the historians have not paid much attention to. I was implementing selected experiences in the context of contemporary events described in subject publications and other available public sources of the period. The aim of the thesis is to reflect how the Czech enforced workers were coping with their new life situation. They have all become specific social group in which the perception of cultural and social values radically changed. Disorderly houses became ordinary part of their lives such as lunch room or pub. Filching of state assets seemed to be prank only, whereas to rob one another was perceived as unforgivable crime. The environment of forced labour became an ideal opportunity to make money or markedly higher living standard for many hustlers.

Klíčová slova

Totální nasazení, nucené práce, Rakousko, Linz, druhá světová válka, deportace, otrocké práce, mladí Češi, sabotáže, sexualita, černý trh

Keywords

Enforced labour, Austria, Linz, Second World War, deportation, slave labour, young Czechs, sabotage, sexuality, black market

Prohlášení

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30. 06. 2010

Jaroslav Beznoska

Poděkování

Zde bych rád poděkoval lidem, bez jejichž přispění by tato práce nikdy nevznikla.

Předně bych chtěl poděkovat Mgr. Josefu Schwarzovi za poskytnutí sepsaných vzpomínek svého dědečka, které se mi tak staly originálním a cenným materiálem k historiografickému bádání.

Můj velký dík také patří doc. PhDr. Tomáši Jiránkovi, PhD., za jeho profesionalitu a vstřícnost při vedení mé bakalářské práce.

Nakonec bych rád poděkoval Mgr. Lud'ku Svobodovi, který mě přivedl k ideji zabývat se historií nucených prací a inicioval klíčové setkání s panem Schwarzem.

Obsah

Úvod.....	1
1. Autor vzpomínek Miroslav Zacha	4
2. Fenomén jménem Nucené práce za světové války.....	5
2.1 Totální nasazení v souvislostech.....	5
2.1.1 Historická zkušenost se zaměstnáváním cizinců na německém území.....	6
2.1.2 Nutná pracovní síla.....	7
2.1.3 Totální nasazení a ideologie	10
2.2 Totálně nasazení svědomím nacionálně socialistické ideologie	14
2.2.1 Likvidace prací	14
2.2.2 Ženská práce.....	16
2.2.3. Schizofrenní ideologie.....	17
2.2.4 Křesťanství ve službách nacismu	18
3. Češi totálně nasazení za 2. světové války.....	20
3.1 Česká pracovní síla ve válečném hospodářství	20
3.2 Řešení české otázky	21
3.2.1 Odvody před válkou	22
3.2.2 Pracovní úřady.....	23
3.2.3 Kavárenští povaleči a první ročníkové akce	25
3.2.4 Zoufalé deportace ke konci války	27
3.3 Jak se žilo totálně nasazeným za hranicemi	28
3.3.1 Transporty za hranice	28
3.3.2 Ubytování	29
3.3.3 Práce pro nepřítele.....	29
3.3.4 Strava.....	30
3.3.5 Gestapo	30
3.3.6 Mezinárodní vazby	31
3.3.7 Volný čas.....	32
3.3.8 Bombardování	32
3.4 Kvantifikace českého totálně nasazeného obyvatelstva.....	33
4 Hermann Göring Werke.....	35
4.1 Reichswerke Aktiengesellschaft für Erzbergbau und Eisenhütten Hermann Göring	35
4.2 Reichswerke AG für Erzbergbau und Eisenhütten Hermann Göring Linz.....	35

5. Vzpomínky jako historický pramen	38
6. Analýza pramenu	40
6.1 Vznik a důvody vzniku pramenu	40
6.2 Vnější analýza pramenu	41
6.3 Analýza textu jako literárního díla	42
6.4 Linecká reportáž	45
6.5 Profesionální karbaníci mezi totálně nasazenými	46
6.6 Dobře placení muzikanti	48
6.7 Neefektivní ale přesto nezbytná pracovní síla	50
6.7.1 Placená nepráce	50
6.7.2 Vysoká fluktuace a potrubí jako z Kocourkova	51
6.7.3 Melouch	52
6.7.4 Langsam aber sicher	52
6.7.5 Železný Ruda	54
6.7.6 Totálně nasazený osobním sluhou	55
6.7.7 Pálení kořalky a alkoholová vzpoura	57
6.7.8 Jak rozkrást Třetí říši	59
6.8 Kuplířstvím za záchranou čisté rasy	60
6.8.1 Totálně nasazení sponzorují válku	61
6.8.2 Linecké nevěstince v životě totálně nasazených	62
6.8.3 Pasák jako lukrativní zaměstnání	62
6.8.4 Šestnáctiletá prostitutka	65
6.9 Když není co jíst, Češi si poradí	68
6.9.1 Důmyslný podvod aneb Když dva jedí za sedm	69
6.9.2 Příležitost dělá zloděje	70
6.10 Totálně nasazení zaskakují ve vývoji	72
Závěr	75
Resumé	77
Použitá literatura	79
Seznam příloh	82
Přílohy	83

Úvod

Totální nasazení československého obyvatelstva a jeho deportace za hranice na nucené práce v průběhu druhé světové války patří mezi zásadní události v historii českého národa. Ve stínu událostí nacistické okupace Československa byli Češi, totálně nasazení za hranicemi, všeobecně odsuzováni jako kolaboranti. Z obětí války se tak stali vydědenci, jejichž osud nikoho nezajímal. Během Norimberských procesů bylo totální nasazení spojováno hlavně s deportacemi občanů bývalého Sovětského svazu a pracovním nasazením válečných zajatců. Osud osmi a půl milionů proti své vůli deportovaných civilistů zajímal jen okrajovou skupinu historiků jednotlivých deportacemi postižených národů. Ve výčitkami svíraném poválečném Německu bylo téma nucených prací zpracováváno jen o málo souvisleji. Většinou bylo spojováno s likvidací židovského obyvatelstva a sovětských válečných vězňů prostřednictvím nucené práce. Zrůdnost deportací civilního obyvatelstva a jeho vynuceného zapojení do válečné výroby zůstalo v pozadí řady obyčejnému člověku nepochopitelných událostí, jakými bylo systematické vyhlazování Židů nebo řádění jednotek SS na obsazeném území.

Zlom přinesla až řada vyhraných soudních procesů v USA v průběhu devadesátých let minulého století. Několika bývalým totálně nasazeným byl přiřknut nárok na odškodnění jako obětí 2. světové války. Tyto precedenty spustily lavinu žalob, na jejímž konci byl vznik nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“. Tato nadace vznikla v návaznosti na mezinárodní dohody z iniciativy vlády SRN a Iniciativy německého průmyslu. Totální nasazení se tak pro řadu historiků stalo aktuálním a zároveň málo probádaným tématem.

V České republice se partnerskou organizací nově vzniklé nadace stal v roce 2000 Česko-Německý fond budoucnosti. Ten zřídil Kancelář pro oběti nacismu, jejímž úkolem bylo vyřizovat žádosti o odškodnění obětí totálního nasazení a jiného nacistického bezpráví. Tato kancelář v roce 2003 založila obecně prospěšnou společnost Živá paměť, jejímž primárním úkolem bylo pečovat o odkaz obětí totálního nasazení. Teprve s Živou pamětí u nás vzniklo vědecké pracoviště, které se začalo souvisle věnovat bádání v oblasti nucených a otrockých prací českého obyvatelstva.

Proto jsme rád, že jsem získal možnost podílet se na bádání v této specifické kapitole naší historie. Vzpomínky Miroslava Zachy na pět let strávených na nucených pracích v rámci koncernu Hermanna Göringa v rakouském Linci jsou velmi svěbytným zdrojem informací o životě totálně nasazených. Miroslav Zacha své vzpomínky sepsal přibližně třicet let po jejich prožití, díky selektivní paměti se výběr témat, zážitků a postřehů zaměřuje na úplně jiné věci, než většina pramenů vzniknuvších bezprostředně po prožitých událostech. Zároveň

vzpomíná na linecké totální nasazení v narativní struktuře skrz své alter ego Miloše Horníka, díky tomu je ve sdělování svých zkušeností a zážitků mnohem otevřenější a nebojí se mluvit o tématech, se kterými by se člověk většinou nechlubil.

Nadace Živá paměť, protože pomáhá při přerozdělování prostředků určených na odškodnění obětí, sesbírala již ohromné množství výpovědí a pramenů o tom, jak totálně nasazení na nucených pracích trpěli, v jakých podmínkách museli žít a co všechno jim bezprostředně hrozilo. Řada zahraničních historiků se při analýze osudu totálně nasazených již dopodrobna zabývala jejich každodenním údělem. Proto Linecká reportáž, vzpomínky sepsané panem Zachem, naskýtá mnohé pohledy na běžný život totálně nasazených z úplně jiné perspektivy. Ukazuje, jakým způsobem se bavili, jak si dokázali vydělat neskutečné peníze, jak podváděli a rabovali nacistickou říši, čeho všeho byli schopni, když měli prachobyčejný hlad.

Proto jsem se rozhodl využít tento originální zdroj, nikoli abych potvrdil zkoumání a hypotézy řady jiných historiků, ale abych rozšířil a dokreslil doposud známou mozaiku životních zkušeností nuceně nasazených. Proto se ve své práci chci zaměřit na témata jejich každodenního života, která zatím nebyla nikterak souvisle probádána. To vše samozřejmě s ohledem na specifické podmínky, které se pojí s daným zkoumaným pramenem.

Většina publikací zabývajících se problematikou totálního nasazení jsou vydané vzpomínky, deníky nebo paměti. Až na výjimky se jedná o publikace, které spatřily světlo světa po roce 1996. Co se týče historických publikací zkoumajících totální nasazení, vyšla v roce 1974 kniha historika Františka Mainuše *Totálně nasazení (1939 – 1945)*. Tato kniha obsahuje vhléd do dané problematiky a je zatím jedinou českou publikací svého druhu. Přes ohromné informační bohatství je vyznění některých historických souvislostí poplatné tehdejšímu vládnoucímu režimu. Zároveň se zabývá téměř výhradně Čechy nasazenými mimo protektorát. Publikace postihující problematiku totálního nasazení uvnitř protektorátu vyšla až v roce 2003 pod záštitou Kanceláře pro oběti nacismu. Není bez zajímavosti, že teoretická část tohoto sborníku nazvaného *Nepřichází-li práce k tobě* je založena převážně na výsledcích zkoumání Františka Mainuše. V roce 2001 vydal svojí publikaci *Nucené práce pod hákovým křížem* profesor hohenheimské univerzity Mark Spoerer. Na díle pracoval jedenáct let. Kniha velmi přehledně shrnuje nejdůležitější faktory provázející totální nasazení v Třetí říši, tedy kromě vzniku a významu fenoménu samotného i existenční, sociální, ekonomické a společenské podmínky jejich každodenního života. Tato publikace u nás vyšla v roce 2005. Ve stejném roce se českým čtenářům dostala do rukou i kniha *Nedokonalá spravedlnost* od Stuarta Eizenstata, která se mimo jiné zabývá i nuceným zapojením civilního obyvatelstva do

válečné výroby a průběhem jejich odškodňování. Nuceně nasazenými a jejich existenčními podmínkami v rámci vznikajícího Göringova concernu v rakouském Linci se věnuje dvousvazková publikace NS-Zwangsarbeit: Der Standort Linz der „Reichswerke Hermann Göring AG Berlin". Ta zatím v českém překladu nevyšla.

Kromě odborných publikací či pramenů osobní povahy stojí za zmínku i beletrie zabývající se tímto tématem. Podařilo se mi prostudovat tři doposud vyšlé publikace. Nejznámější z nich je Ročník jedenadvacet od Karla Ptáčníka. Dobrodružný, ale žádnými extrémními literárními kvalitami oplývající román, byl přeložen i do řady světových jazyků. O mnoho zajímavější je novela Augsburská romance od Františka Molíka. První a zároveň poslední Molíkovo dílo je pozoruhodné nejen zajímavým popisem totálního nasazení ročníku 1924, ale i svými nesmírnými literárními kvalitami. Poslední román Pozor, bomby! od Karla Fabiána je dílem poznamenaným dobou svého vzniku. V roce 1958 nemohlo vyjít nic jiného než oslavná agitka na statečnost skupiny odhodlaných totálně nasazených komunistů. Tím samozřejmě trpí i Ptáčníkův Ročník jedenadvacet, ovšem v tomto případě se šablonovitost hlavních komunistických hrdinů výrazně rozmělní v záplavě ostatních postav a událostí. Celý přehled literatury zabývající se problematikou nucených prací je uveden na konci práce v seznamu použitých pramenů.

1. Autor vzpomínek Miroslav Zacha

Miroslav Zacha se narodil 11. prosince 1920 jako první dítě do rodiny třebíčského ševce Bohumila Zachy. Jediným Miroslavovým sourozencem byla mladší sestra Květa.

Miroslav Zacha vyrůstal v Třebíči a vyučil se zámečnickem. Vzdělání si ještě doplnil o maturitu dálkovým studiem v 60. letech. Za druhé světové války byl jako vyučený zámečník v roce 1940 poslán na nucené práce do říše. Cílovou stanicí se mu stal Linec, kde na zelené louce vznikaly závody patřící do koncernu Reichswerke Hermann Göring AG Berlin. V Linci strávil celý zbytek války a domů do Třebíče se vrátil pár dní před podepsáním německé kapitulace.

Válečné zkušenosti jej dovedly jako řadu tehdejších mladých lidí do KSČ. Z té vystoupil až na protest proti okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy v roce 1968. Po světové válce začal pracovat u policie. Jako člen Veřejné bezpečnosti působil až do svého odchodu do penze v 70. letech na Opavsku.

Od konce 40. let bydlel se svojí manželkou Olgou a dcerou Olgou v Hlučíně. Mezi jeho velké záliby patřila turistika a publicistika. V místním tisku uveřejňoval řadu svých úvah a glos, věnoval se i psaní poezie. Vzpomínkové dílo Linecká reportáž je jeho nejrozsáhlejším literárním dílem, na kterém pracoval na konci sedmdesátých let.

Miroslav Zacha zemřel 19. dubna 1986 ve věku nedožitých šestašedesáti let.

2. Fenomén jménem Nucené práce za světové války

2.1 Totální nasazení v souvislostech

Díky obrovskému posunu v industrializaci společnosti a rozmachu se stal válečný konflikt z let 1914 – 1918 první světovou válkou a i první opotřebovovací válkou. Původně krátké válečné dobrodružství přerostlo v zákopovou válku, ve které hrál rozhodující úlohu počet nasazených vojáků a množství a kvalita válečné techniky. I proto dlouhý a vyčerpávající konflikt s sebou poprvé přinesl fenomén známý pod označením nucené práce.

K využívání pracovní síly válečných zajatců přistoupily v první světové válce obě válčící strany. Ovšem Německo, které bylo z minulosti zvyklé na svém území doplňovat chybějící pracovní místa levnou zahraniční silou sezónních pracovníků, přistoupilo k nuceným deportacím civilního obyvatelstva z obsazených území a jeho zapojením do válečné výroby. Nejvíce postiženi byli v té době Poláci z obsazených území tehdejšího Ruska a Belgičané. V do té doby ruském Polsku byli k nuceným pracím již tehdy odváděni převážně polští Židé. Nucených prací byli ušetřeni jen Poláci pocházející z území patřícímu spojeneckému Rakousko-Uhersku, ti v Německu pracovali dobrovolně a mohli říši kdykoli opustit. V letech 1917 a 1918 pracovalo v Německu proti své vůli přibližně 410 000¹ Poláků.

V případě Belgie došlo v letech 1916 a 1917 k nucenému odsunu asi 61 000² civilistů, kteří se měli zapojit do průmyslové výroby. Belgie ale v té době byla neutrální stát. Na základě politického tlaku a silného odporu belgických civilistů Německo od deportací ustoupilo. Ale protože je potřebovalo, zachovalo se podobně jako před začátkem 2 světové války v protektorátě. Využilo v Belgii se výrazně zhoršujících životních podmínek a připravilo pro Belgičany „výhodné“ materiální pobídky, pokud půjdou pracovat do Německa. To přineslo částečné úspěchy a Belgičanů nakonec v Německu ke konci války víceméně dobrovolně pracovalo něco málo přes sto tisíc.

Nucené práce za první světové války lze jen těžko svým významem a rozsahem pro vedení válečného konfliktu srovnávat s nucenými pracemi za 2. světové války vypuknuvší o dvacet let později. Srovnání nesnesou dokonce ani pracovní a životní podmínky, které byly za první války nesrovnatelně lepší. Přes ohromný technologický vývoj v oblasti letectví bylo

¹ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 24

² SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 24

bombardování měst či fabrik spíše výjimkou. Zároveň drtivá většina nuceně nasazených pracovala v zemědělství, z polských civilistů to bylo celých 70 % a z dvou a půl milionu válečných zajatců jich bylo v zemědělství nasazeno 45 %. Přitom „jen“ 20 % v průmyslu.³

Fenomén totálního nasazení za druhé světové války se zrodil na základě tří pragmaticko-politických motivů. Prvním byla historická zkušenost s najímáním a působením zahraničních pracovníků na území Německa. Druhým byla nutnost rozšířit a maximalizovat válečnou výrobu a nahradit německé občany v produktivním věku, kteří museli na frontu. To bylo zvláště nezbytné po neúspěchu tažení v Rusku, po porážce u Moskvy a následné vyčerpávající a pro německé divize zničující porážce u Stalingradu. Třetím motivem bylo ideologicko-rasistické budování Nového světa pod nadvládou germánských nadlidí. Abychom pochopili, proč a jak vlastně vzniklo totální nasazení, je potřeba si všechny tři motivy přiblížit.

2.1.1 Historická zkušenost se zaměstnáváním cizinců na německém území

V dobách pozdního německého císařství docházelo k transferu pracovních sil z východu na západ a z vesnic do měst. To bylo dáno hlavně vývojem mezd, které byly v městech a západních oblastech císařství vyšší než na venkově a v jeho východní části. Proto se začaly ozývat hlasy, že na východě a převážně v zemědělství chybí pracovní síly. Jestli to byla skutečně pravda, nebo jestli šlo jen o snahu zaměstnavatelů stlačit cenu práce na minimum, nyní asi jen těžko dokážeme. Ovšem jasným následkem toho bylo zavedení ochranných cel pro zemědělce a doplňování pracovních sil z řad zahraničních sezónních pracovníků. Ti většinou pracovali při nižších mzdových a sociálních standardech než němečtí dělníci. Do východních částí říše přicházeli hlavně Poláci a Maďaři. V té době začalo docházet k výrazné diskriminaci zahraničních pracovníků, kterou lze považovat za vykořisťování. Přesto kvůli pořád lepším platovým podmínkám, než jaké byly u nich doma, se sezónní pracovníci do Německa neustále vraceli. Na začátku dvacátého století se jejich počet pohyboval mezi osmi sty tisíci až jedním milionem a tento stav s kolísavými obměnami panoval až do začátku první světové války. Od zaměstnávání cizinců na území Německa v období pozdního císařství byl už jen krůček k deportacím a nasazení zahraničního civilního obyvatelstva na nucené práce, převážně v zemědělství a hornictví, v průběhu vyčerpávajícího válečného konfliktu.

³ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 25

Spolu se vznikem Výmarské republiky pokračovalo i nadále sezónní zaměstnávání cizinců. Ovšem neadekvátní podmínky kapitulace dokonale ožebračily bývalé císařství. Neschopnost splácet své závazky, vysoká nezaměstnanost vlastního obyvatelstva a absurdní inflace vedly k výraznému poklesu počtu zahraničních pracovníků. Dalším rozhodujícím důvodem bylo zavedení tarifních limitů i pro cizince, kteří tak nemohli nabízet svoji práci levněji než domácí obyvatelstvo. Tyto tarify nebyly ani tak výsledkem jakéhosi sociálního osvícenství představitelů nové republiky jako ekonomicko-politickou snahou maximalizovat zaměstnanost domácího obyvatelstva. Ve dvacátých letech byl počet zahraničních pracovníků přibližně třetinový oproti situaci před válkou. V době velké hospodářské krize klesl dokonce na desetinu. Ve třicátých letech se tento stav začal zvyšovat spolu s ekonomickým růstem národně socialistického hospodářství. Jisté konjunktury dosáhl stav zaměstnaných cizinců v roce 1938, kdy jich v říši bylo zaměstnáno něco přes 400 tisíc⁴. V období mezi oběma světovými válkami se zahraniční pracovníci rekrutovali hlavně z řad obyvatelstva Československa, Polska a Nizozemska.

2.1.2 Nutná pracovní síla

Výmarská republika byla z pohledu ekonomického hospodářskou fraškou, do jejíž rakve zatloukla poslední pomyslný hřebík světová hospodářská krize na začátku let třicátých. Nacionální socialismus se svojí líbivou populistickou ideologií a destruktivní politikou v době krize rozpouštěl jeden říšský sněm za druhým a v každých dalších volbách nabíral na síle. Převzetí moci Hitlerem 30. ledna 1933 bylo jen smutným vyvrcholením tragické zoufalé vnitropolitické situace.

Národně socialističtí politici propagovali tzv. národně stavovskou vzorovou ekonomiku, která ovšem nikdy nebyla uvedena do praxe. Konkrétním případem rozdílu mezi slovy a činy budiž opakované brojení proti velkopodnikatelům a neustálé vyzdvihování práv zaměstnanců. Po převzetí moci ovšem měl Hitler k velkopodnikatelům blíže, než se na první pohled zdálo. Po tzv. Röhmově puči z léta 1934, ve kterém bylo zlikvidováno revoluční křídlo NSDAP, nestálo vrcholným představitelům nacistické ideologie ve spolupráci s velkopodnikateli a zástupci obřích firem nic v cestě. Národní socialisté v podstatě vymazali veškeré odbory a zpomalili růst mezd. Za to dostali právo zasahovat do autonomního rozhodování všech klíčových podniků. Tahle symbióza ovšem velmi dobře fungovala – alespoň v prvních letech.

⁴ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 25

Velké státní zakázky a pobídky v průmyslu spolu s odeznívající krizí nastartovaly německou ekonomiku k rekordnímu růstu. V letech 1936 a 1937 nastala téměř plná zaměstnanost a už v roce 1934 některé obory začaly hlásit nedostatek odborníků. Německo se před vypuknutím války zařadilo na druhé místo za Velkou Británii, co se blahobytu obyvatelstva týče. Paradoxem ovšem je, že podíly samostatně podnikajících subjektů, státu a zaměstnanců dva roky před válkou vzrostly ve prospěch státu a podnikatelů na úkor zaměstnanců, než jak tomu bylo o desetiletí dříve. V tomto ohledu nacionálně socialistická ideologie selhala, ale to už bylo každému stejně jedno, bylo moc pozdě. Rychlý ekonomický růst s sebou nesl i neblahé důsledky. Již v roce 1936 se začalo projevovat rychlé zadlužování státu, horečná konjunktura a hrozící inflace. Je velmi pravděpodobné, že pokud by nedošlo k válce, která poté vedla k úplnému přechodu na válečný průmysl, německá ekonomika by se zhroutila a nacionálně socialistická elita by mohla být u moci vystřídána stejně rychle, jako se k ní dostala.

Vždyť i v protektorátně za probíhající světové války bylo k dostání mnohem více rozmanitého spotřebního zboží, než tomu bylo v „blahobytném“ Německu. A to přesto, že ekonomiky Československa, Německa a Rakouska byly společně úzce historicky a geograficky provázány. Ve třicátých letech více než dvě třetiny veškerého exportovaného zboží z Československa směřovalo právě do německy mluvících zemí.

O plné zaměstnanosti Německa v letech těsně před válkou jsem se již zmiňoval. Ve skutečnosti v roce 1938 udávaly Německé úřady práce nezaměstnanost v hodnotě 1,3 %⁵. Skutečnost ovšem byla o něco pesimističtější, podpora v nezaměstnanosti byla v Třetí říši tak zanedbatelná, že se spousta lidí na úřadu práce ani nehlásila.

V té době pracovalo v Německu ještě i něco málo přes 400⁶ tisíc zahraničních dělníků a již fungovaly pracovní koncentrační tábory⁷, jejichž „svěřenci“ byli využíváni jako dělníci na stavbách např. dálnic. Po anšlusu Rakouska, ke kterému došlo 13. března 1938, a událostech Křišťálové noci došlo i k maximálnímu možnému využití německého židovského obyvatelstva v pracovních táborech.

Vzhledem k tomu, že nacistická říše vyčerpala téměř všechny svoje pracovní lidské zdroje, bylo potřeba brát jinde. Zvlášť markantním se tento problém stal v momentě, kdy se začala připravovat válka a velký počet mužů v produktivním věku bylo potřeba nahradit na jejich původních pracovních pozicích. Ideálním řešením byly zahraniční pracovní síly. V té době byli kromě německých Židů k dispozici po vzniku Protektorátu z 16. března 1939 i čeští

⁵ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 30

⁶ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 25

⁷ První koncentrační tábor byl založen již 22. března 1933, byl jím tábor v Dachau.

dělníci. Průmyslově velmi rozvinuté české země byly pro nacistické Německo velmi důležitým zdrojem výroby. Zároveň byl v tehdejší Československu i dostatečný počet lidí bez práce. Podle údajů z roku 1937 byla v Československu zdravá konkurenční nezaměstnanost okolo 5,5 procenta⁸. Po uzavření Mnichovské dohody a okleštění Československa o Sudety z 29. září 1938 došlo k výraznému růstu počtu nezaměstnaných.

Řádění sudetských Němců, které se vyznačovalo perzekucí českého obyvatelstva, vypalováním domů, šikanou v sudetských továrnách a firmách, častými fyzickými útoky atp. donutilo velké množství Čechů opustit s celými svými rodinami své domovy a přestěhovat se do vnitrozemí. Tito lidé odkázáni na pomoc a solidaritu starousedlíků z okleštěného Československa rozšiřovali řady nezaměstnaných a vyčerpávali státní pokladnu. Pro spoustu živitelů rodin nebylo jiného zbylí, než se sebrat a vyrazit za hranice na německé území pracovat. Nábory českých nezaměstnaných, či přetahování zaměstnaných odborníků významně zesílily v době okupace před tažením do Polska. Další výraznější nedostatek pracovních sil v Německu nastal spolu s realizací plánu Barbarossa a počátkem války proti Sovětskému svazu. Své jistě udělaly i na zelené louce rostoucí průmyslové komplexy, jakým byl například Reichswerke AG für Erzbergbau und Eisenhütten Hermann Göring Linz⁹ v Rakouském Linci, kde bylo potřeba desítek tisíc lidí, kteří je nejdříve postavili a poté v nich začali vyrábět produkty pro potřeby války. Čím delší válka byla, tím více německých mužů odcházelo válčit na frontu. Jejich místa bylo potřeba nahradit. Bylo potřeba také průběžně nahrazovat mrtvé zahraniční nebo již nepoužitelné (zmrzačené, těžce nemocné, vyčerpané, uniknuvší) zahraniční pracovníky. O snižování jejich počtů se starala hlavně špatná strava, nedostatečná kvalifikace na pracovišti, téměř neexistující dodržování bezpečnosti práce, Gestapo a také spojenecké bomby, které se zaměřovaly na průmyslovou výrobu.

Ve druhé polovině války vznikaly speciální oddíly zahraničních pracovníků, jako byla Technische Nothilfe, které likvidovaly následky čím dál tím mohutnějšího bombardování nacistických měst. A samozřejmě když se Německá armáda po porážce u Moskvy a u Stalingradu dala na vítězný ústup, bylo potřeba budovat nekonečné množství obranných valů, zákopů, pevností, k čemuž sloužila tzv. organizace Todt, jež byla složena z válečných vězňů a totálně nasazených zahraničních civilistů.

Rychlý rozmach nacistického hospodářství dovoval Němcům buď vyrábět, nebo válčit. Nabízí se tu jistá analogie s fungováním antického římského impéria. Za Římany a na

⁸ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 30

⁹ RATHKOLB, O. *NS-Zwangsarbeit: Der Standort Linz der „Reichswerke Hermann Göring AG Berlin“ 1938-1945*. 1. Auflage. Böhlau Verlag, Wien. 2001, ISBN 3-205-99417-5.

Římany pracovali otroci, které přivlekli z území, jež Římané dobyli. Dle filozofů a historiků může za pád římské říše její neschopnost oprostít se od vedení hospodářství založeném na práci otroků. Vždyť Římané byli na technické a kulturní úrovni, kdy by podle všeho měli být schopni vytvořit parní stroj. Ale proč by se o to vůbec pokoušeli, když ho nepotřebovali? Protože práci parního stroje zastaly nekonečné přívaly otroků z dobytých území. A kdo by se předřel pro nepřítele... Když byl Řím v koncích a Hanibal stál před jeho branami, najednou se hodili gladiátoři a otroci, kterým byla slíbena svoboda za boj proti kartágskému nepříteli. V nacistickém Německu verbovali do armády v pracovních lágrech odvláčené civilisty - mezi Ukrajinci k Vlasovcům či mezi Chorvaty k divizím Ustašovců.

Německé válečné hospodářství založené na zavlčení „nepřátel“ do srdce říše a jejich otrocké práci by bylo efektivní jen v případě krátké rychlé války s vítězným koncem. Při dlouhotrvajícím opotřebovávajícím konfliktu byly jedním ze základních kamenů, na nichž byla postupně vystavěna porážka nacismu, právě nucené práce civilních obyvatel podmaněných národů. A osobní tragédie maršála Pauluse byla jen symbolickou analogií osudu, jenž potkal jeho římského jmenovce, který byl obklíčen a drtivě poražen ve slavné bitvě u Cann již o dva tisíce let dříve právě Hanibalem.

2.1.3 Totální nasazení a ideologie

Vztah nacistické ideologie k ostatním národům a rasám vzešel ze stigmatu prohrané první války, ze zneužití běžných předsudků obyčejných lidí v promyšlené propagandě, a z kombinace ideologicko ekonomických teorií sociálního darwinismu a vyhraněného malthuzianismu.

Vyhraněný sociální darwinismus považuje zápasy o území mezi národy za přirozené, a proto přiznává jednotlivci jako takovému právo na existenci jen jako součásti národa. Vyhraněný malthuzianismus úzce souvisí se sociálním darwinismem. Se jménem britského národního ekonomy Thomase R. Malthuse (1766-1834) se pojí pesimistická představa, že růst potravinové základny nemůže držet krok s přirozeným růstem obyvatelstva, a proto musí neodvratně docházet k hladomorům nebo k zápasům o půdu.¹⁰

Řada nacistických ideologů se snažila prezentovat rasovou teorii nacionálního socialismu jako svébytnou vědu. Ovšem vytvořila akorát nevěrohodný zmatek, z něhož pár prvoplánových hesel založených na historických rasistických předsudcích dokázalo většině

¹⁰ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 28

německého národa vstřípit pokud ne nenávisť, tak alespoň nedůvěru a strach vůči příslušníkům cizích národů.

Na pomyslné škále rasové stupnice stál německý nadčlověk, v závěsu s ostatními germánskými národy. Poté následovaly anglosaské, románské a slovanské národy. Na nejspodnější stupnici byli již jen Židé, Cikáni a ostatní barevné rasy.

Absurdním kontrastem rasistické ideologie hitlerovského Německa byla jeho válečná politika. Jak by totiž jinak mohla obstát nechvalně známá tzv. „osa zla“ Berlín-Řím-Tokio. Vždyť „žlutí“ japonští spojenci, ač o nic menší rasisté než nacisté, byli na jejich ideologické stupnici až úplně nejniže.

Zvláštní logiku nacistické propagandy mělo i napadení slovanského Sovětského svazu, se kterým mělo do té doby Německo uzavřeno dohodu o neútočení a Němci byli i svolní se s „rudými bratry“ rozdělit o rozbité Polsko a východní Evropu.

Ukázkovým paradoxem nacistických slov a činů byla válka proti Velké Británii. Podle informací z Goebbelsových osobních deníků a teorií řady historiků, Hitler nikdy nechtěl dobít a obsadit Velkou Británii, ale snažil se ji přimět, aby se stala jako velký anglosaský národ jeho spojencem a pomohla mu zlikvidovat Sovětský svaz.

Proto v době tažení do Francie přes Benelux dovolil Hitler Britům evakuovat cca 400 tisíc vojáků v legendární operaci Dynamo, ač měl dost prostředků a času je zajmout či úplně zlikvidovat. A to mezi Stalinem a Hitlerem panoval mír podpořený uzavřenými smlouvami o neutralitě Ribentrop-Molotov a mezi Německem a Velkou Británií zuřila nefalšovaná válka.

Proto také Hitler pozitivně kvitoval zprávu, že umírněného Chamberleina vystřídal řízný Churchill, a to i přes skutečnost, že jednou z prvních věcí, kterou Churchill v úřadě nechal udělat, byl rozkaz bombardovat Berlín.

A proto součástí slavné letecké bitvy o Británii byly pouze papírové plány invaze tzv. operace Lvoun, ale již žádné skutečné fyzické přípravy. Šlo pouze o snahu námořní blokadou, leteckou převahou a neustálým bombardováním Velkou Británii nikoli zničit, ale přesvědčit ji, aby se raději spojila s Německem proti sovětům resp. Slovanům.¹¹

O tom, že nacistický rasismus nebrali vážně ani vrcholní představitelé Sovětské svazu, svědčí Stalinova snad naivita, když nebyl několik dní schopen uvěřit, že byli Německem skutečně napadeni, a jakkoli vojensky zakročít. Přitom ve válce mezi Německem

¹¹ IRVING, D. *Goebbels, pán myšlenek třetí říše*. 1. vydání. JOTA, Brno, 2004, ISBN 80-7217-293-X. David Irving prozkoumal všech 80 000 stránek osobních denníků Josepha Goebblese, které ukořistila sovětská armáda. Informace z denníků a šest let strávených v západních archivech daly vzniknout první úplné biografii Hitleova důvěrníka a mistra nacistické propagandy. Kniha přináší neotřelý pohled na události spojené s druhou světovou válkou a propojuje je do nepřiliš známých reálií a souvislostí. Rovněž je potřeba připomenout, že její autor se nechvalně proslavil popíráním Holocaustu.

a Sovětským svazem nešlo jen o rasismus. Sovětský svaz byl nositelem hodnot komunistické ideologie, která byla zároveň v příkrém rozporu s nacionálním socializmem. A samozřejmě z pohledu hospodářsko-politického šlo o konflikt dvou bezprostředně sousedících světových velmocí a Sovětský svaz měl na svém území strategické zásoby nerostného bohatství, které Německo ke své expanzivní politice nutně potřebovalo.

Nelze se proto vůbec divit, že východní fronta byla rozhodujícím a nejvíce vyčerpávajícím evropským bojištěm druhé světové války. Všechny tyto faktory také měly velký vliv na přístup nacistů jako okupantů rozsáhlého území Sovětského svazu k jeho civilnímu obyvatelstvu a na jeho deportace a zapojení do nucené válečné výroby na území říše.

Těsně po zdrcující porážce německých vojsk u Stalingradu vyšla vyhláška RSHA (Hlavní úřad říšské bezpečnosti), ve které se pokoušeli nově kategorizovat zahraniční dělníky. Původní kategorizace pocházela z ledna 1941 a dělila pracovníky jen na „zaměstnance germánského původu“ a na „zaměstnance z cizích národů“. Nová vyhláška rozlišovala pracující z „germánských národů“, z „negermánských satelitních národů“, „negermánských národů pod německou svrchovaností“ a „východní pracovníky“, těmi byli lidé pocházející z obsazených území Sovětského svazu. Každá tato skupina měla různá práva a privilegia, odstupňovaná podle této nové kategorizace s tím, že skupina „východních pracovníků“ byla de facto bez jakýchkoli práv.¹²

Rasová diskriminace, ideologická nenávist a strach ze špatně se vyvíjející situace na východní frontě výrazně snižoval šance na přežití zavlčených sovětských civilistů a sovětských válečných zajatců do Říše.¹³

Stalingradská porážka zároveň i přes odpor RSHA přiměla režim bezděčně nasadit vůči „východním národům“ mírnější způsoby zacházení. To ovšem trvalo jen necelého půl roku. Koncem června 1943 si totiž RSHA zase prosadilo svou a od té doby Poláci a východní dělníci ztratili právo na soudní proces a jakýkoli jejich delikt řešil napřímo bezpečnostní aparát podléhající nekompromisnímu Himmlerovi.¹⁴

¹² SPOERER, M., *Nucené práce pod hákovým křížem*, Argo, 1. vydání, 2005, ISBN 80-7203-708-0 s. 27

¹³ Obyvatele východních zemí mohl beztrestně bít kterýkoli Němec, aniž by mu hrozil jakýkoli trest, a to ani v případech, kdyby jim způsobil smrt. Např. v autobiografické knize Vídeňská cela číslo 107 od Oldřicha Záchy popisuje autor svůj zážitek, kdy skupinka vojáků ve vídeňském Prátru bezdůvodně surově ztloukla do bezvědomí čtyři ukrajinská děvčata a jednoho chlapce.

¹⁴ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 175

Němci odvěkli během druhé světové války dva a tři čtvrtě milionu civilních osob na nucené práce z obsazených území Sovětského svazu, přičemž bez několika desetin procenta byla polovina z nich ženy. Z tohoto počtu jich nepřežilo něco přes půl milionu.¹⁵

V poměru k úmrtnosti civilních pracovníků ostatních národů se jednalo o abnormální sumu, která byla výsledkem jejich nasazování na nejtěžší práce, budování válečných opevnění proti postupující Rudé armádě, menším přidělnům potravin, výrazně horší zdravotní péči, častému odesílání do koncentračních táborů za banální a nesmyslné přestupky, řádění gestapa a samozřejmě i beztrestná šikana a bití ze strany nacistických dozorců a předáků. Vysokou úmrtností trpěli i silně diskriminovaní a nenávidění Poláci, ke kterým se nacisté chovali podobně jako k sovětským občanům. Vždyť v té době byla jedna z nejhorších německých nadávek „polský pes“.

Velkou měrou se na této situaci podepsalo i nařízení o trestním právu z prosince 1941, které se vztahovalo na obsazené oblasti Polska. Dalo se vykládat velmi libovolně, takže i sebedrobnější přestupek mohl být trestán smrtí. Zavlčených Poláků z počtu 1,6 milionu nepřežilo nucené práce něco kolem 130 tisíc, počet trvale zmrzačených či jakkoli jinak postižených osob byl ještě výrazně vyšší.¹⁶

Výše uvedená čísla vyplývají z dochovaných údajů, které sice nemají kvůli neexistujícím nebo zničeným záznamům stoprocentní vypovídající hodnotu, ale jsou to velmi přesné odhady pečlivě zpracované četnými statistiky a historiky.¹⁷

¹⁵ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 214

¹⁶ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 214

¹⁷ O kvantifikaci počtu nuceně nasazených civilních pracovníků a válečných zajatců v Třetí říši se pokoušel Ulrich Herbert ve statistickém přehledu Arbeitseinsatz für das Grossdeutsche Reich (Pracovní nasazení pro Velkoněmeckou říši). Tyto statistické údaje byly ovšem zpracovány jen k 30. září 1944, tedy nepostihovaly celé období 2. sv. v. a ani nezohledňovaly časovou fluktuaci. Herbert odhadoval celkový počet nasazených zahraničních dělníků a zajatců zapojených do výroby na 9,5 milionu. V rámci Norimberských procesů a i později byly udávány nedoložené počty okolo 14 – 15 milionů nucených pracovníků a to i včetně vězňů z koncentračních táborů. Hospodářský historik z NDR Jürgen Kuczynsky odhadl počet nuceně nasazených na 13,5 milionu, přičemž i sám autor považoval tento odhad za nadsazený. O počtech nuceně nasazených za války se začalo seriózně diskutovat až po roce 1998, kdy byla zahájena debata o odškodňování obětí války. Této problematice se podrobně věnuje kniha *Nedokonalá Spravedlnost* od Stuarda E. Einzenstata, která v ČR vyšla u nakladatelství Prostor v roce 2005. Nejnovější vědecko-historické výzkumy potvrdily Kuczynského odhad, když přišly s číslem cca 13,5 milionu – 8,4 milionu civilních pracovníků, 4,6 milionu válečných zajatců a 1,7 milionu pracovníků ve dvojí evidenci (Jednalo se např. o válečné zajatce, jejichž status byl překlasičkován na civilisty. Nebo šlo o zahraniční pracovníky, kteří za porušení nacistických zákonů byly odesláni do koncentračních táborů. Konkrétním příkladem jsou např. polští váleční zajatci. Poražené Polsko bylo prohlášeno za území Velkoněmecké říše tzv. *Polský government* a bývalým válečným zajatcům ihned zapojeným do výrobního procesu byl převeden status na civilisty – kvůli mezinárodnímu právu omezujícímu práci zajatců a také ekonomické náročnosti spravovat vězeňské tábory a hlídat zajatce.)

2.2 *Totálně nasazení svědomím nacionálně socialistické ideologie*

2.2.1 **Likvidace prací**

Nucené práce sloužily mimo jiné také k likvidaci politických a ideologických protivníků. Šlo o konflikt dvou přístupů. Tím prvním bylo ekonomické využití maximálního pracovního nasazení dělníka, jehož důsledkem byla jeho fyzická likvidace. V tom druhém zase šlo o likvidaci motivovanou rasovou ideologií, jejímž prostředkem byla práce. Mnohvrstevnatý rozpor mezi oběma přístupy je označován jako tzv. „likvidace prací“.

O tom, že princip využití práce k likvidaci ideologicky nevhodných oponentů převládal, hovoří historické údaje. Zvláště markantní se to jeví na postavení zajatců. Západní váleční zajatci byli do výroby zapojováni hlavně jako odborníci v komplikovanějších technických odvětvích a požívali u Němců jistého respektu díky své odbornosti. Jejich pobyt ve vězeňských táborech a zacházení s nimi podléhalo pravidlům Ženevské konvence a měli přístup k dodávkám Červeného kříže. Oproti tomu Sovětské váleční zajatci byli využíváni v hojně míře k nekvalifikovaným těžkým pracím například v hornictví. Přestože jejich práce byla pro Německý válečný průmysl nezbytná, od roku 1942 až do konce války přiděly potravin zůstávaly pod existenčním minimem. Ženevská konvence pro ně neexistovala, stejně tak Červený kříž. Od napadení Sovětského svazu až do konce války jich v zajetí zemřelo 1,3 milionu¹⁸. S cynickým nadhledem lze říci, že se asi v tomto případě mohla zdát likvidační těžká práce v hornictví a stavebnictví zároveň ekonomicky efektivní. Potřeba nekvalifikované hodně levné síly, která byla nahraditelná ze zdánlivě nekonečných transportů sovětských zajatců, vyhovovala jak ideologickým potřebám režimu, tak i ekonomickým potřebám představitelů soukromé sféry, kteří se většinou o zlepšení podmínek nuceně nasazených zajímali jen v okamžiku, kdy to vedlo k vylepšení vlastní hospodářské bilance.¹⁹

Kapitolou samou pro sebe bylo zapojení německých Židů do nuceného pracovního procesu. K prvnímu kroku se nacisté trochu překvapivě odhodlali až ve Východní marce

¹⁸ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 178

¹⁹ V tomto ohledu ovšem nelze jednoznačně všechny strkat do jednoho pytle. V Německu resp. ve Velkoněmecké říši se našla velmi početná skupina nefanatických lidsky uvažujících zaměstnavatelů a představitelů soukromých společností. Jednalo se většinou o malé nebo střední podniky. Sféra lidskosti ve velkých firmách ale výrazně ustupovala touze zalíbit se politickým představitelům a mít co nejlepší hospodářské výsledky, z kterých se bude dát vycházet po skončení války. Nemluvě o tom, že stranický aparát dokonale prorostl hlavně do velkých klíčových společností, které v nejvyšší míře zpotřebovávaly levnou práci totálně nasazených.

v říjnu 1938. V čerstvě připojeném Rakousku byli tamní Židé přiměni k nuceným pracím ve Vídni. Chvilku po Křišťálové noci v listopadu 1938 byli židovští nezaměstnaní donuceni pracovními úřady pracovat, většinou se jednalo o pomoc při žních, budování silnic nebo i v průmyslu. Od poloviny října 1941 začali být totálně nasazení Židé deportováni do ghatt ve východní Evropě. Vzhledem k tomu, že se nacistická ideologie zavázala vyčistit Velkoněmeckou říši od Židů, počty nasazených Židů v říši postupem času klesaly.

Jednou z bizarních akcí nacistů byla tzv. „Tovární akce“. V roce 1943 byla ještě část Židů nasazených v říši ve zbrojním průmyslu a nacisté chtěli tyto továrny od nich nadobro vyčistit. Jednalo se ovšem o Židy žijící převážně ve smíšených manželstvích. Proti deportacím svých mužů vyšly německé ženy do ulic a otevřeně protestovaly. Německý státní aparát se bál proti ženám zasáhnout a raději od deportací upustil.²⁰

V případě Židů šlo o jasné vítězství ideologie nad ekonomickým přístupem. Do koncentračních táborů či do likvidačních pracovních táborů byli posíláni i vysoce kvalifikovaní Židé, za které se v četných továrnách po celém Německu těžko sháněla náhrada. *„Základní rozdíl mezi novodobými otroky a vězni koncentračních táborů se týkal zájmu amerických otrokářů zachovat pracovní sílu svých otroků. O chování dozorců SS se však něco podobného dalo prohlásit jen stěží.“*²¹

Na druhou stranu byla ideologická likvidace Židů velmi ekonomicky přínosná přímo pro německý stát. Jedna z největších zrůdností holocaustu byla v tom, že do té doby byl antisemitismus naprosto běžný společenský jev a lidé formátu Masaryka, kteří proti antisemitismu aktivně vystupovali, byli spíše výjimkou. Likvidace minoritní, ale velmi bohaté skupiny obyvatelstva, přinesla nacistům pro každý autoritářský režim tak potřebného ideologického nepřítele a zároveň velké bohatství, které mohli zneužít ke svým nebezpečným cílům. Není také tajemstvím, že otevřeně nepřátelství vůči Židům přineslo Německu spoustu štědrých sponzorů z celého světa. Tím nejvýznamnějším byl Henry Ford, americký geniální podnikatel a zároveň primitivní antisemita. Ale abychom nemluvili jen o nenávisti k této minoritní skupině, jedním z nejsmutnějších paradoxů nacistického antisemitismu je nepříliš známý fakt, že mezi nejštědřejší sponzory nacistické pokladny patřili i američtí Židé.²²

²⁰ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 32

²¹ BORÁK, M. – JELÍNEK, T. – KRAUSOVÁ, A. *Nepřichází-li práce k tobě*. 1. vydání. Kancelář pro oběti nacismu, Praha. 2003. ISBN 80-239-2505-9. s. 19

²² Velmi zdařilý a čtivý kompilát o nástupu Hitlera k moci a jeho financování vytvořil James Pool, hypnoterapeut a odborník na mezinárodní terorismus. Světové proslulosti nabyl po vydání knih *Kdo financoval nástup Hitlera k moci* a *Tajní spojenci Adolfa Hitlera 1933-1945*. Obě knihy vyšly i v České republice. POOL, J. *Kdo financoval nástup Hitlera k moci*. 1. vydání. Práh, Praha. 1998. ISBN 80-85809-51-6. POOL, J. *Tajní spojenci Adolfa Hitlera*. 1. vydání. Práh, Praha. 1999. ISBN 80-7252-015-6.

Ovšem nacionálně socialistická ideologie dostala v „řešení“ židovské otázky zase trochu na frak. Ač se v posledních křečích zmítání představitelé režimu snažili seč mohli a hubili Židy ve vyhlazovacích táborech denně po desetitisících, byli už ve čtyřiačtyřicátém roce donuceni je přivést ve značném počtu zpět do říše na práci. A to i přestože se rok předtím bezpečnostní aparát holedbal, že říši od nich již úplně vyčistil.

2.2.2 Ženská práce

Nucené práce zahraničních civilistů musely zalepit jednu výraznou díru na pracovním trhu, kterou s sebou přinesla nacionálně socialistická ideologie, a tím byla ženská práce. Nacistická ideologie byla postavena na nápadném přeceňování fyzické práce. Role ženy měla být spíše pasivní rolí pečující manželky a matky, která pečlivým vedením domácnosti podporuje svého manžela, hlavu rodiny.

Již v roce 1933 NSDAP usilovala o vyčlenění žen z pracovního procesu. Ač se do této snahy vložilo mnoho energie, výsledky byly spíše vlašné. Přesto na začátku války bylo výdělečně činných jen zhruba 40 % německých žen. A mezi roky 1939 až 1944 stoupl tento stav pouhopouze o 4,4 %, což bylo dokonce i méně než přirozený přírůstek obyvatelstva.²³

Manželky vojáků přitom dostávaly od státu poměrně velkorysou podporu. „*Speer i Sauckel navrhovali, aby byla aspoň částečně potřeba pracovních sil saturována využitím práce žen, jak se tomu stalo ve Velké Británii a ve Spojených státech. Hitler se obával, že „by to ohrozilo morálku německých žen“ a jejich role matek a manželek by vzala za své.*“²⁴ Pokus znovu zapojit ženy do pracovního procesu by se neslučoval s ústředním bodem nacistické sociální a rodinné politiky. Nacisté by museli ženy buď přímo přinutit pracovat, nebo jim snížit státní příspěvky takovým způsobem, že by jim nic jiného než pracovat nezbylo. Tím by ovšem zároveň přiznali, že se Německu ve válečném úsilí daří podstatně hůře, než hlásala propaganda. Proto i místo německých žen museli do práce proti své vůli a přesvědčení cizinci.

²³ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem* 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 33

²⁴ POOL, J. *Tajní spojenci Adolfa Hitlera*. 1. vydání. Práh, Praha. 1999. ISBN 80-7252-015-6. s. 264

2.2.3. Schizofrenní ideologie

Nucené práce a s nimi spojené zavlékání cizinců a „podlidí“ do srdce říše rozleptávalo základní pravdy nacistické ideologie a oficiální propagandu činilo pokud ne přímo nedůvěryhodnou, tak alespoň zmatenou. Rozpor mezi tím, čemu obyčejní lidé mají věřit a tím, co znají, jim umožňoval udržet si zbytky zdravého rozumu a lidskosti v divokých a životu nepřejících letech války. Vždyť například s Italy jako nejbližšími spojenci Německa se mělo jednat mnohem lépe a měli více práv nežli např. Vlámové. A to Italové patřili podle oficiálního dělení k národům románským a do škatulky příslušníků „cizích národů“. Přitom v případě vztahů mezi Němci a Vlámami, kteří byli příslušníky nepřátelského státu, běžní občané oficiální propagandu ignorovali, protože s nimi měli historicky, kulturně a jazykově mnohem bližší vztahy. Ukázkový zmatek nastal po roce 1943, když italská vláda 4. září kapitulovala spojencům. Italové byli oficiálně označeni za zrádce a začalo se s nimi jednat stejně jako se slovanskými východními zajatci a civilisty. Podobně schizofrenní byl postoj ke všem německým „spojencům“, tedy obyvatelům satelitních národů, např. Slovákům. Ti ovšem nebyli v masovém měřítku nasazováni na nucené práce. Slovensko v té době ještě nebylo dostatečně průmyslově vyspělé a nenabízelo dostatek kvalifikované pracovní síly. Proto Slováci většinou dobrovolně odcházeli do říše jen jako pomocní dělníci do zemědělství.

Zvláštní status měli i Češi. Protože Česká kotlina byla protektorátem německé říše a počítalo se s ní jako s budoucím germánským „Lebensraumem“, byli Češi oficiálně bráni jako spojenci, přestože byli ve skutečnosti Německem okupováni. V případě Čechů nad nacistickými ideology zvítězili pragmatikové. Vyspělá průmyslová výroba a mnoho kvalifikovaných dělníků vynutili Čechům řadu výhod a svobod, přestože jako příslušníci podřadného slovanského národa měli být buď vyhubeni, nebo alespoň odstěhováni na východ.²⁵ Vnímání Čechů ve Třetí říši jako auslendrů resp. „podlidí“ fungovalo víceméně jen u fanatických nacistů. Například v Rakousku, kde tvrdých zastánců nacismu bylo výrazně méně než kdekoli jinde, byli Češi vítanými přáteli a odborníky. Vždyť na začátku války uplynulo sotva dvacet let od rozpadu rakouského mocnářství a historická a kulturní provázanost Rakušanů a Čechů byla mnohem silnější než štvavá propaganda nacistů. Svě udělaly i české kořeny v mnohých rakouských rodinách a zbytky českého jazyka roztroušeny

²⁵ Zastánci tvrdého přístupu k Čechům byli např. Reinhard Heydrich nebo K. H. Frank, kterým bylo slíbeno vyřešení „České otázky“ až po válce. Ve jménu pořekadla „kdo mečem zachází, jím i schází“ dopadli i oba jmenovaní. Na Reinharda Heydricha spáchalo v Praze dne 27. května 1942 úspěšný atentát české speciální komando vyslané exilovou vládou z Londýna. Karl Hermann Frank byl po válce československým soudem odsouzen k trestu smrti a 22. května 1946 v Praze popraven oběšením.

mezi obyčejnými lidmi. Krásným příkladem neúspěchů nacistické propagandy bylo mezi obyčejnými Rakušany a Němci poměrně rozšířené heslo „Slovan všude bratra má!“

2.2.4 Křesťanství ve službách nacismu

Další povážlivější trhliny dostával nacistický rasismus v podobě křesťanského učení. Nacisté se na rozdíl od jiných totalitních režimů, jakým byl například komunismus, nesnažili potlačovat víru v boha. Jejich „vědecky“ ověřená rasová teorie počítala s věčným tvůrcem, jehož záměrem měla být čistota germánské rasy a její právo na vládu nad světem.

To jim ovšem nebránilo, aby se pokusili oslabit vliv církve. Silnou proticírkevní propagandistickou kampaň rozjel Goebbels v roce 1937. Její součástí byly i zinscenované procesy s katolickými a protestantskými kněžími ohledně jejich homosexuální orientace a zneužívání mladých chlapců. *„Divadelní režii těchto politických procesů vypiloval k dokonalosti. První proces začal v Koblenzi v dubnu a týkal se františkánských mnichů obviněných ze sexuálních perverzností. Goebbels osobně dozíral na zpravodajství ze soudní síně. Jeden kněz zapletl do případu i trevírského biskupa. ... Z katolického Rakouska se na Goebbelse obrátil velvyslanec von Papen, který se tam obával naprostého zákazu německého tisku, pokud nedojde ke zmírnění tónu proticírkevní kampaně.“*²⁶ Nacisté svojí proticírkevní kampaní nic nezískali, mohli naopak jen ztratit. Proto od ní upustili a církev pokud nepodporovali, tak alespoň tolerovali.

Vztah římsko-katolické církve a německých nacionálních socialistů krásně dokumentuje snaha o prosazení Zmocňovacího dekretu. Po volbách v roce 1933 byla pověstným jazyčkem na vahách v Říšském sněmu Katolická strana středu. Aby Hitler prosadil Zmocňovací dekret, který měl přenést legislativu a rozpočtové výkony na další čtyři roky přímo na vládu, potřeboval v parlamentu hlasy Katolické strany středu, která byla stejně jako socialisté proti. Komunisté po požáru Říšského sněmu byli v té době ze hry. Hitler se na katolickou stranu rozhodl přitlačit přes osobu papeže. Papež Pius XI byl neskrývaný antikomunista. Podporoval veřejně Mussoliniho a v německém nacismu viděl odnož italského fašismu. Papež výměnou za ustanovení povinné výuky náboženství v německých školách přinutil Katolickou stranu středu hlasovat spolu s NSDAP. Přijetím Zmocňovacího dekretu se z do té doby demokratického Německa stal totalitní stát a Adolf Hitler jeho absolutním vládcem. To vše s více než jen požehnáním hlavy katolické církve.

²⁶ IRVING, D. *Goebbels, pán myšlenek třetí říše*. 1. vydání. JOTA, Brno. 2004. ISBN 80-7217-293-X. s. 325

Antisemitismus u věřících Němců uspět mohl, ovšem primární nenávist k cizím národům se jen těžko slučovala s křesťanskou morálkou. Protože totálně nasazení nebyli jen cizí „podlidé“ určení na práci, ale byla lidmi věřícími ve stejného boha a náležící ke stejné církvi. Například v silně věřícím Bavorsku bylo velmi běžné, že ve veřejných prostorách vedle sebe viseli ukřižovaný a portrét vůdce. Bizarnost tohoto výjevu si jistě dokáže každý představit. V rámci ročníkových akcí v Protektorátu Čechy a Morava byli do říše odvedeni i studenti kněžských seminářů, což nejednomu Němci nedávalo moc smysl. Svoji zkušenost z totálního nasazení popisoval Václav Dvořák, který patřil do ročníku 1921 a byl nasazen v rakouském Linci. „*V říjnu 1942, když začal zimní semestr, nás po první přednášce přerušili Němci z pracovního úřadu a všechny bohoslovce odvedli k prohlídce. Až na čtyři nemocné jsme dostali písemný příkaz, že musíme ihned odjet do Lince. Zde byla vybudována nová fabrika na výrobu tanků. Příkaz zněl - až do konce války. Druhý den večer v pět hodin jsme už odjížděli z budějovického nádraží. V noci nás zavelkli lidé v hnědých uniformách do jakéhosi polozbořeného lágru, kde jsme vestoje i vsedě přežili do rána. A ráno hned na různá pracoviště. Byl jsem přidělen k zedníkům a stavěl jakýsi nový pavilon. Mým šéfem byl starší Rakušák, který nemohl pochopit, že faráři musí nuceně pracovat.*“²⁷

²⁷ GÁLIS, R. *Občas zatoužím po solidaritě z kriminálu*. Katolický týdeník, květen 2004. [cit. 2010-01-18]. [online]. URL: <<http://www.katyd.cz/index.php?cmd=page&type=11&article=204>>

3. Češi totálně nasazení za 2. světové války

3.1 Česká pracovní síla ve válečném hospodářství

Silně exportně orientované Československo utrpělo rozpoutavší se ekonomickou krizí silné hospodářské škody, které se vyznačovaly sníženou výrobou, na kterou zaměstnavatelé zareagovali masivním propouštěním. Problémy s vysokou nezaměstnaností se začaly konsolidovat až v druhé polovině třicátých let.

V té době měli největší zájem o práci v Německu hlavně sudetští Němci, kteří z příhraničních málo industrializovaných oblastí hojně odcházeli za prací za hranice. Zaměstnávání českých nezaměstnaných Němců za hranicemi využívala nacistická propaganda ve svůj prospěch, proto se Československé úřady počty dělníků vyjíždějících za hranice snažily výrazně regulovat. „V roce 1938 žádaly německé úřady o 11 000 zemědělských dělníků. Československá strana však byla ochotna vydat povolení jen 7500 zájemcům.“²⁸ V oficiálním zdůvodnění stálo, že je to z obavy o dostatek zemědělského dělnictva na domácím území, skutečné důvody však byly hlavně politické. Informaci o československých Němcích a jejich práci za hranicemi republiky zmiňují jen pro dokreslení situace. Všichni totiž později po zabrání Sudet resp. po vniknutí nacistických vojsk na území okleštěné republiky získali německá občanství a jejich status neměl již nic společného s osudem českých občanů účastnících se nucených prací za hranicemi.

Kvůli přesnějšímu vymezení, o jaké skupině Československých obyvatel v této souvislosti hovoříme, je potřeba zmínit ještě další historické skutečnosti. Československo byla jako celek vyspělá průmyslová ekonomika, která disponovala rozdílnou regionální výkonností. Silně průmyslově vyspělá byla hlavně oblast Čech. Vysokou mírou industrializace disponovaly i území Moravy a Slezska. Slovensko a Zakarpatská Rus byly oblastmi převážně agrárními.

Slovensko se v březnu 1939 vyhlásilo samostatností a stalo se satelitním státem Třetí říše. Díky jeho agrárnímu charakteru a nízké kvalifikaci dělnictva mířili do říše za prací převážně sezónní pomocní zemědělstí dělníci. Jednalo se o dobrovolníky, kteří pracovali v zahraničí buď kvůli finančnímu prospěchu spojenému s vyššími platy, nebo z existenční

²⁸ MAINUŠ, F. *Totálně nasazení (1939-1945)*. 1. vydání. Mladá fronta, Praha. 1974. s. 10

nutnosti, když bezpodmínečně museli zajistit svoje rodiny a na Slovensku nemohli najít práci. Díky faktickému spojení Slovenska a Německa bylo právní postavení slovenských dělníků jiné, než-li dělníků z okupovaných zemí. Během druhé světové války odešlo za prací do říše přibližně 100 000 Slováků²⁹.

Po zániku tzv. Druhé republiky a osamostatnění Slovenska se stalo území Podkarpatské Rusi součástí Maďarska, dalšího satelitního státu Německa, tedy zaměstnávání obyvatel tohoto území v Třetí říši je zahrnuto v údajích a pramenech týkajících se Maďarska.

Kvůli výše zmíněným důvodům je totální nasazení československého obyvatelstva spojováno převážně s Čechy žijícími na území Čech, Moravy a Slezska, později na území označovaném jako Protektorát Čechy a Morava. Důvody pro jejich pracovní nasazení v říši byly jak hospodářské, tak politické. Těmi hospodářskými byla například vysoká kvalifikace dělníků a dostatek odborníků. Začlenění protektorátu do Velkoněmecké říše vyřešilo problém s devizami, s kterým se Německo neustále potýkalo již od začátku třicátých let. Mohutná průmyslová základna umožnila Němcům přesunout válečnou výrobu na území protektorátu. To je hlavně spojováno s postavou Reinharda Heydricha, třetího muže nacistického Německa, který když se stal faktickým protektorem, snažil se v strukturách NSDAP a mezi vedoucími složkami říše udržet a zajistit co nejvyšší vliv právě přesunem válečné výroby do na jím spravované území. S tím byly spojeny i půtky s jeho velkým rivalem Sauckelem³⁰, jejich vzájemnou řevnivost trochu komicky symbolizoval právě boj o české dělníky. Ke konci války byl přesun významné části válečné výroby na území protektorátu hlavně ze strategických důvodů. Protektorát byl na rozdíl od německých a rakouských měst jen minimálně bombardován.

3.2 Řešení české otázky

Mezi politické důvody přesunu značného počtu Čechů byla jakási předpříprava českého obyvatelstva na řešení české otázky. Šlo o dva koncepty. Umírnění nacisté počítali s přesídlením českého obyvatelstva kamsi za Ural. Ti radikální, mezi něž patřil Heydrich či K. H. Frank, počítali s poněmčením části obyvatelstva a s vyhubením zbytku po vzoru řešení židovské otázky. Řešení toho českého „problému“ bylo odloženo na dobu po válce,

²⁹ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0 s. 214

³⁰ Fritz Sauckel byl 21. března 1942 jmenován hlavním zmocněncem pro pracovní nasazení. Jeho úkolem bylo zajišťovat Třetí říši dostatečný počet dělníků z obsazených území. Byl jmenován na doporučení Alberta Speera.

protože nacisté Čechy kvůli jejich schopnostem a kvalifikaci bezpodmínečně potřebovali do válečné výroby. Odeslání značného počtu pracovních sil za hranice mělo v Čechách také vykořenit jejich češství rozmělněním v obrovském německém národě, a připravit zároveň půdu pro germanizaci českých zemí. Ovšem nejen podle výsledku války, ale i podle svědectví dochovaných z deníků a vzpomínek totálně nasazených lze říci, že nacisté dosáhli pravého opaku. Totálně nasazení v Třetí říši při sobě drželi mnohem pevněji než jejich spoluobčané v protektorátu.

Nucené práce zároveň hodně nahrávaly bezpečnostnímu aparátu. Vznik pracovních úřadů a vydávání pracovních knížek pomohly k vedení podrobné evidenci obyvatelstva a hodně komplikovaly život v ilegalitě. Zároveň minimalizovaly fluktuaci mezi zaměstnavateli uvnitř Protektorátu a znemožňovaly lidem určeným na práci za hranicemi se nechat skutečně či fiktivně zaměstnat doma. Jednou z funkcí ročníkových akcí bylo i vytržení té mladé generace z domácího prostředí, u které nejvíce hrozila odbojová činnost.

3.2.1 Odvody před válkou

Jak již bylo zmíněno ve všeobecném přehledu k situaci v Německu, v roce 1938 se tamní trh práce dostal na úroveň téměř úplné zaměstnanosti, přičemž problémy s nedostatkem odborníků se na německém hospodářství začaly projevovat již v letech 1936 a 1937. Československo jako geografický soused s historickými reminiscencemi byl vhodným zdrojem dostatečně kvalifikované pracovní síly. Převážně pak bezprostředně s Německem a Rakouskem sousedící vysoce industrializované Čechy a Morava. V té době sháněly v Čechách lidi soukromé německé společnosti jako byly Daimler-Benz nebo koncern I.G. Farben. V té době odcházeli lidé do Německa dobrovolně, většinou buď za lepším výdělkem nebo prostě proto, že doma nemohli sehnat práci a museli nějak živit sebe, popřípadě své rodiny. Tento druh najímání pracovní síly podléhal všeobecným právním normám a bilaterálním smlouvám mezi Československem a Německem. *„Rozsáhlou akci zahájili zástupci koncernu H. Göeringa, kteří jezdili zvláště po venkově a najímali zejména stavební dělníky. Dosáhli značných úspěchů hlavně na Moravě a v jižních Čechách. Několik set českých mužů odjelo na stavbu obrovských závodů budovaných v Linci. Pracovní podmínky, mzdy, ubytování a stravování tu byly vesměs mnohem lepší než kdekoli jinde. Také poměrná*

*blížkost domova byla důvodem, proč se najímačům z podniku v Linci podařilo získat tak velký počet Čechů mimo oficiální nábor.*³¹

K výraznému zhoršení podmínek došlo po podepsání Mnichovské dohody a okleštění Československa o Sudety. Zmenšené Československo se dostalo do hluboké hospodářské krize. „Z obsazeného pohraničí proudily statisíce uprchlíků. Do vnitrozemí se přestěhovalo 190 000 osob.“³² Většina těchto lidí, kteří přišli většinou o veškerý svůj majetek, byla odkázána na slabé sociální dávky a na pomoc vnitrozemských Čechů. Životní úroveň lidí rapidně klesala a nezaměstnanost rostla. Vláda začala organizovat tzv. pracovní útvary, kam byli umisťováni někteří nezaměstnaní. Za malý plat pracovalo pár tisíc lidí na stavbách silnic a při rekonstrukci železnic. Náhončí německých firem měli v té době žně. Ke konci roku 1938 se o české pracovní síly začala zajímat německá vláda. Patrně v té době se s českými dělníky začalo do budoucna kalkulovat jako s možnou pracovní silou pro říši. V lednu 1939 se mezi Prahou a Berlínem začalo otevřeně jednat o odesílání českých nezaměstnaných na práci do říše. Německé požadavky byly vyšší, než Praha chtěla uvolnit. Tečku za jednáními a již podepsanými smlouvami učinil vpád nacistických vojsk do Československa v polovině března 1939.

3.2.2 Pracovní úřady

Nacistická mašinérie byla připravená začít okamžitě využívat české pracovní síly. Hned v závěsu za okupačními jednotkami přišli němečtí úředníci, kteří začali tvořit síť pracovních úřadů. „Do Prahy přijela 18. března 1939 34členná skupina německých expertů, kteří byli dokonale seznámeni se svým úkolem a informováni o situaci v protektorátě. Rozdělili se na šest skupin a rozjeli se do českých a moravských měst, v nichž měli působit.“³³ Ono třídní „zpoždění“ dotáhli nacisté k absolutní preciznosti při tažení v Polsku. Tam úředníci pracovních úřadů jeli v těsném závěsu za útočnými jednotkami a častokrát otevírali pracovní kanceláře v polských městech, o která Wehrmacht ještě urputně bojoval.

Pracovní úřady rozjely propagandistickou kampaň lákající k práci za hranicemi. Kvůli existenčním problémům provázejícím řadu nezaměstnaných se stala první vlna odvodů nadmíru úspěšnou. Hlásily se tisíce mužů. V této fázi lze říci, že de jure za hranice na nucené práce odcházeli Češi dobrovolně, fakticky ale neměli na výběr. A jakmile se dostali za

³¹ MAINUŠ, F. *Totálně nasazení (1939-1945)*. 1. vydání. Mladá fronta, Praha. 1974. s. 18

³² MAINUŠ, F. *Totálně nasazení (1939-1945)*. 1. vydání. Mladá fronta, Praha. 1974. s. 10

³³ MAINUŠ, F. *Totálně nasazení (1939-1945)*. 1. vydání. Mladá fronta, Praha. 1974. s. 14

hranice, čekaly na ně stejné podmínky jako na jejich budoucí spolupracovníky z ročníkových akcí, zátažů na kavárny a kina atp. Tedy dřevěné lágry, špatná strava, méně peněz než měli slíbeno, gestapo, těžká práce, válka. V podstatě lze říci, že nacisté v předchozích měsících dělali co mohli, aby vytvořili Čechům v jejich domovině takové podmínky, kdy ve skutečnosti stejně neměli na výběr.

Zprostředkovatelé práce soukromých německých společností působily v protektorátě i v průběhu roku 1939 a sháněli hlavně kvalifikované dělníky na konkrétní posty. Proti jejich působení se postavili protektorátní úředníci z pracovních úřadů a snažili se jejich činnost eliminovat. Hlavním důvodem bylo, že protektorátní pracovní úřady po prvotním náporu měly velký problém dodržovat stanovené kvóty v dodávání dělníků do říše a soukromé společnosti shánějící si zaměstnance na vlastní pěst jim plnění limitů ještě ztěžovaly.

Najímání pracovníků soukromými společnostmi pokračovalo i v roce 1940 a i později, ale v již nijak významném množství, jednalo se řádově jen o stovky či tisíce takto odvedených lidí.

Do Německa na práci se podařilo dostat významnou část českých nezaměstnaných, zbytek byl rozptýlen po protektorátě při přípravách na plné využití jeho hospodářského potenciálu k válečným účelům. Po rychlém tažení do Polska nebylo najednou potřeba českých lidí. Třetí říše měla k dispozici ohromné množství polských válečných zajatců a na novém okupovaném území začaly řídit pracovní úřady.

Zvláštní postavení protektorátu v rámci Třetí říše také ovlivnilo postavení Čechů za jeho hranicemi. Pro Čechy byli Němci okupanty. Protektorát ovšem pro Němce byl součástí jejich říše, nikoli okupované území. Proto i Češi žijící na jeho území, ač byli Slované a dle nacistické ideologie podřadnými lidmi, byli právně považováni za spojence říše a bylo s nimi jinak zacházeno než například s Poláky. Proto po vítězství nad Polskem se nacistům naskytl ohromný zdroj levné pracovní síly a transporty z protektorátu co do četnosti se výrazně ztenčily. Je třeba podotknout, že Němci se k polským totálně nasazeným chovali velmi bezohledně a brutálně. Češi na tom byli přeci jen mnohem lépe a těšili se určitým privilegiím.

V lednu 1941 byl počet Čechů zaměstnaných na německém území přibližně 130 000, z toho bylo asi 8000 žen.³⁴

³⁴ MAINUŠ, F. *Totálně nasazení (1939-1945)*. 1. vydání. Mladá fronta, Praha. 1974. s. 25

3.2.3 Kavárenští povaleči a první ročníkové akce

Situace a poměrně poklidný vývoj se změnil 28. září 1941, kdy vystřídal von Neuratha na pozici zastupujícího říšského protektora Reinhard Heydrich. Ten se pustil do boje s českými hnutími odporu a likvidoval hlavně českou levici a inteligenci. Vytvořil nové Ministerstvo hospodářství a práce, které dostal na starosti dr. Walter Bertsch. Toto ministerstvo se stalo až do konce války nejdůležitější hospodářskou institucí v protektorátě.

Heydrich i Bertsch viděli nejefektivnější využití české pracovní síly v hromadných deportacích do říše. První akcí, ke které se odhodlali, byly zátahy na kavárny a kina. Gestapo a policie pořádali hromadné akce na mladé lidi u východů kin, v kavárnách, na nádražích, či prostě na ulicích např. v Praze Na Příkopěch nebo na Václavském náměstí. Všichni takto zadrženi byli odesláni okamžitě na pracovní úřad, kdo neměl důležité zaměstnání pro fungování protektorátu se musel sbalit a do několika dní byl deportován do Německa. Podobným způsobem avšak v mnohem větší a bezohlednější míře fungovali pracovní úřady a armáda hlavně na okupovaných území východních zemí jako Polsko, Ukrajina či sovětské republiky. Tam ovšem Němci na ulici pochytané lidi nahnali rovnou do dobytčích vozů přistavěných vlaků a poslali je přímo do říše. Takovým způsobem zmizeli z okupovaných zemí statisíce lidí, mnoho z nich se domů pak již nikdy nevrátilo.

Heydrich byl bezohledný pragmatik. Aby udržel protektorát jako klidné místo sloužící válečné výrobě a zároveň dodal říši tolik potřebné pracovní síly, které měly zaplnit uvolněná místa po Němcích, kteří odešli na východní frontu po vypuknutí války mezi Německem a Sovětským svazem, rozhodl se přistoupit k deportacím kompletních ročníků české mládeže. Ještě před svojí smrtí prý Sauckelovi sliboval, že do říše dodá 100 000 mladých Čechů. Realizace svých plánů se ale nedožil.

K. H. Frank, který převzal faktickou vládu nad protektorátem po zavraždění Heydricha, byl minimálně stejně radikální a neméně ambiciózní. Proto se s plnou vervou pustil do ročníkových akcí. V původním návrhu se počítalo s ročníky 1922-1924, ale nakonec se rozhodlo o odeslání ročníků 1921 a 1922. Důvody, proč tyto ročníky, byly hlavně bezpečnostní. Jednalo se o mladé muže, kteří byli ve věku, ve kterém absolvují základní vojenskou službu. Zároveň se jednalo o skupinu velmi sympatizující s levicí a inklinující k ilegální činnosti. V Praze se rozhodli odeslat do říše i ročníky 1918-1920.

„Na ministerstvu hospodářství a práce rozhodli, aby z ročníků 1921 – 1922 bylo odesláno 55 000 a z ročníků 1918 – 1920 aspoň 45 000 chlapců. Po organizační stránce zvládly úřady práce první stupeň akce uspokojivě. S pomocí ostatních orgánů se jim podařilo

podchytit téměř bez výjimky každého občana narozeného v uvedených letech. Narazily však na veliké překážky při převádění mladých Čechů do Německa. Výsledek byl podstatně hubenější, než pražské orgány očekávaly. Místo 100 000 českých chlapců se úřadům práce podařilo odeslat od listopadu 1942 do konce února 1943 jen 68 133 příslušníků ze všech pěti ročníků.³⁵ Je také potřeba zmínit, že někteří z uvedených ročníků v té době v říši již pracovali. Příkladem budiž autor v této práci zkoumaných vzpomínek Miroslav Zacha, který ač ročník 1920 se do Lince dostal již v roce 1940. Další řada lidí z výše zmiňovaných ročníků, kterým se při této hromadné akci podařilo zůstat doma, se dostala do říše v pozdějších letech.

Ročníkové akce skončily paradoxně v době, kdy se o české pracovní síly začalo německé Ministerstvo zbrojení a válečné výroby (Reichsministerium für Rüstung und Kriegsproduktion) Alberta Speera o to víc. Německo utrpělo porážku u Stalingradu, kterou vojenští historikové považují spolu s porážkou u El Alamein za dvě rozhodující bitvy vedoucí ke konci nacismu. Německý průmysl musel rychle nahradit zničenou vojenskou techniku a němečtí muži museli na frontu. A říšský ministr propagandy poprvé oficiálně vyhlásil tzv. totální válku. Aby se zaplnila místa po Němcích povolaných k armádě a uspokojila zvýšená válečná poptávka, bylo potřeba do říše dostat více zahraničních pracovníků. Protektorát se měl starat o pravidelný přísun 10 000 dělníků měsíčně³⁶. Tyto stavy ovšem nebyly nikdy zcela naplněny a byly sníženy na kvótu 6000 Čechů, kteří každý měsíc odjížděli pracovat pro vítězství jejich nepřítel.

V polovině roku 1943 zkrachovala německá ofenziva u Kurska a bylo znovu potřeba nahradit těžké materiální a lidské ztráty. Kromě neúspěchů na východní frontě zintenzivňovali spojenci letecké bombardování německých měst a průmyslových oblastí. Nacistická armáda se potýkala s výrazným nedostatkem letadel, hlavně pak stíhaček. Došlo k přesunům leteckých továren do méně bombardovaných oblastí a do podzemí. Na práci v podzemí byli použiti hlavně vězni koncentračních táborů. Ovšem nové podniky potřebovaly novou pracovní sílu, mělo se v nich pracovat ve dne v noci. V protektorátě se začalo jednat o odvedení dalšího ročníku, tentokrát 1924.

Deportace ročníku 1924 se týkala již nejen mužů, ale i žen. Do říše mělo být přemístěno podle odhadů okolo 100 000 osob. Úřady práce v protektorátě evidovaly dokonce 110 559 mladých lidí z postiženého ročníku, jednalo se o 54 227 mužů a 56 332 žen.³⁷ Přes velké

³⁵ MAINUŠ, F. *Totálně nasazení (1939-1945)*. 1. vydání. Mladá fronta, Praha. 1974. s. 40

³⁶ MAINUŠ, F. *Totálně nasazení (1939-1945)*. 1. vydání. Mladá fronta, Praha. 1974. s. 44

³⁷ MAINUŠ, F. *Totálně nasazení (1939-1945)*. 1. vydání. Mladá fronta, Praha. 1974. s. 51

protesty obyvatelstva a všemožné snahy uniknout nebezpečné povinnosti do Německa odjelo na začátku roku 1944 něco přes 30 000 mladých mužů a žen. Většina z nich byli čerství absolventi středních škol.

3.2.4 Zoufalé deportace ke konci války

S mohutněním letecké války, která mnohá německá města proměnila v ruiny, bylo potřeba pracovní síly k odklizení následků bombardování. K tomuto účelu sloužily polovojenské oddíly tzv. Luftschutz a Technische nothilfe. Tyto oddíly měly vojenské řízení, jejich členové chodily v uniformách a rekrutovali se z civilistů porobených států. Znamý kolaborant ministr Moravec pro účely likvidace následků bombardování se rozhodl uvolnit žáky třetích ročníků středních průmyslových škol, kteří měli být odesláni do nejvíce poškozených a pravidelně bombardovaných měst a účastnit se záchranných a opravných prací. Podmínky a úděl panující u Technische nothilfe krásně popisuje v deníku J. Hiblbauer, který byl poslán do bombardovaného Berlína.³⁸

Jak s oblibou ve svých úvodnicích Goebbels pro noviny *Das Reich* používal, říká se, že nejhlubší tma je těsně před úsvitem. Proto také nejšílenější deportace a práce českého civilního obyvatelstva přišly těsně před koncem války. Když se Rudá armáda probíjela Maďarskem směrem na Vídeň, bylo potřeba vybudovat mnohá opevnění. Na tuto práci byli vybráni zemědělství dělníci z ročníků 1921-1923, kteří byli kvůli obhospodařování polí nucených prací do té doby ušetřeni. Do Rakouska na stavbu valů mělo být odesláno 11 000 českých mužů.³⁹ Ti byli přiřazeni k polovojenské a nechvalně známé organizaci Todt, která se během celé války podílela na stavbě opevnění na všech možných frontách a byla složena z válečných zajatců, deportovaných zahraničních civilních pracovníků a potrestaných německých vojáků. Čeští muži skutečně v průběhu zimy na přelomu let 1944 a 1945 odjeli. V šílených podmínkách museli kopat do zmrzlé země. Nedostávali téměř vůbec najíst, neměli pořádné oblečení, neměli kde spát, neměli dostatek pracovních nástrojů. Sadističtí a zoufalí dozorcí, většinou čeští kolaboranti, je nutili vyhrabávat zákopy do zmrzlé země i holýma rukama.

Současně s valy v Rakousku se začalo budovat opevnění i na Moravě tzv. Východní val. Bylo rozhodnuto, že Protektorát Čechy a Morava jako součást Velkoněmecké říše, musí být

³⁸ HIBLBAUER, J. *Berlín 1943 aneb Svědectví o zavlčení českých studentů z Pardubicka do válečného Německa*. 1. vydání. Východočeské muzeum, Pardubice. 1996. ISBN 80-86046-02-8.

³⁹ MAINUŠ, F. *Totálně nasazení (1939-1945)*. 1. vydání. Mladá fronta, Praha. 1974. s. 65

bráněn stejně urputně jako její jakákoli jiná část. Hitler dal rozkaz k stavbě opevnění na východní Moravě 27. prosince 1944, tou dobou měl Frank již vytipováno několik desítek tisíc Čechů ve věku mezi 17-54 let. V dalších týdnech se hranice posunula na 60 let a do konce ledna budovalo zákopy něco okolo 75 000 lidí.⁴⁰

Hned na to došlo na poslední velkou deportační akci. Na přelomu ledna a února bylo rozhodnuto o osudu příslušníků ročníků 1927 a 1928. Na 30 000 z nich bylo v březnu 1945, tedy dva měsíce před koncem války, odesláno na hranice protektorátu, v té době již přímo na frontu, stavět opevnění proti postupující Rudé armádě.⁴¹

3.3 Jak se žilo totálně nasazeným za hranicemi

3.3.1 Transporty za hranice

Češi odjížděli většinou do několika dní po rozhodnutí pracovních úřadů. S sebou si mohli vzít jen jedno zavazadlo. Místo určení většinou neznali, jen věděli, že jedou do říše. V prvních letech války se ale stávalo, že byli někteří deportováni na obsazená území na východě. Po četných intervencích pak Češi již výhradně mířili jen na německé území. Kvůli špatné informovanosti se mezi obyvatelstvem šířily různé fámy, jako že budou v Německu odvedeni k armádě a posláni na frontu. To vyvolávalo strach a obavy nejen u deportovaných, ale i u jejich rodin. Proto se každý, kdo mohl, snažil deportacím vyhnout, například svatbami, těhotenstvím, významně narostl počet operací apendixů atp. Čeští lékaři dělali, co mohli, aby krajanům pomohli, ale velmi tím riskovali. Hodně lékařů kvůli tomu skončilo v rukou gestapa a po porážce u Stalingradu i oni nakonec museli za hranice nahradit německé lékaře mířící k jednotkám na frontu.

Češi byli posíláni v transportech převážně v dobytčích vagoněch do říše, místo své nucené práce se většinou poprvé dozvěděli až na místě určení. Pokud nebyli rovnou posláni ke konkrétní firmě, bývali vyhnáni na prostranství, kam přišli zástupci jednotlivých podniků a vybírali si mezi nimi skoro jako na trhu s dobytkem.

⁴⁰ MAINUŠ, F. *Totálně nasazení (1939-1945)*. 1. vydání. Mladá fronta, Praha. 1974. s. 78

⁴¹ MAINUŠ, F. *Totálně nasazení (1939-1945)*. 1. vydání. Mladá fronta, Praha. 1974. s. 78

3.3.2 Ubytování

Následně byli ubytováni v lágrech. Ty byly stavěny většinou na periferiích měst, aby to nebylo daleko do podniků a velkých továren, kde totálně nasazení pracovali. Jednalo se o plotem obehnaný areál většinou narychlo ze dřeva postavených budov pro cca 1200 - 1800 lidí. Tyto lágry nedisponovaly protiletectkými kryty, jen náspy a malými bunkry proti střepinám. Protože stávaly v blízkosti průmyslových oblastí, stávaly se občas neúmyslným cílem spojeneckého bombardování. Podobně nešťastně byl bombardován český ženský lágr ve Steyru v roce 1944 s tragickými následky. „*V červenci 1944 byl bombardován Steyr a jeho továrny. Tam zahynulo 17 českých dívek a chlapců z ročníku 1924.*“⁴² Na lágrech se bydlelo v 12 – 18 lůžkových pokojích⁴³ nebo-li „cimrách“. Součástí lágru byla i jídelna, sociální zařízení a kuchyně. Češi, protože byli „spojenci“ a pocházeli z území říše, si mohli zařídit privátní ubytování. To ale většinou bylo buď moc drahé na jejich nízké platy, nebo rezervováno pro Němce.

3.3.3 Práce pro nepřítele

Práce byla většinou manuálního charakteru, před válkou a na jejím počátku byli Češi ceněni kvůli své kvalifikaci na odborných postech. Později při masových deportacích dělali většinou práci, která byla potřeba. Ať už byla kvalifikovaná nebo ne. Tak se stávalo, že od nich byly požadovány nesmyslné výkony v zaměstnání a na úkolech, ke kterým se dostali poprvé v životě. Při vyšší produkci zmetků tak hrozilo obvinění ze sabotáže a výsledkem na gestapu, přestože příčina mnohokrát bývala úplně jinde. Velmi hojně docházelo při minimální bezpečnosti práce k pracovním úrazům, kolikrát i úmrtím. Snahou spousty mladých mužů a žen vyhnout se práci pro nacisty, nebo dostat se dokonce domů, byla uměle vytvářená zranění, kolikrát docházelo i k sebezrazení. Pracovalo se 6 dní v týdnu, neděle byla volná. Pracovní doba se pohybovala od 8 do 16 hodin denně podle toho, o jakou firmu šlo, jestli byl dostatek pracovních sil, v jaké fázi totální války se Německo nacházelo atp. Nejběžnější pracovní doba byla deset hodin denně. „*V září 1944 právní situace dostihla praxi, když Sauckel a říšský ministr práce zvýšili týdenní pracovní dobu pro muže na 60, pro ženy a mladistvé na 56 hodin.*“⁴⁴ Ke konci války se rušily i volné neděle, při pracích na zákopech

⁴² MAINUŠ, F. *Totálně nasazení (1939-1945)*. 1. vydání. Mladá fronta, Praha. 1974. s. 128

⁴³ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 122

⁴⁴ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 148

se pracovalo nonstop za jakýchkoli podmínek jen s nutnou pauzou na jídlo a spánek. Výjimku mezi manuálně pracujícími představovali většinou vysokoškolsky vzdělaní lidé, mezi které patřili například čeští seminaristé. Řada z nich nahradila v administrativě podniků Němce poslané po porážce u Stalingradu na frontu.

3.3.4 Strava

Strava nuceně nasazených byla více než prachbídná. Vzhledem k tomu, že velmi tvrdě fyzicky pracovali, byla kalorická hodnota podávaného jídla stěží dostatečná. Většinou se pojídal jen pověstný eintopf, který často vyvolával svým složením střevní potíže. Málokdy bylo maso, řízky se podávaly jen při svátečních příležitostech. Během války se z jídla stala vedle cigaret jedna z nejužších komodit. Na černém trhu se cena bochníku chleba pohybovala okolo 10 RM⁴⁵, což bylo srovnatelné s cenou za poskytnuté sexuální služby v tehdejších bordelech nebo-li „pufech“⁴⁶. Situace se zhoršovala s postupným kolabováním nacistického hospodářství a přechodem k přidělovému systému. Totálně nasazeným jako auslendrům byly odpírány některé druhy potravin jako třeba sardinky a přiděly jim byly průběžně snižovány oproti přidělům pro Němce, ač ti většinou tak tvrdě nepracovali. Jednou z možností na přilepšení byly balíky z domova, o zásoby se šťastlivec vždy rozdělil s lidmi na cimře nebo a kamarády z pracovní party. S blížícím se koncem války ovšem zásobování vážlo, přednost měly vojenské transporty, zásilky byly vykrádány, ztrácely se při bombardování, nebo chodily s několikátýdenním zpožděním, v takovém případě byly zasláné potraviny přinejmenším nepoživatelné.

3.3.5 Gestapo

Himmlerova tajná policie po rozsáhlých deportacích cizinců do říše po roce 1939 byla jimi doslova zavalena. Aby udržela pořádek mezi miliony cizinců z okupovaných zemí, musela vyvinout větší úsilí. V následujících letech většina aktivit gestapa souvisela právě s nuceně nasazenými. Těm permanentně hrozilo, že se o ně příslušníci gestapa začnou zajímat. Stačil vyšší podíl zmetků, být trochu nešikovný v práci, či udělat omylem nějakou

⁴⁵ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 194

⁴⁶ RATHKOLB, O. *NS-Zwangsarbeit: Der Standort Linz der „Reichswerke Hermann Göring AG Berlin“ 1938-1945 Band 2*. 1. Auflage. Böhlau Verlag, Wien. 2001. ISBN 3-205-99417-5. s. 107

chybu a hned na dotyčného padalo podezření ze sabotáže. Zároveň si každý musel dávat pozor na ústa, s kým se baví a kdo další možná poslouchá. Stejně jako v protektorátě stačilo na kulku pouhé odsouhlasení atentátu na Heydricha, stačilo mezi totálně nasazenými v říši, aby se někdo pochvalně zmínil o Rudé armádě nebo projevil radost nad některým z německých vojenských neúspěchů. Hned byl souzen a většinou odsouzen jako politický nepřítel, za to dotyčného čekalo vězení, koncentrační tábor nebo popraviště. Při pracovní nekázni, sabotážích, pokusech o útěk, fingoaných nemocech atp. hrozil totálně nasazeným brutální výslech na gestapu a odeslání do pracovních táborů většinou na šest měsíců. Tam panovaly velmi tvrdé podmínky, v mnohých z nich dosahovala úmrtnost řádově jednotek procent. Kromě státní kriminální policie si některé soukromé podniky zřizovaly vlastní bezpečnostní složky, které dbaly na poslušnost a výkonnost totálně nasazených. Jako příklad mohou sloužit bezpečnostní složky velkopodnikatele Kruppa v jeho zbrojních závodech. „*V Essenu pracovaly tisíce a tisíce totálně nasazených. Pořádek udržovala Kruppova policie ve slušivých uniformách s rudou páskou s hákovým křížem na rukávě. Za sebemenší prohřešek byli tito otroci bez milosti bití.*“⁴⁷

3.3.6 Mezinárodní vazby

Nejbližší a nejdůležitější sociální skupiny pro totálně nasazené byla skupina lidí obývající s nimi cimru a tzv. parta, teda skupina nejbližších spolupracovníků. V rámci těchto dvou skupin si vybírali nejbližší přátele a drželi velmi silně při sobě. Vzájemné pozitivní interakce v těchto dvou skupinách výrazně zvyšovaly šanci na přežití každého nasazeného. Protože lágry byly vždy národnostního charakteru a většina pracovních skupin taktéž, drželi příslušníci všech národů vždy při sobě hlavně mezi svými, pak mezi sebou jako auslendry navzájem. S Němci či Rakušany se potkávali protože žili mezi nimi, k žádným výrazným ideologicko-politickým konfliktům nedocházelo. Ve vztazích Čechů a Rakušanů šlo spíše o jakési nesmělé pochopení a projevy sympatií. Přestože byla popularita nacionálního socialismu v Rakousku těsně po anšlusu vyšší dokonce než v Německu, tak po rozpoutání válečných tažení napříč Evropou šla popularita vládnoucí elity rapidně dolů. V této atmosféře pak dvě desetiletí staré vzpomínky na tři staletí společného soužití činily z Rakouska mnohem vlídnější prostředí pro totálně nasazené Čechy, než zbytek Velkoněmecké říše.

⁴⁷ POOL, J. *Tajní spojenci Adolfa Hitlera*. 1. vydání. Praha, Praha. 1999. ISBN 80-7252-015-6. s. 266

3.3.7 Volný čas

Volný čas vypadal různě. Totálně nasazení se mohli účastnit řady kulturních akcí, jen některé byly vyhrazeny pouze Němcům. Mohli chodit do kin a divadel, pokud ještě fungovala. Mohli navštěvovat kavárny, hospody a restaurace. Pro cizince byly zřízeny i speciální státní nevěstince, ve kterých byla děvčata z celé Evropy. Češi zároveň sami velmi často pořádali různé kulturní akce, povětšinou hudební produkce. Z protektorátu tak často mezi ně jezdili tamní baviči a umělci, spousta z nich patřila k poplatným režimu, taková představení nebyla většinou totálně nasazenými ceněna, výjimkou byla ale řada bavičů, kteří se ve svých představeních rafinovaně politicky angažovali proti vládnoucímu režimu. Mezi velmi časté sociální aktivity patřilo i randění. Dělníci zavlečení do říše se sice drželi hesla „pracuj pomalu“, ovšem válečná doba a neustálá hrozba smrti naopak jejich život velmi urychlovala. Proto se téměř každý snažil si co nejvíce užít. České ženy byly v říši zastoupeny asi jednou osminou z celkového počtu odvečených, proto se Češi nejčastěji družili s Ukrajinkami a Ruskami, Chorvatkami nebo s Polkami. Celkový počet odvečených a zároveň i podíl žen byl mezi těmito národy podstatně vyšší než u všech ostatních. Vzájemné vztahy podporovala i kulturní a jazyková blízkost.

3.3.8 Bombardování

Nedílnou součástí totálně nasazených bylo bombardování. Při každém přeletu bombardovacích svazů nad městem byl vyhlášen letecký poplach. Nikdo nevěděl, jestli budou bombardovat nebo ne, ovšem protiletecký flak střílel pokaždé. Totálně nasazení se při poplachu museli dostat do krytů. Kryty bývaly děleny na německé a pro cizince. Pokud se cizinec nedostal včas do svého krytu, do německého ho nepustili a byl tak vydán na pospas buď bombám nebo střepinám z flaků. Padající rozžhavené střepiny z protiletadlových střel byly reálnějším nebezpečím, než bomby samotné, padaly na zem totiž neustále. Po prvních zážitcích z bunkrů při bombardování se spousta totálně nasazených i Němců místo do bunkrů ve městech uchýlovala mimo město, utíkala do lesů, nebo kde to bylo možné do přírodních bunkrů, jakými byly visuté skály nebo jeskyně. Města s významnou průmyslovou základnou byla čím dál tím intenzivněji bombardována s blížící se frontou. Po prvních náletech na továrny si cizinci mohli trochu ulevit, spojenci se pak věnovali spíše bombardování center měst a obytných zón. Přesto byl letecký poplach vyhlášován často i dvakrát denně. V noci, kdy rušil spánek fyzicky vyčerpaných nuceně nasazených a ještě více je duševně unavoval,

a přes den, většinou uprostřed pracovní doby, čímž byla přerušena výroba i na několik hodin. Hlavně kvůli přerušování výroby i při pouhém přeletu bombardovacích svazů mířících k jinému cíli, přistoupila spousta německých podniků k opatřením, kdy nutila nuceně nasazené pracovat i během leteckého poplachu, jen při tzv. „Hochwarnung“, tedy v okamžiku kdy byly bombardéry již nad městem, byli posíláni do krytů. V takových případech, když došlo na bombardování, cizinci utíkali do krytů až v momentě, kdy mezi ně již dopadaly bomby.

3.4 Kvantifikace českého totálně nasazeného obyvatelstva

Kvantifikovat počty totálně nasazených Čechů je značně komplikované. Nejde o to, že by k této oblasti nacisté nepřístupovali s pověstnou německou pečlivostí, naopak, státní aparát měl enormní zájem na tom, mít podchycenu každou pracovní sílu, kterou by mohl ve svém válečném úsilí využít a zneužít. Největší problém je v kolosálnosti druhé světové války a v konání ohromného počtu lidí, kteří do celého systému jakýmkoli způsobem přispěli. Zmíním zde několik neobvyklých případů. Čech XY byl odveden do říše v roce 1942 na práci v Hamburku. Po roce uprchl zpět do Protektorátu. Tam pobýval tři měsíce skryt rodinou, ale nějakým způsobem se na něho přišlo. Jako uprchlík byl poslán na šest měsíců do pracovního tábora. Po odpracované době byl poslán zpět do říše, tentokrát do Steyru. Tedy jeden člověk byl v evidenci různých zaměstnavatelů veden jako tři různí nuceně nasazení. Další příklady lze vyčíst např. ze zde zkoumaného pramene Miroslava Zachy. Ve svých vzpomínkách popisuje situaci, kdy německý představený firmy si jde vyzvednout nuceně nasazeného pracovníka. Místo toho skončí v hospodě a ráno se vrátí sám. A protože někoho přivést musel, tak ho v oficiálních dokumentech firmy vytvoří. A takových a podobných případů byl v průběhu šesti let válečného konfliktu mezi x miliony cizinců z okupovaných území bezpočet. Historikové měli a mají k dispozici ohromné množství údajů o počtech nasazených cizinců. Dostat z nich ale skutečné číslo přibližující se alespoň trochu pravdě byl vskutku úkol hodný Herkula.

Situaci v protektorátě velmi stručně shrnuje Mark Spoerer ve své vědecké práci o nuceně nasazených za 2. světové války: *„O nucené práci v samostatném protektorátu není mnoho informací. Němci velmi rychle vybudovali síť pracovních úřadů a zavedli v červenci 1939 všeobecnou pracovní povinnost pro 16 až 25leté Čechy, po jejímž uplynutí mohli být až na dva roky povoláni k „úkolům s mimořádnou důležitostí pro stát“.* Od prosince 1939

podléhalo přijímání a propouštění povinnosti souhlasu. Německá správa pracovního nasazení tak měla český pracovní trh zcela pod kontrolou. Na přelomu let 1941/42 zavedla pracovní povinnost pro všechny ženské i mužské příslušníky protektorátu v rozmezí 18 až 50 let. Většina Čechů však byla nucena k práci v blízkosti svého bydliště, nemuseli tedy žít „daleko od vlasti“ v táborových podmínkách. Zahraniční pracovníci do protektorátu zpravidla nepřicházeli... Němci kontrolované pracovní úřady výrazně citelně zpřísnili pracovní podmínky: pracovní doba byla postupně zvyšována na 10 až 12 hodin, dovolené se zkracovaly, navíc se snižovaly potravinové dávky. Nejméně 600 000 Čechů pracovalo v protektorátu přímo pro německý zbrojní průmysl, další dva miliony nepřimo.“⁴⁸

Co se týče kvantifikace českých dělníků na území Třetí říše, lze vycházet z aktuálních zdrojů obsažených v publikaci Marka Spoerera. Tam je uvedeno že mezi roky 1939 až 1945 pracovalo na území Velkoněmecké říše 355 000⁴⁹ českých civilních pracovníků. Toto číslo koresponduje s odhadem uvedeným v o třicet let starší publikaci Františka Mainuše, který hovoří o téměř půl milionu československých dělníků tedy vč. odhadovaných 100 000 Slováků.

Co se obětí na životech týče, F. Mainuš operuje s údajem: „okolo 3000 osob“⁵⁰. V kontrastu k informacím od Mainuše je tabulka v Spoererově publikaci. Vedle celkového stavu civilních pracovníků v říši je číslo uvádějící počet přeživších v polovině r. 1945. Ten udává počet 330 000. To znamená, že Spoerer buď měl k dispozici nekompletní statistiku, kdy ještě nebyli sečtení a ověřeni všichni navrátní se čeští dělníci ze zahraničí, nebo se statistikům a historikům ve zmatcích 2. světové války někam zatoulalo 25 000 Čechů.

Tato čísla se ovšem týkají Čechů odvedených za hranice protektorátu. Výsledkem podmínek na nucených pracích bylo po osvobození Československa i nově evidovaných přibližně 100 000⁵¹ invalidů. Kromě civilních pracovníků byli na nucené práce používáni i čeští vězni koncentračních táborů. „Nacistickými koncentračními tábory, věznicemi a káznicemi prošlo v letech 1939-45 přibližně 165 000 občanů tzv. Protektorátu Čechy a Morava. Z tohoto počtu zahynulo během války na následky genocidy, týrání, otrocké práce, podvýživy a chorob 125 000 obětí.“⁵²

⁴⁸ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 43

⁴⁹ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 214

⁵⁰ MAINUŠ, F. *Totálně nasazení (1939-1945)*. 1. vydání. Mladá fronta, Praha. 1974. s. 209

⁵¹ MAINUŠ, F. *Totálně nasazení (1939-1945)*. 1. vydání. Mladá fronta, Praha. 1974. s. 209

⁵² RAKYTA, J. *Nevolníci říše*. 1. vydání. Česká rada pro oběti nacismu, Praha. 2003. ISBN 80-239-3433-3. s. 5

4 Hermann Göring Wekre

4.1 Reichswerke Aktiengesellschaft für Erzbergbau und Eisenhütten

Hermann Göring

Z popudu Hermanna Göringa byl 15. června 1937 v Berlíně založen státní koncern Reichswerke Aktiengesellschaft für Erzbergbau und Eisenhütten Hermann Göring v rámci čtyřletého hospodářského plánu. Během následujících let se mělo stát zosobnění nacionálně socialistického snu o velkopodnikání. Spolu s I. G. Farben a Vereinigte Stahlwerke AG se jednalo o největší koncern v Třetí říši. „August Meyer spočítal, že ve všech Göringových závodech na přelomu let 1943/44 pracovalo 1,6 milionu nuceně nasazených, převážně válečných zajatců a vězňů koncentračních táborů.“⁵³ V podnicích HGW byl jeden z nejvyšších poměrů počtu cizinců vůči domácímu obyvatelstvu. „Cizinci tvořili v německém národním hospodářství více než pětinu všech pracovních sil. V některých továrnách však bylo mnohem více cizinců než německého obyvatelstva. Např. v obrovských podnicích H. Göringa tvořili cizinci více než 59 % osazenstva. V továrnách I. G. Farben bylo okolo 46 % cizinců. Obdobně tomu bylo u Siemensu v Berlíně i jinde.“⁵⁴ Podniky koncernu se nacházely kromě Německa a Rakouska i ve Francii, Polsku, Rumunsku, Sovětském svazu a na území bývalého Československa. Předsedou představenstva, ve kterém měl 90% podíl německý stát, se stal Paul Pleiger. Sídlo firmy bylo původně v Berlíně, ovšem v červnu 1941 bylo přesunuto do Salzgitteru. Po okleštění a následném obsazení Československa se součástí koncernu staly plzeňské Škodovy závody, kladenské hutě Poldi nebo Vítkovické železárny. Po skončení 2. světové války v roce 1945 Göringův koncern zanikl.

4.2 Reichswerke AG für Erzbergbau und Eisenhütten Hermann Göring Linz

K anšlusu Rakouska došlo 13. března 1938 a hned o dva měsíce později vzniká dceřiná společnost Göringova mladého koncernu Reichswerke AG für Erzbergbau und Eisenhütten

⁵³ RATHKOLB, O. *NS-Zwangsarbeit: Der Standort Linz der „Reichswerke Hermann Göring AG Berlin“ 1938-1945 Band 1*. 1. Auflage. Böhlau Verlag, Wien. 2001, ISBN 3-205-99417-5. s. 45

⁵⁴ MAINUŠ, F. *Totálně nasazení (1939-1945)*. 1 vydání. Mladá fronta, Praha. 1974. s. 87

Hermann Göring Linz. Rozhodnutí vybudovat linecké „werky“ padlo z Hitlerových úst v rozhovoru s Paulem Pleigerem již 16. března 1938. Sám Hermann Göring symbolickým kopnutím rýče do země zahajuje 13. května 1938 výstavbu.⁵⁵

Linec je díky své strategické poloze na Dunaji, mezi Rakouskem a Německem, poblíž železných a uhelných dolů, ideální místo pro vznik hutí a továren. Sám Hitler, který pocházel právě z Lince, vybral místo, na kterém měly werky vyrůst. Naneštěstí na stejném místě již stála vesnice St. Peter-Zizlau. Všech jejích 4 500 obyvatel muselo být přestěhováno a vesnice musela ustoupit rostoucímu průmyslovému gigantu.⁵⁶

Na jaře 1941 byla zahájena výroba v postavených částech HGW. Slavnostně zapálit vysoké pece měl původně dorazit Hermann Göring, ale nakonec s ním 25. března dorazil i sám Adolf Hitler.

Počet pracujících v Lineckých HGW dosáhl konjunktury v prosinci 1944, kdy tam pracovalo 18 735 lidí, přesně o rok později to bylo jen 4 396 lidí.⁵⁷

Celkový počet osob přesunutých za prací do Lince byl dle statistiky vystopovaných údajů 33 378, z toho bylo 18 000 civilních pracovníků (16 150 mužů a 1 850 žen). Statisticy také evidují 6 679 osob bez určené národnosti, proto je velmi pravděpodobné, že i řada z nich byla příslušníky cizích národností. Zároveň v Linci pracovalo i 2 644 vězňů nedalekého koncentračního tábora Mauthausen-Dusen, z nichž bylo 2 408 neněmecké národnosti.⁵⁸ Z Protektorátu Čechy a Morava pracovalo v Linci 2 204 lidí, 2 159 mužů a 45 žen.⁵⁹ Uvedená čísla nezahrnují jen cizince zaměstnané v HGW, ale i v jiných firmách působících na území Lince jako například továrna na výrobu tanků Eisenwerke Oberdonau GmbH nebo Stahlbau GmbH či další menší přidružené firmy.

Přestože byl Linec městem Hitlerova mládí, které v jeho budoucích plánech hrálo významnou úlohu, a zároveň bylo důležitým průmyslovým centrem, dočkal se prvního bombardování až v pokročilé fázi války. První bomby spadly na linecké továrny až 25. července 1944. Ten den zabily 186 lidí, z nichž bylo 44 cizinců a 33 válečných zajatců,

⁵⁵ RATHKOLB, O. *NS-Zwangsarbeit: Der Standort Linz der „Reichswerke Hermann Göring AG Berlin“ 1938-1945 Band 1*. 1. Auflage. Böhlau Verlag, Wien. 2001, ISBN 3-205-99417-5. s. 35, 36

⁵⁶ RATHKOLB, O. *NS-Zwangsarbeit: Der Standort Linz der „Reichswerke Hermann Göring AG Berlin“ 1938-1945 Band 1*. 1. Auflage. Böhlau Verlag, Wien. 2001, ISBN 3-205-99417-5. s. 36

⁵⁷ RATHKOLB, O. *NS-Zwangsarbeit: Der Standort Linz der „Reichswerke Hermann Göring AG Berlin“ 1938-1945 Band 1*. 1. Auflage. Böhlau Verlag, Wien. 2001, ISBN 3-205-99417-5. s. 53

⁵⁸ RATHKOLB, O. *NS-Zwangsarbeit: Der Standort Linz der „Reichswerke Hermann Göring AG Berlin“ 1938-1945 Band 1*. 1. Auflage. Böhlau Verlag, Wien. 2001, ISBN 3-205-99417-5. s. 150

⁵⁹ RATHKOLB, O. *NS-Zwangsarbeit: Der Standort Linz der „Reichswerke Hermann Göring AG Berlin“ 1938-1945 Band 1*. 1. Auflage. Böhlau Verlag, Wien. 2001, ISBN 3-205-99417-5. s. 153

15 osob nebylo identifikováno, zbytek byli Němci.⁶⁰ Od tohoto dne byl Linec pravidelně bombardován až do konce války. Dne 5. května 1945 obsazují Linec a přilehlé továrny americké jednotky.

⁶⁰ RATHKOLB, O. *NS-Zwangsarbeit: Der Standort Linz der „Reichswerke Hermann Göring AG Berlin“ 1938-1945 Band 1*. 1. Auflage. Böhlau Verlag, Wien. 2001, ISBN 3-205-99417-5. s. 60

5. Vzpomínky jako historický pramen

V české historiografii je trendem posledních dvou desetiletí zkoumání dokumentů neúřední povahy. Výzkum politických dějin už tolik netáhne. Dostupné prameny pro zkoumání politických dějin od počátku vývoje společnosti až do konce devatenáctého století jsou téměř vyčerpané. Již v třicátých letech se ve Francii objevila tzv. škola Annales, která centrum svého výzkumu postupně přesunula od politických dějin k zkoumání hospodářských a sociálních dějin, historické geografii, k zkoumání mentalit a dějinám každodennosti.

Do popředí se tak dostávají prameny neúřední povahy, narativní, soukromé. Mezi tyto prameny patří veškeré ego dokumenty jako korespondence, paměti, vzpomínky a deníky.

Při zkoumání dějin každodennosti lze využít i beletrii. Pokud si chceme udělat obrázek o běžném životě například na ruském venkově po skončení napoleonských válek, může historik sáhnout po Gogolových Mrtvých duších. Pokud chceme vidět typickou československou domácnost normalizačních sedmdesátých let, lze si promítnout některý ze seriálů Jaroslava Dietla, jejich scénografie dokonale kopíruje typické příbytky té doby.

Výraznou narativní obsahují samozřejmě disponují i všechny ego dokumenty včetně vzpomínek. Fabulace u nich bývá většinou potlačena na minimum, proto nám poskytují mnohem důvěryhodnější a přesnější zdroj informací. „Za „vzpomínky“ označujeme útržkovité subjektivní vyprávění určitých událostí, často tematické, např. vzpomínky na dětství, na zaměstnání ap.“⁶¹

O metodickém výzkumu oral history se začíná ve Francii a v Německu nahlas mluvit někdy v šedesátých letech. Tento trend se u nás dostává v širší míře do popředí zájmu se značným časovým odstupem, a to kvůli politické situaci v tehdejší Československu. Výjimku tvořil snad jen dr. Jan Klepl, který se soustavným zkoumáním vzpomínek zabýval od konce čtyřicátých let a vytvořil unikátní sbírku pramenů. „*Shromáždění co nejširšího množství právě „vzpomínek“, a to v první řadě profesních, zachycujících ponejvíce sociální poměry pracujících v různých odvětvích, bylo původním záměrem dr. Jana Klepla.*“⁶²

Největší nebezpečí, které hrozí při práci s narativními prameny, je v objektivitě autorova pohledu. V případě vzpomínek je nebezpečí o to větší, že lidská paměť funguje selektivně a prožité zkušenosti automaticky interpretuje. Jako příklad může posloužit vzpomínaná událost z Linecké reportáže. První bombardování Lince z 25. července 1944 byla hrozivá

⁶¹ SEKYROVÁ, M. – LENDEROVÁ, M. – JIRÁNEK, T. *Paměti a vzpomínky jako historický pramen*. 1. vydání. Národní technické muzeum, Praha. 2006. ISBN 80-7037-152-8. s. 7

⁶² SEKYROVÁ, M. – LENDEROVÁ, M. – JIRÁNEK, T. *Paměti a vzpomínky jako historický pramen*. 1. vydání. Národní technické muzeum, Praha. 2006. ISBN 80-7037-152-8. s. 7

zkušenost pro každého, kdo ji zažil. Pan Zacha ve svých vzpomínkách mimo jiné se zmiňuje o počtech mrtvých: „První nálet v Linci znamenal katastrofu nejenom na materiálu, ale především na lidech. Jenom ve Werkách mělo zahynout na deset tisíc lidí a bylo to skutečně znát na každém lágru, na každé cimře.“⁶³ Skutečnost ovšem nebyla ani zdaleka tak hrozivá, ten den zemřelo v Linci „jen“ 186 osob, z toho bylo 43 cizinců.⁶⁴ „I tak patří znalost práce s pamětmi, vzpomínkami, korespondencí i deníky k historikově metodologické výbavě a jejich výpovědní hodnotu nelze nikdy podcenit. Jen je třeba k nim přistupovat kriticky a patřičně je před sdělením definitivního závěru verifikovat.“⁶⁵

⁶³ Miroslav ZACHA. Linecká reportáž. s. 112. rkp v držení Josefa Schwarze

⁶⁴ RATHKOLB, O. *NS-Zwangsarbeit: Der Standort Linz der „Reichswerke Hermann Göring AG Berlin“ 1938-1945 Band 1*. 1. Auflage. Böhlau Verlag, Wien. 2001, ISBN 3-205-99417-5. s. 60

⁶⁵ SEKYROVÁ, M. – LENDEROVÁ, M. – JIRÁNEK, T. *Paměti a vzpomínky jako historický pramen*. 1. vydání. Národní technické muzeum, Praha. 2006. ISBN 80-7037-152-8. s. 8

6. Analýza pramenu

6.1 Vznik a důvody vzniku pramenu

Svoji motivaci k sepsání vzpomínek vysvětluje autor hned v úvodu. „*A nyní, proč jsem se snažil toto všechno napsat. Zkrátka bylo to ve mně. Ihned po skončení války to v sobě mám a původně jsem se domníval, že si to ponechám pro svůj nejbližší okruh, ale postupem doby, postupem situace, která se ve světě vyvíjí, jsme přesvědčen, že je to silnější než já, že to musí ven, aby se lidé o tom, co je válka, dověděli všechno, co se dovědět mohou.*“⁶⁶ Text tedy vznikl jako literární dílo, jako vyprávění hlavního hrdiny, autorova alter ega, vzpomínajícího na nucené práce v rakouském Linci. Dvacet let si své zážitky nechával pro sebe, vyprávěl je svým nejbližším, a pak se rozhodl, že je potřeba oslovit mnohem více lidí, hlavně mladé lidi, aby se dozvěděli, co za hrůznost je válka. „*Ale napsal jsem to hlavně pro mladé, kteří touží po dobrodružství a pro ně jsou schopni učinit všechny nepředloženosti, které si lze jen vymyslet. Je to napsáno také proto, že je to o válce a má to být také výzva proti válce. Již tehdy jsem cítil a dnes to mohu stokrát opakovat, že za války není člověk člověkem, je sním jen počítáno jako s něčím, co dělá válku válkou a ta člověka hněte podle svých potřeb, z jedněch dělá hrdiny, z druhých zločince.*“⁶⁷ Výsledný dojem z autorova díla je ovšem trochu odlišný, než asi sám zamýšlel. Díky dlouhému časovému odstupu a fungující selektivní paměti je pasáží zobrazující hrůzy a strasti války v textu podstatně méně, než-li těch, ve kterých se nucené práce v Linci jevily jako podivuhodné zábavné dobrodružství plné legrace, zpěvu, vylomenin a milování.

Konec úvodu zakončuje autor slovy: „*Kdyby tedy můj hlas mohl proti válce něco dokázat, považoval bych to za největší odměnu za všechna ta léta, kdy minulá válka byla mým osudem.*“ Aby svým hlasem něco skutečně změnil, pokusil se svůj rukopis neúspěšně vydat. Ostravské nakladatelství Profil sice ocenilo obsáhlé množství historických reálií obsažených v textu, ovšem po literární stránce ho neshledalo dostatečně kvalitním a atraktivním, aby mohlo být vydáno. Miroslav Zacha se tímto neúspěchem nedal odradit a o rok později v třiaosmdesátém navázal kontakt se slavným scénáristou Jaroslavem Dietlem. Bohužel ani zde nebyl úspěšný.

⁶⁶ Miroslav ZACHA. Linecká reportáž. s. 2. rkp v držení Josefa Schwarze

⁶⁷ Linecká reportáž. s. 2

Pan Zacha nebyl sice protřelý spisovatel, ale se sebevyjádřením pomocí psaného textu měl poměrně značné zkušenosti. Mezi jeho koníčky patřila publicistika a v lokálním tisku na Opavsku pravidelně zveřejňoval své úvahy a glosy. Zároveň psal i poezii. Proto ani nebylo překvapivé, že pro záměr zvěčnit své vzpomínky a zážitky si vybral literární formu, která mu byla nejbližší, publicistiku.

6.2 Vnější analýza pramenu

Zkoumaný pramen se dochoval v podobě strojopisu. V současnosti existují pouhopouhé dva exempláře. Exemplář, který byl zdrojem pro tuto práci, je kopií vzniklou průklepem přes kopírovací papír a je svázan v pevných deskách tyrkysové barvy. Text je svázan v celoplátěné rovné vazbě. Na titulní straně je zlatým písmem umístěným kousek pod polovinou obálky vyražena iniciála křestního jména a celé příjmení autora, to vše zakončené dvojtečkou. Pod tímto textem, přibližně ve čtvrtině obálky od spodu, je tím samým písmem vyražen název práce, který je kompletně napsán velkými písmeny. Pod názvem je přesně v jeho polovině vyraženo časové rozpětí, ke kterému se text vztahuje.

Během zhotovování desek a ražení názvu došlo k chybě, a proto je text označen jako LINECKÁ REPORTÁŽE. Vzhledem k tomu, že tento pramen je přibližně pětadvacet let starý, došlo během této doby k jistému opotřebení. Rohy obálek jsou ohnuté a místy prošoupané. Obálka samotná je na některých místech zvlněná až polámaná, objevuje se na ní řada malých skvrn, asi mastnota.

Uvnitř desek je 205 listů papíru, první a poslední je úplně prázdný. Ostatní listy jsou popsané, jedna stránka textu vždy na jeden list, přičemž při listování „jako v knize“ je textem popsaná vždy pravá strana, levá je pokaždé prázdná. Drtivá většina listů je zhotovena z recyklovaného papíru, přibližně desetina textu je pak napsána na křídovém papíře. Text je vytištěný přes fialovou pásku nebo přes fialový kopírovací papír. Na mnoha stránkách je text vybledlý, téměř nečitelný. Po napsání došlo i k jakýmsi autokorekturám, a to v podobě vpisků, škrtačů a oprav modrou propisovací tužkou. Publikace je také doplněna dvěma látkovými záložkami, jednou bílé a druhou žluté barvy.

6.3 Analýza textu jako literárního díla

Linecká reportáž byla dle autorových slov psána s úmyslem informovat o válce a varovat před ní nastupující generaci mladých, kteří přišli na svět až po jejím skončení. Autor tedy psal dílo se záměrem, aby bylo jednoho dne publikováno a našlo si své čtenáře. A to se mu stalo poněkud osudným. Autor měl mnohaletou zkušenost s žánrem publicistickým, když publikoval v tisku své úvahy a glosy. Přestože své nejrozsáhlejší dílo dokonce pojmenoval slovem reportáž, pokusil se napsat dílo beletristické s výraznou uměleckou stylizací. Výsledkem tak je dílo cenné pro historika, ovšem bezcenné pro literárního teoretika. K podobnému závěru došla i redaktorka ostravského nakladatelství Profil Eva Sobková v roce 1982, která ve svém posudku na text píše: „*Vaši Lineckou reportáž jsme četli s nepředsíraným zájmem, naše zaujetí patřilo však materiálu, tj. zážitkům a zkušenostem z pracovního nasazení v německé říši za 2. svět. války, vyličených s nebyvalou otevřeností, nemohlo náležet uměleckému dílu, neboť tím rukopis není. Přepis vzpomínek chronologicky řazených, opatřovaných občasnými patetickými komentáři („celá Evropa a s ní půl světa se svíjí ve smrtelných křečích“)* je mechanický, beze stopy beletristických nebo publicistických ambicí.“⁶⁸

Dalším pokusem o uplatnění rukopisu bylo poskytnutí textu jako předlohy pro Jaroslava Dietla. Ani to se nezdařilo. Bohužel dnes již není známo, na čem jednání s J. Dietlem ztroskotala. Ve svém dopise panu Zachovi v roce 1983 totiž mimo jiné píše: „*Jen upozorňuju, že televize ani jiné organizace tenhle úsek válečné tematiky nevidí moc rády.*“⁶⁹

Dějiny stejně jako romány jsou psány v příbězích, a abychom porozuměli dějinám, musíme je umět stejně dobře interpretovat jako romány. A abychom je dokázali správně interpretovat, musíme se s nimi podrobně seznámit. Proto abychom správně pochopili obsah textu, musíme si také něco podrobněji říci o jeho formě.

Text má jednoho vypravěče, je jím postava nesoucí jméno Miloš Horník. Miloš je alter egem autora Miroslava Zachy. Text je vyprávěn ve třetí osobě tzv. er-formou. To spolu s pozměněným jménem mělo vést k jistému odosobnění vzpomínek, měla to být i snaha o jistou katarzi autora, který se tak čtenáři mohl mnohem více otevřít a prozradit na sebe víc, než by byl býval dokázal, pokud by psal jen sám za sebe. A to z prostého důvodu, že lidé píšící vzpomínky či memoáry se většinou snaží dělat se lepšími. Autorovi to tak dovoluje vyrovnat se s činy, na které ani po letech nebyl a ani nemohl být moc pyšný. Zároveň mu to

⁶⁸ Dopis od nakladatelství Profil – příloha č.2.

⁶⁹ Dopis od Jaroslava Dietla – příloha č.3.

dovoluje popisovat život totálně nasazených nejen jako „těch trpících obětí“, ale ukázat nám jejich život i z jiných perspektiv, které v ostatních publikovaných ego dokumentech jen těžko najdeme. Proto se v tomto textu dovíme o jejich nebývalé sexuální aktivitě, o jejich podvodech a zlodějích, dovíme se o obyčejných lidech zdeformovaných pokřivenou morálkou světové války. Zároveň v tom můžeme spatřovat i formu jakési literární stylizace, pokud si uvědomíme, že recipientem textu byl člověk, který o Miroslavu Zachovi nikdy neslyšel.

V pozdějších částech textu se autorovi začíná čím dál tím více stávat, že nevědomky přechází z er-formy do ich-formy, účastníkem děje není tak jen hlavní hrdina Miloš, ale i on sám, vševidoucí vypravěč.

Vzhledem k tomu, že autor koncipoval text jako jednotlivé reportáže, nepojednává v něm jen sám o sobě, ale spoustu prostoru věnuje i kamarádům a zajímavým lidem, se kterými se na nucených pracích setkal a reprodukuje jejich jedinečné zážitky a dobrodružství. Hlavní hrdina je tak na mnoha místech odstrčen do pozadí a vypravěč se věnuje úplně jiným různorodým charakterům. Zvláštními celky jsou dvě dějové vsuvky, kdy je v rámci dvou různých kapitol líčen rozhovor mezi vedoucími „Hauptwerkstadtu“. Vzhledem k tomu, že tyto události se odehrávaly tzv. „za zavřenými dveřmi“ beze svědků, jedná se o autorovu čistou fabulaci, která několika skutečným postavám propůjčuje autorovy představy o tom, co to bylo za lidi a jak jako jejich představení rozhodovali o osudech svěřených totálně nasazených.

Text je nazván Linecká reportáž a vyprávěný sled událostí měl být jakýmsi reportážemi odhalujícími život totálně nasazených. Proto je rozdělen do třiceti dvou kapitol, každá kapitola se tak stala svým vlastním mikrosvětlem, jež s ostatními spojuje jen několik prvků týkajících se místa, historického kontextu nebo jednotlivých postav.

Žádná kapitola přitom není homogenním vyprávěním. Jedna se věnuje například jen událostem, kdy je hlavní hrdina vyslýchán a tři týdny držen na gestapu. Další je oproti tomu zase rozsekána do malých epizod, které spolu nikterak tematicky nesouvisejí, jen na sebe navazují lineárně se odehrávajícím sledem událostí a popisují jednotlivé vzpomínky a zážitky hlavního hrdiny nebo jeho přátel. Jen výjimečně se vypravěč v textu vrací či odkazuje na události z minulosti. Trochu jiné je to u osob. Vzhledem k tomu, že většinu času prožil hlavní hrdina sice v početné, ale velmi málo diferencované sociální skupině, setkáváme se s celou řadou postav celkem pravidelně.

Kromě dvaatřiceti kapitol text obsahuje ještě předmluvu, ve které se dovídáme o motivaci, která vedla autora text napsat. Předmluva není podepsána žádným jménem, jen neosobním označením vypravěče, který se nazývá autorem.

Protože text vznikl s účelem být vydán, pustil se autor do boje s literárním jazykem, místo toho aby se věnoval jen věcnému popisu svých zážitků. Hned od začátku se pouští do rozmáchlých souvětí a nešetří řadou i někdy bizarních přirovnání: „*Poslední políbení rukou očí úst a tváří, vše jaksi ve snu a již se sty jiných odjížděl z horácké Třebíče ve svých devatenácti letech, aby již na nádraží splynul s řečištěm Brňáků, pak s potoky Jihlaváků, Táboritů a v Budějovicích pak soutok s veletokem z celých Čech, spějíce ke zmrzačeným hranicím u Kaplic.*“⁷⁰ Pokud z tohoto úryvku odfiltrujeme pokus o metaforu, získáme z textu docela dobrou představu, odkud, kudy a kam že to cestoval.

Vzhledem k tomu, že text vznikl v časovém sledu (vyjma předmluvy), ve kterém se odehrává děj jednotlivých kapitol, je vidět patrné zlepšení ve schopnosti vyjádřit své myšlenky srozumitelněji, jednodušeji. Proto na prvních stránkách narazíte na minimálně nešikovné slovní obraty a podivuhodně poskládané věty jako například: „*Bylo tam devět patrových postelí a devět skříní, každý půl. Vypakovali tedy své kufry do jícnů skříní a počal se jaksi nesměle seznamovat se svým okolím. Kdy se chodí na jídlo do kuchyně, kde je koupelna, jak se daleko na tramvaj, kde jsou nejbližší hospody, kde se dostane koupit v obchodě mimo příděl, kde jsou děvčata, jak se pracuje ve Werkách. Starší zabydlenci ochotně informovali nováčky a neopomínali se pást na některých překvapeních, která svými informacemi vyvolávali. Tak žádných pětáosmdesát feniků na hodinu, ale padesátšest, práce stavební rasovina, jídlo v lágru pod psa, ve werkách žádná kantina, děvčata na nás kašlou, pivo voda.*“⁷¹ I z tohoto krátkého úryvku je velmi dobře patrné, že text sám o sobě nemá přínos literární, ale je studnicí historicky cenných informací. Ale přesto všechno se v textu objevuje několik kouzelných slovních spojení jako například: „*...Honza Paláček Miloše lákal do Alp a ukazoval mu hory snímků z jezer, výstupů a pamětihodností.*“⁷²

Autor si nelámal hlavu ani s gramatikou, a to ať už jde o vynechávání písmen ve slovech, nedodržování mezer za interpunkčními znaménky, shodě podmětu s přísudkem, vynechávání slov ve větách, či jen dodržování základního slovosledu. Snaha dostat ze sebe svědectví o divoké době jasně přebila snahu o přesné vyjádření. To se samozřejmě ani

⁷⁰ Linecká reportáž. s. 4

⁷¹ Linecká reportáž. s. 5

⁷² Linecká reportáž. s. 39

zdaleka netýká každé věty na dvou stech popsaných stránkách, ale je to velmi častý neustále se opakující jev. Ač došlo k jakési autorevizi strojopisu, bylo opraveno jen minimum chyb, překlepů apod.

Velmi svérázně je také zacházeno s přechodem do přímé řeči: „*Když procházeli kolem Francouzského pufu podotkla*“*Já se divím těm klukům, že tam chodí, copak nemají jiných děvčat?*“ *toto Venca nečekal. Vždyť to byl útok na věc, o kterou je vždy choulostivé zavadit a zvláště na samém krajíčku seznámení.*

“Nemají slečno a i když by měli, chlapci se potřebují pobavit rychleji než připouští některá děvčata, která to myslí většinou vážně nebo mají strach.

“Máte pravdu, ale rozdíl v tom musí být z lásky nebo za peníze. A vy také pane Pavle chodíte?

Ale ano slečno, chodíme dobře se tam bavím a věřte, že málokdy se snažím přemlouvat nějaké slušnější děvče, vždyť dnešní život je rychlý, je nabitý sexem a požitkářstvím, nikdo nevíme dne ani hodiny, tak proč si komplikovat ještě více tato válečná léta.

Dora v duchu musela ocenit Vencova slova, která se jí zdála z Vencovy osmnáctileté hlavy až příliš rozumnářská. Sama byla o dva roky starší a chtěla mít také nad ním navrch. “A se mnou byste si nechtěl vyjít někdy v sobotu nebo v neděli někam, třeba do přírody, k vodě nebo do kina. I do hostince bych s vámi zašla. Sdílím váš názor o dnešním nejistém žiotě.”⁷³

Zabývat se dál nějak podrobněji literární stránkou tohoto díla nemá žádný valný význam. Mnohem zajímavější je jeho obsahová stránka, ve které se skrývá jeho pravé bohatství.

6.4 Linecká reportáž

Linecká reportáž jsou sepsané vzpomínky Miroslava Zacha na pět let, které strávil v rakouském Linci. Jedná se o pramen plný cenných informací týkajících se běžného života totálně nasazených Čechů. Kromě toho popisuje i řadu podivuhodných příběhů a dobrodružství, které dovolují nahlédnout na život nuceně nasazených z jiné perspektivy. Nechci plýtvat místem, abych popisoval ty běžné aspekty každodenního života na nucených pracích. To již udělala řada historiků přede mnou. Raději se chci na následujících stránkách

⁷³ Linecká reportáž. s. 86

věnovat tématům a informacím, které pomohou rozšířit dosud známou sumu informací o životě totálně nasazených.

6.5 Profesionální karbaníci mezi totálně nasazenými

Češi totálně nasazení na území nacistické říše kromě těžké práce a nestandardní pracovní doby disponovali i svým osobním volnem, které v jejich každodenním životě hrálo podstatnou roli. Velmi populární výplní volného času se stalo hraní karet. Hrávalo se jen tak, pro hru samotnou, nebo velmi často o peníze. Karban byl tak populární a rozšířený, že mu téměř nikdo neunikl, každý si alespoň jednou zahrál.

„Byly tu již jiné zájmy, ale karban šel dále. Stále to hnusné odírání, stále to dotěrné šustění a to i v noci, když ostatní měli spát, karbaníci svítili, kouřili, bouchali do stolu hulákali, hádali se a nakonec obehnaní ještě vždycky udělávali nějaký ten brajgl okolo podezření z podfuků.“⁷⁴

Jak to u hazardních her bývá, mezi hráči se objevilo několik jedinců, kteří svými herními kvalitami překonávali ostatní. O peníze se nejčastěji hrálo „očko“ (oko bere), jinak velmi populární, ale ne tak výdělečný, byl samozřejmě mariáš. V pamětech je vzpomínáno i několik jedinců, kteří získali své herní zkušenosti buď na argentinských pampách při chovu dobytka nebo v Maroku v cizinecké legii. Tito jedinci si byli schopni vydělat obíráním ostatních totálně nasazených i tisíce říšských marek měsíčně. Díky uplácení německých představených se vymezili v samostatnou sortu profesionálních hráčů. Němečtí předáci je vedli jako oficiálně zaměstnané a za úplatu je kryli. Ti tak nemuseli „ztrácet“ čas prací pro nacistické Německo a mohli se soustředit jen na hraní karet, či na utrácení hazardem nabytých horentních sum. M. Zacha ve svých vzpomínkách situaci kolem obírání popisuje slovy „...jako když hrál s peleší. Tak říkával těm, kteří si přinesli výplatu těch 50-60 marek. Těm míchal kartami řped očima a vyzýval je: „Tak pojedte hoši, já vám ty vaše výplatičky houpnu, ať jste zase čistí jako slovo boží.“ A byli takoví, kteří jej doslova uposlechli a doslova tak dopadali měsíc co měsíc.“⁷⁵ Průměrná měsíční mzda totálně nasazených se skutečně v popisovaném rozmezí pohybovala. „Průměrná hrubá týdenní mzda v průmyslu zůstala od roku 1942 téměř beze změny, tedy přibližně 51 RM pro muže...“⁷⁶ Průměrná hrubá mzda

⁷⁴ Linecká reportáž. s. 23

⁷⁵ Linecká reportáž. s. 9

⁷⁶ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 153

v Železárenském průmyslu, HGW v Linci byli na prvním místě hutě, byla dokonce 65⁷⁷ RM⁷⁸. To by po odečtení daní (5 – 10 %) a dávek na sociální pojištění (18 %, přičemž pracovník platil polovinu) přesně odpovídalo v textu uvedenému rozmezí. Díky karbanu tak mezi totálně nasazenými vznikala nová sociální diference. Na začátku měli všichni téměř totožné ekonomické a sociální postavení. Hazardní hry ovšem byly prostředkem k vytvoření úzké skupiny boháčů, kteří si za získané peníze kupovali mnohem vyšší životní standart. A zároveň vytvářeli širokou skupinu jedinců, kteří živořili a žili z dluhů, a nejednou se jednalo i o otce od rodin, kteří se na nucené práce vydali, aby zabezpečili svoji rodinu. „Prodával se laciný „šnaps“, hrál se mariáš a jiné hry. Rodiny doma čekaly od svého živatele peníze, ale mnohdy se nedočkaly. Týdenní mzda se nenávratně ztratila během jednoho večera ve sklenicích laciného alkoholu a v kapsách karbanické společnosti.“⁷⁹

O zabezpečení své rodiny se snažil i jeden z profesionálních karbaníků, kterému věnuje několik stránek svých vzpomínek i Miroslav Zacha. „Jedním ze slavných karbaníků byl starý Kotiš, Moravák. Nebyl starý, jen kolem padesátky, ale mezi mladíky byl starý. Jeho dřívější profese byla temná, v Linci nedělal prakticky nic, než odíral dělníky o jejich měsíční výděly. Měl jakési krycí zaměstnání, ale pravděpodobně spočívalo v tom, že na pracoviště musel dojít, ukázat se parťákovi, nějak ho podmazat, buď pokaždé, nebo jednou za delší dobu pořádně a pak měl volno. Přirozeně, že svoje vydělané peníze ve werkách také parťákovi nechával na přilepšenou.“⁸⁰ Tento profesionální hráč bydlel na cimře spolu s autorem vzpomínek. Jednou se rozhodl, že by se k němu mohl přidat jeho syn, a že by mohli hraním vydělávat společně. Proto mu zařídil přeražení z brněnské zbrojovky do Lince a zařídil mu i ubytování na stejné cimře, dokonce na kavalci nad ním. Syna do Lince dostal, dokonce ho přesvědčil, aby s ním občas hrál karty. Tomu se ovšem způsob života jeho otce moc nelíbil, nepřipadal mu správný. To vedlo i jistému odcizení mezi otcem a synem, ač fyzicky měli k sobě velmi blízko.

Mezi totálně nasazenými se díky karbanění vyčlenila samostatná nepočtená ekonomická elita, která žila z peněz ostatních nasazených. Tito lidé pouze využili příležitosti, jejich „oběti“ nikdo k hraní o peníze nikdy nenutil.

⁷⁷ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 153

⁷⁸ RM – Reichs Mark (Říšská marka) – měna nacistického Německa

⁷⁹ MAINUŠ, F. *Totálně nasazení (1939-1945)*. 1. vydání. Mladá fronta, Praha. 1974. s. 192

⁸⁰ Linecká reportáž. s. 159

6.6 Dobře placení muzikanti

Jak jsem již zmiňoval v epizodě o karbanu, platy totálně nasazených nebyly nikterak závratné. Samotná životní úroveň měla velmi kolísavý charakter a s pokračující válkou povážlivě klesala, zvláště pak dostupnost potravin. Řada z nich živila i rodiny, které nechala v protektorátu. Jiní zase byli podnikavci, kteří se chopili příležitosti a válečnému trhu nabídli, co dovedli. Proto se nelze divit, že řada totálně nasazených si k své práci přivydělávala bokem.

Jedním z typických způsobů bylo muzicírování. Neříkalo se tehdy nadarmo „co Čech, to muzikant“. Řada totálně nasazených Čechů využívala svých hudebních dovedností nejen k rozptýlení svých druhů, ale i jako způsob své obživy.

V Linecké reportáži je vzpomínáno několik takových postav a případů. Jedním z nich byl seminarista Vašek Pergl, kterému je v textu věnován sice krátký, ale o to zajímavější úryvek. *„Venca Pergl, dvoumetrový dlouhán nebyl již tak společenský, ale ukázalo se že má také “za ušima.“ Uměl dobře německy, hrál na saxofon a chodil v partě hrát na selské svatby, kterých v okolí Lince bylo bezpočet. O Vencovi se říkalo, že hodně nevěst okoukal, a když se z nich pak staly slaměné válečné vdovy, často je navštěvoval a utěšoval. Zda utěšování mělo něco společného s církví, nebo bylo čistě světské, nebylo těžké uhádnout. Ale ty výslužky, které si Venca z nočních toulek donášel, byly určitě potřebné jeho dlouhým vysíleným údům. Jeho dobrou vlastností bylo, že nechával vše rozloženo na stole, takže měl jistotu, že vše zmizí do posledního drobečku.“⁸¹*

Druhou pozoruhodnou persónou vzpomínanou v Lineckých reportážích je nějaký Karlík z Českých Budějovic. Vyprávění o něm navazuje na krátkou epizodu, ve které hudebně nadaní totálně nasazení koncertovali svým kamarádům např. v jídelně lágru. Těchto hudebních produkcí se mimochodem velmi rádi účastnili i sami Němci, často kovaní nacisté.

Ovšem zpět k příběhu o Karlíkovi. Bydlel na lágru číslo 57, uměl hrát trochu na housle, prý cirka třicet písniček. Rok pracoval jako zedník, zdokonalil se ve hře na housle, když po večerech hrál kamarádům. Ti ho poté i s houslemi začali brát do hospod. Vzhledem k tomu, že při těchto příležitostech asi dostal nějaké peníze od hostů, začal do hospod chodit vyhrávat pravidelně a přivydělávat si tak. Hospodští takovéto muzikanty kvitovali, byl to pro ně způsob, jak přilákat do svých podniků lidi. Píše se, že tento Karlík si byl schopen za večer vydělat více, než byla jeho měsíční gáže zedníka. Průměrný plat ve stavebnictví byl přitom

⁸¹ Linecká reportáž. s. 119

v březnu 1944 něco málo přes 38 RM⁸². Při každodenním nočním hraní již nemohl vykonávat svoji práci zedníka, a tak se z přivýdělků stalo jeho hlavní zaměstnání. To ovšem nešlo zoficiálně, proto se v pramenu dočteme: „*Karlík zatím tloustl, v práci měl absence, které mu žehlil parťák za nějaký ten bakšiš, Karlík si jen ukládal složenky od odeslaných peněz. Byly to tisíce.*“⁸³ V textu se dále dočteme, že dotyčný Karlík si svým hraním, které přitom netrvalo nikterak dlouho, nastřádal 16 tisíc říšských marek, za které mu poblíž Českých Budějovic téměř vyrostl dům.

Zajímavé jsou i důvody, proč dotyčný s hraním přestal a začal pracovat zase jako zedník. Vzhledem k tomu, že se každý večer vracel z hospody a měl u sebe hotovost vyšší než byl průměrný měsíční výdělek, byl jedné noci přepaden. Při honbě za penězi se Karlík začal stranit lidem ze své cimry, aby mu nekazili kšefty. Jednou mu pár lidí slíbilo 50 RM, když jim zahraje v noci v lese, zatímco oni se budou milovat s dívkami. On souhlasil a skutečně několika párům vyhrával. Pak se tam ale objevili dva muži, objednavatelé písniček i s dívkami zmizeli. Ti dva Karlíka zmlátili a okradli a zničili mu housle. Kvůli této špatné zkušenosti pak s hraním přestal, na dům si již vydělal.

Pro několik podnikavých jedinců, jako byl budějovický Karlík, se nucené práce v říši staly spíše než utrpením, příležitostí. Jiné zase, jako seminaristu Pergla neutěšující životní situace nutila vymýšlet způsoby, jak lépe žít a zároveň si trochu i užít. Zmíněné příhody nejsou jen zdrojem informací o tom, jak využít totálního nasazení k vlastnímu prospěchu. Ale ukazují, jaký život skutečně byl, jak se k sobě Češi zavlečení do říše ve skutečnosti chovali a jak žili.

Většina pramenů osobní povahy pocházející z této doby je poznamenána tehdejší černobílým pohledem na svět. Karlík využil své příležitosti a začal vydělávat velké peníze. Jeho německý parťák, který za něho měl odpovědnost, ho za úplatu kryl. Karlík se kvůli penězům vyčlenil ze své nejbližší sociální skupiny. Došlo k obratu o sto osmdesát stupňů, lidé, kteří ho sebou začali brát do hospody v jeho hudebních začátcích mu ono přepadení dokonce škodolibě přáli. Skupinka milovníků, která si ho „jen na oko“ najala byli totálně nasazení cizinci, možná Češi. Oni dva lupiči byli také cizinci, dost možná Češi. Největší bohatství tohoto pramenu není ve stoprocentně přesných dochovaných údajích, např. výše zmiňovaných 16 tisíc se k autorovi pravděpodobně dostalo přes několikera ústa a on sám to papíru pověděl až o x desítek let později, ale důvěryhodně a upřímně vypovídá o řadě neobyčejných aspektů života totálně nasazených.

⁸² SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 153

⁸³ Linecká reportáž. s. 146

6.7 Nefektivní ale přesto nezbytná pracovní síla

Vzpomínky Miroslava Zachy přinášejí řadu svědectví, která podivuhodně fungovala zapojení zahraničních civilních pracovníků do prostředí nově budované průmyslové základny německého válečného hospodářství. Z té oficiální stránky se s tím můžeme seznámit díky tunám oficiálních dokumentů usnesení vedení HGW, statistikám atp. Ovšem tady nás zajímá pohled z druhé strany. Zkušenosti lidí, kteří netvořili ty velké dějiny, ale kteří byli jen nepatrnými kolečky onoho monstrózního stroje.

6.7.1 Placená nepráce

Miroslav Zacha se dostal do Lince v momentě, kdy začínaly továrny HGW teprve růst ze země na jaře 1940. Po příjezdu do Lince v transportu se chytil Rudy, člověka který dával dohromady pracovní partu, ta se skládala ze sedmi lidí včetně jeho. S Rudou se pan Zacha znal od vidění z dřívějšíka. Pracovali spolu na stavbě silnice u Třebíče, tam byli také oba donuceni odjet pracovat do říše. *„Tato pohoda netrvala dlouho. Ještě bylo třeba postavit několik kilometrů této silnice, byl to červen roku čtyřicátého, když přímo na pracoviště přijel vedoucí pracáku z Třebíče s nějakým uniformovaným němčourem. Vzal si ho asi proto, aby dotvrdil spojenectví o kterém dlouze žvanil a nakonec se nechal slyšet, že naši spojenci prožívají válku a toto je nutí co nejvíce vyrábět, aby mohli odolávat krutému nepříteli, který říši ohrožuje. Proto, aby bylo říši pomoheno, práce na této bezvýznamné silnici se zastavuje a mladší dělníci se dávají k dispozici na práci tam, kde je říše potřebuje. ... Ten kdo odmítne, neodstane jinou práci a koneckonců, čeká ho kriminál...“⁸⁴*

Druhý den po příjezdu do Lince přišli parťáci, zástupci soukromých společností budujících HGW, a začali si rozebírat jednotlivé pracovní skupinky. Miroslavova parta byla najata do firmy Rohrmetallwerke z Berlína, jejím představeným byl parťák, který je v textu označován jako Alfons. Tato firma se měla při výstavbě HGW postarat o vedení potrubí.

Aby vůbec mohli začít pracovat, bylo potřeba postavit pracoviště. Materiál jim měla poslat firma z Berlína vlakem, který zatím nedorazil. Proto bylo prvním úkolem party sedmi totálně nasazených čekat na vlak. Na to tam nemuseli být všichni. Střídali se každý den vždy dva, kteří čekali na vlak. Zbytek si užíval placeného volna. To trvalo celé čtyři měsíce. *„Zůstalo přitom, jak Ruda rozhodl a tak naše sedma prožívala dosud svou nejdelší dovolenou*

⁸⁴ Linecká reportáž. s. 3

v krásném městě Linci za válečné peníze. Plně čtyři měsíce se takto střídali na pracovišti aniž berlínská firma něco poslala. Při tom měli možnost pozorovat, že ani Kraftwerk se jaksi nezvedá od země. Alfons, když přijel s penězi, neměl z toho těžkou hlavu, jen je varoval, kdyby přišla nějaká kontrola, aby se tam někdo hlásil za firmu.⁸⁵ Ty čtyři měsíce všichni úspěšně proflákali. Chodili k vodě nebo sbírat ovoce, cestovali po okolí. Miroslav Zacha se tak nudil, že šel dokonce zadarmo pomáhat nějakému kováři do jiné firmy.

6.7.2 Vysoká fluktuace a potrubí jako z Kocourkova

Na jednotlivých pracovištích v jednom kuse chyběli lidé. Fluktuace mezi firmami byla na denním pořádku, totálně nasazení si měnili kolikrát místa, jak se jim zlíbilo. Sám Miroslav Zacha dle svých vzpomínek změnil během pěti válečných let v rámci HGW své pracovní místo šestkrát. Vedení HGW to vysvětlovalo malým nábořem a slibovalo parťákům, že až dorazí transporty, tak se situace zlepší. Problém byl, že náborové listiny byly odesílány na centrálu firmy předem a málokdy se shodovaly se skutečným počtem lidí zaměstnaných na konkrétním pracovišti. Typickou situaci popisuje ve svých vzpomínkách i pan Zacha. Často se stávalo, že jednotliví parťáci trávili spolu spoustu času, popíjeli a hráli karty. A když se stalo, že po prohýřené noci si nezvládl některý parťák dojít pro nově dovezené totálně nasazené a nikdo tam na něj nezbyl, neměl jinou možnost, než zapsat alespoň jednoho nového pracovníka, přestože žádného neměl. To proto, že jednotlivé firmy odesílali seznamy počtů svých zaměstnanců dříve, než je skutečně najali.

Druhou možností, jak řešit takovou situaci, bylo odlákat pracovníky jiným firmám. Ovšem z globálního hlediska se nevyřešilo nic, protože s rozporem v počtu pracovníků existujících na papíře a jejich skutečným stavem vznikl rozdíl jen někomu jiném.

Tak bylo na denním pořádku, že si parťáci půjčovali své pracovníky, vždy, když bylo potřeba něco honem rychle udělat. Zvlášť markantní to bylo v okamžicích, kdy některý čekal kontrolu. Z každé takové výpomoci si parťák přišel na něco extra a zároveň měl pojištěno, že až on bude potřebovat pomoci, bude mu pomůženo.

Jedním konkrétním příkladem takové výpomoci mezi parťáky byla příhoda popisovaná ve vzpomínkách. Jeden parťák pojmenovaný jako Hans měl původně partu o osmi lidech. Ale zničehonic mu zůstali jen tři, zbytek odešel jinam, a zrovna se k němu chystala kontrola. Hansova parta „... kladla potrubí v zemi, měla vykopánu trasu. Potrubí bylo rozestaveno

⁸⁵ Linecká reportáž. s. 7

*podél výkopu, ale ale pojednou ybla hlášena kontrola. Tři lidé by nezvládli položení rour, jak už předtím jejich parták splnění tohoto úkolu hlásil. Proto bylo snažší, aby celý úsek, jednalo se asi o sto metrů zaházeli a jen na obou koncích shodili po rouře, takže dojem byl dokonalý.*⁸⁶ Poté, co kontrola odešla, vykopali celý úsek znova a s pomocí Alfonsovy party a ještě dalších lidí v následujících dvou dnech práci konečně udělali.

Přestože využívání levné pracovní síly cizinců, ať už civilních pracovníků nebo válečných zajatců, mělo pro německé válečné hospodářství rozhodující význam, z těchto příkladů lze vyčíst, jakými výraznými nedostatky ve skutečnosti trpělo, a jak bylo ve svém důsledku neefektivní. Podivný systém, kde se s lidmi počítalo jen jako s pracovní silou jako s čísly, nikoli jako s konkrétními jednotlivci, vedl jen k ohromným zmatkům a abnormálně neefektivnímu využití potenciálu totálně nasazených pracovníků.

6.7.3 Melouch

V době placeného volna se partě naskytla možnost si přivydělat. Jeden parták z firmy z Porúří, František Milek, měl nahlášeno u své firmy pět pomocníků. Práce, kterou měli udělat, byla víceméně hotova a on se pomocníků zbavil, ovšem jejich výplaty a stravovací lístky na ně pobíral dále. Teď čekal kontrolu. Parta Miroslava Zachy, přesněji pět sedmin party včetně něho, ve stanovený den dorazila na místo. Dostali „...kladívka, podbíjecí plechy, hevery“⁸⁷ a předstírali práci. Dokonce byli nabádáni, aby to s předstíráním moc nepřeháněli, aby náhodou něco nerozbili. Pak dorazili inženýři a Milka je provedl pracovním provozem. „*Odpoledne odešli všichni do montérské budovy pít, Franta se nechal vidět, na noc šli inženýři do hotelu a parta se vyspala u Franty v boudě.*“⁸⁸ Druhý den se přišli inženýři ještě na hodinu podívat a pak se s Frantou Milkem rozloučili, odnášeli si bohatou výslužku. Na své si přišli členové Zachovy party.

6.7.4 Langsam aber sicher

„Po přepadení Sovětského svazu zjistily nacistické orgány prudký pokles pracovní disciplíny. Nejen v protektorátě, ale až do nejvzdálenějších oblastí říše se rozšířilo heslo

⁸⁶ Linecká reportáž. s.13

⁸⁷ Linecká reportáž. s. 9

⁸⁸ Linecká reportáž. s. 9

Pracuj pomalu.“⁸⁹ Toto obligátní heslo vyjadřující nejmasivněji rozšířený odpor proti práci pro nepřítel je velmi dobře popsáno a zdokumentováno v mnoha historických publikacích. O to zajímavější pohled je na přístup k práci a motivaci u německých představených totálně nasazených.

V pramenu jsou zmiňovány tři typy vedoucích pracovníků. V jedné skupině byli odborníci, kteří nebyli z nějakého důvodu schopni bojové služby, ti svoji práci brali jako regulérní zaměstnání a chovali se a pracovali víceméně stejně jako v dobách nejhlubšího míru. Druhou skupinou, naštěstí nikoli početnou, byli kovaní nacisté, kteří pracovali v přesvědčení, že na nich a na práci jim svěřených osob závisí výsledek války. Třetí skupinou byli vyreklamovaní odborníci, většinou lidé, kteří byli způsobilí sloužit v armádě. Ti se snažili udělat všechno proto, aby se nedostali na frontu. To jim mohli zajistit dvě protichůdné věci. První byl nějaký pracovní nebo společenský prohřešek. Tou druhou bylo paradoxně dokončení jim svěřeného úkolu nebo díla. Proto se snažili legálními cestami dělat všechno proto, aby jim svěřená práce trvala co nejdéle. A i oni si vytvořili své obligátní heslo, které znělo: *Langsam aber sicher*. Jím nabádali svěřené zahraniční pracovníky. „*Tito partáci i vyšší šarže této složky byli ti, kteří napomínali: Langsam, langsam a aby se nezdálo, že práci brzdí a sabotují, jakoby v zamyšlení dodávali: aber sicher.*“⁹⁰ Hrozba dokončení úkolu a přeřazení na frontu byla tak děsivá, že docházelo k bizarním situacím. V textu je jedna taková krásně popsána, týkala se broušení přírub. „*Vrbka jako zahradník, ale spíš proto, že už mu bylo přes třicet dostal nejdůležitější úkol . Příruby, které měly v Kraftwerku napojovat přímo na výtopné kotly, nemohly mít žádné těsnění, ale musely být na obou plochách tak dokonale zabroušeny, aby neunikal plyn. ... Jednu přírubu dělal čtrnáct dní a tu mu parták uznal jenom proto, že to chtěl risknout a aby se pohnulo dílo. Ale říkal Ludvovi: „Langsam aber sicher!“*“⁹¹

Schizofrenní situace, kdy lidé odvláčení do říše na práci dělali všechno proto, aby pracovat nemuseli, popřípadě aby pracovali co možná nejméně a nejhůře, se jim vryla hluboko pod kůži a zanechala své výrazné stopy i v období po válce. Svůj podíl na jejich nevelké výkonnosti měli paradoxně i přímí němečtí nadřízení. Tato o sto osmdesát stupňů převrácená logika, kdy pozitivní přístup k co nejlepším pracovním výkonům je úmyslně potlačován, zůstala v lidech hluboce zakořeněna. „*Vážným dědictvím okupace byl pokles pracovní morálky a disciplíny. V době nasazení si mnozí zvykli na nízkou pracovní morálku*

⁸⁹ MAINUŠ, F. *Totálně nasazení (1939-1945)*. 1. vydání. Mladá fronta, Praha. 1974. s. 178

⁹⁰ Linecká reportáž. s. 11

⁹¹ Linecká reportáž. s. 15

*jako výraz záporného poměru k okupantům. Obnova pracovní morálky a kladného postoje k práci pro osvobozenou republiku byly po roce 1945 základním předpokladem rychlého postupu obnovy celého národního hospodářství.*⁹² Po válce se mimo jiné šířily i výrazné stížnosti na nedisciplinovanost školní mládeže, která si prošla totálním nasazením mimo protektorát.

6.7.5 Železný Ruda

Ruda byl člověk, který s Miroslavem Zachou pracoval před odvedením do říše na stavbě silnice. Náhodou se potkali ve společném transportu a on připojil pana Zachu ke své partě, která poté začala pracovat pro berlínskou firmu Rohrmittelwerke.

Rudovi věnuje pan Zacha několik stránek ze svých vzpomínek. Samozřejmě je to kvůli tomu, jaké neobvyklé věci se kolem něho děly. Pan Zacha ho charakterizuje jako ne příliš chytrého ovšem spíše vychytralého člověka. Velmi snadno dokázal navazovat kontakty, stýkal se jak s nasazenými cizinci, tak byl často viděn i ve společnosti Rakušanů, udržoval čilé styky s rakouskými dámami. Postavou se jednalo o silného dobře rostlého člověka, v textu je několikrát vzpomínána jeho fyzická síla a velikost bicepsů.

Poté, co museli u berlínské firmy konečně začít fyzicky pracovat, zařídil se Ruda de facto sám pro sebe. S partou se moc nevyskytoval, díky svým známostem si nacházel řadu jiných věcí na práci, mnohem výnosnějších a zajímavějších. Jeho oficiální zaměstnání se stalo pouze krycím, parťáka Alfonse uplácel cigaretami. *„Také ho viděli v jiných lágrech zvedat břemena, v jakési aréně boxoval, bylo o něm známo i to, že vyřizuje na různých amtech pro naše lidi propustky, změny v zaměstnání, nebo úplná propuštění domů. Nebylo to zadarmo a Ruda podle toho udržoval životní standart.*⁹³ Ruda si vybudoval svoje know-how a zdatně toho využíval. Zajímavá je zmínka o boxerských zápasech. Bohužel nikde dál v textu se o nich pan Zacha podrobněji nerozepisuje.

Nicméně Rudova fyzická síla a jeho zkušenosti z boxu se mu vyplatili při jedné příhodě z taneční zábavy. Skupinka totálně nasazených Čechů vyrazila večer za zábavou a mezi nimi byl jak autor vzpomínek, tak i Ruda. Zábava se odehrávala v hospodě v linecké čtvrti Kleinmünchen. Ta se nalézá hned vedle průmyslové zóny města, kde za války vyrostly HGW. Na zábavě byli nejen odvezení cizinci, ale i řada místních, hlavně děvčata. Během večera tam

⁹² MAINUŠ, F. *Totálně nasazení (1939-1945)*. 1. vydání. Mladá fronta, Praha. 1974. s. 210

⁹³ Linecká reportáž. s. 18

dorazila i skupinka přibližně patnácti vojáků Wehrmachtu. V textu je popisováno jak drze a nevhodně se chovali, berme to jako irelevantní, po těch letech a situaci, která panovala, oni prostě museli být ti zlí. Nicméně se z toho vyklubala hromadná rvačka mezi totálně nasazenými Čechy a německými vojáky, kterou rozpoutal právě Ruda. „*Ruda nikoho neznal. Právě se tahal se třemi vojáky najednou, děvčata utíkala z kola, krčila se za stolky u zdi, auslendiri se zamíchali s vojáky, bylo jich nejméně dvakrát tolik. Vojáci se vytasili s pověstnými überaschwunky a začali jimi kolem sebe točit. Kdo však pracoval v tomto chaosu systematicky, byl Ruda. Porážel jednoho vojáka za druhým, kdo s ním přišel do styku a jednu utržil, už na něho nešel.*“⁹⁴ Příhoda končí vyhnáním vojáků z hospody. Tímto incidentem byla ukončena i veškerá zábava. Zaplatila se útrata a pak se Češi vydali na lágry.

Jistě je zajímavé, že se tímto incidentem nikdo nezabýval. Buď ho vojáci kvůli případné ostudě ani nehlásili, nebo to nikdo nechtěl vyšetřovat. A přitom to ani není jediná bitka popisovaná v textu. Například sám pan Zacha vzpomínal, jak se o necelé dva roky později již na jiném pracovišti popral se svým rakouským kolegou. Ani to nikdo oficiálně nevyšetřoval. Tyto příhody jen potvrzují skutečnost, že Češi ač jako příslušníci podřadného slovanského národa měli úplně jiné postavení, než ostatní nuceně nasazení. To platilo zvláště pak v Rakousku pouhopouhých dvacet let po rozpadu společného soustátí.

6.7.6 Totálně nasazený osobním sluhou

Miroslava Zachu už společnost v Alfonsově partě nebavila a proto se rozhodl že si najde nějaké jiné zaměstnání. „*Alfons byl dobrák, nic nenamítal, dokonce napsal Milošovi posudek, že je výborným montérem i když se o tom nemohl během celé doby nijak přesvědčit a Milošovy výkony ukazovaly na pravý opak.*“⁹⁵ Najít si nové místo nebylo těžké. Pan Zacha vyrazil do areálu vznikajících HGW a hned v první firmě dostal práci. Tam ale vydržel jen měsíc, byl nespokojený, protože pracoval z Maďarem, kterému nerozuměl, a měl o třetinu nižší plat než ve svém předchozím zaměstnání. To se odehrávalo na jaře 1941.

V hospodě se potkal s Františkou Milkem, parťákem, kterému ještě v Alfonsově partě pomáhal „nahradit“ nuceně nasazené, které neměl, když k němu dorazila kontrola. Tam se dohodli, že může začít pracovat pro něho. Ten u Franty nastoupil hned druhý den, o převod a všechny oficiality se postaral jeho nový chlebodárc.

⁹⁴ Linecká reportáž. s. 19

⁹⁵ Linecká reportáž. s. 21

Jeho nový plat měl pětasmdesát feniků za hodinu, přičemž náplní práce mělo být převážně shánění šnapsu a cigaret a s tím spojené vystávání nekonečných front, které díky přidělovému systému byly doprovodným jevem získávání jakéhokoli nadstandardního zboží. Toto byla pro totálně nasazeného práce snů. Při osmihodinové pracovní době a šestidenním pracovním týdnem si za měsíc přišel na 160 Říšských Marek. Pokud ovšem pracovní doba Miroslava Zachy u Franty Milka odpovídala průměrné pracovní době v HGW, což bylo 10,25 hodiny⁹⁶, pak by si přišel až na 210 Říšských Marek. Bohužel délku pracovní doby ve svých vzpomínkách pan Zacha nezmiňuje. Průměr totálně nasazených v průmyslu přitom činil sotva třetinu a to přibližně 51 RM⁹⁷. „*Franta Milek byl kavalír. Miloš nic nepodepisoval, ale podle propočtu dostával od Franty víc peněz, než mu slíbil. Domu posílal Franta měsíčně pět set marek a při tom rozházel dvakrát tolik. Nejvíce ovšem s děvčaty. Uměl perfektně německy a tak kancelářské slečny z různých podniků u něj vyřizovaly velmi často své osobní záležitosti.*“⁹⁸

Pro pana Zachu se v Linci blýskalo na hodně dobré časy, protože: „*U Milka Miloš byl ve funkci jakéhosi sluhy, zásobovače a snad i přítele v jedné osobě. Franta měl mlýny již plně zabudovány, jeho tři montéři chodili po špacíře a čekali se na první zapálení elektrárenského kotle, což však bylo vzdáleno ještě nejméně rok. Miloš tedy dělal okolo boudy, stál fronty, léčil Frantu od častých opic, byl tajemníkem i jeho občasným lásek, na které hleděla docela klidně z fotografie Frantova manželka na nočním stolku u kavalce.*“⁹⁹

Kromě všech těchto v zájmu války nepřiliš plodných aktivit se Miroslav Zacha účastnil po boku Františka Milka víkendových cest na venkov za proviantem. Transfer potravin z vesnic do měst byla jedna z mála oficiálními strukturami tolerovaných aktivit černého trhu. „*Během války připisoval nacistický režim otázce výživy zvlášť velký význam, protože měl v dobré paměti její společenskou výbušnost v hladové zimě 1916/17 a její následky pro výdrž obyvatelstva v první světové válce.*“¹⁰⁰ Počítalo se, že černý trh s potravinami bude sto alespoň částečně smazat nedostatky v přidělovém systému, který byl zaveden již čtyři dny před začátkem války.

„*Tato idyla se Milkově partě a jemu samému velmi líbila a podle jejich zdání mohla trvat až do konce války, ale pojednou nastal zlom. V polovici června jedenčtyřicátého přišel*

⁹⁶ RATHKOLB, O. *NS-Zwangsarbeit: Der Standort Linz der „Reichswerke Hermann Göring AG Berlin“ 1938-1945 Band 1*. 1. Auflage. Böhlau Verlag, Wien. 2001, ISBN 3-205-99417-5. s. 74

⁹⁷ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005, ISBN 80-7203-708-0, s. 153

⁹⁸ Linecká reportáž. s. 23

⁹⁹ Linecká reportáž. s. 22

¹⁰⁰ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s.

*pro Frantu od firmy z poručí příkaz, aby boudu zavřel, mančaft dal k dispozici HGW a sám odejel k firmě. Kraftwerk totiž měl zahájit provoz v prvním kotli ještě dříve než za rok a tak firma uznala za vhodné lidi tam už nedržet. Práce byly hotové, snad si jen s někým dojednali, aby jim dal na jejich mlýny pozor, aby na nich nedošlo k sabotáži.*¹⁰¹

6.7.7 Pálení kořalky a alkoholová vzpoura

Spousta Čechů totálně nasazených v Rakousku byla velmi podnikavá. A Miroslav Zacha měl možnost dobře poznat jednoho z těch nejpodnikavějších. Během těch několika měsíců, které strávil prací pro Františka Milka se stal i mistrem v pálení kořalky.

Františkovy víkendové cesty na venkov nebyly jen za potravinami a opuštěnými ženami, ale zajišťoval si i pravidelné zásoby vína, z kterého se rozhodl pálit kořalku na zisk. František Milek získal pálenici od mistra ze zámečnické dílny, která zajišťovala náradí pro statní firmy HGW. Za pálenici zaplatil Milek dvě stě říšských marek, v ceně byla i podrobná instruktaž, jak na pálenici dobře pálit, aby z toho byly vysoké výnosy.

Pálit začali hned ten den v boudě, kde Franta Milek bydlel. Při prvním pálení bylo přítomno všech pět zaměstnanců firmy a všichni se ten den hrozně opili, že ani druhý den nemohli pracovat. Dostali volno, oficiální zdůvodnění, pracovali přes noc. „*Miloš dostal v pálení ohromnou praxi, věděl jaký má být oheň aby to nespěchalo, věděl, která vypálená je nejlepší, která je dobrá a která se musí pálit dvakrát. Franta šnaps vesele prodával, bohatě s e mu to vyplácelo a pi tom měl pro sebe a své známé ještě dost a dost.*“¹⁰² Alkohol byl v době války nedostatkovým zbožím. Víno na příděl dostávali jen občané říše, totálně nasazení cizinci jen výjimečně. „*Poměrně dobrý stav výživy Němců šel na úkor cizinců nasazených v Říši.*“¹⁰³ Proto po načerno páleném šnapsu byla velká shánka. Když Franta Milek byl převelen na jiné pracoviště, palírna s ním nezmizela, vrátil ji původnímu majiteli, který pro ní měl již dalšího zájemce.

Alkohol je jednou z mála společensky tolerovaných drog. Pro mnoho totálně nasazených i místních obyvatel byl jednou z mála možností jak uniknout z existenčně velmi svízelné situace zuřící světové války.

¹⁰¹ Linecká reportáž. s. 32

¹⁰² Linecká reportáž. s. 31, 32

¹⁰³ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 127

Nespravedlivý přidělový systém totálně nasazené velmi rozčiloval všude v Říši. Ve vzpomínkách Miroslava Zachy se píše o jedné iniciované protestní akci, kterou on sám vymyslel a pomohl realizovat. Cizinci nedostávali přiděly vína ani sardinek. Aby vedení ukázali, že se jim tento systém nelíbí, rozhodli se Miroslav Zacha s Vencou Pavlem, kolegou s party z Elektrárny HGW, spontánně protestovat.

Rozhlásili mezi zaměstnance elektrárny, že druhý den ráno v deset hodin se budou rozdávat přiděly vína cizincům. Každý šel na jednu stranu elektrárny a vybrali si jednoho cizince, nikoli Čecha, a řekli mu, že to slyšeli od Italů. Vybrali si schválně Francouze, protože neuměli moc dobře německy a po víně byli celí lační.

Informace začala žít vlastním životem. Přestože nebyla oficiálně ohlášena a ještě se měla uskutečnit v pracovní době, což bylo více než neobvyklé. Fasování potravin a podobné události se odehrávaly vždy mimo pracovní dobu. Druhý den ráno se skutečně všichni cizinci seřadili s kelímky a lahvemi před kanceláří, kde se běžně fasovalo. Do tohoto mumraje se museli připojit i všichni zúčastnění, aby na ně nepadlo podezření.

Po nějaké době zmatené vedení elektrárny nakonec převzalo iniciativu: „...*a dalšími slovy rozháněli oba nacisté dav, který se pomalu a neochotně rozcházel, ale ve kterém bylo mnoho řečí a ohlasu zklamání, nadávek, otázky proč se to nevydávalo, podezřívání, že si to Němci rozmysleli a chtějí to sami smlsnout. Také pak na pracovištích a ve skupinkách se o tom hovořilo a byli informováni i partáci a mistři, že přiděl nebyl dosud vydán, co je to za pořádek.*“¹⁰⁴

Miroslavu Zachovi a Vencovi Pavlovi se podařilo jednou dezinformací ještě více demoralizovat odvečené zahraniční pracovníky a všechny zahraniční zaměstnance elektrárny odehnat od práce na celé dvě hodiny. Po tomto incidentu začalo vedení elektrárny vyšetřovat, kdo tuto kachnu mezi totálně nasazené pustil. Vyšetřování se chopil Paul Pichler, tamní vrchní účetní a velitel lineckého SA, po řadě pohovorů ovšem nakonec zrušil vyšetřování s tím, že nejde nalézt původce této dezinformace. Ani k tomu nepřivolávali Gestapo. Oba výtečníci měli velké štěstí, kdyby je někdo náhodou prozradil, nebo by se na ně přišlo, byli by posláni do koncentračního tábora za sabotáž německého průmyslu, a nebo by byli rovnou popraveni.

Na těchto příhodách je krásně vidět, jak velkým tématem byl pro totálně nasazené nedostatek alkoholu. Jedni si z toho udělali skvělý byznys, druzí ho využili, aby protestovali proti systému založeném na rasové a národnostní diskriminaci.

¹⁰⁴ Linecká reportáž. s. 103

6.7.8 Jak rozkrást Třetí říši

„Jeden zvláštní způsob nezištné spolupráce se také ujal a měl velký vliv na postavení Werků. Totiž, komu co chybělo, ukradlo se u souseda, nebo někde jinde, zkrátka kde to bylo. Kradlo se nářadí, materiál jako šrouby, ploché železo, závitnice, trámy, zvedáky, celé uzamčené bedny. Také Alfons neopomněl svoji partu nabádat, aby na svých cestách do práce a zpět si všímala, kde by se co dalo vzít, co kde leží a nenápadně by mohlo zmizet. Dokonce je naváděl, aby někde ukradli elektrickou svářečku, po které strašně toužil, ale firma mu ji jako nákladnou věc nepřidělila.“¹⁰⁵ V letech, kdy HGW vznikaly, byla krádež nejběžnějším způsobem, jak se dostat k čemukoli bylo potřeba. Rozsah takové počínání si člověk jen těžko představí, když si uvědomí, že na vzniku HGW pracovaly stovky soukromých firem a deseti tisíce lidí. Tento podivuhodný chaos neprobíhal jen v rámci uzavřeného divokého světa rostoucích Göringových závodů. „Když však viděli, že z toho ukradeného se hodně také nakládá na auta a povozy, které do Werků něco přivezly, ale snad více toho odvážely a když ani werkšusáci neměli zájem co se dováží, jen zvedali u svých bran ráhna a salutovali...“¹⁰⁶ Zajímavé mimo jiné je, že ač krádeže dosahovaly takových monstrózních rozměrů, pan Zacha si nevzpomněl na jediný případ, kdy by za to byl někdo potrestán. „Není ani známo, zda někdy něco v tomto směrurasklo. Ale sedláci, kteří v tomto válečném kotli vydělávali šilené peníze přivázeli nadále svá vína a špeky, odváželi cement cihly a vápno a stavěli. Byl to takový propletenec, že by na frontu musel jít kde kdo.“¹⁰⁷ Naprosto ukázkovým příkladem takového počínání je svědectví ze zde zmiňované epizody ohledně ilegálního pálení kořalky. „Příští den děda přivezl soudek vína. Frantovi montéři soudek donesli do boudy a pak jim nařídil, aby naložili z materiálu sousední firmy 4 pytle cementu a na ně narovnali staré odpadové dřevo z betonáže. Pak na kus papíru načmárel dědovi “propustku“ na dřevo a werkšusákovi měl děda říct, že je to od Milka, co mu vezl ten sud a že si to s ním Milek vyřídí.“¹⁰⁸

Franta Milek bizarnost válečných poměrů dokázal dotáhnout do absolutní dokonalosti. Získal víno, běžnému smrtelníkovi v té době téměř nedostupné zboží, za ukradený stavební materiál původně určený na výstavbu nacisty uměle vytvořeného a na zelené louce budovaného Göringova koncernu. Přitom z vína ilegálně pálenou kořalku, kterou zaplavil tehdejší černý trh, vyráběl od rána do večera jemu podřízený totálně nasazený Čech placený ze státních peněz a další tři mu s tím pomáhali.

¹⁰⁵ Linecká reportáž. s. 14

¹⁰⁶ Linecká reportáž. s. 14

¹⁰⁷ Linecká reportáž. s. 14

¹⁰⁸ Linecká reportáž. s. 31

6.8 Kuplířstvím za záchranou čisté rasy

„Jako málokterá jiná ideologie učinil nacionální socialismus ze sexuality předmět státního a politického dozoru. Nacistická rasová hierarchie pramenila z vulgárního darwinismu. Bylo-li záměrem udržet údajnou nadřazenost germánské rasy, nesměly do „těla německého národa“ proniknout geny méněcenné rasy.“¹⁰⁹ To ovšem v průběhu 2. světové války sebou neslo výrazné problémy. Do německé říše bylo zavlečeno během války přibližně osm a půl milionu cizinců a více než dvě třetiny z nich byli muži.¹¹⁰ Mezi civilními pracovníky se jednalo zvláště o mladé muže, váleční zajatci bývali v průměru o několik let starší. Zároveň miliony mladých německých mužů odcházely na frontu, nebo v rámci říše byli odveleni na okupovaná území. Tak se na území třetí říše vytvořilo téměř ideální sexuální vakuum.

Aby nedocházelo k sexuálním stykům mezi Němkami a cizinci, využila vládnoucí kasta třetí říše svých spolehlivých prostředků, síly a strachu. „Obvykle byla žena varována, ovšem když otěhotněla, hrozilo jí odeslání do koncentračního tábora. Trest pro muže – cizince byl podstatně tvrdší, zvláště pokud patřil k diskriminovaným skupinám ze slovanských států. V těchto případech bylo odeslání do koncentračního tábora mírnější variantou a trest smrti spíše pravidlem.“¹¹¹ Původně nastavený tvrdý kurs na začátku války byl po roce 42 zmírněn. Ovšem probíráme-li se dochovanými prameny osobní povahy po totálně nasazených, pak si můžeme udělat krásnou představu o tom, že ti „načapaní“ a odsouzení byli spíše výjimkou vzhledem k silně rozšířeným sexuálním kontaktům mezi domácím obyvatelstvem a cizinci. Možná se jednalo i o jakousi úlitbu na frontě bojujícím Němcům, kteří v zázemí nechali své milé. Vždyť Goebbels již v tažení proti Francii nechal mezi nepřátelské vojáky shazovat letáky, ve kterých je „varoval“ před Angličany, kteří jim, zatímco oni bojují, svádějí v zázemí jejich milenky. Tento a další letáky měly rozkmoťřit Francouze a Angličany mezi sebou, ovšem bezúspěšně. Stejnou taktiku psychologické války používali samozřejmě i nepřátelé Německa.

¹⁰⁹ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 194

¹¹⁰ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 214

¹¹¹ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 195

6.8.1 Totálně nasazení sponzorují válku

Aby cizinci co nejméně ventilovali svoji sexualitu mezi německými ženami, začala se kriminální policie podílet na zřizování bordelů pro cizince. Těmto bordelům se mezi totálně nasazenými Čechy lidově říkalo „puffy“¹¹² a navazovaly na tradici nevěstinců, které německá a rakousko-uherská armáda zřizovala těsně za frontou pro své bojující vojáky v 1. světové válce.

Nacionálně socialistická ideologie nejenže ze sexuality učinila předmět státního a politického dozoru, ale využila ji k vytvoření monstrózního stroje na peníze, ze kterých vláda spolufinancovala světovou válku.

Martin Bormann 15. října 1941 psal z Hitlerova hlavního stanu všem Gaulaiterům, že je potřeba vyvinout větší úsilí při budování bordelů pro cizince ve jménu zachování čistoty německé rasy. Ovšem s jednou výjimkou. Tou byl správní celek Oberdonau, jehož centrem byl právě Linec. Tam již 27. prosince 1940 měli jako první vybudovaný fungující systém nevěstinců pro cizince. Linecké Hermann-Göring-Werke se staly vzorovým modelem všem ostatním v Německu budovaným systémům nevěstinců pro nuceně nasazené.¹¹³

Tak ve jménu nacionálně socialistické ideologie začaly organizovaně vznikat státem spravované nevěstince, v nichž pracovaly ženy, které byly z valné většiny také zavlčeny na nucené práce. „Do konce roku 1943 bylo v Německu vybudováno přibližně 60 takových bordelů s přibližně 600 prostitutkami a dalších 50 bordelů bylo tou dobou ve výstavbě. Německá pracovní fronta (DAF) k těmto účelům vybuodovala dokonce samostatnou firmu „Häuser- und Barackenbau GmbH“.“¹¹⁴

Vždyť Němci na svém území měli něco přes pět a půl milionu mužů cizích národností. Stal se z toho fantastický ekonomický kolotoč. Nezanedbatelná část čistých mezd zahraničních pracovníků se tak vracela zpět do státního rozpočtu, z kterého putovala zafinancovat válečnou výrobu. Zmenšily se tak zároveň i starosti s odlivem kapitálu na okupovaná území, zároveň se snížil problém s nedostatkem deviz. I celkový objem peněz směňovaný z říšských marek na ostatní národní měny se výrazně snížil.¹¹⁵ Vždyť nejvýraznější položky ve výdajích totálně nasazených činily jídlo, cigarety, alkohol a sex.

¹¹² Der Puff – bordel, nevěstinec

¹¹³ RATHKOLB, O. *NS-Zwangsarbeit: Der Standort Linz der „Reichswerke Hermann Göring AG Berlin“ 1938-1945 Band 2*. 1. Auflage. Böhlau Verlag, Wien, 2001. ISBN 3-205-99417-5. s. 105

¹¹⁴ RATHKOLB, O. *NS-Zwangsarbeit: Der Standort Linz der „Reichswerke Hermann Göring AG Berlin“ 1938-1945 Band 2*. 1. Auflage. Böhlau Verlag, Wien, 2001. ISBN 3-205-99417-5. s. 105

¹¹⁵ Celý tento bravurně promyšlený kolotoč připomíná Goebbelsovu slavnou akci z třicátých let, jeho výstavu dekadentního „židovského“ umění. Na tuto z hlediska propagandy velmi povedenou akci navázala systematická konfiskace moderního umění ze všech soukromých i veřejných sbírek uměleckých děl. Goebbels velmi chytře

6.8.2 Linecké nevěstince v životě totálně nasazených

Tyto bordely byly v Linci zřizovány poblíž jednotlivých táborů a většinou si držely svůj národní charakter. Proto když Češi vyrazili „za holkama“, byl jejich cílem přednostně český puf. Ve vzpomínkách pana Zachy je jeho prostředí popisováno jako obrovská nálevna, kam se chodilo posedět jako do hospody jen s tou výjimkou, že zde byly holky. Zvykem bylo, pokud tam již někdo zavítal, měl také využít místních nadstandardních služeb a alespoň jednou za večer s dívkou odejít na pokoj. Pokud tam někdo vyrazil jen „očumovat“ a popíjet, byl brzy varován číšníky, aby buď šel s dívkou na pokoj, nebo aby odešel. Pokud to neudělal sám od sebe, postarali se o něho číšníci, popřípadě statní portýři, kteří v takovém podniku nesměli chybět. Portýři měli na starosti udržování pořádku v hospodě a řešili situace, na které číšníci byli krátkí. Holky se procházely mezi stoly popíjejících návštěvníků, flirtovaly s nimi a snažily se je nalákat do svého pokojíku. Flirtování probíhalo výhradně verbálně, na děvčata se nesmělo sahat, ne zadarmo. Pokud někdo tohle pravidlo porušil, už se o něho starali číšníci a portýři. V puflu také byla tabule, kam si děvčata psala svůj denní obrat, čárka za každého spokojeného zákazníka. Prostě: „*V každém puflu bylo dost co jíst a pít za příslušné ceny. Lidé si na toto prostředí zvykali, hovořilo se denně na toto téma, ohlašovaly se nové holky, zkrátka bylo to zafixováno každému jednotlivci, buď více nebo méně, ale vždy tak, že už si společenský život bez těchto prostředí málokdo dovedl představit.*“¹¹⁶

6.8.3 Pasák jako lukrativní zaměstnání

Prostředí českého puflu se objevuje ve vzpomínkách od jeho vzniku až po konec války. První zkušenost Miroslava Zachy s veřejným domem se objevuje hned na začátku vzpomínek. Tehdy dělal doprovod nějakému Janu Křížovi ze Zlína, který své první vydělané peníze se rozhodl utratit za sexuální služby. Tehdy, v roce 1940, byl v Linci cizincům k dispozici jen tento veřejný dům. Vypadal úplně jinak, než puffy, které vznikly o něco později. „*Miloš tam s ním byl ze zvědavosti, nejednalose o žádné posezení. Vstupovalo se do přízemní chodby a při pohledu vzhůru do prvního poschodí, bylo vidět dlouhé zábradlí kolem úzké chodbičky, ze které vedly dveře do malých kamrlíků. Jelikož při vstupu zazvonil zvonec, vyrojily se k zábradlí víceméně neoblečené slečny, které neměly právě co na práci. Bylo jich v té době asi*

nenechal toto zvrácené a němců nehodné umění zničit, ale prodal ho do zahraničí, národům s „podřadným“ vkusem. Za utržené tehdy pro Německo velmi cenné valuty pak z celého světa zkupoval díla starých německých mistrů.

¹¹⁶ Linecká reportáž. s. 92

*šest. Tři se ihned ztratily, snad považovaly vstupující společnost ze ne dost důstojnou nebo solventní. Ty zbývající ukazovaly od obou hochů k sobě. Honza nemeškal a stoupal po příkrých úzkých schodech kvapně nahoru.*¹¹⁷ Zmínka o chybějícím posezení jasně ukazuje, že ve svých vzpomínkách pan Zacha tento bordel srovnával s později vybudovanými pufy, ač dle časové posloupnosti jeho alter ego Miloš o pufech logicky ještě nic nevěděl. Velmi podobný nevěstinec a hodně podobné zkušenosti jsou popisovány ve zbeletrizované vzpomínkové knize Vídeňská cela číslo 107¹¹⁸.

Epizodní postavička Honzy Kříže je zajímavá také tím, že se stala příkladem totálně nasazeného cizince, který se dal dohromady s Rakušankou. Jejich vztah přerostl až v manželství a již na začátku jedenačtyřicátého roku spolu čekali dítě. Kříž se přistěhoval do její rodiny bydlící ve městě a jeho nový tchán, mistr v místní textilce, mu zařídil potvrzení, že ho pro válečnou výrobu potřebují v textilce. Tak mu zajistil lepší zaměstnání pod svými křídly.

To, jak pufy vypadaly a jak fungovaly, že byly otevřeny povětšinou do 23 hodiny, a že největší nával zákazníků byl v pátek a v sobotu, protože neděle byla dnem volna nuceně nasazených pracovníků, jsou zajímavé a cenné informace. Ovšem jedna z věcí, kterou zatím česky psané publikace čtenářům nenabízejí, je svědectví o funkci tzv. pasáků. Ve vzpomínkách M. Zachy tato zvláštní pocta stát se pasákem, připadla postavě Václava Pavla, mladíka pocházejícího z jižních Čech, kterého do Německa „daroval“ ministr Moravec v rámci deportace ročníku 1924.

Venca Pavel byl ve stejné pracovní skupině – partě - jako M. Zacha v elektrárně náležící k HGW a patřil mezi jeho nejbližší přátele. Tomuto mladíkovi je ve vzpomínkách věnováno mnoho prostoru, a to hlavně díky jeho „talentu“ mimoděk zažívat podivuhodná dobrodružství. K této své nové profesi se dostal dle vzpomínek v podstatě náhodou. Jednou se zdržel trochu déle v pufu, až do zavírací hodiny, a jedna z tamních holek, Marie, si ho vybrala jako svého nového pasáka.

Tehdy v pufech každá holka měla jednoho mládence, v drtivé většině šlo o totálně nasazené. „Každé děvče v nevěstinci mělo svého milence, bez kterého by se to neobešlo, který je chránil, hlídal, bil, vydíral, ale bez něho by neobstála v tak organizovaném prostředí, jako byl puf.“¹¹⁹ Jeho práce byla jednoduchá. Každý večer musel být v pufu a svoje děvče mít neustále na očích, zatímco ona chodila mezi stoly a lákala zákazníky. Pokud došlo k nějakým

¹¹⁷ Linecká reportáž. s. 15,16

¹¹⁸ ZÁCHA, O. *Vídeňská cela číslo 107*. 1. vydání. Alda, Olomouc. 1997. ISBN 80-85600-41-2.

¹¹⁹ Linecká reportáž. s. 92

nepředloženostem v lokále, měl jí jít okamžitě na pomoc, popřípadě zalarmovat číšníky nebo portýry.

Dalším a mnohem důležitějším jeho posláním bylo chránit dívku během soulože. Pokud si jí vybral nějaký od pohledu hrubián, popřípadě silně stavěný muž, měl se tento její ochránce ihned odebrat do jejího pokoje a stoupnout si za plentu. Ona si potom na pokoj přivedla zákazníka. Úkolem za plentou stojícího pasáka bylo dávat pozor, kdyby se zákazník začal k dívce chovat hrubě. V tom okamžiku měl zasáhnout a dívce pomoci. Proto si dívky pracující v pufech na tuto práci většinou vybírali dobře stavěné a silné mládence, jak byl právě Venca. Pokud vše na pokoji probíhalo hladce, tak za plentou stojící ochránce zůstal utajen a nepozorován odcházel až po dívce s klientem. Takhle pořád dokola každý den.

Kvůli této práci mladíci nemohli chodit do svého regulérního zaměstnání. Pokud vznikl nějaký problém s německými představenými, většinou s parťáky, starala se o to dívka. Buď mu za to, že jejího „chlapce“ bude v zaměstnání krýt zaplatila v naturáliích, nebo v penězích, kterých děvčata v pufech měla habaděj. Cena za potěšení s dívkou byla standardně 10 RM. Větší část z této sumy musela děvčata odvádět vedení pufu, ovšem i tak si vydělala horentní sumy. *„Celkem Venca zmeškal dvanáct pracovních dní a to už zavánělo sabotáží. Štěstí bylo, že se Godhart nechal kluky z party umluvit a Vencovi vždy po práci napsal směnu. Bylo to riziko, ale náhodou se po Vencovi nikdo z vyšších míst nesháněl a také se vždy mohlo říct, že právě onemocněl, nebo něco jiného. Godhart si dal ale podmínku, že Venca mu všechny takto „vydělané peníze“ vrátí. S tím tento souhlasil, protože od Marie měl peněz dost, více než by normálně pracoval.“*¹²⁰

Pasáci s děvčaty přebývali v pufech přes noc. Přišli si tak i na celkem slušné živobytí. Děvčata v pufech měla k dispozici běžně nedostatkové zboží. Pila pravidelně víno, zatímco „obyčejným“ lidem byla k dispozici pálenka nebo pivo, víno dostávali na přiděl jen Němci. K jídlu měla pravidelně nedostatkové pochutiny jako byly sardinky, vejíčka, šunka nebo ovoce. K takovým hodům se totálně nasazení dostali jen výjimečně, v tomto prostředí to ovšem bylo běžné. Po pozdní večeři pak následovala koupel a soulož zdarma. Ráno po snídani chodil za dívkami doktor na pravidelnou prohlídku. To byla doba, kdy pasáci opouštěli puf a vraceli se pak až s otvírací hodinou podniku.

Je velmi pravděpodobné, že tito vybraní mladíci v tomto neosobním a povrchním a citově vyprahlém prostředí suplovali dívkám partnerský vztah. Ze zážitků Venci Pavla popsaných v Zachových vzpomínkách se dozvídáme, že dívce Marii velmi záleželo na tom,

¹²⁰ Linecká reportáž. s. 99

aby Venca, pokud nějaký ten čas s ní bude chtít být, se zbavil své současné přítelkyně, chtěla ho mít jen pro sebe. Zároveň trvala na tom, aby si pořídil nějaké slušné nové oblečení, aby jí nedělal ostudu. To v době, kdy hospodářství fungovalo na přidělový systém a peníze měly v podstatě cenu jen na černém trhu, nebylo nikterak snadné. Ovšem jeho nové děvče to zařídilo během jednoho dopoledne.

Tato idyla trvala podle pramenu celých dvanáct dní. „*Mezi kluky se začalo veřejně mluvit, že Venca už nepase, což bylo něco podobného, jako shození z nějaké dobré funkce.*“¹²¹

6.8.4 Šestnáctiletá prostitutka

Ve vzpomínkách Miroslava Zachy se objevuje jedna zajímavá příhoda, která se přímo týká nejnámějšího a největšího lineckého bordelu Villa Nova. Příhoda se týká dvou českých totálně nasazených, kteří pracovali v jedné linecké soukromé cukrárně. Jeden z nich, Jarda, který měl neustálé finanční potíže, se rozhodl, že by mohl do Lince dostat svojí setru. „*Svěřil totiž Mirkovi, že má doma šestnáctiletou sestru Alenu, že by ji mohl vzít k sobě do Lince, že by mohla vydělávat s tím i jemu ulehčit život.*“¹²² Jeho sestra Alena skutečně dorazila až z Hradce Králové. Chlapci se jí snažili najít nějaké zaměstnání, ale nedařilo se jim. Až Mírek jednou přišel s tím, že podplatil vedoucího podniku Villa Nova, který by vzal Alenu jako servírku. Přesto už tak nějak počítali, že kromě servírky by mohla začít pracovat jako prostitutka. „*Příští den se byla Alena ukázat ve Vile. Její přijetí bylo ihned uskutečněno, lékař ji hned prohlédl a uznal za schopnou pro práci servírky a snad i tu další. Nemohli na ní nic těžkého chtít, zboží a podobné náklady nenosila, od děvčat se mnoho nelišila, kromě čepečku a hoši se jeden přes druhého snažili domluvit s tou novou...*

Alena zapadla do prostředí až přespříliš snadno a brzy. Během týdne nebyla od ostatních holek vůbec k rozeznání, naopak, jako nová byla vyhledávanější, vydělávala více. S odstupem doby vzpomínala, jak chtěla dělat číšnici a smála se tomu. Se svými šestnácti léty byla nejmladší holkou v provozu, pak již byly až pětadvacetileté.“¹²³

Alena jako nejmladší děvče a nové děvče měla nejvíce zákazníků a tudíž vydělávala nejvíce peněz v podniku. Kromě toho, že ona sama dávala svému bratrovi peníze na přilepšenou, získali oba chlapci za dohození mladé, subtilní a hezké dívky v podniku nadstandardní pozornost.

¹²¹ Linecká reportáž. s. 99

¹²² Linecká reportáž. s. 165, 166

¹²³ Linecká reportáž. s. 166

Tato epizoda může být jen bizarní historkou stejně tak jako dokonalým svědectvím o proměně tehdejší morálky, o změně vnímání dobrého a zlého. Sama postava dvaadvacetiletého Mirka budiž toho ideálním příkladem. V cukrářství pracoval patnáct měsíců, navázal intimní vztah s jeho majitelkou, manželkou válečného hrdiny, který bojoval na východní frontě. Jeho nespoutaný život dokonale rozložil celé cukrářství a podle Zachových vzpomínek během té doby prohýřil pětadvacet tisíc říšských marek. V běžně fungující společnosti by byl považován za prachsprostého zločince a pravděpodobně on sám by nic takového nikdy neudělal. Ovšem v panujících podmínkách a prostředí totálního nasazení se z něho stal hrdina. *„Jest-li mu to všechno spočítali, musel zmizet navždy. Jen o něm šla pověst, že byl na policejním prezidiu ve vyšetřovací vazbě 3 měsíce, že měl pouze polévkovou „dietu“ a že z téměř osmdesátikilového těla zbývalo v kůži jen těch pár kostiček. ... Jak se na Mirka dívat vůbec? Mnozí dělali „sabotáže“ takové, že způsobili Rajchu za sto korun škody a vystačilo jim to k chlubení na celý život. Mirek rozvrátil nacistickou cukrárnu do základů, užil si, ale dal užít i druhým, nad smrti poznamenal svou osobností jednu naci rodinu.“*¹²⁴

Pokud už se člověk odhodlá navštívit nevěstinec, jedná se povětšinou o velmi soukromou záležitost podléhající společenským tabu. Za světové války se ale z nevěstinců pro totálně nasazené stal fenomén. Stalo se z nich místo tak běžné jako je pro obyčejného člověka kavárna. *„Za těch časů byl v Linci samozřejmě důstojnický nevěstinec, nevěstinec pro obyčejné vojáky a také nevěstince pro cizince. Pro cizince tam bylo k dispozici smíšené osazenstvo. Byly tam naše slečny, francouzské dámy a ruské ženy. Ale všechny měly legitimace, potvrzení, že ve skutečnosti pracují v Hermann-Göring-Werke.“*¹²⁵

Totálně nasazení do nevěstinců chodili pravidelně se svými kamarády, chodili tam popíjet, pobavit se a přitom se i pomilovat. Úplně se jim změnil žebříček hodnot, všeobecně uznávané vnímání morálky se transformovalo. V části věnované profesionálním karbaníkům zmiňovaný Karlík od Českých Budějovic chodil do pufu dokonce se svým synem, ač byl ženatý. V textu pana Zachy je uvedena tak bizarní příhoda, že musí být pravdivá. Syn onoho Karlíka v ní dal do zástavy jedné prostitute, když zjistil, že je bez peněz, snubní prsten svého otce. Ten si ho k němu schoval, když šel s jinou dívkou na pokoj. Celá příhoda se ztraceným prstenem končí tím, že Karlíkův syn ho s pomocí kamarádů z cimry získá zpět, ovšem otcí to

¹²⁴ Linecká reportáž. s. 167

¹²⁵ RATHKOLB, O. *NS-Zwangsarbeit: Der Standort Linz der „Reichswerke Hermann Göring AG Berlin“ 1938-1945 Band 2*. 1. Auflage. Böhlau Verlag, Wien. 2001. ISBN 3-205-99417-5. s. 103

neřekne. Jemu si vymyslí, že je ho potřeba vykoupit, a tak z vlastního otce vytáhne sumu v řádu stovek RM, o kterou se pak podělí s kamarády.

Řada psychologických studií již dokázala významný vliv prostředí na vývoj lidské osobnosti. Lidé na nucených pracích se dostali do tak specifické a podivné situace, která z nich udělala „jiné lidi“. V běžném životě byla pracovitost a šikovnost chválena, mezi totálně nasazenými bylo důležité pracovat málo a špatně, pokud možná vůbec. Možnost dostat se ke kvalitním potravinám i na pár dní byla důležitější, než vážný vztah s dívkou. Smrt hrozila na každém kroku, proto se mladí lidé z celého světa snažili toho prožít co nejvíce v co nejkratším čase. Za války se prostě žilo rychle. To mělo vliv i na změnu jejich vztahu k sexu, který již nepodléhal sociálním a kulturním stereotypům. Sám Spoerer ve své obsáhlé publikaci píše: „*Nelze zhodnotit, zda byla zmiňovaná promiskuita skutečně tak rozšířená, ale je pravdou, že je německé obyvatelstvo vnímalo a že toto chování ještě posilovalo jeho předsudky.*“¹²⁶ Z této jedné věty lze vyčíst změnu vnímání sexuality totálně nasazených, se kterou se německá veřejnost žijící ve svém přirozeném sociálním a kulturním prostředí nedokázala ztotožnit, natož pochopit.

Vzpomínky Miroslava Zachy tak mohou být zajímavým vhladem do sexuálního života totálně nasazených. Vždyť ani František Mainuš v knize *Totálně nasazení (1939 – 1945)*, tzv. bibli českých historiků zabývajících se tématem totálního nasazení, v kapitole věnované volnému času, sexualitě nuceně nasazených nevěnuje sebemenší pozornost. Zároveň Zachovy vzpomínky mohou poodhalit zajímavá zákoutí státem systematicky budovaného systému nevěstinců a jejich zvláštní úloze ve světové válce. Toto téma není doposud nikterak pečlivě zdokumentováno. Možná i proto, že se málokdo ve svých vzpomínkách, pamětech a denících spojených s dobou totálního nasazení rozhodne veřejně „pochlubit“ svým vztahem k prostředí, které před i po válce patřilo na samý okraj společnosti.

V tomto ohledu jsou mnohem lépe zdokumentované nevěstince v koncentračních táborech, které byly zřizovány „za odměnu“ pro nejlépe pracující vězně. První bordel v koncentračním táboře byl zřízen v létě 1942 v Mauthausenu. Asi není náhoda, že tento koncentrační tábor se nacházel pouhých 20 kilometrů od Lince.

¹²⁶ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 197, 198

6.9 Když není co jíst, Češi si poradí

Jeden z hlavních existenčních problémů totálně nasazených byl nedostatek stravy. Vzhledem k tomu, že nuceně nasazení byli využíváni na těžké práce, kalorická hodnota jejich pravidelného přísunu potravy byla nižší, než ideální množství odpovídající profilu jejich zaměstnání. Jediní, kteří netrpěli nedostatkem potravy, byli nuceně nasazení v zemědělství. Tam ovšem také záleželo na typu zaměstnavatele. Byli tací, kteří svěřené cizince sdírali z kůže.

„Češi se začali seznamovat s lístky na potraviny. Dostávali stejné přiděly jako Němci. Na počátku války byly týdenní dávky nejdůležitějších potravin stanoveny takto: chléb a mouka 2,400 kg, maso 500 gramů, tuky 240 gramů. Dále se vydávalo menší množství těstovin, marmeláda, cukr, umělý med a kávovina. Dělníci patřili do kategorie pracujících, jimž příslušely ještě přídavky pro těžce pracující nebo pracující v noci apod. Na přídavky pro těžce pracující se vydávalo týdně 1,400 kg chleba, 500 gramů masa a 110 gramů tuků. ... Valná část Čechů bydlela v táborech a téměř všichni se stravovali ve společných jídelnách a kantýnách. Proto jim nebyly vydávány potravinové lístky jednotlivě, ale byli zapsáni do společného odběrního poukazu jako celodenní strážníci. Někde jim však dávali část ústřížků z jejich přidělu, zvláště na chléb, maso a tuky.“¹²⁷ Situace okolo potravin se neustále zhoršovala. Kvůli systému společného stravování formou eintopfů totálně nasazení pozřeli ve skutečnosti mnohem méně, než kolik dle přidělů měli dostat.

Výsledkem takto fungujícího systému byl mimo jiné i rapidní nárůst cen potravin na černém trhu. *„V létě 1943 a v březnu 1944 se za bochník chleba nebo 50 g cigaret platilo už 10 říšských marek. V polovině roku 1944 stál v Linci potravinový lístek na černý chléb 7 RM, na bílý chléb dokonce 20 RM.“¹²⁸*

Ve vzpomínkách Miroslava Zachy jsou dvě poměrně dlouhé pasáže týkající se podvodů s potravinovými lístky. Zmínek a narážek na podvody páchané na přidělovém systému se v textu objevují častěji, ovšem v těchto dvou případech jsou popsány do velmi podrobných detailů a krásně evokují atmosféru života lineckých totálně nasazených.

„Velké zhoršení v zásobování nastalo v roce 1944. Německá vojska musela vyklidit bohaté oblasti na východě i na západě. Dovoz potravin do Německa se snížil. Příděly se prudce zmenšily. V srpnu 1944 se vydávalo na týden jen 250 g masa a něco přes 2 kila chleba

¹²⁷ MAINUŠ, F. *Totálně nasazení (1939-1945)*. 1. vydání. Mladá fronta, Praha. 1974. s. 99, 100

¹²⁸ SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0. s. 194

a nepatrné množství tuků. ¹²⁹ Proto nepřekvapí, že obě níže zmíněné příhody se udály v druhé polovině roku 1944.

6.9.1 Důmyslný podvod aneb Když dva jedí za sedm

První příhoda se týkala úmyslně realizovaného podvodu, který dvěma totálně nasazeným zajistil nadprůměrný přísun potravy. Vše se točilo kolem Václava Burdy, třicátníka zaměstnaného v obřím zahradnictví kousek Lince. Druhým hlavním hrdinou byl František Suk. Václav Dostálek prováděl lehkou téměř dívčí práci a dostával stravovací lístky pro lehce pracující. Byl podzim 1944 a Dostálek přišel s jednoduchým plánem. Výchozí situace byla následující. V zahradnictví, kde byl zaměstnán, pracovalo několik set lidí a byla tam značná fluktuace pracovníků jako ostatně třeba v HGW. Potravinové lístky se vyzvedávaly každý měsíc na jmenný seznam zaměstnanců, pokud ovšem během měsíce dorazili noví zaměstnanci, vyzvedávaly se lístky dodatečně. Většinou to dělal někdo z kanceláře zahradnictví, ovšem když nemohl, posílal se pak někdo jiný. Plán byl, že uměle vytvoří několik nových zaměstnanců zahradnictví a na ně nafasují lístky, které potom sami vymění za potraviny.

Václav Burda jednoho dne nechal nezavřené okno v administrativní budově zahradnictví. V noci se s Frantou Sukem vydali do zahradnictví a přelezli na předem otipovaném místě plot. Zahradnictví hlídal pes, vlčák, který ovšem Václava velmi dobře znal a tak jim dělal na jejich výpravě jen doprovod. Otevřeným oknem se dostali do budovy a tam vzali firemní tiskopisy, které zároveň orazítkoval patřičnými razítky. Pak vše dali do původního stavu a odešli.

Poté si vymysleli úplně nových pět lidí, jména, adresy, data narození atp. Nechali si to na lágru přepsat na stroji na vymyšlenou historku. S hotovými dokumenty vyrazili na Hospodářský úřad. Tam přišla řada na Frantu, Vaška již na úřadě znali, proto lístky vyzvednout šel jeho společník. Tam již nebyl žádný problém, stačilo ještě podepsat příjem nějakým cizím jménem a stravovací lístky pro pět lidí na měsíc byly jejich.

Příští měsíc tuto taktiku nemohli zopakovat, protože se blížila zima a v zimě býval pohyb osob mezi pracovišti minimální. Vyvstal ještě jeden problém. Těch pět lidí navíc bylo zaneseno do evidence zásobovacího úřadu a hrozilo, že příští měsíc budou započítáni do celkového počtu stravovacích lístků pro zahradnictví a na celý podvod se pak přijde. Jak to

¹²⁹ MAINUŠ, F. *Totálně nasazení (1939-1945)*. 1. vydání. Mladá fronta, Praha. 1974. s. 113

dopadlo již nevíme. Ještě než uplynul ten první měsíc, tak Vašek Burda zmizel. Tvrdilo se, že byl zabit při bombardování po náletu sovětského bombardovacího letadla. Byl uznán za mrtvého jako nezvěstný. Jeho otec si přijel do Lince vyzvednout jeho věci. Ale je i velmi pravděpodobné, že jen vymyslel nějaký chytrý způsob, jak se ztratit z Lince a z války. V pamětech se píše, že ani vedoucí lágru se o jeho úmrtí nedověděl oficiální cestou, ale až od lidí z Vaškova pokoje.

Po jeho smrti se Miroslavu Zachovi a dalším totálně nasazeným pochlubil o dobrodružství se stravovacími lísky František Suk, Václavův společník v tomto divokém podniku.

6.9.2 Příležitost dělá zloděje

„Vostál zvedl aktovku, rozepjal a obsah vysypal na stůl. Po stole se rozvalily bločky papíru, byla jich hromada, zkrátka pět šest kilo papíru. Ale jaké papíry, víc než peníze, víc než cokoli v té době. Samé potravinové lístky na maso. Samá modř. Maso, maso, kila masa, co kila, metráky! Každý lísteček na měsíční přiděl pro jednu osobu a zde jich bylo sta, tisíce.“¹³⁰ K tomuto pokladu se dostal Honza Vostál z cimry, na které bydlel společně s Miroslavem Zachou. Honza Vostál pracoval v Linci jako instalatér u jakési privátní firmy, měl německé stravovací lístky a oproti jiným nuceně nasazeným cizincům si žil nad poměry. Jednou ho poslali na Hospodářský úřad opravovat vodovod. Hlavní uzávěr vodovodu se nalézal v prostorách archivu, kam se dávaly propadlé potravinové lístky. *„Byly tam i jiné, na chleba a tak, ale to nemělo cenu brát. Vzal jsem jen maso. To víš, když jsem vycházel ven, tak jsem měl strach, ale nikdo si mě ani nevšiml.“¹³¹* Potravinovými lístky na maso si pohotově nacpal pnou pracovní brašnu. V úřadě ho tenkrát nekontrolovali pravděpodobně proto, že by je nenapadlo, že by někdo kradl prošlé potravinové lístky.

To ovšem nepočítali s vynalézavostí českých totálně nasazených. Honza Vostál se o své bohatství podělil s dalším obyvatelem cimry s Honzou Řehou. Ti dva museli vyřešit kromě prošlého data ještě chybějící běžně nadepsané hlavičky. Aby se nepřišlo na to, že platí prošlými lístky a neohrozili tak sami sebe, dohodli se na společném postupu. Nakupovat budou zvlášť vždy jen v kioscích, kde obsluhovali staří lidé nebo obrýlení, a kde se prodávalo také večer za nedostatečného osvětlení. Do restaurací chodit nebudou, číšníci nebyli moc

¹³⁰ Linecká reportáž. s. 127

¹³¹ Licencká reportáž. s. 127

důvěryhodní a hrozilo by, že by se chtěli na jejich účet napakovat, nebo by je prozradili. Lístky si rozdělili na půl, zbytek schovali do kufrů s prádlem. Rozhodli se, že kvůli utajení a bezpečí kamarádům z cimry nic neřeknou, ale že jim čas od času pořídí něco na přilepšenou.

Vše šlo skutečně bezproblémově jen krátce. Cimře poměrně často přispívali různými dobrotami, třeba Vostál přinesl šišku salámu a říkal, že to má za nějaký melouch. Oba přestali být opatrnými, a protože se moc často nepotkávali, přestali si vyměňovat zkušenosti s udáváním lístků. Jeden je pak třeba začal směňovat za cigarety, aniž by informoval o prošlém datu. Druhý zase posílal kamarády, aby na ně fasovali pro něj i pro sebe, ale také neřekl o prošlém datu lístků. „*Vostál udělal na cimře nějakou schůzi a skoro všem řekl, že našel pár lístků s prošlým datem, že každému dva dává, že má možnost opatřit ještě delší, ale aby to nikomu neřikali.*“¹³² Prošlými potravinovými lístky platili i v restauracích.

Podle přísloví „jak dlouho se chodí se džbánem“ na to jeden číšník přišel. Naštěstí se jednalo o rozumného Čecha, se kterým se dalo domluvit. Za určitý počet Vostálových stravovacích lístků se s číšníkem dohodl, že bude jíst u něho v restauraci zadarmo a ten bude lepít lístky do kartonu tak, aby se nepřišlo na to, že jsou prošlé. Tato úmluva velmi dobře fungovala, protože pokud by se na to přišlo, číšníkovi by za takovýto podvod, jasná sabotáž, bez výhrady hrozil trest smrti. Ovšem šance, aby se na to přišlo, byla při troše opatrnosti naprosto minimální.

Honza Řeha si našel také pravidelné odbytiště pro své potravinové lístky. Bylo jím jedno děvče v pufu, kterému začal platit potravinovými lístky za sexuální služby. Ta mu za to sháněla přes číšníky i jídlo. Bezděčně je v pramenu popsán zajímavý poměr cen za sexuální služby. Normálně se platilo za styk deset RM, Řeha ovšem platil místo peněz třemi potravinovými lístky v době, kdy si děvče myslelo, že jsou platné. Když zjistila, že jsou propadlé, cena se zvýšila dvojnásobně až trojnásobně, tedy na šest až devět lístků za sexuální službu.

S množstvím potravinových lístků narůstalo nepříjemností. Jednou si Honzu Vostála na cimře vyčíhal jeden jeho spolubydlící. Miroslav Zacha v textu píše, že schválně nechce jeho jméno zveřejňovat. Šlo o to, že dotyčný viděl Vostála s nějakými lístky a chtěl z toho také něco mít. Vostálovi prý dokonce hrozil nahlášením úřadům, tedy mu v podstatě vyhrožoval smrtí. „*Byl to nejvyšší stupeň zlotřilosti od Čecha a k tomu do té doby považovaného za kamaráda.*“¹³³ Vostál se z toho vymluvil, že má ještě posledních 30 lístků. Nabídl mu polovinu, ten souhlasil.

¹³² Linecká reportáž. s. 129

¹³³ Linecká reportáž. s. 130

Po této zkušenosti přesunuli všechny lístky pryč z cimry a schovali si je ve skříňkách na pracovišti. Vostál si další den svoji polovinu vyzvedl s tím, že si je schová u číšníka s kterým spolupracoval. Ten mu za to měl zdarma servírovat až do konce války.

Řehovi hrozilo, že lístky u něho na pracovišti někdo objeví např. při neplánované šťáře. Zároveň se mu stalo, že mu v obchodě přišli na to, že lístky jsou propadlé. Vzhledem k tomu, že za takový podvod mu hrozilo gestapo a trest smrti, nevydržel déle toto napětí a rozhodl se lístky zbavit. V pramenu se píše, že nabourával válečné hospodářství Třetí říše celých čtyřicet šest dní. Ten šestačtyřicátý vzal všechny své lístky a vysypal je do Dunaje.

V dobách krize, kterou válka bezpochyby je, lidé povětšinou spíše než existenciální problémy řeší ty existenční. Ve válkou těžce zkoušeném hospodářství, kde panoval diskriminující přidělový systém, který podle ideologických a ekonomických norem tehdejší doby nebyl sto zajistit dostatek potravy těžce pracujícím jedincům, kteří se válečného běsnění účastnili v cizí zemi a převážnou většinou proti své vůli. Proto jsme byli svědky několika příhod, z kterých je patrné, že čeští nuceně nasazení neustále hledali způsoby, jak by se mohli dostat k větším přidělům potravy. A to i přesto, že je tato snaha mohla stát život. Hlad byl silnější než strach z nacistického represivního aparátu.

Zároveň díky dochovanému svědectví můžeme proniknout do spleťtých vztahů mezi totálně nasazenými. Jak spolu spolupracovali, co si sdělovali, jak přemýšleli, a čeho všeho byli někteří z nich schopni. Například kvůli jídlu vyhrožovat kamarádovi smrtí, přestože na tom zase nebyli ani zdaleka tak špatně jako lidé v pracovních táborech nebo koncentračních táborech, mezi které patřil nedaleký Mathausen-Gusen.

6.10 Totálně nasazení zaskakují ve vývoji

Miroslav Zacha vystřídal v Linci několik firem, u kterých v rámci HGW pracoval. Jednou z jeho štací předtím, než byl zadržen gestapem, byly tamní hlavní dílny. Zacha se tam nechal přeložit, protože se pracovalo pod střechem v teple, což byla velká deviza hlavně v zimních měsících. Jako zámečnick byl zároveň užitečný a práce nebyla nikterak namáhavá.

V dubnu dvačtyřicátého byla zastavena práce na několika frézách, jednou z nich byl i jeho stroj. Bylo to kvůli mělkým základům, jež vyvolávaly chvění stroje a ten pak produkoval vysoké množství zmetků. Sám pan Zacha za ně byl častokrát peskován, Němci si mysleli, že zmetky vyrábí schválně. V případě jiných okolností už i tohle mohlo být cestou, jak se totálně nasazený cizinec dostal ne svojí vinou do rukou gestapa.

Miroslav Zacha najednou měl volnou kapacitu, protože byl šikovný, nechal si ho zavolat jeho nadřízený Adamčík. Ten se potýkal s problémem, který totálně nasazení běžně neřešili. Měl zakázku na tisíc těsnících dveří do krytů v aglomeraci Lince. Úkol pro pana Zachu zněl: „*Výkresy zde hovoří o mírách a materiálu, ale nemají vyřešenou otázku upevnění těsnících pryží po obvodu dveří. Vydumejte něco. Máte na to týden.*“¹³⁴ A tak se z kvalifikovaného dělníka stal vývojový dělník.

Pan Zacha si nechal vyrobit prototyp a začal na úkolu pracovat. Naštěstí na to nebyl jen on sám, společnými silami se zrodil nápad „*...přinýtovat po obvodu dveří protilehle úhlová želízka a mezi ně gumové těsnění vložit. Tématický úkol byl vyřešen, želízka se jen začala bodově přivářet. Miloš byl na svůj nápad hrdý. Vůbec mu nenapadlo, že pracuje pro nacisty. Dbal, aby parta, která dveře dělala a on jí kontroloval, dělal práci přesně a spolehlivě a vysvětloval jim docela vážně, že se jedná o to, aby vrata pevně držela a odolávala vzduchovým vlnám bomb.*“¹³⁵ Vyprávění pokračuje konstatováním, že za svojí úspěšnou práci byl pranýřován ostatními cizinci, kteří mu říkali, že práci měl raději pokazit, aby Němci v krytech pomřeli. S nadávkami přestali, až když si uvědomili, že dveře jsou určeny i třeba do Steyru, kde se již bombardovalo, a kde se v krytech choulily i tisíce tamních totálně nasazených cizinců.

Zachův zlepšovák mu vynesl pochvalu od nacistického vedení a možná, že mu i později zachránil život, když byl vyslýchán gestapem. Druhý úkol, kde se měla předvést jeho vynalézavost, bylo řešení závady na jeřábu: „*...jeřáb, který jezdí u stropu, počíná mít nebezpečný rozchod a že se neví, zda rozchod je způsoben od kol nebo od kolejnic. Miloš to měl mnohými jízdami s jeřábníci Grétou prověřit, zakreslit a podat návrh na odstranění závady. Musí to být ale velmi rychle, kdyby to spadlo, půjdou všichni k čertu.*“

Miloš nad tímto úkolem jen vrtěl hlavou. To nemají techniky nebo inženýry, kteří by se touto otázkou zabývali. Vždyt' zde jde o krk, kdyby se něco stalo.“¹³⁶ Tento problém se mu ale vyřešit nepodařilo, místo něho to převzali němečtí inženýři.

Z těchto příhod je patrné, v jakém stavu se v průběhu války nacházelo nacistické hospodářství. Inženýři a pracovníci z vývoje byli ve valné většině Němci nebo Rakušané, nebo nacistům loajální občané podrobených národů. Kvůli jejich nedostatku se pak stávalo, že se zničehonic na takto odpovědných pozicích objevili lidé, kteří byli do říše přivlečeni jen jako pracovní síla. Ti pak nejenže pro nepřítel byli nuceni pracovat, ale i tvořit. Svět a lidský

¹³⁴ Linecká reportáž. s. 41

¹³⁵ Linecká reportáž. s. 41

¹³⁶ Linecká reportáž. s. 47

život je protkán nekonečnem navzájem propletených souvislostí. Miroslav Zacha byl nepřítelem nacistického režimu, ale přesto vytvořil něco, co pomohlo zachránit tisíce nacistů. Ale zároveň vytvořil něco, co pomohlo zachránit tisíce odvečených civilních pracovníků, na které padaly bomby, jež je měly osvobodit.

Závěr

Totální nasazení českého obyvatelstva nebyla jen těžká práce, strádání a neustálý strach o život. Člověk si vždy musí vystačit s tím, co má, a žít, jak nejlépe může. To platilo i pro totálně nasazené za světové války. Svoji situaci změnit nemohli, proto se jí snažili co nejlépe přizpůsobit. Hrozba zkázy je provázela na každém kroku, proto žili rychle a snažili se toho prožít co nejvíce. Pro některé totálně nasazené se jejich úděl stal příležitostí. Byla to vysoká škola života, kde se chyby neodpouštěly.

Byli cizinci v cizí zemi. Proti své vůli vytrženi z domovů, ze svých kořenů, poslání do nenáviděné země, kde jejich práce měla sloužit válce, která devastovala jejich národy. Toto podivuhodné a specifické prostředí se podepsalo i na jejich odlišném a běžnému člověku těžko pochopitelném způsobu uvažování. Vytvořili si svojí vlastní morálku, změnil se jim žebříček hodnot, dostalo se jim do té doby nevídaných sociálních interakcí s příslušníky řady evropských národů. A pak, když se vrátili domů, místo toho aby je někdo vyslechl, aby se je pokusil pochopit, byli celospolečensky odsouzeni a prohlášeni za kolaboranty.

Po spuštění vlny odškodnění obětem nucených prací za druhé světové války se tématem nucených prací začali historici mnohem hlouběji zabývat. O tom, jak trpěli a byli perzekuováni, vznikly již mnohé studie všude po celém světě. Důkazem je i řada vydaných dokumentů osobní povahy popisujících totální nasazení jeho přímými účastníky. Stejně tak byly dopodrobna zpracovány existenční podmínky totálně nasazených ve všech nejrůznějších souvislostech. Proto jsem nechtěl vytvořit práci, která by nuceně nasazené litovala. Ale rozhodl jsem se využít nabízený pramen k tomu, abychom jejich život v Třetí říši dokázali mnohem lépe pochopit.

Vzpomínky Miroslava Zachy jsou nesmírně bohatým pramenem informací ze života totálně nasazených situovaných do rakouského Lince. Vybral jsem z nich k prozkoumání ta témata, která buď vůbec nebyla doposud zpracována, nebo byla zpracována jen okrajově.

Čtenář mé práce se tak dozví, jakým způsobem fungovaly státem zřizované nevěstince pro cizince, jak vypadal každodenní provoz takového podniku. Jakým způsobem se transformovalo vnímání tohoto v běžném životě marginalizovaného prostředí, když mezi totálně nasazenými se z něho stala veřejná a masová záležitost. Možnost stát se alespoň na krátký čas pasákem některé z dívek, byla záviděníhodná výsada, veřejná informace, kterou se dotýčný dokonce chlubil. Čtenář se dozví o každodenních povinnostech nuceně nasazeného a výhodách, které z této práce vyplývaly.

Příhoda o zapojení totálně nasazeného do vývoje dveří k protiletectkým krytům zase nabízí pohled možné seberealizace člověka, který jinak byl odsouzen k monotónní nudné práci na bezvýznamných úkolech. Zároveň poodhalí dilema, kterým si tito lidé museli projít, když si uvědomili, že svoji invenci a elán tak dali do služeb nenáviděného nepřítele. Ambivalentnost takové životní situace je nasnadě. Dotyčný byl vystaven veřejnému posměchu, že pomáhá nepříteli. Zároveň ale vytvořil něco, co chránilo i životy tisíců totálně nasazených před spojeneckými bombami.

Mezi odvedenými lidmi na nucené práce byla i řada takových, kteří se vzepřeli systému nikoli z nějakého vyššího principu, ale z prachobyčejného důvodu žít si po svém. Nucené práce jim sloužily jen jako nové prostředí, kterému se přizpůsobili a jeho specifika si uzpůsobili podle svých představ. Objevili se tak profesionální hráči, kteří měli oficiální zaměstnání jen „na oko“ a vydělávali velké peníze hraním hazardních her. Objevili se tak podnikaví muzikanti, kteří jen uspokojovali vzniklou mezeru na trhu a svým hraním si vydělávali mnohonásobně víc než prací, na kterou byli původně do Lince odvedeni. Byli zde i němečtí představení, kteří byli do Lince přesunuti na práce z jiných koutů Velkoněmecké říše. Ti využívali svého postavení k udržení nadstandardní životní úrovně a bylo jim jedno, jestli okrádají státní hospodářství nebo zneužívají levné pracovní síly jim podřízených cizinců.

Když dojde na prázdný žaludek, není nikdo lstivější, než totálně nasazený Čech. Jistě stojí za povšimnutí, jak důmyslné způsoby byli někteří s to vymyslet, aby se dostali k větším přidělům potravy, přestože jim za to mohla hrozit smrt. Zajímavé jistě je, že v pramenu popisované příhody nejsou aktem zoufalství, ale spíše dobře promyšleným dobrodružstvím.

Nízká efektivita práce totálně nasazených pramenila z odporu podporovat svými pracovními výkony válečnou výrobu nepřítele. Zároveň řada samotných německých představených nabádala a přesvědčovala svěřené zahraniční pracovníky, aby se moc nepředřeli. Vždyť oni samotní neměli zájem na včasném dokončení díla, čím dříve by se tak stalo, tím dříve jim hrozilo odeslání na frontu. Tato zvláštní schizofrenie provázející během válečných let statisíce českých totálně nasazených se jim vryla dokonce tak hluboko pod kůži, že se po válce projevila i na výkonnosti československého hospodářství.

Tyto a další popsané skutečnosti o totálně nasazených neměly jen popsat, ale hlavně pochopit, jak žili, mysleli a pracovali. Totálně nasazení byli prostě jen obyčejní lidé, kteří se snažili vést plnohodnotný život za neobyčejných podmínek druhé světové války.

Resumé

Cílem bakalářské práce je historiografické zkoumání vybraných témat, která historikům umožní dosud neotřelý pohled na každodenní život totálně nasazených ve specifickém prostředí lineckých Hermann Göring Werke. Text ukazuje, jakým způsobem se totálně nasazení dokázali vyrovnat s tak výraznou životní změnou, jakou byly deportace a pracovní nasazení. Vznikla tak nová sociální skupina, která měla v sobě definované jiné žebříčky hodnot, kulturní a společenské vnímání. Řada lidí se tomuto prostředí dokázala dokonale přizpůsobit a dokonce si ho transformovat ve svůj prospěch. Totální nasazení se tak nestalo jen nebezpečnou nespravedlností na civilním obyvatelstvu, ale vytvořilo úplně novou životní situaci, se kterou se každý musel vyrovnat po svém. Z bakalářské práce se tak odborná veřejnost dozví, jak se totálně nasazení zapojovali do obchodů na černém trhu, jak si přivydělávali v době svého osobního volna. Dozví se, jak se bavili a jak se jim proměnily životní hodnoty v každodenním válečném shonu. Nastíní podivuhodné fungování státního concernu, jehož hlavní pracovní síla byla složena z nuceně nasazených. Základem k pochopení historie totálního nasazení není jen rozklíčovat, co a jak se dělo v každodenním životě nuceně pracujících. Je třeba pochopit, jak se s tím oni sami dokázali vyrovnat a jakým způsobem se to odrazilo na jejich každodenním bytí.

Summary

The aim of the bachelor thesis is to historiographically study selected themes, which will provide the historians with a novel insight into everyday life of forced labour workers in specific environment of Hermann Göring Werke in Linz. The text illustrates how the workers were able to cope with such marked life experiences such as deportation or forced labouring. New social group developed disposing of unusual value ladder and different cultural and social perception. Many were able to adapt perfectly and even profited from the situation. Forced labour thus represented not only dangerous injustice on civilians. It also gave birth to a total new life situation that everybody had to cope with in his own way. The public may found in the thesis information about the workers participating in black market deals and their other free time activities of making money. The thesis also reveals how life values of the workers changed during the everyday war rush. It outlines the strange functioning of the state concern operating mainly thank to forced labour. The base of understanding the forced labour history

is not only to discover the everyday life of the workers. It is necessary to comprehend their ways of coping with the new situation and the influence of it on their everyday lives.

Použitá literatura

Tištěné publikace

BICEK, J. *Motýlí kraj*. 1. vydání. Rudolfov. 1999. ISBN 80-238-5128-4.

BÍLEK, J. *My, nasazení na nucené práce ve druhé světové válce*. 1. vydání. Žďár nad Sázavou. 2004. ISBN 80-239-3254-3.

BORÁK, M. – JELÍNEK, T. – KRAUSOVÁ, A. *Nepřichází-li práce k tobě*. 1. vydání. Kancelář pro oběti nacismu, Praha. 2003. ISBN 80-239-2505-9.

ČERMÁK, V. *Pro Doru: příběh českého lékaře*. 1. vydání. Akropolis, Praha. 2004. ISBN 80-7304-043-3.

EIZENSTAT, S. *Nedokonalá spravedlnost: uloupený majetek, nucené práce a nevyřízené účty druhé světové války*. 1. vydání, Prostor, Praha. 2005. ISBN 80-7260-148-2.

FABIÁN, K. *Pozor, bomby!*. 1. vydání. Naše vojsko, Praha. 1958.

HAVLÍKOVÁ, J. – PAŽOUT, J. – KOKOŠKA, S. *Museli pracovat pro Říši*. 1. vydání. Státní ústřední archiv, Praha. 2004. ISBN 80-86712-15-X.

HIBLBAUER, J. *Berlín 1943 aneb Svědectví o zavlčení českých studentů z Pardubicka do válečného Německa*. 1. vydání. Východočeské muzeum, Pardubice. 1996. ISBN 80-86046-02-8.

HOREK, V.: *Totální nasazení*, Tribun EU, 1. vydání, Brno, 2008, ISBN 978-80-7399-469-3.

HOTOVÝ, O. – KOUŘILOVÁ, V. – MAINUŠ, F. *Byli jsme ročník dvacet čtyři*. 1. vydání. Západomoravské muzeum, Třebíč. 1989.

IRVING, D. *Goebbels, pán myšlenek třetí říše*. 1. vydání. JOTA, Brno. 2004. ISBN 80-7217-293-X.

KAREN, J. *Kdybych se snad nevrátil*. 1. vydání. Prostor, Praha. 2006. ISBN 80-7260-168-7.

MAINUŠ, F. *Totálně nasazení (1939-1945)*. 1. vydání. Mladá fronta, Praha. 1974.

MOLÍK, F. *Augsburská romance*. 1. vydání. Československý spisovatel, Praha., 1965.

POOL, J. *Kdo financoval nástup Hitlera k moci*. 1. vydání. Práh, Praha. 1998. ISBN 80-85809-51-6.

POOL, J. *Tajní spojenci Adolfa Hitlera*. 1. vydání. Práh, Praha. 1999. ISBN 80-7252-015-6.

PTÁČNÍK, K. *Ročník jedenadvacet*. 6. vydání. Československý spisovatel, Praha. 1962.

RAKYTA, J. *Nevolníci říše*. 1. vydání. Česká rada pro oběti nacismu, Praha. 2003. ISBN 80-239-3433-3.

RATHKOLB, O. *NS-Zwangsarbeit: Der Standort Linz der „Reichswerke Hermann Göring AG Berlin“ 1938-1945 Band 1*. 1. Auflage. Böhlau Verlag, Wien. 2001, ISBN 3-205-99417-5.

RATHKOLB, O. *NS-Zwangsarbeit: Der Standort Linz der „Reichswerke Hermann Göring AG Berlin“ 1938-1945 Band 2*. 1. Auflage. Böhlau Verlag, Wien. 2001. ISBN 3-205-99417-5.

SEKYROVÁ, M. – LENDEROVÁ, M. – JIRÁNEK, T. *Paměti a vzpomínky jako historický pramen*. 1. vydání. Národní technické muzeum, Praha. 2006. ISBN 80-7037-152-8

SPOERER, M. *Nucené práce pod hákovým křížem*. 1. vydání. Argo, Praha. 2005. ISBN 80-7203-708-0.

SVĚTLÍK, J. *Paměti starého kriminálního*. 1. vydání. Petr Mikota, Plzeň. 2006. ISBN 80-86596-73-7.

ŠVEC, J.A. *Moji synové: kronika života Rudy Vandase*. 1. vydání. Prácheňské nakladatelství, Písek. 2002. ISBN 80-86566-08-0.

TOMÁŠEK, D. *Třináctý dopis*. 1. vydání. Akcent, Třebíč. 2000. ISBN 80-7268-065-X.

USTOHAL, V. *Tunely pro Messerschmitty*. 1. vydání. Sursum, Tišnov. 2003. ISBN 80-7323-052-6.

ZÁCHA, O. *Vídeňská cela číslo 107*. 1. vydání. Alda, Olomouc. 1997. ISBN 80-85600-41-2.

ZVĚŘINOVÁ, S. *Devatenáct nám bylo pryč*. 1. vydání. Státní ústřední archiv, Praha. 2001. ISBN 80-85475-72-3.

Zdroje z internetu

GÁLIS, R. *Občas zatoužím po solidaritě z kriminálu*. Katolický týdeník, květen 2004. [2010-01-18]. [online]. URL: <http://www.katyd.cz/index.php?cmd=page&type=11&article=204>

Rukopis

Miroslav ZACHA. Linecká reportáž. rkp v držení Josefa Schwarze

Seznam příloh

Příloha č.1: Miroslav ZACHA. *Linecká reportáž*. digitalizovaná verze rukopisu

Příloha č.2: Dopis z nakladatelství Profil

Příloha č.3: Dopis od Jaroslava Dietla

Přílohy

Příloha č.1: Miroslav ZACHA. *Linecká reportáž*. digitalizovaná verze rukopisu

Na stroji psaná a v pevných deskách svazaná verze rukopisu Miroslava Zachy *Linecká reportáž* byla převedena do digitální podoby manuálním přepisem. Text je přiložen k bakalářské práci a doplněn samostatným číslováním stran. V originálním textu došlo při číslování k chybě, když dvě po sobě jdoucí strany byly očíslovány stejným číslem. Autor si toho nevšiml a v dalším číslování stran pokračoval plynule dál, tedy s odchylkou jedné stránky. V bakalářské práci je na text velmi často odkazováno, proto aby citace byly mnohem snáze dohledatelné, jsem při digitalizaci dokumentu tuto chybu číslování opravil.

Miroslav Zacha

Linecká reportáž

1940 - 1945

Předmluva

Každý mladý člověk touží po romantice, po dobrodružství. Každý má na to rozdílné měřítko. Někdo by viděl hlavní vyžití na divokém západě, kde střílí od boku, někdo by chtěl objevovat neznámá místa na zeměkouli, jiný považuje za dobrodružství hlavně střídání lásek a s tím spojená všechna úskalí a v dnešní době rovněž lety do Vesmíru přitahují mysl mladých lidí, vždyť se zdají tak tajemné a romantické

Pro mne výchozím hrdinou dávných touh byl Robinson Crusoe. V jeho osudech jsem viděl naplnění všeho, co si jen mladý člověk může přát. Cesta do světa po moři, šťastné zachránění, volný život na ostrově, úspěchy v hospodaření, setkání s druhem, pak návrat domů.

Každý mladý člověk si při svých touhách a přáních musí uvědomit, že skutečné dobrodružství skrývá v sobě mnohá nebezpečí, nebezpečí života nevyjímaje a teprve, až je úspěšně prožito, až čas navane na příhody notnou dávku mlhoviny která zastírá zejména ty horší stránky, pak teprve dochází k jakémusi přívětivému, blahosklonnému pohledu na vše, co koho kde potkalo a kde zanechal i kus svého já, kus svého zdraví a kde se často na padří rozbíjely všechny sna a plány, kde se bojovalo jen a jen o holý život.

Moje vyprávění by mohlo dnešní mladé lidi rovněž nadchnout pro to, co jsem prožíval já i moji kamarádi v pěti válečných letech druhé světové války. Jsou to příhody celkem malé, ba nepatrné proti tomu, co mohou ještě dnes vyprávět vojáci front, partyzáni, ilegální pracovníci, rozvědčíci. Je to spíše pohled na úsek lidského života, na úsek, do kterého se vlivem války nahrnulo více prožitků všeho druhu, než by bylo možno v době hlubokého míru, doma v kruhu svých drahých a na mírových pracovištích, bez starosti o budoucnost, v jisottě svého přesvědčení a v podpoře těch, co takový život dosud nemají.

Proto, pokud se moje vyprávění dostane mezi spoluobčany berte je tak, jak je psáno. Nic v něm není skreslováno ani přidáno, spíše ty hlavní hroty jsou trochu zaobleny, aby nevznikl dojem, že život je jenom krutý. Něco bylo také zapomenuto, ale domnívám se, že to nemělo význam pro celkový sled vyprávění. Událostí.

Vyprávění by mohlo být dlouhé, nebylo možno proto psát přílišné detaily ani tam, kde by to mohlo být zajímavé.

A nyní, proč jsem se snažil toto všechno napsat. Zkrátka bylo to ve mně. Ihned po skončení války to v sobě mám a původně jsem se domníval, že si to ponechám pro svůj nejbližší okruh, ale postupem doby, postupem situace, která se ve světě vyvíjí, jsme přesvědčen, že je to silnější než já, že to musí ven, aby se lidé o tom, co je válka, dověděli všechno, co se dovědět mohou.

A nenapsal jsem to pro těch 80.000 obyvatel tehdejšího Lince, ani pro těch několik desítek tisíc cizinců, kteří v Linci pracovali. Vždyť tito lidé z polovice určitě už nežijí. Ale napsal jsem to hlavně pro mladé, kteří touží po dobrodružství a pro ně jsou schopni učinit všechny nepředloženosti, které si lze jen vymyslet. Je to napsáno také proto, že je to o válce a má to být také výzva proti válce. Již tehdy jsem cítil a dnes to mohu stokrát opakovat, že za války není člověk člověkem, je sním jen počítáno jako s něčím, co dělá válku válkou a ta člověka hněte podle svých potřeb, z jedněch dělá hrdiny, z druhých zločince.

Mladí by si tedy měli uvědomit, že největší dobrodružství je dobrodružství mírové práce, vědy a současně boje proti válce, proti všemu tou utrpení, které muselo lidstvo v minulých válkách prožívat.

Kdyby tedy můj hlas mohl proti válce něco dokázat, považoval bych to za největší odměnu za všechna ta léta, kdy minulá válka byla mým osudem. Autor

Kapitola první

Začalo to vlastně všechno v Baťově továrně v Třebíči Borovině. Na začátku devětatřicátého se tam několik desítek Němců začalo jaksi roztahovat, být důležitějšími než to jejich funkce připouštěly a jejich vysvětlování o tom, že vedou válku a tudíž každý zmetek by mohl být i sabotáží, šlo už zaměstnancům na nervy. Proto nebylo ani divu, že Miloš Horník se vším všudy na punčochárně praštil a vyzvedl si na účtárně poslední bytovské peníze. Ještě stačil podepsat, že jde na vlastní žádost a také si přečetl posudek: „Jedná se o dobrého a vytrvalého pracovníka a může být přijat zpět do závodu.“

Na stavbě silnice Třebíč – výčapy pak vydělával polovinu toho co u Baři, ale byl v prostředí, které mu vyhovovalo. Byli tam vesměs chudí vesničané, kteří si vydělávali touto příležitostnou prací. Zde se nikdo nevytahoval potřebou války, tato silnice pro tanky stavěna nebyla. Zasazena do zeleně polí a luk, jevila se jako pěkná stuha ve vlasech matičky země.

Tato pohoda netrvala dlouho. Ještě bylo třeba postavit několik kilometrů této silnice, byl to červen roku čtyřicátého, když přímo na pracoviště přijel vedoucí pracáku z Třebíče s nějakým uniformovaným němčourem. Vzal si ho asi proto, aby dotvrdil spojení o kterém dlouze žvanil a nakonec se nechal slyšet, že naši spojenci prožívají válku a toto je nutí co nejvíce vyrábět, aby mohli odolávat krutému nepříteli, který říši ohrožuje. Proto, aby bylo říši pomozeno, práce na této bezvýznamné silnici se zastavuje a mladší dělníci se dávají k dispozici na práci tam, kde je říše potřebuje.

Nastal hlomoz, my jsme přece žádnou válku nechtěli, co je nám po říši, ať si to Němci vylížou sami, vždyť oni se nebrání ale dobývají. Vedoucí pracovního úřadu to všechno vyslechl a pak hovořil o oponentuře, která se může nevyplatit. Je nutno situaci chápat. Ten kdo odmítne, neodstane jinou práci a koneckonců, čeká ho kriminál.....

Lékař, který Miloše prohlížel před odjezdem do Lince se zasní: „V Linci bývá na jaře krásně.“ Jistě vzpomínal na doby hlubokého míru, kdy se svou slečnou nebo paní dlel ve městě, kde slibovalo být jaro krásné i za kruté války. Příroda totiž nemá pochopení pro lidské problémy, nepláče právě, když se zabijí a neusmívá se jenom tehdy, když si někdo přeje. A v Linci jsou jara mimořádně krásná a jelikož se blíží léto, ta prý jsou tam ještě krásnější.

Maminka sloužila ve Vídni, Lince nezná, ale má z toho všeho strach a proto pláče. Je nebezpečná doba, já schnu když cítím že to špatně dopadne, mívám v poslední době tak špatné sny. Bylo více těch tklivých slov, které mladá hlava ani nechápala, ani neregistrovala. Půjdu do světa, poznám cizí země, lidi, zkušenost se mi neztratí, tatínek také vandrovala prožil celou první válku na frontě. Válka až do Lince sahat nebude, spojenci budou Rakousko šetřit, vždyť je to země zabraná jako my.

Otcí se to také nelíbilo. Chodil zamračeně kolem syna, jako by byl již z hnízda vypovězen. Možnost uniknout ještě byla, ale Miloš hořel touhou po světě, po tom neznámém, tajemném, kde

je všechno jinačí, světové a ne tak zápeční, jako u nás. Konečně hitlerismus prosakoval všude, u nás byli protivní zejména ti němčouři, kteří neuměli německy ani breptnout. A to už zvedali ruce a nápadně vysoko drželi své zrádné palice. Milošovi z nich bylo na nic. Proto se rozhodl odejít do vlčího doupěte přímo. Jeho cíl, Lincec, se mu koneckonců nejevil tak strašný, pouhých tři sta kilometrů, z Českých Budějovic asi sto.

Poslední políbení rukou očí úst a tváří, vše jaksi ve snu a již se sty jiných odjížděl z horácké Třebíče ve svých devatenácti letech, aby již na nádraží splynul s řečištěm Brňáků, pak s potoky Jihlaváků, táboritů a v Budějovicích pak soutok s veletokem z celých Čech, spějíce ke zmrzačeným hranicím u Kaplic.

Šumava otevřela náruč k jihu, do Dunajské nížiny. Nikdo z těch transportovaných netušil na jak časově dlouhou cestu se dává, co ho čeká a jak s nimi osud naloží.

Největší odvalu dodávali chlapcům průvodčí vlaku. Nic se nebojte, buďte všude hrdí, že jste Češi. Když utečete, máme ve vlacích dost místa, abychom vás schovali přes hranice a abychom vás dovezli domů zadarmo, když budete švorcoví. Spiklenecky a zasvěceně na kluky mrkali, bylo zřejmé, že již nejednou do té doby pomohli.

Již ve vlaku běhali mezi transportem náhončí, jistě měli něco předem dohodnuto s pracovními úřady. Formovali dělníky podle řemesel. Strojaři a zedníci do Lince, tesaři, malíři a natěrači do Steyeru. Miloš v jednom náhončím poznal Rudolfa Vondru ze silnice. Byl to takový menší flákač, tak polírovi k ruce a trochu i patolízal. Ten Miloše bez většího říkání vklínil mezi svou partu. Jednalo se o zámečníky-montéry. Sám nebyl vyučen, ale vytruboval, že umí všechno. Zatím mu to vycházelo, kluci v něm cítili oporu, snad je někam zavede. Když vlak v noci dojel na nádraží v Linci, bylo všude plno hluku, zmatení jazyků zkrátka chaos. Bylo proto docela příjemné, že se objevil na podstavci osobní váhy ruda a volal k sobě své náborované. Bylo jich s ním sedm a vyzval je, aby ho následovali. Teprve teď se dověděl, že Ruda Lincec zná, že už tam byl v devětatřicátém a že tenkrát utekl. Nyní bude u jiné firmy a nikdo se nedoví, že zde vůbec byl. Klukům sdělil, že je vede zkratkou na městskou čtvrť Kleinmünchem, kde je český lágr a kde budou bydlet. Vláčelis e s kufry přes výkopy, výmoly, kolejnice, hromady fošen a

jiného materiálu pomalu dvě hodiny. Zcela utmácení zapadli mezi dřevěné baráky a pak do většího, který vypadal jako kuchyně s jídelnou. Tam každý hodil své zavazadlo na zem a dopadl an něj. Noví a noví se trousili neustále, začalo jich tam být plno a kouře tolik, že se nedalo a ni dýchat. Ale to už Miloš usínal na svém kufru a probudil se hlukem až už z venku prosvítalo do místnosti letní ráno. Vskutku, byla to jídlna, chlapi seděli a leželi an stolech a lavicích. Z předu kdosi vykřikoval že už jsou parťáci, aby s e všichni postavili a aby se dali dohromady včerejší party. A skutečně, parťáci byli tu. Malí, velcí, tlustí, hubění, pajdavi, všichni v montéragecugách, brigadýrky a vylepané krky. Ruda měl partu pohromadě, už si ji ohmatal jeden polírský pořizek, snad se mu nezdála, šel dál. Rudovu partu sbalil montér Alfons se sloní nohou a to zásluhou samotného Rudy, který si už myslel, že je nikdo nebude chtít, tak si Alfonse přitáhl odkudsi sám. Alfons se svým orlím nosem a pichlavými malými očky se zdál poněkud sympatický až se rozesmál od ucha k uchu. Jak se mu ústa zase stáhla zpět, byl to dravec podobný orlu, nebo při nejmenším ostříži. Vzal hlouček stranou a dívaje se neustále na Rudu vysvětloval, kde bude pracoviště. Mělo to být někde hodně daleko, až na konci celého areálu Herman-Goering Werke a Ruda pak prohlásil, že tam zítra partu zavede.

Alfons pak všem vymohl na týden stravenku, dal každému dvacet marek, což mu všichni podepsali a pak ještě zařídil ubytování. Miloš, ruda, Honza, tonda a Jarek přišli do jedné cimry a Karel s Oldřichem do vedlejší. Celá parta se nemohla ubytovat najednou, protože v obou cimrách doplňovala stav na oomnáct. Bylo tam devět patrových postelí a devět skříní, každý půl. Vypakovali tedy své kufry do jícnů skříní a počal se jaksí nesměle seznamovat se svým okolím. Kdy se chodí na jídlo do kuchyně, kde je koupelna, jak se daleko na tramvaj, kde jsou nejbližší hospody, kde se dostane koupit v obchodě mimo přiděl, kde jsou děvčata, jak se pracuje ve Werkách. Starší zabydlenci ochotně informovali nováčky a neopomínali se pást na některých překvapeních, která svými informacemi vyvolávali. Tak žádných pětadesát feniků na hodinu, ale padesátšest, práce stavební rasovina, jídlo v lágru pod psa, ve werkách žádná kantina, děvčata na nás kašlou, pivo voda.

Večer si někteří hodily kartičky. Brňák Jarek se k nim přidal a když v noci lezl na pelech pod Miloše, utrosil: „Vyteck jsem.“ To mělo znamenat, že prohrál těch dvacet marek, které mu

dal Alfons jako zálohu na plat. Miloš usínal pod dojmem, že bude jeho morální povinností Jarka podržet až do výplaty.

Kapitola druhá

Když nastalo ráno, samozvaný Ruda je dal do kupy a řekl, že je na pracoviště zavede. Bylo příjemné na někoho se spolehnout a nedělat si tarosti kam příští cesty povedou. Po snídani tedy vyrazili. Bylo kolem šesté ráno, z lágru se táhly různé skupinky různými směry a ta Rudova také tak vypadala. Cesta byla opět analogií té, která byla absolvována z lineckého nádraží. Spleť kolejí, betonových základů nebo pro ně vyhloubených jam, ohraničených stavebních míst, skládek travers, rour a cihel, všeho toho do nedozírna a v žádném případě se nedalo jít přímo, naopak někdy hodně zpět. Pojednou spatřili v dáli postavičku, která jejich směrem mávala a snad i křičela, ale na tu dálku ji nebylo slyšet. Víc si domysleli než poznali, že je to Alfons a ten také určitě nemohl vědět, že to je právě jeho parta, ale snad takto mával již dlouho předtím na jiné. Ujati na pomyslného Alfonse dostali se k němu rychleji a byl to skutečně on. Přivítal je řevem, jaký by u jeho ptačího zjevu vůbec nečekali. Ale museli mu dát alespoň trochu pravdu, když ukazoval, že už je třičtvrtina osm a oni tam měli být v sedm Ruda, který to zavinil mu cosi českoněmecky vysvětloval, možná, že to svedl na partu, ale po chvíli se Alfons zase uklidnil a vybídl je k usednutí na materiál cizí firmy a počkal s výkladem. Jeho a jejich firma jsou Rohrmetalwerke, je z Berlína a bude ve vedlejším Kraftwerku zavádět určitý druh potrubí. Jedná se o roury od šedesáti do 120 centimetrů, různých délek a tvarů a budou montovány v přízemí budovy a vývody mimo objekt. Podívali se vždy tím směrem, když hovořil o Kraftwerku, ale nebylo tam nic vidět. Alfons, jakoby rozumně říkal, že to bude ještě nějakou dobu trvat, ale že budou klást roury již jak bude postavena ocelová konstrukce. Zatím tam bylo snad jen cosi bagrováno. Sdělil ještě, že nemá ještě dílnu ani kancelář a že tedy budou čekat na vagony, zatímco on bude vše pilně připravovat na odeslání na pracoviště. Jedenkrát za čtrnáct dní jim přiveze peníze. Jako Vorarbeitera jim určil rudu, že ho mají ve všem poslouchat a jak rozhodne, tak to také bude. Pak se s nimi rozloučil a odešel směrem severozápadním, kde tušili město Linec. Ruda s ďábelským úsměvem za ním udělal

dlouhý nos a začal organizovat. Dó práce všichni chodit nebudou, stačí denně dva a když nějaký vagon přijede, stačí když se to do večera všichni dozví a ráno ho pak půjdou složit. Je vůbec otázkou kam to složíme, dodal a rozhlédl se kolem našeho dočasného stanoviště, kde všude vokol byl materiál a materiál a nikde žádné volné místo. Zřejmě Rohrmetálwerke přišli poslední. Nebylo vůbec jasné, kam se postaví boudy a kde se budou ukládat podle všeho velké hromady rour. Ale s tím si dále hlavu nelámali. Zůstalo přitom, jak Ruda rozhodl a tak naše sedma prožívala dosud svou nejdelší dovolenou v krásném městě Linci za válečné peníze. Plně čtyři měsíce se takto střídali na pracovišti aniž berlínská firma něco poslala. Při tom měli možnost pozorovat, že ani Kraftwerk se jaksi nezvedá od země. Alfons, když přijel s penězi, neměl z toho těžkou hlavu, jen je varoval, kdyby přišla nějaká kontrola, aby se tam někdo hlásil za firmu.

V předlouhých dnech čekání na vagony, podnikali členové party různé výpady. Sbírali ostružiny a maliny v křovinách Dunaje, opalovali se, pozorovali lodě plující nahoru i dolů s náklady i vojenského materiálu, bloumali okolo jiných pracovišť, kde už se cosi dělalo a Miloš si našel zaneprázdnění v tom, že u sousední kovárny přitloukal kováři vokřinovi, kterému jinak nikdo neřekl, než Lešetínský kovář. Ten si Miloše pochvaloval a ptal se ho, kde se vyučil. Přitloukal jsme nějakého Kopuletému a Vokřina uznale pokyvoval hlavou, že to musel být akorátní kovář.

Hoši se také seznamovali s městem a okolím. Stále více si uvědomovali Nové Evropy. A neplatilo to jenom o Linci. V každém větším městě bylo plno cizích dělníků, za malý peníz, mizerné jídlo a ještě mizernější sociální podmínky ostatní. Nacisté jako supermani nad tím vším.

Proč bylo nejdříve zabráno Rakousko, ukazovalo se zde plně v praxi. Nejsilnější pátá kolona, společná řeč, zakousnuté Československo. Obklopeno horami, krásná dálnice celým severním Rakouskem a ještě zvojena vodami dunaje. Ideální dopravní tepny na Balkán a nejen tam. Celé Rakousko bylo jakýmsi závětrím. Z jihu Alpy, v dunajské nížině zase přírodní zákupí. Jedním z nich byl Linec se svým rozsáhlým údolím v dunajském ohybu, přímo ideálně stvořeným pro rozsáhlé závody. Vody dost, zlevněná doprava vyříznutým přístavem do břicha werků. Uhlí z Protektorátu, železná ruda z Eisenerzu. Místo bylo původně obrovská

rovina, na které se rozkládalo jen několik zemědělských usedlostí. Tyto příliš nevynášely na štěrkovité půdě, proto nikdo neplakal, když tanky vygumovávaly usedlosti z povrchu. Jedinou nevýhodou pro těžkou výstavbu bylo, že všude vůkol a hluboko do země sahal štěrk. Oblázky čisté, jeden jako druhý, krásně uhlazené nedovolily vyhloubit souměrné jámy pro pilíře, všude musely být armovány. Ale byly současně výhodným materiálem do betonáže do nesčetných pilířů a základů. Vždyť se zde budovaly vysoké pece, koksové baterie, obrovské budovy připraven materiálů, továrních hal, příslušná potrubí na stožárech, plynojemy. S přílivem dělníků si nikdo nedělal těžkou hlavu. Pracovala zde celá Evropa, přesněji řečeno, všechny národy zde měly své zastoupení. Z okupovaných zemí to byli zaměstnanci, ze stran válečnických pak zajatci. Na určité práce se zde zneužívali rovněž heftlinci z Mauthausenu.

Rakušané celému tomu ději nestáli bokem. Bylo mezi nimi poměrně málo fanatických nacistů, ale značné procento vlašných partajníků, kteří se nesnažili nikom škodit, ale chtěli přežít a snad i z toho něco i trochu mít. Alespoň odklad fronty, dobré výdělky, pohodlíčko v závětrí. Pak tu byli bezpartajní, ke všemu lhostejní, ale k cizincům nedůvěřiví a raději s se jim vyhýbali. Zástupci dělnické třídy, ti poctiví, se také nedali zapřít. Byli to sice vesměs přesvědčením sociální demokraté, ale odpor zde byl a byli asi také dobře spočítáni. Nestávali se totiž ani partáky, ani popohaněči a většina z nich byla na frontách a ti zbylí se svěřovali jenom těm, kterým mohli plně důvěřovat.

Na cimrách se hodně karbanilo. Vždycky se objevili ti, kteří se snažili připravit ty druhé o to poslední, aby sami pak měli několikrát více. Nejvíce hrával Jarek z Brna a to se střídavým štěstím, ale většinou ve svůj neprospěch. Vždyť hrt proti takovým karbaníkům jako byl Kostřica, řezník, který svého času porážel dobytek na argentinských pampách a který díky kartám se mohl dostat zpět do Evropy, zatímco na řemeslo by býval umřel, nebo takový Franta roupec, který prošel peklem francouzské cizinecké legie v Maroku, kde se naučil karty hrát a hlavně podvádět. Když se ale jako giganty srazili u stolu čtyři takoví karbaníci, pak musel něko z nich prohrát a to byly v banku tisíce marek. To už se někdy Komenda neusmíval pod vousy,

jako když hrál s peleší. Tak říkával těm, kteří si přinesli výplatu těch 50-60 marek. Těm míchal kartami řped očima a vyzýval je: „Tak pojd'te hoši, já vám ty vaše výplatičky houpnu, ať jste zase čistí jako slovo boží.“ A byli takoví, kteří jej doslova uposlechli a doslova tak dopadali měsíc co měsíc.

Když však gigant prohrál tisíce s jinými giganty, měl žíly na spáncích napjaty jak ocelová lana. A vybuchl. Praštil kartami, hodil na sebe sako a vypadl z lágru. Vědělo se, že se šel zahojit na lágr Magdalena, kde se hrály kopky a kde byli odírání zelenáči ještě nestoudněji, než na kterémkoliv lágru. Vrátil se za dva tři dny, plný peněz. Zase spokojeně vyplňoval složenku na peníze pro svojí panímámu, byly to tisíce marek, zatímco jím odření ubožáci neposlali svým dětem nic. To také byla válka krutá, nemilosrdná, mezi svými.

Na pracovišti byl stále klid, bylo po létě, dny nebyly již tak teplé a tak ruda přišel a říkal, že partě sehnal meloucha. Byli zvědaví, měla to být změna a tak se ho zúčastnili kromě Jarka a Karla všichni. Ruda totiž měl styky s různými part'áky a tak narazil na Brňáka Frantu Milka, takto montéra nějaké firmy z Porůří, který původně měl hlášeno u své firmy pět skutečných pomocníků, na které dostával peníze a stravovací lístky ale když měl montáže v druhé polovině a měl vcelku usazeny mlýny na uhlí, pomocníků se zbavil, ale jejich požitky pobíral dále. Teď čekal kontrolu a hodně se potil, jak to udělá. Ruda mu partu nabídl, pláclí si a tak měl Franta Milek pomoženo. Jednalo se o dva inženýry, kteří měli akci navštívit, skontrolovat a určit další postup. V určený den byla Rudova parta na místě. Rozestavení u mlýnů drželi v rukou kladívka, podbíjecí plechy, hevery. Ať mi to hoši nerozhasíte, mám to ve vodováze, napomínal Franta. Pak s inženýry procházel kolem strojů, mluvil o tom i onom, ukazoval na jednotlivé dělníky, snad je i jmenoval těmi jmény, na které je měl dosud hlášeny. Odpoledne odešli všichni do montérské budovy pít, Franta se nechal vidět, na noc šli inženýři do hotelu a parta se vyspala u Franty v boudě. Měl všeho dostpovažte, tolik peněz a stravenek! Ještě druhý den se ukázala parta u mlýnů, inženýři přišli na hodinku porozprávět, Franta jim každému zabalil flašku. Odešli spokojeni každý na klopě pekáč, jistě řadoví funkcionáři. Ale Hitler by z nich radost neměl, vždyť on se lopotil s problémy války, vyzával k šetrnosti a vybíral na winterhilfe a tady mu jenom na takovém

nepatrném flíčku pouštěli žílou nekřesťansky. A takových místeček bylo jenom v Linci na tisíce. Kromě toulek přírodo a městem naši hoši poznávali i místní občany. Při vysedávání v hostincích těžili z toho, že dost domorodců se dovolávalo na své předky z Čech, uměli pár slov česky, dušovali se, že válku nechtěli, přiznávali Hitlerovi podnikavost a chválili pracovní možnosti, truchlili nad odchodem svých synů na frontu, nadávali na ty s plackami, kteří chodí mezi nimi a zjišťují, kdo je loajální, dávali krk na to, že Linec bombardován nebude, protože je rakouský, vzpomínali na předválečnou nezaměstnanost a boj s fabrikanty, který vedli jako sociální demokraté, tedy neúspěšně.

Zvláště jeden z těchto lidí zůstal Milošovi v paměti. Měl své oba předky v Čechách, jmenoval se Bejvl, chodil do hospody ke Kulaté bábě v Kleinmünchenu a byl dělníkem v místní textilce. Jeho manželka česky nerozuměla, měl šestnáctiletou dceru, která byla zaslíbená frontovnímu vojákovvi. V jejich společnosti prožil Miloš několik pěkných chvil. Ale sám Bejvl se brzy dočkal toho, že šel na frontu, hospoda u Kulaté báby byla pod tlakem místní komunikace rozbořena a jednou, až zadlouho, potkal Miloš jeho dceru s vojáčkem bez ruky, jak před sebou tlačili kočárek.

I když Rakušané nevěřili, že Linec bude bombardován, přece jenom bylo na mnoha místech vidět činnost, která si nezadala s přípravou krytů. Tak v činžácích to byly sklepy, které tak byly označeny zvenčí, ale kterým se nevěřilo. Dále v parcích a různých místech v budovaných závodech byly kryty proti střepinám, tzv. splitrgraben. Byli to jen mělké chodbičky a jejich slabá betonová vrstva nemohla snést tíhu bomby. Mnohde a to hlavně pro nacistickou elitu u administrativních budov to byly hotové betonové paláce, které měly na horní ploše šest až deset metrů železobetonu a dále se stroje zavrtávaly do kopců kde měly být kryty nejspolehlivější, protože horní vrstvy byly často více než stometrové.

Kryty, to působilo na psychologii lidí. Při stále se stupňujícím se množství leteckých poplachů, kdy stále časteji ženy s dětmi se uchýlovaly do podzemí, vznikaly otázky, jak který kryt je bezpečný a podle toho se také měřila nálada obyvatelstva. Proto se začaly rozlišovat na skutečně bezpečné, kam se utíkalo, když byl čas. Různé náhodné chodby byly jen z nouze a

lidé utíkali raději do přírody, než aby přečkávali přelet a řehtání flaků v hrobech, ajks e jim říkalo. A německé ženy, to byl barometr, který musel být bedlivě sledován, protože s ním souvisela i fronta a všechno ostatní, co se ve válce děje.

Kapitola třetí

Obrovská masa partáků sestávala ze dvou, popřípadě ze tří složek. Buď to byli různí invalidé, ael odborníci, mezi které patřil i Alfons, který svoje funkce brali jako normální zaměstnání a nic je nedovedlo vyprovokovat, aby nějak urychlili tempo prací. Jim vyhovovala válka v tom směru, že již měli její daň za sebou a nyní byli vlastně na výsluní. Po vále kdoví jak to s nimi dopadne. A tak válečné závody nepovažovali za tak důležité, aby si je příliš brali k srdci.

Pak zde byli vyreklamovaní odborníci na slovo vzatí, partajníci i bez, kterým při sebemenším zaklopýtnutí hrozila fronta. Mohlo to být zaklopýtnutí jak pracovní, tak společenské a to zejména v tom směru, pokud by se příliš zajímali o manželky svých soukmenovců, kteří hrdinně bojovali na všech frontách a kteří si tedy zasloužili, aby jejich ženy hrdinně snášely alespoň strádání odloučenosti. Tito partáci i vyšší šarže této složky byli ti, kteří napomínali: Langsam, langsam a aby se nezdálo, že práci brzdí a sabotují, jakoby v zamyšlení dodávali: aber sicher. No ovšem dokončení stanoveného díla by pro ně znamenalo příležitost jít se vyznamenat na frontu a to pohřichu byl ten největší strašák, který jim občas kazil dobrou náladu.

Tou třetí složkou, pokud se o ní dá mluvit pro její nepatrnost, byli nacističtí funkcionáři a předáci, kteří by nejraději začali vyrábět tanky a letedla již na zelené louce. Usilovně sledovali postup prací, hádali se do nepřičetnosti, vyhrožovali, eintopf jedli denně a ne jen v pátek, nijak si nepřivydělávali a jakoukoli rozmařilost považovali za hřích páchaný na jejich soukmenovcích, kteří umírali.

Pro tuto různost a nejednotnost vedoucích kádrů byly na různých pracovištích i různé poměry. Také Alfons dovedl po dobu čtyř měsíců sedm lidí, aniž by tito hnuli prstem pro říši a nikdy, kdykoliv přijel z Berlína do Lince nebyl z toho smutný, naopak musel povzbuzovat partu, aby vydržela, že už brzy práce bude. Chlapci totiž jevíli roztrpčení pro tak stereotypní

život, ale ne že by se na práci těšili.

Začalo to v říjnu, kdy byly ke kolejím přistaveny tři vagony s nákladem rozmontovaných dílů dřevěných baráků. Jednalo se o dílnu s kovárnou, kancelář a třetí menší jako šatna a umývárna. Parta vše složila na jednu hromadu, více místa nikde nebylo. Na to za pár dní přijel Alfons, vše shlídl a pak nastala šavlovačka. Chodil na ředitelství HGW a vůbec, dělal všechno možné, aby sousední firmy uvolnily kousek místa na postavení jeho království. Po několika dnech se mu to podařilo, ale bylo to, jakoby za každý metr zaplatil tisíce a ještě to bylo tak vykousané, že boudy nebyly vedle sebe, ale všelijak neladně rozestaveny, že se musely obíhat, když se šlo z jedné do druhé. Ale přece jenom už tu byly stánky, do kterých se nastěhovalo nářadí, pracovní stoly, svěráky, ohniště, vybavila se i kancelář a sociální budova. Bylo až dojemné, jak každá taková sebemenší firmička, pracovišťátko, často jen jeden parťák a jeden dělník, měli vybavenou rezidenci jako na mnoho let budoucích.

Po ustavení bud netrvalo dlouho a začaly chodit vagony s rourami, nepravidelně sice, ale přece jenom přibýval hlavní tovar montážních prací firmy. I zde byl problém, kam to všechno skládat. Většinou se shazovaly těsně kolem kolejí vlečky, takže se kolem nich mohlo jen taktak projíždět. Ajznboňáci nadávali, ale nakonec byli sami rádi, že se to vůbec složilo a že si mohli prázdné vagony zase odvézt. Skládání bylo obtížné, když se jednalo o všelijak zohýbané kusy. Každou chvíli musel někdo uskočit, aby se druhý konec nepraštil, vždyť se často nevědělo, kde ten druhý konec trčí. Zdálo se, že těm vagonům nebude konec, teď už se smál jen Alfons.

Když došla podstatná část materiálu, Alfons se v kanceláři usadil natrvalo. Měl tam kavalec, stůl a židli a elektrický vařič. Nastala pro všechny pravidelná pracovní doba. Alfons vyznačil trasu kudy roury povedou, podle plánu je očísloval a počali je klást směrem ke Kraftwerku a i do jeho břicha jako střeva. Tam už se zpola tyčila kovová konstrukce a mnoho robotníků si jenom překáželo, padaly šrouby a nástrčkové klíče, často na nepokryté hlavy těch přízemních červíčků. A parta začala kopat v určitých místech i základy na stožárky, na kterých měly být roury vedeny. Kopat základy ve štěrku byla jen Tantalova práce, vše se bortilo na neforemné jamky.

Dosud žádný pracovník nepřibyl, Ruda nadále dělal předního dělníka, tudíž nic a Alfons po prvním náporu ochladl. Časně ráno odcházel do Lince a vracel se pozdě, někdy vůbec. Jak sám říkal sháněl šnaps a cigarety, bez čehož ani nedovedl žít. Dokonce se stávalo, že posílal na cigarety bez lístků i některé členy party.

Ne každá firma byla tak hodná, jako Rohmetalwerke. Na některá pracoviště přicházeli častěji na kontrolu a pak byl pozorován jakýsi shon. Alfons, který se s ostatními okolními partáky čile stýkal ve své i jejich boudách, kde popíjeli a hráli karty, měl pro ně uznání. Stalo se několikrát, že Miloše, tondu, Jarka a často i Rudu půjčoval partákům na denní práci, aby inspekce viděla ten počet pracovníků, za který platila. Byla totiž velká fluktuace i v rámci HGW a často přes noc byl takový parták generálem bez vojska.

Jeden takový parták, říkali mu Hans, měl původně osm lidí a najednou mu zůstali tři. Parta kladla potrubí v zemi, měla vykopánu trasu. Potrubí bylo rozestaveno podél výkopu, ale ale pojednou ybla hlášena kontrola. Tři lidé by nezvládli položení rour, jak už předtím jejich parták splnění tohoto úkolu hlásil. Proto bylo snažší, aby celý úsek, jednalo se asi o sto metrů zaháházeli a jen na obou koncích shodili po rouře, takže dojem byl dokonalý. Parták obdržel uznání a snad i odměnu, ale po odchodu kontrolorů na jeho díle pracovala po dva dny i alfonsova parta s dalšími jinými, aby se vše uvedlo do předpokládaného pořádku. Miloš, když si připomněl pohádku o Kocourkovských musel uznat, že linečtí partáci jsou sto založit novou tradici nevídaných nesmyslů. Ale jelikož toto vše bylo děláno pro válku mělo to svůj hluboký nenahraditelný význam.

Na takovýchto melouších se Miloš seznamoval s dělníky i jiných vzdálenějších pracovišť, protože zapůjčovní lidí se navzájem prolínalo do délky i šířky. I když to brzdilo práci u Alfonsovy party, tento byl spokojen, protože měl slíbeno také píchnutí, až bude zle a při tom se měl od podobných zákazníků dobře. Politicky to partě vysvětloval, že to je vinou slabého náboru a velké fluktuace. Náborovaný počet byl vždy předem odeslán a tak nemohli na pracovištích glásiti méně, když něco nevyšlo. Nebo se stávalo i to, že se partáci po prohýřených nocích nedostali na trh, kam byli náborováni dopraveni a museli pak zapsat alespoň jednoho nového, i když nikde nebyl.

Milošova zasvěcenost do této pracovní mašinerie vzrůstala čím dál tím více a nezůstalo to bez vlivu i na ostatních kamarádech z party. Tak se stalo, že utrousili některý z těchto případů i na cimře. Tam se jim ale vysmáli, vždyť u nich to jde také tak, jak jinak by mohl být konec války a s Hitlerem konec. Snad o tom měl vědět i generální ředitel HGW a jeho kolegium, ale ti pevně věřili, že se to rozhybe, že transporty přijdou, zaplní se stavy a bude vše srovnáno. A zdálo se, že začátkem jednačtyřicátého je lidí daleko víc, calá obrovská plocha staveniště se lidmi jen hýbala, bylo jich jak mravenců, každý stál, něco držel nebo chodil, jakoby stále hledal.

Jeden zvláštní způsob nezištné spolupráce se také ujal a měl velký vliv na postavení Werků. Totiž, komu co chybělo, ukradlo se u souseda, nebo někde jinde, zkrátka kde to bylo. Kradlo se náradí, materiál jako šrouby, ploché železo, závitnice, trámy, zvedáky, celé uzamčené bedny. Také Alfons neopomněl svoji partu nabádat, aby na svých cestách do práce a zpět si všímala, kde by se co dalo vzít, co kde leží a nenápadně by mohlo zmizet. Dokonce je naváděl, aby někde ukradli elektrickou svářečku, po které strašně toužil, ale firma mu ji jako nákladnou věc nepředělila. Něco se jim krást dařilo, něco ne, ale dělali to s jakousi bujnou rozpustilostí, cítili, že toto jednání je podporováno režimem, že Alfons k tomu dává požehnání. Když je někdo při něčem chytil, nerozumělia šli dál. Zprvu se domnívali, že to všechno, co se ukradne zůstane na pracovištích, že je to zkrátka nezničitelné a nevytratitelné v učitém prostoru, který pracoval za jedním cílem. Když však viděli, že z toho ukradeného se hodně také nakládá na auta a povozy, které do Werků něco přivezly, ale snad více toho odvážely a když ani werkšusáci nemívali zájem co se dováží, jen zvedali u svých bran ráhna a salutovali, tak jim bylo jasné, že i za branami staveniště je přece jenom jeden vůdce a jedna říše a že je příliš rozsáhlá, než aby se tyhle věci ještě vezly mimo ní. Většinou e asi jednalo o doplňování válečného trhu, který byl tak slabý, že byl až průhledný. Není ani známo, zda někdy něco v tomto směruprasklo. Ale sedláci, kteří v tomto válečném kotli vydělávali šílené peníze přivázeli nadále svá vína a špeky, odváželi cement cihly a vápno a stavěli. Byl to takový propletenec, že by na frontu musel jít kde kdo. I ti fanatici, kteří o tom snad nevěděli, ač podle svého postavení o tom vědět měli. Tak zní zákon.

V polovině prosince malé přízemní pilířky již nesly svoje

Potrubí až ke konstrukcím Kraftwerku, kde potrubí činilo již jakousi deltu, rozvedenou do několika stran. U Alfonse rovněž přibyli noví lidé. Přišel tam jeden vyreklamovaný skopčák, silný jako býk, ale údajný tuberák, na tuberu se mimochodem svádělo kde co. Zapálil oheň ve šmídivně a začal kout jakési příchytky, háky, konzoly, vše v ohromném množství, to mělo být použito uvnitř budovy. A koho to Ruda ještě nepřivedl, další dva z výčapské silnice malého Janka Čemuse se zaječím pyskem, kterému nikdo nerozuměl ani slovo a zahradníka Ludvu Vrbku, který měl vpředu krásnou pleš a vzadu kudrlinky jako metodj. Nejvíc překvapil Čemus. Najednou e ukázalo, že umí perfektně německy, měl konečně dělat tlumočnicka místoi Rudy, který roho svým překládáním víc pokazil, než uznal Alfons za únosné. Jak ovšem Alfons Čemusovi rozuměl jeho němčinu to nedovedl nikdo pochopit, tu zase pomáhal všestranný Ruda, který se nechtěl svého výsadního postavení vzdát a tak bylo poradců kolem alfonse víc než dost.

Vrbka jako zahradník, ale spíš proto, že už mu bylo přes třicet dostal nejdůležitější úkol. Příruby, které měly v Kraftwerku napojovat přímo na výtopné kotly, nemohly mít žádné těsnění, ale musely být na obou plochách tak dokonale zabroušeny, aby neunikal plyn. A právě Ludva, ač s partou nedělal nádenickou od začátku, dostal tuto příležitost. Proto také chodil v plášti, vázance a nosil bradu vzhůru. Ale užil si svoje. Škrábal, brousil, hladil, ale pořád se nemohl zbavit drobných much, pro které mu alfons jeho dílo stále vracel. Jednu přírubu dělal čtrnáct dní a tu mu parták uznal jenom proto, že to chtěl risknout a aby se pohnulo dílo. Ale říkal Ludvovi: „Langsam aber sicher!“

Kapitola čtvrtá

Ale ono se nejenom pracovalo, ale i hulalo. Nejvíce se odvazoval gottwaldovák Honza Kříž, jehož vstup do Lince byl impozantní tím, že první vydělané peníze utratil ve vykřičeném domě. Miloš tams ním byl ze zvědavosti, nejednalose o žádné posezení. Vstupovalo se do přízemní chodby a při pohledu vzhůru do prvního poschodí, bylo vidět dlouhé zábradlí kolem úzké chodbičky, ze které vedly dveře do malých kamrlíků. Jelikož při vstupu zazvonil zvonec, vyrojily se k zábradlí víceméně neoblečené slečny, které neměly právě co na práci. Bylo jich

v té době asi šest. Tři se ihned ztratily, snad považovaly vstupující společnost za ne dost důstojnou nebo solventní. Ty zbývající ukazovaly od obou hochů k sobě. Honza nemeškal a stoupal po příkrých úzkých schodech kvapně nahoru. Tam se ocitl v oběti právě té krajní, která se mezitím obnažila ve své horní polovině, ve které skryla Honzův bezmocný obličej. Zapadly za nimi dveře.

Miloš stál nadále pod schody samozřejmě bez zájmu, zatímco zabývající dvě se nahoře činily seč mohly, aby ho upoutaly, považující ho za stejného nadšence, jakým se jim jevil Honza. Pokud předtím na sobě něco měly, střídavě to odkládaly, vnady předkládaly jako na trhu zboží. Každá se chlubila tím, o čem s se domnívala, že je na ní nejspañilejší. Miloš ale nereagoval na volání, „kom, kom, kom.“ Když pořád nešel, jedna zašla za dveře a druhá scházela ze schodů, aby se zblízka projevila co nejpřitažlivější. Již se nebezpečně blížila k Milošovi, již začal jeho chladný rozum kolísat a v duchu přepočítával výhody pro nebo proti, již děvčeti chyběl krok nebo dva aby uskutečnila nebezpečné objetí, když v tom se nahoře ozval rámus. Honza vyletěl ze dveří ještě ne zcela oblečen, zapínal se na schodech a jen tak tak nevrátil do slečny, která vrkala Milošovi. Rozletěli se domovní dveře, Honza vypadl na ulici a automaticky za ním vyšel i Miloš. Dveře zapadly samy.

Ta děvka, ulevil si Honza, prvně říkala deset a když jsem neměl drobné a dal jí dvacku, stračila si ji za punčochu a udělala brajgl. Hned mě hnala ven, ani mě nenechala zapnout. Ty jsou vypečené, už tam nejdu. A taky, shodila mě hned, jak cejtla že už budu.

Miloš soucítit s Honzou a vemožně se snažil ho utěšit že to má, jako kdyby prohrál v kartách, ale že by si za to zahrál trochu déle.

Honza vzal tuto zkušenost naprosto vážně a udělal další nepředložený čin, ale opačného směru, který ho snad stál nepoměrně více. Zamiloval se do jedné dívky z Kleinmünchenu a vykašlal se na partu. Tahal se s ní celou zimu na jedenačtyřicátý a poslední měsíc ani nechodil na svůj kavalec. Co s tím Jardou je? Visel nad kluky velký otazník, i když to bylo nad míru jasné. Stával se z něho pomalu ale jistě obětní beránek vdavekchtivé Rakušanky, která si milého Čecha přitáhla blíže k hrudi a už jí z oho počalo růst i břicho. A tak v době, kdy Honza dovršoval svých jedenadvacet jar, přišel mimořádně na lágr a přinesl

výkupné, flašku a koláče. Bylo toho málo, nebo nás bylo moc, zkrátka každý si jen lízl a jednou kousl, ale ztratili jsme kamaráda a Alfons pracanta. Honza si totiž přinesl potvrzení z textilky, že ho nutně potřebují pro válečnou výrobu ve své fabrice. Jeho nastávající tchán tam byl mistrem, tudíž to šlo hladce. Přesto mu nikdo z party nezáviděl, každý ho politoval. Jak mu asi je u cizí holky, u cizích Rakušanů a mezi úplně cizíma lidma. Z toho také bylo poznat, že kluci v partě jsou mladí, že nejsou zralí na ženění a že musí ještě hodně krajíců sníct aby pochopili, že musí jednou od mámy odejít k „cizím“.

Miloš byl na tuhle otázku zvlášť citlivý, v úvahách o Honzovi pořád před sebou viděl ten jejich žlíbek, ten hájek u rybníka, ty voňavé borovice a v jejich korunách zpívající ptáčky, ne ten svůj domov by nikdy neopustil pro žádnou cizí holku, pro žádné poklady světa, ani pro ten snad krásný Linec, který po válce můž být přitažlivý. Ale zase jenom jako turistické prostředí, nikdy ne na trvalo. To byly myšlenky kolem Honzova odcizení.

Jediný člen party, blondáček Tonda Havel z Přerova nikdy nevytáhl paty z lágru do města. Nechal si narůst dlouhé lokny, které mu splývaly z kavalce jako fábory, jen snil, jeho cesty byly do práce, na WC, na jídlo. Promiňte, že tyto dva obřady dávám vedle sebe, ale u něho to tak bylo. Miloš tondu často tahal za lokny a říkal: to je ostuda, když taková krása hnije na lůžku, když by mohla oslňovat paní a dívky v tom zářícím slunci, které právě venku rozdává své milosrdné paprsky. Tonda mu zpravidla odpovídal, že má velkou lásku doma, nějakou Vlastičku, že si slíbili, že si zůstanou věrni a proto si píší skoro denně. Pro hrubší povahy takové odpovědi byly námětem k neustálému popichování právě v tom ohledu, že Vlastička tondovi plete kolem nosu pavučinu, aby si ani na něj neviděl a zatím doma vyvádí jak zákon káže. Tonda si nechtěl takové myšlenky ani zdaleka připustit a zacpával si při takových táčkách uši, aby snad sebemenší červíček v něm nezahlodal.

Co všechno dělal Ruda mimo zaměstnání, nedalo se nikdy přesně zjistit. Zdálo se, že v životě mimo zaměstnání je daleko průbojnější. Se skutečnou inteligencí byl sice na štíru, ale byl dostatečně drzý, vlezlý a mnohomluvný, ži si získával četné známosti v hospodách, bylo ho vídat pít v různých společnostech i rakouských, kde bylo i hodně dam, z toho zase byl nalezen

spící, nahý a zpítý pod sprchami v lágru. Také ho viděli v jiných lágrech zvedat břemena, v jakési aréně boxoval, bylo o něm známo i to, že vyřizuje na různých amtech pro naše lidi propustky, změny v zaměstnání, nebo úplná propuštění domů. Nebylo to zadarmo a Ruda podle toho udržoval životní standart. Zaměstnání u alfonsa se stávalo zponenáhlu jen jeho krycím, alfons z toho také určitě něco měl. Alfonsovi totiž často stačilo, když mu jako celodenní práci někdo strčil pod nos pár cigaret.

Ještě jedna příhoda s Rudou stojí za zmínku. Ukazuje jeho rozporoplnou osobnost. Bylo nesporné, že se Němcům podlézal, i když nedonášel. Ale dovedl se i vzepřít, i když si ihned neuvědomil možné následky. Bylo to v únoru jednačtyřicátého, v sobotu, parta se chystala na zábavu do závodního klubu textilky v Kleinmünchenu. Vypravoval se Miloš, Jarek, Karel a Oldřich a nabídli také Rudovi, aby s nimi šel. Zprvu se zdráhal: Co bych tam s vámi kluky dělal, já postarší mladíks e do takového cendelábru nehodím. Ale jen pojd' nabádali ho, s tebou cejtíme jistější, pochlebovali mu. Tak se nechal přemluvit, hodil se do gala, to on umě a hajdy na fabriku. Před dveřmi se ještě zastavila povídá: Kluci, já nemám ani floka, všechno jsem prohrál v kantině v kartách, zkrátka mě voholili. Půjdu tam jen když měl založíte. Kluci neměli žádný moc, ale pohledy se dohodli, že cech za ruda berou an sebe a dveřme do tančírny se rozlétly, to jak do nich Ruda kopl.

V sále bylo pětkrát tolik děvčat než chlapců a chlapci samozřejmě většinou auslendři z Čech. Muzikanti hráli několik skladeb a z počátku mezi sebou tančila jen děvčata, naši jakoby byli nesmělí. Pak to roztočil Ruda, toho si dívky předávaly mezi sebou, aby alespoň jednoho muže užily, ale pak se osmělili i další a během hodinky byla zábava v plném proudu. Neustále se však odehrávala dámská volenka a dámské přebírání. V tom bylo slyšet z venku nějaký hluk, řehot a německé zaškrabování a do sálu vrazilo nejméně patnáct wehrmachťáků, vesměs mladí cucáci a také se podle toho chovali. Šli středem sálu jako klackové, chechtalis e, vráželi do sebe a tančících a pak se rozvalili za zbývajícími prázdnými stoly. Museli být už cucnutí z venku. Děvčata se k nim ale nějak neměla, zřejmě to nebyli Rakušáci, ale Hochdeutsche a zvláště když se k nim při tanci nadmíru tiskli, snažili se je líbat a dělali další výrznosti. Přítomní si na jejich hulvátství pomalu přivykali a celkem jim to nevadilo, vždyť i oni byli občas hulváty, zvláště když se podnapili. Zdálo se tedy, že v sále panuje dokonalý smír a jen a jen veselost. Nic by se bylo ani nepříhodilo, ale Ruda, který pil na účet kluků a měl v sobě několik půllitrů moštu si všiml že Oldřich tančil s děvčetem a uprostřed skladby mu ji jeden z vojáků přebral, i když měl možnost vybrat si dívku netančící. Oldřich mu ji přenechal a vzdaloval se z kola, vždyť ho nijak blíže nezajímala. Ale to neměl ten voják udělat právě v okamžiku, když to ruda zmerčil a rozzuřil se až do nepřičetnosti. Vstal, jeho

objemná postava se vyjímal jako gorila mezi opičkami, pod košilí se rýsovaly jeho bicepsy. Přikroil k vojáčkovi a uštědřil mu takový úder, že tento se svojí tanečníí narazil na jiný tančící pár a všichni upadli na zem. Shodou okolností tam byl druhý voják. Parta se vrhla k rudovi, aby ho dovedla ke stolu, nebo aby zabránila tomu nejhoršímu, ale bylo již pozdě. Ruda nikoho neznal. Právě se tahal se třemi vojáky najednou, děvčata utíkala z kola, krčila se za stolky u zdi, auslendři se zamíchali s vojáky, bylo jich nejméně dvakrát tolik. Vojáci se vytasili s pověstnými überaschwunky a začali jimi kolem sebe točit. Kdo však pracoval v tomto chaosu systematicky, byl Ruda. Porážel jednoho vojáka za druhým, kdo s ním přišel do styku a jednu utržil, už na něho nešel. S pomocí všech ostatních s Rudou v čele byla hnána horda vojenských mladíčků směrem k otevřeným dveřím, které je nestačily najednou pohltit, takže stržili ještě hodně bouchanců a nárazů, ale nakonec se podařilo je vytlačit na zasněženou zahradu, kde byli úplně rozptýleni.

V zábavě se nedalo již pokračovat, děvčata se bála a většinou si brala v šatně své pláště.

Hostinský však resolutně zahradil cestu k odchodu všem cizincům, co byli v sále, Bylo jich celkem kolem čtyřiceti, kteří tam uvízli. Posadili se tedy znovu na svá místa a hostinský cosi horlivě počítal. Potom přinesl kus papíru a žádal 560 marek. Měla to být útrata za ty, kdo nezaplatili, ačkoliv v průběhu zábavy se muselo platit hned. Ptalise, zda to je také útrata za vojáky. Odpověděl že nikoli, že si to vyřídí jinde. Nakonec se tato částka vybrala a cesta byla volná. Muzikanti však nadávali nejvíc a to na vojáky, že to spískali. Na Rudu si nikdo v hněvu nevzpomněl, jen v dobrém. Vždyť on to byl, který

porazil celý wehrmacht a rozprášil ho do všech koutů. Kéž by tomu tak bylo i na frontách! Nicméně při odchodu do lágru se mládenci ohlíželi, zda se vojáci nesformovali a nezaútočí z křídla. Proto šli většinou ve hloučcích, žádný jednatel se z nich neodpojil. Když Rudova parta přišla do cimry, chyběl Karel. Co ho tak zdrželo? Snad si ho vojáci nevypůjčili? Musím se za ním podívat, povídá Ruda a ani se nesvlékl. Také odmítl jakoukoli pomoc, byl ještě v ráži a každý byl přesvědčen, že by dokázal zaútočit nejméně na trojnásobnou přesilu. Ruda se tedy pustil kolem textilní kolonie a přímo toužil, aby si mohl mohl s někým rozdat. Ale po celé cestě se mu nikdo do cesty nepřipletl až na pár Karel versus Rézi, hubeňour, který se vyznačoval značnou dávkou temperamentu. Držela se Karla jako klíště a když je Ruda zastavil a počal jim vysvětlovat nebezpečnou situaci, septala Karlovi do ucha, aby měl keine angst a aby ještě nechodil. Ruda tedy připoměl oběma, aby se nikde zbytečně nevlákali, aby je vojáci nevyslídili a nezřezali. Karlovi ještě řekl, že se na Rézi nemá moc spoléhat, že s vojáky také chodila. Karel ale tokal, Rézi k němu tiskla svá hubená prsíčka a tak nebyl schopen na nic kloudného myslet.

Když ruda na cimře oznámil, že Karel je s Rézi kluci si na jedné straně oddechli, že se mu nic nestalo, ale jelikož mnozí již Rézi znali, všelijak se na Karlův účet bavili. Rézi byla děvče hodně přes dvacet, už to na ní bylo znát a ve werkách pracovala jako svářečka. Bylo o ní známo, že na muže je, ale měl dobrou povahu jako kamarádka.

Když se Karel vrátil, hlásil novinku. Představte si, že Rézi už má jednoděcko. A tys jí dnes udělal druhý, dal se slyšet z kavalce Tonda. Řekla ti to před tím nebo až potom? Až potom, uřekl se Karel a hned na to zaskřehotal Jarda “a vidíš ty vole, teč budeš mít Rézi s dvouma sirotkami a budeš se muset ženit jako Homza.

Karel se vážně polekal, uvědomil si, že nebyl opatrný, že Rézi je děvče pro každého, že bydlí blízko lágru a může si ho najít. Tyto myšlenky mu také bránily ve spokojeném spánku.

Ukázalo se však, že Karel e nemusí Rézi a neb nějaké nepřijemnosti s ní vůbec obávat. Hned druhý den, když si kluci vyšlápli na pivo, potkali ji s jiným chlapcem a docela jim to také slušelo. Když e to Karel dověděl, oddechl si, vždyť mládí je ve svém projevu jednoznačně lehkomyšlné ale vždycky důvěřivé

originální.

Milá Rézi. Poznala bys příští den ještě Karla? Jsi hodná a upřímná, když jsi na rozpacích a spíše se přiznáváš k tomu, že asi nikoliv. Ale i ty jsi to krásné mládí, které si příroda přizpůsobila svému mnohotvárnému obrazu. I ty máš plné opodstatnění svého bytí, vždyť činíš hodně lidí šťastnými, i když je to jenom pro tu jednu chvíli. Pro mnohé unamená ta chvíle celý život.

Ruda se stal po porážení Wehrmachtu, jak se tomu říkalo, slavným. Chodili gratulanti, ale Ruda po vystřízlivění nebyl této slávy příliš rád. Snažil se, aby se na to rychle zapomnělo, nevyhovovalo to příliš jeho další veřejné činnosti, jeho stykům, jeho plánům.

Kapitola pátá

Na pracovišti u Alfonse to bylo čím dál tím nudnější. Ne že by bylo práce málo nebo moc, ale byla zima a byla to práce venkovní, nebo nanejvýš v průvanových konstrukcích Kraftwerku a i když byla parta většinu pracovní doby v boudě u sálajících kamen, solidní fabrice se to nevyrovnalo. Ani lakadla od vysokých pecí, kde se to blýskalo svařováním a zvedáním ocelových plátů věží a pecí nebyla v zimě na výši. Když mohl jeden utéct do textilky, Ruda měl svoje zájmy, Čemusovi nebylo rozumět, Vrbka si brousil svoje příruby, dlouhovlasý blondáček stále na svém kavalci zbožňoval svojí vzdálenou Vlastu a dokonce jí posílal peníze na jejich obapolné příští, ne to už nebyla parta pro Miloše a proto žádal Alfonse o uvolnění, že půjde k jiné firmě v rámci HGW. Alfons byl dobrák, nic nenamítal, dokonce napsal Milošovi posudek, že je výborným montérem i když se o tom nemohl během celé doby nijak přesvědčit a Milošovy výkony ukazovaly na pravý opak.

Bylo to koncem března jedenačtyřicátého, když si Miloš vykračoval oprostěn od Alfonsova pracoviště směrem k vysokým pecím, zda by se tam přece nenašlo nějaké již teplejší místočko. Daným směrem musel narazit na vysokou betonovou budovu mlýna železné rudy, která byla již skoro hotová, zastřešená, uvnitř zaslechl veselý smích a když nahlédl dovnitř, spatřil plno lidí, kteří se zabývali montováním podobných mlýnů, jako měl Franta Milek, ale daleko větších, také se šroubovalo potrubí, umýšlely se dopravní pásy, zastřešovala se dlouhá dopravní linka až k vysokým pecím, zkrátka Milošovi se to vše zdálo

jako pohoda a solidnost v tom rozbouřeném moři roztahaného materiálu, rozestavěných vln a hlubokých jíců. Proto, aniž by se poradil, jak se říká s Vaňkem nebo s někým jiným, zašel do správní budovy a vytasil se potvrzením od Alfonse. Vše bylo dílem okamžiku, vytáhla slečna vytáhla kartotéku a začlenila Miloše neprozřetelně do průvanu. Ano, byl tam rpůvan a to studeno v zádech cítil i těsně u rozžhavených kamen na cimře. Navíc dělal s jedním Maďarem, který byl samé nemrte a zaňábo, kisočn, rapilá a jak se vlbec ty jeho pocity slovy jmenovaly. Takto se spolu oba trápili přesně měsíc. Ukázalo se, že Maďar byls výplatou spokojen, byl ženatý a bral dvakrát tolik co Miloš a Miloš zase bral o třetinu méně než u alfonse. V kanceláři to vysvětlili tak, že Maďar neplatí tolik daní a že Miloš není ještě zapracovaný ale příští měsíc že už to bude lepší. Ale na sliby Miloš nedal šels e do města opít a shodou okolností ještě potkal Frantu Milka. Franta seděl u svého piva a nechal se referovat o dosavadním Milošově osudu. Nic nemluvil, jen kýval hlavou, pod bradou e mu dělaly dva slabé lalůčky, nebyl žádný bachráč. Konečně řekl: “Víš, já bych potřeboval dobrýo šimana, ani ne tak na prácu, na to mám tři maníky, taky čechy. Ale tys už chodil na šnaps a cigarety, znáš kde a kdy se to prodává, vystáls už nějaký ty fronty pro alfonse, na to bych tě potřeboval. Bylo by to za pětavosundesát na hodinu, když ti to stačí, můžeš hned zejtra nastoupit.

No já jsem ještě v drtírně.

To nevadí, nastoupíš u mě, já ti převod zařídím, už tam nemusíš jít. Jen mě dones arbeitsbuch.

A tak se také stalo. Když miloš nastoupil příští den u Milka, byl zase jen kousek od Alfonse, ale když se spolu potkali ten si ho ani nevšiml, snad že mujeho osoba připomínala nějaké jeho podvůdky, nebo to byla nějaká nevysvětlitelná hrdost.

U Milka Miloš byl ve funkci jakéhosi sluhy, zásobovače a snad i přítele v jedné osobě. Franta měl mlýny již plně zabudovány, jeho tři montéři chodili po špacíře a čekalo se na první zapálení elektrárenského kotle, což však bylo vzdáleno ještě nejméně rok. Miloš tedy dělal okolo boudy , stál fronty, léčil Frantu od častých opic, byl tajemníkem i jeho občasným lásek, na které hleděla docela klidně z fotografie Frantova manželka na nočním stolku u kaválce. Někdy, když toho bylo moc se zdálo, že se i torochu přimračila. A Franta nadále psal : draze milovaná manželko, nikam nechodím, šetřím se pro tebe.

Franta Milek byl kavalír. Miloš nic nepodepisoval, ale podle propočtu dostával od Franty víc peněz, než mu slíbil. Domu posílal Franta měsíčně pět set marek a při tom rozházel dvakrát tolik. Nejvíce ovšem s děvčaty. Uměl perfektně německy a tak kancelářské slečny z různých podniků u něj vyřizovaly velmi často své osobní záležitosti.

Často se stávalo, že Miloš přišel do práce a před boudou stáli všichni tři monteři. Co je, ptal se, kde je Franta? Ještě spí, ale my ho nebudem budít, aby s námi nevyběhl. Miloš zabouchal na dveře a po chvíli ticha se otevřela půlka okenice a vystrčila rozčuchanou hlavu laborantka z ředitelství. Slečno, co je s Frantou? Franci, šté aufe, hast tu hir deine kameráten! Po nějaké době Franta se slečnou vypadli z boudy aniž by si někoho všimli a již se toho dne neobjevili. Však také nikdo jeho komando nepotřeboval.

Tak ubíhaly dny a týdny a koncem května Franta utrousil: V neděli se mnou půjdeš za provijantem. Pro Miloše to byla novinka a těšil se na ni jako malý chlapec. Na lágru už nebyla soudržnost, Miloš se vyžíval hlavně v novém zaměstnání. Vůbec, jak se zdálo, kdo odpadl od ponku, stal se i na cimře ponenáhlu cizincem. Byly tu již jiné zájmy, ale karban šel dále. Stále to hnusné odírání, stále to dotěrné šustění a to i v noci, když ostatní měli spát, karbaníci svítili, kouřili, bouchali do stolu hulákali, hádali se a nakonec obehnaní ještě vždycky udělávali nějaký ten brajgl okolo podezření z podfuků.

Konečně nadešla kýžená neděle, kdy měl Miloš jet s Frantou za proviantem. Bylo pěkné slunečné ráno. Miloš s parťákem měli domluveno, že se sejdou na lineckém nádraží. Bylo tam rušno, vojáci, matky s malými i většími dětmi, staří lidé. Směsice jazyků, mezi kterými však přece jenom vynikala němčina. Vypadalo to, jako by celý Linec někam odjížděl, aby zapomněl na celotýdenní trampoty, aby někde, v nějaké oáze, která neměla tušení o válce zrekreoval svoje údy. Ve skutečnosti tomu tak bylo. Linečané odjížděli na venkov ke svým příbuzným na kus řeči a hlavně na kus něčeho vzácného, co dával jen venkov. Proto ty kufříky a objemné kabely, ruksaky a kdví co ještě.

Frantovi Miloš nesl jen větší aktovku, ale kdyby byla plná hutného jídla, znamenala by velkou pomoc ke stravovacím lístkům, které nebyly ani pro život, ani pro smrt. Ale Franta přece jídlo ani tak nepotřeboval. Ať to bylo jak chtělo, říše určitě s takovými cestami spekulovala, aby si občané ještě

vytáhli to, co nebylo úředně zrekvírováno, nebo co bylo navíc naketaseno.

Franta byl určitým způsobem požitkář, jak dlouho tam budeme, ke komu tam půjdem? Miloš kladl Frantovi plno otázek, když už seděli ve vlaku těžce súpícím s nákladem cestujících. Nebud' zvědavej, všecko se dozvíš, vzal jsem tě sebou, protože tě potřebuji a budeš se mnou jezdit víckrát. To byla panovačná slova parťáka, zvyklého rozkazovat na pracovišti. Jo, a co se tam dozvíš, zůstane mezi námi, nikde ani muk, klukům vůbec nic, to víš, řeči nemám rád.

Na to Franta začal dřímat a Miloš si zase více všímal svého okolí. Ve vagoně bylo všude kolem plno kyprých mladíc, výrazných očí, smyslných rtů. Ty Rakušanky jsou stejně šikovné, pomyslíl si Miloš a tyto myšlenky mu přiváděly co chvíli návaly do hlavy.

V tom na sedadle vlevo nastal šum. Miloš tam pohlédl a spatřil jak uprostřed žen sedící mladý hrbáč, státní kripl, jakoby dřímal a při tom se jeho dlouhá kostnatá ruka neustále sunula na po koleně a ještě někam výše naproti sedící mladé dívce. Žena odtahovala jeho ruku, ale tato jakoby natažená na neviditelné péro se opět vracela do těch samých míst. Okolní ženy počaly do hrbáče šťouchat a tento, jakoby se probouzel, díval se nepřítomně okolo, ale pak zvrátil hlavu znova na opěradlo, zavřel oči a jeho ruka se opět posunovala tam, odkud byla vypuzena, až dlaň pokryla celé koleno dívky. Ženy hovořili něco o drzosti a o tom, že není třeba dělat podobné věci ve vlaku, že může mít dívek na každém prstě. Jiné zase o něm mluvily jako o chudáku a neduživci, se kterým si snad ani žádná nechce jít a litovaly ho.

Nakonec tůstala ruka na koleně a celé okolí se s mířilo i s postiženou s tím, že ruka zůstane na svém místě až do vystoupení někoho z nich z vlaku.

Na jiném sedadle se rozbrečelo nemluvně, které maminka rychle utišovala, ale hlavně, bez ostychu vytáhla plný prs a dítě hltavě pilo. Miloš ocenil tento projev mateřství nejen proto, že měl jedinečný pohled na živící se dítě. Pomyslíl si, jak cudné jsou Češky, které veřejné koejní jaksí nemají vy zvyku. Ale nezavrhoval tento pěkný obrázek, bylo v něm něco živočišně

Krásného, co se nedá v soukromí tak ocenit, něco tak nepředstíraného, ale přesto šlo jistě o určitý druh exhibicionismu, podívejte se všichni, jsem zdravá německá žena, vychovávám nové pokolení, za svoje tělo se nestydím, je krásné a zdravé. Znamenalo to plný život i v době této strašlivé války.

Ve vlaku se také jodlovalo, muži, ženy, děti i starci. Kdosi spustil i foukací hramoniku a bylo veselo. V jedné stanici přistoupili dva invalidé, jeden bez ruky, druhý bez nohy, mladíci, provázeni podle všeho svými dívkami. Alespoň podle toho jak se k sobě tulili to tak vypadalo. Bylo se stále na co dívat, co poslouchat. Bylo to pěkné nedělní ráno, ve kterém se zapomnělo na to, že celá Evropa a půl světa s ní se svíjí ve smrtelných křečích. Půvab rána zvyšovalo i vystupující slunce, které tu a tam nakouklo i do vagonu a vykreslilo na lidských tvářích krásu, která není k popsání, ale musí se vidět.

Ani po čtyřiceti minutách jízdy konečně Franta zacloumal Milošem a společně vystoupili na malé nádražíčko, poněkud odstávající od vesnických chalup, rýsujících se za nádražím. Vláček zapískal, jel dále a Franta s Milošem kráčeli v hloučku, který se ubíral do vesnice a který se rozplýval tak, jak se jednotlivé postavy zdrácely v okolních domech.

Oba tak došli na náměstí, kde se vypínala radnice v gotickém slohu a rovněž tak kostelík z červených pálených cihel. Všechny okolní domky byly přízemní, obchod, hostinec, vše venkovského rázu, zemědělské budovy byly opatřeny mohutnými vjezdy s vyřezávanými okrasnými vraty. Vše dosud spalo odpočivným nedělním spánkem.

Franta vedl Miloše do jedné uličky a teprve domek-vilka jedna posledních vlevo byla ta, u které zazvonil. Otevřít přišla mladší rozcuchaná blondýna v nedbalkách, tak jak vylezla z postele. Její lhostejný obličej se rozzářil, když spatřila příchozí. “Franci, vítám tě, pojd’ dál a vy mladý pane, hned se připravím“ a utíkala kamsi do hloubi domku. Oba stanuli v prostorné kuchyni s velkými kachláky, rozlehlým stolem, dubovými židlemi a lavicí. Také příborník byl pěkný, masivní z tmavšího dřeva, vše vypadalo solidně, některá místa na stěnách byla vykachlčkovaná. Marie má kousek hospodářství a malý vinohrádek, podotkl Franta, aby zdůvodnil zápach nesoucí se od velkých hrnců v nichž se zřejmě připravovalo nějaké krmení.

Na to se Franta obrátil na Miloše: Budeš míchaný vajíčka se špekem a k tomu zrnkový kafe? Miloš stačil kývnout a hned zvedl bradu, aby zabránil přívalu slin, které se mu při ohlášení těch pochoutek draly ke rtům. Franta se nad to obtočil kuchyňskou zástěrou a již dával vodu na kávu, rozbíjel vejce a krájel špek.

V tom vešla Marie. Lichotivě se k Frantovi přitočila a vzala mu jemně z rukou nůž, zástěru přendala na svoje boky a vtlačila ho do židle. Franci, to je moje práce, ty si sedni a vykládej, jak ses měl, cos všechno dělal po celou tu věčnost co jsme se neviděli. Zda sis na mě vzpomněl. A vy také hezký mladý muži, vyprávějte o sobě, vy jste Franciho kamarád? Miloš zamumlal, že Franci je jeho šéf, při čemž viděl, že Franta se vypjal, dělalo mu dobře, že o něm bylo hovořeno, jako o představeném.

Franta vykládal Marii o těžkostech na montáži, vymýšlel si nepředvídané okolnosti, které mu bránili Marii navštěvovat častěji. Bylo zřejmé, že zde vykvetlo něco, co se dá ve všech směrech nazvat náhražkou za něco jiného.

Ale již oba rozevírali chřípí, při vůni, která se rozlévala kuchyní. Miloš si všiml Marie. Bylo plnoštíhlá, spíš ještě podsaditější blondýnka, růžové pleti, hezkého dorbnějšího obličejce měla pěkně utvářené nohy a oblé boky. Mohlo jí být tak třicet. Frantovi bylo pětáctýřicet. Básnil, jak na ní pořád myslel ve dne v noci a nemohl se dočkat. Marie mu lichotky oplácela šťastným, přímo zářivým úsměvem. Miloš, který Frantovy spády znal téměř dopodrobna, byl zde víceméně němým svědkem toho, jak si dva lidé nezávazně zahrávají jeden s druhým., jsk používají slov na hony vzdálených od pravdy a přece je jim jim při tom dobře. A dobře bylo Milošovi, před nímž se tato náladová situace rozvíjela.

Konečně se všichni dali do jídla. Taková válečná snídaně, to byl pamlsek, na který si Miloš nemohl ani pomyslit, když s Frantou jel. V duchu si sliboval, že s Frantou podnikne více takových cest.

V jednom okamžiku se otevřely dveře z druhé místnosti a vešel asi pětiletý chlapeček v pyžamu a za ním asi dvouletá holčička. Oba plakali a cosi na matce chtěli. Ta je chlácholila šla je umýt a oblékla je. O Frantovi věděli, že je to Onkel a ten jim podával ruce. Děti však nrjrvily žádnou chuť se s ním bavit a k snídani počaly něco žmoulat.

Franta se postavil s Marií do kouta kuchyně a drže ji pevně za lokty, cosi ji šuškal. Pak přistoupil k Milošovi a ptal se ho, jest-li by si nějakou dobu nehrál s dětmi, že má s Marií cosi obchodně vyřizovat. Miloš ochotně přikývl a k dětem si přisedl. Marie s Frantou zmizeli v místnosti, odkud předtím vyšly děti a bylo slyšet otočení klíčkem v zámku.

Miloš se pomalu s dětmi seznamoval, bavil se s jejich hračkami, z kostek jim stavěl komín, chlapec mu ukazoval krabici s vojáky, natočili péro tanku, který drkotaje, rozjížděl se po kuchyni. Miloš byl stále neklidnější. To co se ozývalo z ložnice, to nebyl ohlas normálního obchodního jednání, to musel být orkán smršť, která sebou brala vše co tam leželo nebo stálo, to muselo být tak bezuzdné, jak rozzuřená příroda za největších katastrof. Už i chlapec si počal něčeho všimnout a rozplakal se. Volal svoji maminku. Nejdříve vše utichlo, ale pak začalo vše znova, s novým náporem a zdálo se, že někdo někoho vraždí, že někdo se k někomu chová surově, takové se ozývaly vzdechy, lkání a supot. Milošovi nabíhaly žíly na spáncích až k prasknutí. V duchu prožíval vše, co se odehrávalo ve vedlejší místnosti a přestal se věnovat dětem. Kdyby tam nebyly, jistě by neodolal a přikročil by ke klíčové dírci a snažil by se do sebe přelévát všechnu tu blaženost, kterou tušil, že prožívají oni dva.

Vše trvalo asi hodinu. Pak bylo slyšet lehké kroky, nějaké šmátrání a v tom se otevřely dveře. Marie rozzářená, daleko krásnější než dříve, vrhla se ke svému dítěti, častovala je nesčetnými polibky, vytřela si slzičku z koutku oka: Ach vy ubohé dětičky, vy sirotečkové, kde je teď váš tatínek, chudák, co asi dělá na frontě. Byl to silný zážitek pro Miloše, který se na celý výjev díval. Na jedné straně kvetoucí žena, na druhé krutá válka, rodina bez otce, děti, vedle v pokoji Franta. Teď se vracel do kuchyně jaksi mátožně, schvácen, vyždímán, skleslý.

Pak následovalo podání vína, Šnapsu, chléb se špekem nakonec oběd, zelí, vepřová knedlíky. Ty knedlíky naučil Franta Marii dělat. Bylo to vše tak krásné a dojemné, Miloš se cítil vnitřně neobvykle povznesen.

Po obědě vzala Marie Miloše zezadu předloktím kolem hlavy a přitiskla si ji na svá prsa. Naklonila se k němu a ptala se ho šeptem, zda by neuspal děti. Celý se chvěje kývl a pocítil, jak se jeho zátylek smekl po pevném Mariině prsu. Byl přímo

šileně vypjat.

Při uspávání dětí v místnosti, kde předtím byl Franta s Marií Miloš poznal, že to vše byla opět záminka. Chlapec nechtěl vůbec spát, chtěl jít na dvůr, děvčátko nemohlo usnout, protože snad bylo zvyklé, aby při ní byla maminka. Přesto však Miloš obě děti udržel v postýlkách dosti dlouho. Ale opět se počaly ozývat tlumené zvuky, podobné jako dopoledne. Tentokrát se ozývaly odkudsi shora. Miloš vyšel přes kuchyni na chodbu a pochopil. Z chodby vedly schody do podkrovní světnice a ta v té chvíli nebyla vůbec prázdná. Tak se to opakuje, pomysll si odešel odevzdaně k dětem. Shora nebyl rámus tak zřetelný, tak bezprostřední, Miloš si pomalu zvykal a nakonec začal podřimovat. Děti nespaly, ale hrály si ve svých postýlkách. Probral se, když do pokoje vkročila Marie s úsměvem, vůbec ne provinilým, nebo cosi vysvětlujícím mu poděkovala za děti a pak se všichni usadili opět v kuchyni. Byla svačina a Marie se chopila Frantovi aktovky, kterou ve spíži něčím ládovala. Pak přišlo rychlé rozloučení. Marie, než Miloš vyšel mu říkala, že je ráda, že se s takovým hezkým? Čechem seznámila a pozvala ho, aby přišel i sám, když Franta nebude moci.

Pak Franta podal Milošovi aktovku značně přetíženou a řekl mu, aby na něj počkal venku. Pak si s Marií ještě něco povídali. Milošovi svěřil, že ji musel utěšovat a říci ji, že ještě nikdy žádnou ženu tak nemiloval jako ji. Miloš si při tom vzpomněl na obrázek Frantovy manželky na jeho nočním stolku u kavalce a sám sobě položil otázku, zda se trochu nepodmračuje.

Pak Franta řekl, že je ještě čas na vlak, že půjde objednat víno na druhé návštěvě.

Přišli v jiné ulici do chalupy, kde byla pouze matka s dcerou a dědečkem. Matka kolem čtyřiceti, vzpřímená, s přísnými rysy, tvrdýma upracovanými rukama. Děda shrbený tak sedmdesátník, vousy Franz-Josef, nezbytná faječka, dcera šestnáct let, děččátko v rozpuku, blondáté copy, tělíčko příslibující kypré vnady. Podání rukou, posezení, nabídnutí cukroví Franta odešel s mámou kdesi mimo kuchyň, děda podřimoval v pokojíčku jemu vyhrazeném, Miloš osaměl s Hedi v kuchyni. Dověděl se, že jako členka BDM byla odvedena na službu do Rasehousu na Podkarpatské Rusi, kam má za týden odjet. O těchto odvodech se šušovalo, že děvčata budou spárena s vynikajícími osobnostmi SS a jejich děti vychová stát pro nové a nové výboje. Děvče z toho bylo smutně odevzdané.

Miloš pod dojmem toho, co rozbouřilo jeho krev v domě Marie,

neváhal dlouho. Vždyť to bylo již dlouho, co naposled stál takto s děvčetem a pevně věřil, že také ono mu projevuje vřelé sympatie. Vždyť se třásla na celém těle a když jí sevřel do náruče, byla tak měkce poddajná, kácela se mu v náručí a vlastní vahou strhla i Miloše na podlahu.

Prostředí, kde bylo možno každým okamžikem očekávat vstup někoho jiného, nebylo vhodné pro mladé laskání. Bylo jím zákonitě poznamenáno, ale přesto všechno vyšlo tak, jak si oba mladí lidé za takových okolností mohli přát. Pak ještě chvíli měli čas držet se za ruce, opětovat si polibky a slibovat si další schůzku.

Pak přišla paní domu s Frantou a bylo řečeno, že je čas na vlak. Hedi políbila Miloše přede všemi, horce, zcela neostýchavě mladě a vášnivě. A zcela neostýchavě poznamenala její matka: Vy jste byli rychlí a využili jste dokonale naší nepřítomnosti. Bylo to vyřčené požehnání maminky, která věděla, do čeho její dcera má jít a nic by jí nedokázala odepřít. Milošovi se opět zatočila hlava, věděl, že druhé milování by pro ně znamenalo víc, ale museli se opanovat a rozejít.

Venku Franta mumlal, že to s Hedi by mohla být hra s ohněm, že už je pod zákonem, že by z toho mohl být kriminál. Vynutil si na Milošovi tajemství jejich schůzky a důrazně mu tuto nedoporučil, protože by pro něj mohla být osudná. A tak Miloš Frantovi slíbil, že se už s Heidi nesetká. Při tom si myslel o Frantovi své: “Ty můžeš všechno, vid’, většího odvazník a současně přestupce říšských zákonů jsem ještě nepoznal a ty chceš druhému vysvětlovat co může a co nesmí.

Ve vlaku vládlo zatemnění, cestující na sebe vzájemně neviděli a většinou nikdo ani nemluvil, jen se svým způsobem ozývaly děti. V tom, po výjezdu z jedné stanice, se rázně otevřely dveře do kupé a tmu prořízlo světlo kapesní svítilny, provázené pozdravem Heil Hitler. Dva uniformovaní vojáci žádali doklady. Došli k jednomu muži, který doklady neměl. Vojáci ho vyzvali, aby šel s nimi. Když povstal, ukázalo se, že je bez nohy, invalida i berlích. To Frantu vzrušilo. Potřeboval si zase do někoho zarýt: “To je pěkný pořádek, takhle zacházet s invalidy, ten co nejvíc vytrpěl, musí poslouchat takové mladíky, kteří ani neví co je fronta.”

V očekávání něčeho hrozného se Miloš od Franty odtáhl, jako Petr od Krista a jelikož se Franta trochu pohnul, baterka ho správně našla: “Drž papulu a předlož doklady, zařval na něj jeden z vojáků. Franta pomalu vytáhl protektorátní legitimaci a sotva

do ní voják nahlédl, ozvalo se plesknutí a hned na to druhé a třetí a Franta si nestačil krýt obličej jak mu ho voják zpracovával. Pak mu hodil legitimaci do klína a oba odváděli invalidu z vagonu. Frantovi dozníval v hlavě ještě alkohol vypitý na návštěvách a proto si snad ani neuvědomil tu urážku, ale nedbaje dalších nebezpečí, že by se vojáci mohli vrátit, začal německy vykřikovat, že to ten voják neměl dělat, že mu to přijde draho, že on jako obermontér se dře v Linci a oni ho budou ještě otloukat? Že hned zítra se na práci vykašle a odjede do Brna, tam má práce dost. Jako by si nemohl dovolit nějakou poznámku, když my Češi přece nejsme auslendři, ale spojenci. No pěkní spojenci, na takové spojení se můžu klidně vykejchnout.“

Na to se rozhovořil celý vagon a z temnoty se ozývaly různé názory, většinou kritizující vojáky, chválili Frantu, že se zastal invalidy, že je škoda mluvit, že vojáci nejsou Rakušané, že do Rakouska nasazují ty horní a ti se zde roztahují.

Když Franta s Milošem vystupovali z lineckého nádraží, ozvala se přerývavě siréna leteckého poplachu. Tma a zmatek, nádraží bylo okamžitě vyklizeno, jelikož při každém poplachu se muselo počítat s jeho napadením. Vše utíkalo do příležitostných krytů, které byly okolo nádraží rozmístěny hlavně v přiléhajících parcích jako kryty proti střepinám. Proti bombám neměly žádnou naději, jenom tu, že by nebyly zasaženy. Ovšem lépe něco nežli nic, Franta s Milošem pomalu kráčeli také k jednomu vchodu do krytu a kolem nich kalup, nadávky, křik dětí, nárek žen, vše se mísilo do štěkotu flaků, kterým světlomety na obloze chvílemi zachycovaly kroužící stíhačky nepřítele.

Podle zvuku přeletěl bokem Lince svaz bombardááků, které spěchaly někm výše a jejich rachot zanikal současně se střelbou kulometů. Po půlhodině bylo odtroubeno a všichni zase vylézali z podzemí. Doufali, že do rána budou mít klid.

Když se Miloš s Frantou rozcházel a Franta odbočoval do své parťácké boudy ve werkách, povídal Milošovi:“Od zítřka budeme připravovat pálenicu. Mám vobjednaný víno, ten dědek nám ho přiveze s koněm. Na tom se mě víc vyplatíš.“ Frantova řeč se vyznačovala stručností, ale Miloš věděl, že co řekne, platí do písmene. A tak když usínal, hlavou se mu honilo jak bude pálit, v čem a co z toho nakonec vyplyne. Ještě si vzpoměl na Hedi a to již napevno věděl, že ve čtvrtek na tu schůzku a do kina nepůjde.....

Následující den, po příjezdu s proviantem, vyzval Franta Miloše, aby s ním šel do jedné zámečnické dílny, která zajišťovala nářadí pro výstavbu mostu směrem k vysokým pecím přes umělý přístavní kanál. Tam již stála, zakrytá všelijakým haraburdím kompletní pálenice na šnaps. Sestávala ze dvou kotlíků, z nichž jeden, s obsahem vína, měl být vytápěn a druhý byl jako chladič. Přítomný mistr Milošovi vysvětloval, jak to bude fungovat, mělo to i malý talkoměr. Franta říkal Milošovi “nech si to pořádně vysvětlit, já tě podruhé na školení posílat nebudu. Já z toho chcu mět třiadvacet šnapsu na hekto vína, jak mě to zaručuje mistr a ty to budeš dělat. Miloš bral tedy školení vážně, tento způsob pálení ještě neznal, měl pouze z domova pojem a pálení tzv.lavorovém. Toto ovšem byl velmi dokonalý výrobek a Franta za něj zaplatil mistrovi dvě stě marek.

V boudě u Franty si oba pálenici zapakovali. Tady víno, tady voda, tady tlak, zde výtok.

Příští den děda přivezl soudek vína.Frantovi montéři soudek donesli do boudy a pak jim nařídil, aby naložili z materiálu sousední firmy 4 pytle cementu a na ně narovnali staré odpadové dřevo z betonáže. Pak na kus papíru načmárel dědovi“propustku“ na dřevo a werkšusákovi měl děda říct, že je to od Milka, co mu vezl ten sud a že si to s ním Milek vyřídí. Dědovi žádné peníze nedával, dal je již selce při návštěvě.

A tak pálenička byla postavena sálající kamna, celá Frantova parta pomáhala při nalévání vína a příkládání a napjatě čekala, až to poteče. Samozřejmě dveře boudy byly zamčeny, okenice zarýglovány a bylo dohodnuto, že nebudou nikomu orvírat a budou se chovat potichu. A pak to již začalo kapat, zprvu pomalu a pak jedna kapka za druhou a dokonce i nepatrný čůrek. Franta byl slavnostně naložen. Kapky roztíral po prstech, lízal, čichal, láhev zvedal proti žárovce, zda je výtok čirý. S funkcí páleničky byl spokojen. Ten den se všech pět paličů opilo a zůstali na noc v boudě. Vypálili devět litrových lahví a to ještě neměli ani polovinu sudu zpracováno. Franta si mnul ruce.

“Zejtra to dopálíš“nařídil Milošovi ráno. Dneska se běžte všichni vyspat na lágr, dělali ste v noci. Sám si zabalil pět lahví do aktovky, zamkl boudu a odcházel směrem do města.

Miloš dostal v pálení ohromnou praxi, věděl jaký má být oheň aby to nespěchalo, věděl, která vypálená je nejlepší, která je

dobrá a která se musí pálit dvakrát. Franta šnaps vesele prodával, bohatě s e mu to vyplácelo a pi tom měl pro sebe a své známé ještě dost a dost.

Tato idyla se Milkově partě a jemu samému velmi líbila a podle jejich zdání mohla trvat až do konce války, ale pojednou nastal zlom. V polovici června jedenčtyřicátého přišel pro Frantu od firmy z poručí příkaz, aby boudu zavřel, mančaft dal k dispozici HGW a sám odejel k firmě. Kraftwerk totiž měl zahájit provoz v prvním kotli ještě déle než za rok a tak firma uznala za vhodné lidi tam už nedržet. Práce byly hotové, snad si jen s někým dojednali, aby jim dal na jejich mlýny pozor, aby na nich nedošlo k sabotáži.

Franta se šíleně naštvál. Měl to tak všechno dobře zařízeno. Plno známých, pálenice, výborné příjmy, naprostá zapracovanost všech švindlů, keré jen HGW poskytovaly, kde bude zase hledat takové prostředí, kam ho píchnou, budou tam bombardovat. V Linci byl zatím klid. Týden mu trvalo, než se s Lincem rozloučil. Tři dny pil, slečny za ním chodily také zapíjet smutek z rozloučení. Marii napsal tklivý dopis, že je přemístěn a nemá čas se rozloučit a snad s již nikdy nevidí. Páleničku Miloš vrátil do té dílny a tomu dotyčnému mistrovi, který měl již na ni zase zákazníka.

Při loučení s Frantou věděl Miloš, že doba, kterou s ním strávil, nebyla dlouhá, ale poučná. Byla naplněna neustálým napětím u vědomí, že se zde nepracuje normálně, ale neustále nad propastí. Franta byl vlastně zhýralý člověk, alkoholik, málokdy při jasném vědomí. Musel být dobrý montér, při jakémkoliv jednání vedl dobře lidi a podle jeho návodu vždy udělali co jim nařídil a ještě byl schopen jejich práci jak náleží skontrolovat. Měl osobní přitažlivost, zvláště jeho stručný způsob jednání imponoval ženám, které kdyby bývaly o sobě věděly, snad by se byly o Frantu popraly. Ale ten byl takový tajněstkář a tak dovedl kličkovat, že si snad každá se kterou se vyspal, mohla domnívat, že je jeho jedinou láskou. Zejména po jeho důvěryhodných vyznáních. Každopádně se Miloš i něco přiučil.

Kapitola šestá.

Frantův odjezd spadal do období, kdy fašistické německo napadlo Sovětský svaz. Ten den, tedy měl Hitler řeč o tom, že se již nemohl déle dívat na to jak komunisté mu zabraňují v Polsku,

Pomořansku a jinde jeho plánům a proto byl nucen překročit hranice, aby vetřelce potrestal.

Byla to doba, kdy nejen cizinci, ale i samotní Němci viděli v Hitlerově činu osudný krok, po kterém se říše zřítí do propasti. Dovolit si napadnout takový kolos. Sep od firmy Reinmetal werke, který pracoval na Vysokých pecích obrovským obloukem zahodil forhamr kterým zatloukal klíny při montáži vysokého potrubí se zaklením“šajs man drek, ten Hitler neví co dělá“ nadával na tento neprozřetelný krok, i když pár dní předtím se holedbal, jak zatočili s nepřítelem na západní frontě. Byl vyreklamován, byl zdravý, byl nacista a přesto se neobával takto mluvit a tím vyjadřovat přesvědčení milionů Němců, kteří by snad pro výboje byli, ale ne takové, na kterých by si měli vylámat zuby. Je vidět, že byli mnohem prozíravější než jejich vůdce, který zřejmě zapomněl, že Sovětský svaz je světová velmoc a k tomu navíc socialistická.

Vůbec v tyto dny úřepadení se málo pracovalo a hodně diskutovalo. Miloš byl zaměstnán u vysokých pecí u malé firmičky také z Berlína, která také kladla potrubí, ale ve výškách. Kromě parťáka Franze, byli tam montéři němci Sepp a Martin, muži tak kolem třiceti let, ještě svobodní, protože dosavadní režim jim vůbec neumožnil, aby se oženili. Předválečná nezaměstnanost a po příchodu Hitlera život v pracovních lágrech, teď válka a čekání na frontu, nebo nebezpečná práce, často se špatným koncem na stavbě vysokých pecí. Tehdá nebyly ještě ocelové jeřáby na zvedání břemen do výšek a v takové módě a proto takové malé firmičky měly k dispozici vysoké dřevěné sloupy, které se se zakotvovaly na plechových podložích a ve výšce byly drženy na lanech upevněných na okolních konstrukcích a traverzách. Hlavní rola, která zvedala břemena byla pak zařízení na strojní vrátek. V případě posunu na jiné místo se držná lana upevňovala jinde a sloup byl sunut po plechovém podloží cesta necesta. Zde se ukazovalo, jaké zkušenosti musí mít montéři, aby dostali sloup jako jeřáb, tak kam chtěli a ještě, aby smontovali roury ve výši, dokonce snýtovali, když firma nepřipouštěla žádná lešení. Chodit po rourách ve výši pětadvaceti metrů, sedět na konci takové roury a snažit se jí spojit s rourou následující předběžně jen šrouby, později na dvou prknech chytit z jakési plošinky z boku od výhně házené žhavé nýty a těmto p pak držet protitlak bubnujícímu pneumatickému kladivu, to

byly výkony přímo akrobatické. Ale málo naplat, dosavadních 137 lidských obětí za necelého půldruhého roku na stavbě vysokých pecí naznačovalo, že režim na bezpečnosti práce hodně šetří, ale snad to bylo záměrné, aby se neřeklo, že lidé umírají jen frontách. Asi v tom byla válečná logika a spravedlnost.

Parťák Franz byl mnohem svědomitější pracovník, než jeho němečtí kolegové Sepp a Martin. Zejména Martin s prosil o frontu, jak Franz říkával, každý den. Chodil často nevyspalý, do výšek se mu nechtělo, s Franzem se hádal, že nechce přijít o kejhák a tak byl Franz někdy donucen přece jenom nějaké to lešeníčko nechat udělat. Ale bylo to podle něho velké zdržování. Martin celkově dával špatný příklad třem mladým Bulharům a jednomu Čechovi v osobě Miloše. Bulhaři nebyli ničím vyučeni, pro Hitlera se jim také nechtělo pracovat a tak se stavěli ke všemu levě. Nejvíce si stěžovali na bolení břicha. To se svíjeli střídavě a Franc si s nimi nevěděl často rady. Do lazaretu je posílat nechtěl, to bylo daleko a už by se mu nevrátili ten den do práce a tak někdy nadával na všechny cizince a nemohl jim promě psů a jiných zvířat přijít na řádná jména. Miloš, který si s Bulhary trochu rozuměl a hovořil s nimi o jejich potížích přišel na to, že všichni tři měli až pověřčivou zásadu. Když se jim chtělo jít na velkou stranu, zdržovali to co nejdéle proto, že prý až by si ulevili, byli by hladoví. Proto tolik trpěli, než se k tomu odhodlali. A totéž, pokud pokud se týkalo strany malé. Zde zase zdůvodňovali, že by jim bylo zima. Takto s se domnívali, že mají v sobě teplé vodovodní topení. Miloš jim to rozmlouval, avšak docela je nikdy nepřesvědčil. Sepp tasil rychle svoje pracovní nadšení po přepadu sovětského svazu. Vlezlo mu to do hlavy, že to s říší špatně dopadne a proto ve všem konání viděl marnost nad marnost. Tato celková situace vedle parťáka France k tomu, aby mnohdy, když mu všichni odmlouvali, že na nebezpečná místa nepolezou, šel tam sám. A byl skutečně při svých čtyřiceti letech ještě velmi mrštný a dokázal, že jeho vyreklamování nebylo omylem. Avšak jeho přemrštěná horlivost se mu přece jenom stala osudnou. Jednoho dne také celou svoji shromážděnou paričku vyzýval, aby někdo z ní vylezl po dlouhém žebříku na vysokou konstrukci, tam přešel po úzké, desetcentimetrové traverze a nadzvedl potrubí, které višelo na laně dřevěného jeřábu a nešlo správným směrem do svého budoucího lůžka. Když se k tomu nikdo neměl, rozehnal se

proti žebříku jako zuřivý býk a již po něm vystupoval nahoru. V ruce držel nástrčný klíč, který mu při výstupu zřetelně překážel a pravděpodobně jím lomcoval také velký vztek na přihlížející, z nichž nyní mnohý zalitoval, že tam nešel raději sám. Již se ale podařilo Francimu přeběhnout po úzké traverze a nástrčným klíčem se snažil konec roury nadzvednou. Podařilo se mu to, ale současně s rozhoupnutou rourou letěl sám k zemi, bratru z patnáctimetrové výšky dopadl jak plný žok, jen to zadunělo. Zůstal ležet jen nepatrnou chvíli. najednou počal po zemi lézt, slíše plazit z onoho místa kam dopadl, ještě se díval vzhůru, snad aby mu něco jiného nepadlo na hlavu. Když se odplazil asi deset metrů do domnělého bezpečí, pak teprve začal naříkat a pak se také k němu vrhla celá parta. Franci měl všelijak pokroucené nohy, úplně dozadu obrácenou ruku. Nedal se nijak vzít a proto jeden z Bulharů na příkaz Seppa běžel do ošetrovny, která byla nedaleko. Z ní se vyhrnuly dvě děvčata v bílých pláštích s nosítky a za nimi šla pomalu starší lékařka. Těmto byl Franci svěřen, do ošetrovny ho donesl Miloš s Martinem. Nadále se však na něj nemohli dívat. Doktorka mu dávala injekci a během patnácti minut zavřískala sanitka. Její jek zde nebyl vzácný, byla mezi vysokými pecemi denně několikrát. A tak byl Franci odvezen a podle mínění členů party, sester a lékařky se již nevrátí.

Party se ujal podle stáří a honosu Sepp. Každému určil jeho hlavní specializaci. Miloš měl na starosti motorový vrátek, protože se nejlépe osvědčoval na přesné zvedání rour, dovezl zvednout nebo snížit i “o chlup“ a to se cenilo. Bulhaři měli nýtovat Sepp a Martin dbát na přesnou montáž. Sepp dbal i na lepší bezpečnost práce a nechával stavět alespoň jakási lešeníčka, kde zaměstnanci mohli být klidnější. Práce šly pomaleji, ale vše bylo solidní a takové lidštější.

Jestliže někdo považoval parťáka Franciho za takovou padavku, že se s oběma zlámanýma nohama a rukou v předloktí již nevrátí na pracoviště, tak se zatraceně mýlil. Z čista jasna, přesně za jedenáct dní, když jeho parta ještě nevyšla z rána z boudy, blo mlhavo a nepříjemně vlezlo, pojednou něco zarachotilo u dveří boudy, něco pak na dveře narazilo, tyto se rozletěly a do boudy vjel nový invalidní vozík na ruční pohon a v něm v zeleném mysliveckém obleku a též v takovém klobouku Franci a prohlásil, že nastupuje po nemoci do zaměstnání a hned hudoval, že toho málo udělali, že to

musí pppohnat. V obličejí tvrdě hubený, ani stopy po přestálém utrpení, jako by si tam někde odpočal a s novým elánem se do toho hnal. Při tom obě jeho nohy v sádře a obaleny do vlněné přikrývky, pravá ruka v sádře s vykukujícími, ale pohybuujícími se prsty. Jedině levá ruka, zcela zdravá a jakoby hrdá na tuto skutečnost, si pohrávala s pohonným kolem. Později se ukázalo, že zlomená ruka ovládá řídicí páku.

S Francim se do party vrátila mizerná nálada, jeho vláda byla zase těžkopádná, zase zavedl svůj krutý nebezpečný režim. K jeho dobru je nutno říci, že nikomu nic nevyčítal, že b snad jeho nehodu zavinil, snad si uvědomil, že práce na kterou posílal, byla skutečně nebezpečná.

Miloš stále bydlel na lákru v Kleinmunchenu, protože podle pracoviště na vysokých pecích tam patřil. Nyní většinou kamarádil s jistým Frantou Sustkem, pražákem, o hlavu vyšším, černovlasým krasavcem, který rovněž ještě bydlel na světlici s Milošem, ale podle pracoviště v Hauptwerkstattě tam už nepatřil a měl se stěhovat na lágr číslo 40 na Spalerrhofu. Pořád to odkládal, zdálo se mu, že nemůže být lepšího lágru než tam kde je. Franta byl karosář, opravoval nabouraná auta nacistů a v té době chodil s Chorvatkou zvanou Štefi Preisingrová. Byla menší postavy, silnější, černovlasá, uměla česky, pocházela ze Sarajeva a byla o čtyři roky starší než Franta, který byl v Milošových letech. Také pracovala u stroje v Hauptwerkstattě. Miloš je někdy doplňoval na trojici a tak se s ní také seznámil. Byla velmi sympatická i svými názory, zvláště v tom, že nadávala na chorvatské zrádce, chválila Tita, tehdy údajného banditu a těšila se, že Sověti to Němcům ukáží. Franta s ní neuměl vůbec zacházet. Často jí zlobil, byl urážlivý a míval z toho ohromnou radost, když se na něj někdy rozlobila a utekla mu. Miloš ho napomínal ani jí takhle netrápil, že má trápení dost v tom, že musí pracovat mezi tolika chlapi a jako žena snášet strasti nepohodlného života. Franta se kasal, že už jí má dost, že by ji nejraději zaměnil, že už mu leze na nervy.

Styky s Frantou pomalu Miloše olivňovaly natolik, že ho požádal, aby ho nějak dostal na stejné pracoviště, jako je on sám, že by mohl dělat také na strojích, nebo i u ponku. Franta se tam zeptal v kanceláři a během několika dnů přešel se zprávou, že když Miloše propustí od vysokých pecí, že bude přijat do Hauptwehstetu.

Franci, který si na Miloše zvykl, že umí tak přesně jezdit

s "jařábem" zprvu nechtěl o propouštění ani slyšet. Kde bezme jiného, co si myslí, vždyť chodí od firmy k firmě, snad ho brzy zavřou. Bylo již hodně na podzim, počasí bylo deštivé a chladné a tak není divu, že Miloš si již napevno vsugeroval myšlenku že bude v hlavní dílně, v teple a pod střechou. Proto se obrátil na Seppa a Martina, aby se za něj přimluvili. Tito po slibu, že jim Miloš zaopatří slováckou slivovici až pojedje na dovolenou, Franciho přemluvili a ten konečně svolil. Ale Milošovi připomínal, že toho bude litovat, že tam jsou jiné poměry, že tam bude pod svícem, že je tam přesná pracovní doba, přísná kontrola. V tom měl plně pravdu. Hlavní ovšem bylo pro Miloše, že po vyřízení všech formalit a záznamu do pracovní knížky již třetí den nastupoval do hlavních dílen HGW. Jakéhosi vrcholného pracoviště celých werků.

sedmá kapitola.

Hlavní dílny byla hala téměř stometrová, vybavena pojízdným jeřábem, administrativní budovy, sociální zařízení včetně koupelen a sprch, plna nových obráběcích strojů na straně jedné, řada ponků na straně druhé svářecké kouty, elektrické zkušebny. Hala měla dvě lode. V lodi vedlejší různé provozy, mezi nimi také skromné pracoviště Franty šustka, jeho karosárna, pak obrovský horizontální sou-struh s upínací hlavou v průměru několika metrů.

Miloš počal pracovat na fréze. Frézoval a pak na fréze také brousil součástky, údajně do ponorek, prý mají být přesné nejméně na setinu milimetru. Měřidla ovšem nestačila na tuto přesnost, pracoval podle vzorových šablon. V hale pracovalo několik set lidí, takže si vlastně byli navzájem většinou cizí jak se znali ti, kteří pracovali blízko sebe. Miloš občas navštívil Frantu, šťfu, někdy zase oni přišli za ním. Seznámil se tam také s dalším Frantovým kamarádem Vencou Pávkem, menším cvalíkem z českobudějovicka, teprve osmnáctiletým, který se zdál být trochu výtahou, protože snad byl zápasníkem. Nejenom z boků se ukazovali různí pracovníci, ale také shora. Bylo to v osobě paní jeřábnice, která všem jezdila nad hlavou. Musela si nějak všimnout, že je tam u frézy někdo nový, protože pár dní za sebou, když neměla co dělat, zastavovala jeřám Milošovi nad hlavou a špásovala s ním. Na příklad mu spustila na provázku uvázané

jablíčko, kterým kývala tak dlouho, až si toho všiml a pak mu dávala různými posunky najevo, aby si je utrhl. Miloš si myslel že mu ucukne, ale ona to myslela vážně. Zrovna tak vážně mu dolů posílala svačinky, chléb s máslem a salámem a podobné požitaviny. Miloš tyto dary ihned a provokativně nabízel přízemním pracovním, byli to Němky, Rumunky, Chorvatky, vesměs německé národnosti, které se vrátili domů, do říše. To se paní jeřábniči ale nelíbilo a proto si na Miloše vyšlápla jednou od spodu. Malé postavy, subtilní pětaticátnice, upovídaná, hodně namalovaná. Je z Poruří, muže má na frontě, bydlí v novém bytě na Spalierhofě, muž jí povolil stýkat se intimně v jeho nepřítomnosti, ale nesmí mít s nikým dítě. Tedy kdyby mladý Čech měl zájem ji v bytě navštívit a prohlédnout si ho. Dalo by se to udělat i tak, že by změnil lágrové nepohodlí za mnoho dnů teplého pohodlíčka.

Miloš a těchto nadhůzkách vážně uvažoval. Na jedné straně se jednalo o vyložený zločin proti říšským zákonům o rodině, cizincích, o rasách, na druhé straně byl přece jenom muž a jako takový nechtěl být pořád sám. Ale nerozhodl se hned a tak milá panička nadále nadhazovala svoje udičky.

V hale, kde Miloš pracoval, měli jakousi doménu Horní Slezáci. Uměli německy a polsky, snadno se dorozumívali s několika národnostmi a byli také odborníci. Milošovi seřizoval frézu Janek z Vratislavi, partáka u transportkolony dělal Juzek z Kladska, u svářečů byl předákem Antek od Bytomi. Také obermeister Adamčík pocházel z Katovic. Jejich politické nazírání bylo obestřeno rouškou tajemství, nikomu se nesvěřovali, jak se dívají na válku, na svoji práci zde, co si myslí o přepadení Sovětského svazu. Jen semtam upozorňovali na některé Němce, aby se před nimi dalo pozor.

Janek se stavoval u Miloše několikrát za den a přeměřoval mu jeho výbrusky. Nemohli se shodnout na vyžadované přesnosti, stále bylo dosahováno jen desetiny přesností, ačkoliv byly vyžadovány setinové. Miloš si všiml, že fréza, ale i ostatní stroje se již od základu při chodu chvějí a toto působilo celkové rozkolísání strojů. Stávalo tu podezření, že základy pod jednotlivými stroji jsou nedostatečné a zejména proto, že jsou zasazeny ve šterkovém podloží, tak jako všechno ostatní v celých werkách. Ke strojům přicházeli měřiči s přístroji, aby se přesvědčili, na kolik jsou stroje za takových okolností

spolehlivé. Práce na některých byly zastaveny, i na Milošově fréze.

Události šly kupředu. Franta Šustek i Miloš se museli vystěhovat z lágru v Kleinmünchenu na lágr č.40 pod Špelerhofem. Bylo to do Hauptwerkstatu blíže. Nedostali se na stejnou cimru, Miloš přišel mezi lidi, které předtím nikdy neviděl a musel se opět seznamovat s dalším okruhem obyvatel svého nejbližšího okolí. Cimry byly typizovány na 18 lidí, jako všude jinde, opět se setkal s karbaníky, pracanty i nepracanty a vůbec, kromě jiných tváří, směsice charakterů nedoznala změn. Samozřejmě bylo vyptávání na obou stranách, Dolf Kuchař, zvaný Šéne dolfi, řezník, známý rváč chtěl vědět, zda v Milošovi nemá soupeře, Milan Houba, pro svoji stopadesáticentimetrovou postavu zvaný Punt'a se zajímal pod sprchami, zda se Miloš mužností vyrovná jemu a opět mohl s uspokojením konstatovat, že zatím nemá konkurenci, Pepík Dostálík z Hané Miloše namlouval na kartičky, ale byl zklamán, Honza Paláček Miloše lákal do Alp a ukazoval mu hory snímků z jezer, výstupů a pamětihodností. Tak by se o každém dalo něco uvést, každý se snaží nového nájeníka přetáhnout na svoji stranu, aby ve svém koníčku nebyl tak osamocen. Ovšem podle zálib každý obyvatel lágru lovil i na jiných cimrách, na jiných lágrech a pochopitelně i mezi domorodými obyvateli.

Pané Gréta z jeřábu to u Miloše pomalu prohrávala. Zejména rozdíl těch 13 roků mu vadil a tak když její nabídky nebyly stále naplňovány skutky, počaly řídnout i její svačiny o nichž mu vytýkala, že je dává děvčatům mladším, zatímco ona je připravovala výhradně pro něj se srdečnými pocity. Asi po měsíci skončilo tak, že Greta se odmlčela nadobro a pak se začalo proslýchat, že jeden urostlý Polák neodolal jejímu vábení a stal se jí favoritem.

Na jaro ve dvačtyřicátém přišly do Lince silné transporty Ukrajinců. Němci je sebrali tak jak je nahnali do nákladů při zabírání Ukrajiny, takže neměli čas se ani rozloučit se svými nejbližšími. To se také projevovalo na mínění Ukrajinců, kteří nemohli nacistům přijít na jejich pravé jméno. Proto na ně užívali výrazů, které znamenaly při nejmenším zvládnutí všech příslušných slovníků. Nejlépe se na takových honoceních shodli s přítomnými Čechy, navzájem si vyměňovali náhledy na celou situaci na frontách a válečné politice.

Ukrajinci byli nastěhováni do lágru č. 40 a je přirozené, že se Čechové semuseli odtud vystěhovat na lágr č. 57, nedaleko odtud. Naproti sedmapadesátce byl lágr č.56 a tam rovněž nastěhovali Ukrajince, takže na tomto poměrně malém úseku jich bylo na tři tisíce, hochů a děvčat, tak na polovinu.

Asi 100 Ukrajinců bylo přiděleno do Hauptwerštatu na různé pomocné práce, ale také na jednu speciální. Počali vyrábět malé ruské sáně, které Němci potřebovali do ruských zim, jako jediný dopravní prostředek, který se mohl spolehlivě na sněhových pláních bezpečně pohybovat. A Ukrajinci v této výrobě měli praxi. Nedělali to s chutí, věděli proti komu to je, práce jim šla pomalu od ruky, nacisté se co chvíli s nimi hádali a vyhrožovali jim koncentrákem. Ovšem jejich hrdou lhostejností a vyrovnanou pomalostí z nich nedostali.

Ukrajinci byli zvláštní lidé. Na nacisty nadávali, ale dovolávali se v mnohých případech Vlasova, který prý je vysvobodí. Mnozí z nich si nedali říct ani od svých uvědomělých krajanů, ani od Čechů, že Vlasov je nepřitelem ukrajinského národa že je to zrádce a náhončí nacistů.

Tak se Miloš zákonitě seznámil s Ukrajinkou Marií, které byl násilným převezením do Rajchu přerušen učitelský ústav. Marie se jevila citlivou civilizovanou osůbkou, přemýšlející o svém novém osudu hlouběji a perspektivně. Když jí Miloš požádal, zda by s ním nechtěla chodit, vyslovila se, že v zásadě není proti tomu, ale že ho nemá a nebude mít ráda, že má na Ukrajině svého Ivana, ale že chce žít a nechce umřít hladem a také, že chce chodit pěkně oblékaná. Snad si o Milošovi myslela, že je majitelem nějaké továrny, nebo při nejmenším dědicem, takže to, že chce žít, by pro něj znamenalo chodit pro ni krást. Přesto se několikrát milenecky setkali, ale Miloš jakoby to stále nechápal, jak chce Marie žít, počala se k němu chovat stále chladněji a nevšímavěji, až nakonec jako by se vůbec nebyli poznali.

Zakrátko jeden poctivý ukrajinský dělník Josef, který si myslel, že Miloš stále s Marií chodí mu sdělil:“Miloši,Marie chce zradit, chce se dát do Vlasovy armády do Itálie. Na našem lágru tam verbujou a několik děvčat už je přihlášeno, ale chlapec ani jedinej. Jak vidno, hledala Marie to žitítedy dál. Snad při něm nenašla smrt, ale nejen tu fyzickou, ta by tolik neznamenal, ale ta duševní byla horší.

Během příštích čtrnácti dnů, bylo to již v dubnu dvačtyřicátého se rozhodlo, že na několika strojích bude zastavena přesná práce, jelikož mají mělké základy a chvějí se. Mezi ně patřila i Milošova fréza. Potvrdila se tedy jeho domněnka, že stroj není schopen pracovat spolehlivě. To mu vyneslo i určité uznání, které mu bylo nepříjemné. Vždyť byl pro zmetky neustále sekýrován, tak se musel nějak opřít. Ale obermajster Adamčík si Miloše zavolal k sobě a povídá mu :Mám s vámi určité plány, budete dělat jako vývojový dělník na některých úkolech. Máme teď problém. Dostali jsme zakázku tisíce těsnících dveří do krytů v aglomeraci Lince, které musí být ve velmi krátké době zhotoveny. Výkresy zde hovoří o mírách a materiálu, ale nemají vyřešenou otázku upevnění těsnících pryží po obvodu dveří. Vydumejte něco. Máte na to týden. Miloš jako vyučený zámečnick, si nechal zhotovit prototyp jedněch dveří, jednalos e o pětimilimetrový plech, uzavírání na páku a pak dumal. Je samozřejmé že nedumal sám a tak se zrodil nápad přinýtovat po obvodu dveří protilehle úhlová želízka a mezi ně gumové těsnění vložit. Tématický úkol byl vyřešen, želízka se jen začala bodově přivářet. Miloš byl na svůj nápad hrdý. Vůbec mu nenapadlo, že pracuje pro nacisty. Dbal, aby parta, která dveře dělala a on jí kontroloval, dělal práci přesně a spolehlivě a vysvětloval jim docela vážně, že se jedná o to, aby vrata pevně držela a odolávala vzduchovým vlnám bomb. Vysloužil si od některých kamarádů za to nadávky a podezřívání, že spolupracuje s nacisty a že měl všechny vrata nechat sfušovat, aby tam Němci pak pochcípali. Stejně ale se ukázalo, že vrata berou za své, protože byla dodávaná i do Steyeru, kde už se bombardovalo a vypadalo to, že je to práce až do konce války. Miloš by proti tomu nic n neměl.

Osmá kapitola.

Jednoho dne přišel za Milošem do jeho boxu Franta Šustek a svěřil se mu“ : Mám problém, Štefě se začíná věšet na paty další Chorvatka Marie a teď už chodíme normálně ve třech. Mě to votravuje, protože nevím, jak se jí mám zbavit a Štefa zřejmě není schopna ji nijak zapudit a já jsem nucen doprovodit vždycky první štefu do jejich lágru a pak jít teprve s Marií, která bydlí v lágru na Uhrfáru, což je na druhém konci Lince. Nechtěl bys zabrat na Marii a tím by bylo všechno vyřešený,

ty bys měl kočku, já bych měl klid a byli bysme voba spokojeni.“

No a jaká je ta Máňa, ptal se Miloš. Štefu znal, ale Máňu si nedovedl představit. Že o ní Franta nejevil zájem, to mu bylo podezřelé, když se předtím zmiňoval, že ho to se Štefou nebaví.

Zejtra můžem jít do kina, já koupím lístky, Štefa ju přivede. Hned pak se s ňou můžeš domluvit.

Příští den večer čekali s Frantou u lokálky, Marie a Štefa přijely, každá z jiného konce krátce za sebou. Marie děvče asi osmnáct, pěkně rostlá, ještě samá ruka a samá noha, taková jak se říkalo nevyčválaná, celkový úsudek Miloše:“Není nejhorší.“

Tak Máňo, chceš se mnou chodit?

No třeba, ale budeme chodit také se Štefou a Frantem?

No z počátku, ale pak sami.

Štefa vypadala vedle Máně jako její matka. Namalována, vysoko vyčesaná, těsné tmavé šaty, v ústech se jí leskly zlaté zuby, měla již hodně vrásků. Přesto však byla přitažlivá, pro takové zajíce, jako byli Franta s Milošem.

Máňa v jednoduchých šatečkách, všechno ranně dívčí, nadýchané, vonící přirozeností.

Po kina se Marie dívala za odcházející dvojicí a zřejmě neochotně šla s Miloše opačným směrem. Šli pěšky. Miloš se dověděl, že Marie Kotápišová žije v lágru s rodiči, že se do Lince dostali proto, že otec vzal Volkslistu a byli uznáni za Němce, že byla také ze Sarajeva a proto Štefu zná, že Štefa má doma dvě děti a její muž je na frontě. Máňa se chovala jako hříbě. Pobíhala kolem Miloše, semtam utrhla nějaké kvítko na městských záhonech, nedala se vzít za ruku, pod paží ani kolem krku. Zřejmě ještě nikoho do té doby neměla, nebo se obávala na poprvé nějakých důvěrností. Ani pointa nebyla nijak překvapující. Polibek byl Marii násilím serván se rtů a ona odkvačila jako když za ní hoří.

Miloš rozmrzelý, měl do lágru sedm kilometrů, nic už nejelo, viděl jasně, že s Máňou nic nebude, dokonce se domníval z různých náznaků, jak v kině tak i později z Mániny řeči, že se vidí v Frantovi. Líbily se jí jeho kadeře, jeho výška a způsob jeho pražské mluvy.

Příští den přišel Franta k Milošovi na zvědy, jak je spokojen. Z toho co slyšel, byl rozmrzelý a říkal, že tedy bude muset Máňu nabídnout Vencovi Pavlovi, který blízko něho pracuje. To

byl ten zápasník z českobudějovicka. Milošovi to bylo srdečně jedno, vzdal se Marie ještě předtím, než vyzkoušel všechna ostří, která mohou být v takových případech nasazena. Ono se ve válce žilo rychleji a Miloš vůbec nechápal vývoj mladého děvčete, které bylo teprve na počátku poznávání a mělo se čeho bát.

Takto zase uplynul asi týden a najednou se na Milošově pracovišti objevila samotná Štefa. V montérkách nebyla již tak vyumělkovaná, slušely jí lépe než její sváteční garderoba, byla přirozenější, ženštestjší.

Pane Miloši, Franta je v lazaretě, padlo mu závaží na nohu. V neděli ho jdu navštívit, nechcete jít také?“

No šel bych, když tedy dovolíte, půjdu s vámi, kde se sejdeme?

Až u lazaretu, já vystoupím z lokálky u protilehlé stanice.

Tak dobře, u lazaretu ve dvě.

Franta byl na cimře sám, ostatní mohli chodit, tak šli se svými návštěvami do parčíku. Štefa si sedla na Frantovu postel a on ji nenechával ani chvilku v klidu. Došlo to tak daleko, že jednu chvíli ji strhl do náruče a Miloš jen tupě přihlížel, nevěda, proč vlastně na návštěvu šel, když tito dva si stačí. Proto řekl, že jde na chodbu a nechal je samotny. Při tom věřil, že nedojde k ničemu, co do lazaretu nepatří, ačkoliv, kdo ví.

Již chtěl znechucen odejít, v duchu se ptal, proč vůbec této dvojici ještě překáží, když v tom se rozlétly z Frantovy cimry dveře a Štefa vyběhla rozcuchaná a jak se zdálo nazlobená. Utíkala přímo na WC a Miloš šel tedy ještě za Frantou. Ten seděl posmutněle na kavalci a nadával na nohu, že nemůže jít ven, že je tam pěkně, že se mohli projít. Miloš chvíli seděl a pak se ptal, kde je štefa, jestli za ním ještě přijde.

Už nepřijde, je naštvaná, dal jsem jí pár pus a trochu ju pomačkal, tak se dohřála.

Tak já teda puďu, povídá Miloš a brzy se uzdrav! Tak se rozešli a Miloš šel dlouhou chodbou směrem k vrátnici. Když vyšel ven a chtěl zabočit směrem ke stanici tramvaje, vynořila s se za budovoz vrátnice Štefaa povídá: Miloši pojd'te se mnou do kina, mám dva lístky. Kde se u ní vzaly najednou dva lístky o tom Miloš neuvažoval a svolil.

Hráli v sedmnáct, takže došli přesně na začátek. V kině se nestalo nic zvláštního, jen to, že Miloš cítil ze štefiny strany

stále větší tlak na svůj bok. Z počátku tomuto uhýbal, když se domníval, že je to snad z její staryn bezděčné. Ale sama si vždy tuto polohu našla a držela se jí. To ho ovšem neopravňovalo k nějakým závěrům, zvláště když on sám o ní tímto směrem nikdy neuvažoval a nejevil o ni zájem. Sedmadvacetiletá panička a jeho dvaadvacet, to by ještě nebylo tak nejhorší, ale nelíbilo se mu její nalíčení a pak, byla přece Frantova. Tolik cti ještě v sobě cítil.

Když bylo po kině, ptala se ho samozřejmým způsobem "kam půjdem ještě? Nabídl jí jednu z těch útulných hospůdek v uličce od hlavního náměstí, na břehu Dunaje, pod svislými skalami, kde se tak dobře sedí, i když jen při pivě, moštu, nebo sodové vodě. Také dávali kávu, ale jenom z melty.

Tak spolu seděli až do uzavírací hodiny a Miloš se chvillemi přistihl přitom, že si pohrával se štefínými malými ručkami, které byly opatřeny rudými nehtíky, i když značně poškozenými z fabriky. Štefa i Miloš přece jenom vypili něco, co jim zamotalo hlavy, když vyšli z na čerstvý dunajský vzduch. Když tak šli, v sobě zavěšeni, jako kdyby se to samosebou rozumělo, kdy Miloš ještě stále této situaci nevěřil, vrhla kostky štefa sama. V jenom tmavém místě ho přitiskla k plotu a počala ho vášnivě líbat. Snad v tom bylo vinno i Frantovo objetí, snad i trochu válečného smutku a všechno dohromady, zkrátka Štefa se stala Milošovou milenkou, aniž vy se o to přičinil alespoň svojí povinnou polovinou. Pak hledala medailonek po mamince, zlatý se zlatým řetízkem, ale nenašels e a to rázem vrhlo stín na všechen předcházející prožitek. Cesta do chorvatského lágru trvala tři hodiny, ale ztracená památka vykonala své, zahalila mraky vše kolem nich.

Přesto se Miloš po cestě dověděl, že se stal prvním milencem Štefi v Linci, že známost s Frantou nepostoupila tak daleko, jak se holedbal, že šo pouze o platonický vztah.

Chorvatský lágr již spal, když Miloš protlačoval štefu do díry v plotě, aby nemusela budít vrátného. Domů se vrátil až k ránu a pořád musel myslet na to ztracené zlato, že to Štefě musí být hrozně líto. Také mu jí bylo líto proto, co se mezi nimi stalo a jaké komplikace jí z toho povstanou, až se to Franta doví. Štefa totiž resolutně prohlásila, že chce chodit s Milošem a na Frantu že se vykašle.

Příští den se hodně vyjasnilo. Štefa přišla se smíchem a vysvětlovala milošovi, že přívěšek měla v záhybu srolované košilky a že je tedy vše v pořádku. Není, povídá Miloš, nesmíš to co se stalo, Frantovi říct!“

Jak to, vždyť budeme spolu chodit me? Já jsem s Frantem chodila jen jako kamarádka, tak jakýpak fraky, hned dnes půjdu do lazaretu a tam mu to vysvětlím. Musí to uznat. Od tohoto se Štefa nedala odradit a když to Frantovi sdělovala, tento prý zuřil a oběma sděloval pomstu a že jí zakázal s Milošem chodit. Miloš jí to také rozmlouval protože skutečně nechtěl dělat ostudu, zvláště když ke Štěfě to pravé necítil, ale ona si nedala říct a ještě celých čtrnáct dní, co byl Franta v lazaretě denně na Miloše čekala u dílen.

Od Štefy se dověděl, že v lágře bydlí u své sestry, která je tam s rodinou, mají dceru a syna a sestřin manžel pracuje u vysokých pecí jako svářeč. Teď je to mezi švagrem a její sestrou rozladěné, protože on začal chodit s nějakou Němkou, která při něm také sváří. Ta Němka chodila předtím s nějakým vyreklamovaným tuberákem, který zase slibuje jeho švagrovi pomstu, že ho přerazí. Tak samé starosti.

Miloš se se štefou dostal také do chorvatského lágru, kde byl dobře přijat, pohoštěn rakijí a vínem, tančili čardáš, který neuměl, ale motal se s nimi.

Když se Franta vrátil, tvrdě Milošovi i štefě domlouval. Miloš mu to vlepil: “Tys pořád kecal, jak tě Štefa omrzela, že jí máš dost, tak co chceš?”

No jo, já jsem si ju šetřil, vona pořád uhýbala, já bych si ju bejval vzal i za ženu, vyhrkl Franta.

Tak si ju vem, když tě bude chtít, můžeš jí to jít hned říct“ vyhrkl Miloš.

Franta to považoval za gesto, že bude zase vše v pořádku, věřil, že Štefa neodolá jeho naléhání a proto šel hned za ní. Když skončila směna, viděl je Miloš vycházet z fabriky a už se domníval, že se zase udobrili, býval by to uvítal, Franty mu bylo líto, byl tak trochu idealista.

Příští den se však dověděl, že štefa Frantu tvrdě odmítla řekla mu na rovinu, že není k ničemu a že si bude chodit s kým chce. To Frantu zdrtilo, ale zároveň jí přísahal, že jakmile ji uvidí s Milošem nebo někým jiným, že jim oběma natrhne huby.

Tak se stalo, že Miloš začal chodit se Štefou a zvykl si na ni tak, že ji měl docela rád a už by mu byla chyběla.

Kapitola devátá.

V srpnu dvaadvacátého, tedy po dvou letech a dvou měsících, jel Miloš poprvé do Protektorátu na dovolenou-. Mělo to být na 14 dní, ale Miloš si umiňoval, že udělá to, co jeho otec v první světové válce, že se někde schová a přečká tak až bude mír. Dokonce Štefě řekl, nečekej na mě, já se už nevrátím. Vyváděla sice, ale co mohla dělat. Také na lágru se svěřil několika klukům, aby s ním moc nepočítali a když se nevrátí, aby odevzdali jeho deky a povlečení z kavalce. Když přijel domů, bylo mu z počátku hej. Doma ho uvítali maminka se slzami, tatínek také neměl daleko k slzám, sourozenci byli rádi, že ho vidí. Sestra už byla vdaná, dověděl se to z dopisů. Vlastně mu neměli co nového říci, již mu vše předtím napsali. Ale nenapsali mu všechno. Město bylo jakoby potaženo černým sukem. Vládli tam gestapáci z Jihlavy, kriminálka, národní hosté hitlerčící, všelijaká cizí verbež a k tomu ještě domácí poturčenci. Byly vyhlášené hospody, které připomínaly mnichovské pivnice, kde se rodil nacismus. Byly vyhlášeny osoby, které udávaly gestapu, byli naši četníci, kteří rozdupávali pytlíky s moukou, které nosili chudí z mlýnů, aby si přilepšili, byli známí kulaci, kteří za mléko pro děti neznali jinou hodnotu, než zlato a jiné cennosti. Když tohle Miloš mezi kamarády vyslechl byl nanic. A to my v Linci, se nebojíme nadávat na Hitlera, na ss-many a cítíme se tam daleko volnější.

Brzy si našel známou Zdenou, se kterou se stýkal před válkou o zábavách. Strávil s ní několik večerů, ptal se jí, proč se dosud nevdala. Jako by na ni ležel nějaký stín, odpovídala mu vyhýbavě, jejich styky se snažila co nejvíce utajit, dávali si rande jen večer, kdy bylo totální zatemnění. Přece jenom se jejich stýkání dostalo až domů a sestra povídá Milošovi:“Víš s kým se stýkáš? Ano, se Zdenou, vždyť jste jeden čas byly kamarádky.

Ale už dávno nejsme, vždyť to je děvka pro Němce, vykřičená, nedělej nám ostudu.

Miloš zkontroloval úplně. Tak toho jsem se dočkal v Protektorátě? Se Zdenou to skončil rázně, ale ještě jí řekl své. Plakala a chtěla mu cosi vysvětlit, ale nedopustil k tomu. Děvče na co cos myslela, když ses na takovou dráhu dávala? Vždyť po válce budeš prašivá, nikdo do tebe ani nekopne. Hodně jí takovou domluvou zraňoval.

Přes všechny protektorátní potíže se Miloš rozhodl, že propustku přetáhne a pokusí se získat možnost zůstat doma. Obrátil se na několik místních firmiček, zda by ho mohly zaměstnat, ale když zjistili, že nemá propuštění z Rajchu, žádný s tím nechtěl nic mít. Jeho snaha nezůstala utajena ani místní policii, takže se důvěrně dověděl, že se u nich někdo staví. Přesně tak, jak dopadl tatínek. Ten přetáhl a ševcoval půl roku u bratra, ale i tam ho vyšťourali. Miloš, přetáhl o dva měsíce a pak “dobrovolně“ odjížděl zpět na staré místo, mezi staré kamarády. Doma ještě stačil vysvětlit, že Linec je bezpečné místo, že se tam nebombarduje, a že se to dá vydržet. Tím rodiče a zejména maminku uklidnil a bylo mu lehčeji.

Kluci na lágru povlečení ještě neodevzdali, ale pocítil v jejich jednání skrývaný výsměch. Mnoho jim toho nevysvětloval, ale jenom lakonicky poznamenal, ať to nyní zkusí někdo jiný z nich, když si myslí, že je to tak jednoduché.

V zaměstnání měl nad ním delší káravou řeč obrmajstr Adamčík, jemuž sdělil, že byl nemocen a proto dříve nemohl přijet. Kde máte potvrzení, my nejsme žádný holubník, my jsme elitní jednotka ve werkách. Víte co, mohl bych dát k dispozici, ale dám vás na jinou práci a ještě to s vámi zkusím. Moc jsem vás přechválil za ty vrata do luftschutztraumu. Na to jako kdyby na celou věc úplně zaponěl, vytáhl plány a počal Milošovi vysvětlovat, že jeřáb, který jezdí u stropu, počíná mít nebezpečný rozchod a že se neví, zda rozchod je způsoben od kol nebo od kolejnic. Miloš to měl mnohými jízdami s jeřábnicí Grétou prověřit, zakreslit a podat návrh na odstranění závady. Musí to být ale velmi rychle, kdyby to spadlo, půjdou všichni k čertu.

Miloš nad tímto úkolem jen vrtěl hlavou. To nemají techniky nebo inženýry, kteří by se touto otázkou zabývali. Vždyť zde jde o krk, kdyby se něco stalo. Snažil se Adamčíkovi oponovat, ale on jej chlácholil: Budeš se vozit, budeš se dívat, něco tam uvidíš, řekneš nám to a poradíme se na nápravě.

Miloš tedy začal jezdit. Bylo mu podezřelé, že Štefa za ním nepřišla, i když ji několikrát v davu, nebo u oběda zahlédl. Nechtěl se ale vyptávat, bylo to pod jeho hrdost. Ale přesto se to dověděl od druhých. Chodí zase s Frantou, asi za měsíc po tvém odchodu to začalo. Na to si Miloš oddechl. Tak to mám za sebou, pomyslel si. S novou prací, nový život. Tak to má být. Pané Gréta ho nebrala na jeřábu na vědomí. Urazil její ješitnost a to mu nemohla odpustit. Musil často přihlížet, jak za

ní přicházel často několikrát denně na jeřáb její současný milovník a jak se před ním často navzájem objímali. Milošovi to ovšem nějak líto nebylo, spíše ho mrzel jeho nadmíru těžký úkol, vymyslet něco proti nemoci jeřábu. Dostl při tom také paní Grétu potrápil, když právě nevozila břemena, musela všelijak popojíždět, dopředu, zpět, zase dopředu a Miloš při tom zkoumal chybu. Po několika dnech už věřil přesně, že na nic nepříjde, protože jestliže měl jeden den poznamenány všechny úseky výchylky, příští den se tato objevovala zase na jiných místech, jinak se jevila při zatíženém jeřábu, jinak při volném chodu. To už bylo na Miloše moc. Nevěděl prostě, jaký graf má obrmajstrovi předložit, v kterých místech to vězí a kde se to projevuje. Na více již přijít nemohl a proto se začal všelijak ulívat, chodil po hale, stavovals e u známých a zašel i do montovny vrat, svého bývalého pracoviště. Tam místo něj pracoval Brňák Arno, v kožených kraťasech a v tyrolském saku. "Ty seš Němec, ptals e ho Miloš, poukazuje na jeho oblečení. Já jsme Brňák a jako takovej jsem přece Němec. Odpověděl. Copak všichni Brňáci jsou Němci? Já jsem Třebíčák, Brno znám, mám tam příbuzné a vo Němcích jsem jako kluk ani nevěděl?"

Ale jo, já jsem byl taky Čech, ale teď dělám ze sebe Němce, abych měl lepší fachu.

Tak to máš dobrý, zdědils to po mě, já jsem to zavedl a ty si tady medíš, odpověděl mu Miloš a víc se s ním nebavil, proto že ho ocenil jako prospěchářskou veš. Věděl, že v Brně je hodně Němců, ale tomuhle hloupé české honzovství koukalo přímo z nosa a uší. Od té chvíle ho už nechtěl znát.

Dostal se také na pracoviště Štefi. Přebírala šrouby u šroubořezu, ruce celé od oleje. Zprvu uhýbala očima, ale když Miloš začal dobrosrdečně a tak, aby ani v nejmenším nepřipomněl bývalé časy, rozhovořila se. A zasnila se. S Frantou chodí jenom do hospod, ten není pro přírodu a nešel by se koupat k Traunu, ajk chodili s Milošem, ani by nezajel nikam blíže k Alpám, ajk se s Milošem dostala do mundenu a jak jeli po jezeru lodí. Proto Miloš rychle zase odcházel, aby s enezabředlo příliš do vzpomínek.

Kapitola desátá.

Na sedmpadesátém lágru se Milošovi bydlelo nejlépe. Jednak s se tam přestěhoval s dolfim, Punt'ou, Milanem, Pepikem, Honzou a několika dalšími ze čtyřicítky, takže byl hned mezi svými a

dále tam bylo několik sympatických kluků dříve bydlicích, jako instalater Franta Suk, zahradnický pomocník Vašek Burda, který si naříkal na žaludeční vředy, řeznický tovaryš Pepík Jelen, čtyřicátník Franta Makyta, jediný komunista, jak se ke své straně hrdě hlásil. Z Moraváku to byl jenom Makyta z Dačic a Miloš.

V onom dvaadvacátém, asi v polovici se rozkřikl po celém Linci, že na zapálení první vysoké pece přijede sám jmenovec Werků, Hermann Goering. V myslích lidí představoval současně nejvyššího šéfa a také e povídalo, že po válce mu Hitler Werky daruje, aby měl z čeho žít. Naše parta na sedmapadesátém přijala tuto zrávu se smíšenými pocity. Byli jednak zvědaví na tohoto tloušťka, který se mnohokrát producíroval ve filmových žurnálech a velmi často také řval do radia o to, jak to nřeže západním plutokratům a nyní také krvavým bolševikům. Také byli zvědaví, jak ho přijme rakouská veřejnost. Naproti tomu šlo na nervy, jaké obrovské přípravy se k této návštěvě konaly, jak se všechno zdobilo, hluchá a nevzhledná místa se zakrývala, cizinci byli neustále poučováni, kde budou v době návštěvy stát co budou dělat a jak se mají chovat. Němci by je v době návštěvy nejraději někam uklidili, ale nešlo to, protože jich bylo několikrát více než Němců samotných.

“Já vám řeknu chlapi, to bude pruser, když tady Goeringa odrovnají, to nás pak každého desátýhop zastřelí, dal se slyšet Franta Suk. Který se jako instalater v budovách amtů dověděl senzační věci. Zkrátka vymyslel si na Goeringa pěkný atentátek a už se chtěl dokonce vsázet, že k němu dojde.

Druzí ho mírnili a varovali, aby moc nemluvil, neboť o takových náznacích, jen vyslovených gestapáci pasou a že by ho to mohlo stát krk. Určitě se nějaká opatření dělala, Gestapo se ve Werkách jen rojilo a semtam někoho vzali do zajišťovací vazby.

Když už se vědělo, že Goering přiletí na letiště do Wegscheidu a odtud se svým doprovodem dojede auty až k první peci, bylo to hned zřejmé na úpravě vozovky po celé této trase. Když se tam předtím celé dva roky kodrcaly ve výmolech a v blátě nákladáky, teď se přišlo na to, že Goering by se tam pořádně vytrásl a proto se cesta hladila a stavěly se slavobrány vítací hesla, ve městě bylo rozseto plno plakátů hanobících Sovětský svaz a západní spojence, všude visely dlouhé fangle s hákovými kříži.

Konečně nadešel onen den, mělo se to všechno odehrát

kolem desáté hodiny. Miloš a další zaměstnanci Hauptwerštatu měli vyhrazeno místo u vchodu do prostoru vysoké pece. Proto ho kamarádi na světlici poučovali, že jim musí všechno po pořádku povykládat co tam všechno viděl. Od pořadatelů měli diváci z řad auslendrů nakázáno, aby až půjde suita kolem, začali rvát Heil Heil. Samozřejmě, že se mezi sebou hrdinně ubezpečovali, že Heil nikdo z nich nezařve a pokud by zařval, tak mu pak druzí roztrhnou hubu.

Již se tedy stálo a čekalo. Najednou nastal šum. Když v vzdálenosti asi 60 m od Miloše šlo čelo průvodu. Čím více se blížilo, tím více se vznášel v zástupech neklid, až pojednou jako lavina se šířilo: Vdyť je to Hitler!“ A skutečně, postavička v obklopení esesáckých dlouhánů se šinula pomalu kupředu, ale s velkými obtížemi. Nacistické paní a dívky využívaly této příležitosti, aby mohly svého vůdce pozdravit, potřást mu rukou, sáhnout si na něj. Proto tam i onde na jeho cestě prorážely kordon, chápaly se jeho rukou a prováděly cosi i takového, jako by mu je i líbaly i když pro odstup to nelze plně potvrdit. Snad si je přikládaly pouze k lícím.

Hitler se točil jako na obdlíku, určitě mu to lahodilo, právě volnou rukou zdraví i zástupy, které skandovaly již dávno jím nařízený pozdrav na jeho slávu. V zaujetí tohoto divadla si Miloš ani neuvědomil, že Hitler šel deset metrů od něho a již zapadl pod první vysokou pec a dále do nitra. Všiml si jen, že je to muž střední postavy, různolící, s knírkem “ala Hitler“, s charakteristickým nosem.

V celkovém brajglu už za opadnutého nadšení, asi padesát metrů za Hitlerem prošel se svým doprovodem s žezlem říšský maršál von Goering, který původně měl být hlavní ozdobou mítinku a zatím ostrouhl mrkvičku ve stínu svého velkého vzoru. Ale usmíval se docela sympaticky, kýval tučnou hlavou na všechny strany a chvílemi vztyčoval na pozdrav i svůj kyj, který nesl v pravé ruce.

Milošovi Goering připadal jako klučík, který poslušně kráčí za svým tátou a který si je vědom, že když táta je s ním tak on sám nic neznamenaá.

Proces, který se odehrával u jícnu první pece, zůstal zevlounům utajen. Tito jen napínali sluch a zrak, zda se něco zajímavého někde nešustne. Mezitím limusiny přijížděly až ke vchodu před vysokou pec, takže bylo zřejmo, že potentáti pěšky už zpět nepůjdou, ale že svoji vznešenou náplň odevzdají autům.

Asi po půlhodině se skutečně v předcházejícím pořadí a pořádku návštěva počala usazovat na svých místech ve vozidlech, poslední zamávání a už se auta rozjížděla...

Nastalo dohadování kam jedou, prý do Gertesgardenu, kde čeká Eva, do Eisenerzu, kde dolují rudu pro pece, Hitler navštíví hrob svých rodičů v Leondingu, tak najednou se vše vědělo, i když před půlhodinou se nevědělo, že Hitler vůbec přijede. A vůbec, byl to Hitler v originále, vždyť má sedm dvojníků pro různé příležitosti!

Na to začali part'áci obnovovat pracovní pořádek, chýlilo se k polednímu, na všech stranách to hučelo, lidi se začali zajímat, co bude k obědu. Měli podezření, že to bude Eintopf, jehož propagátorem na každém kroku Hitler byl a vždy někde snědl talíř eintopfu, aby dal příklad soukmenovcům, jak se na eintopfu šetří na válečné tažení. Ku podivu byl ale řízek a tak se opět začalo povídat, že Hitler ví, že nejen na eintopfu je možno si pochutnat, ale také někdy na řízku. Zvláště když on se objeví na blízku.

Večer byla Milošova cimra již celá pohromadě, než se on vrátil z práce. Věděli již všechno, takže chtěli slyšet jen jeho skrovné poznatky, kdyby se snad lišily od ostatních. Vcelku neměl co říct. Stačil ještě upozornit Frantu Suka, že na nějaký ten atentát nebylo ani pomyslení. Franta samozřejmě to klukům vysvětlil již dříve a proto jen pohrdavě utrousil: "ty hlupáku, víš co udělalo škrt přes rozpočet? To byla ta dvojí návštěva. Bylo to připraveno na Goeringa a najednou e tady objevil Hitler. Chápeš, že pak nebylo na atentát ani pomyslení, tak to zase obstaveny neměli."

Miloš se také dověděl, že Hitler dovolil Goeringovi, aby první pec zapálil on sám. Faguli ale zapaloval jeden bulharský dělník. Bylo to znamení, že Goering se nijak nehněvá na otroky, kteří jeho Werky stavěli, naopak, na znamení spolupráce, bude jim dovoleno stavět dál a výš. Pak Goering hodil faguli do nitra pece a ta začala dýmat. Podávání ruky ředitelům, menším a větším, podle pořadníku pak ukončilo akt, který se stal jedinečným, protože v dalších válečných letech si ani Hitler, ani Goering nenašli čas, aby se podívali do závodů, které vyrostly, byly rozbity, byly opraveny, ale zase rozbity, byly zaflíkovány a flíčky opět zaflíkovány a poklepávány až do konce války, Tedy žádné zátiší před alpami v Rakousku, které bylo zástěrkou toho počínání.

Ať to bylo již jak chtělo, cimře se objevil na obzoru nový program. Podíváme se příští neděli k hrobu _Hitlerových rodičů. Od úmyslu neuplynul ani týden a už nasedalo do vlaku pět mládenců, mezi nimi fotograf Honza Vostál a jelo se na Leonding. Celkem malá obec ve směru na rakousko-německé hranice, malé ohlédnutí a hned se spěchalo na malý hřbitůvek. Byl opuštěný, proč by tam také kdo byl, vždyť se tam umíralo snad jednou za půl roku. Nebylo nikoho, kdo by nám hrob ukázal a také se nechtěli vyptávat. Věděli však jedno. Jest-li Hitler byl dobrý syn, stávil se u hrobu, postál a svěřil se rodičům, jak je velký a vážený a položil tam nějakou kytici. Skutečně, hrob byl celkem prostý, kamenný kříž s nápisy obou rodičů a na hrobě věnec s černými stuhami červenými nápisy a hákovými kříži. Nebylo pochyb, je to zde, proto se také zvěčníme. A už to bylo. Ani neprostudovali, kdy rodiče zemřeli, zda-li měli možnost se dožít pochybné slávy svého syna.

V malém hostinci ještě přetřásali celou Hitlerovu rodinu, zda má sourozence, strýce a tety, jeli s nimi zadobře, nebo zda je odklidil. Zkrátka dívali se na věc očima prostých lidí, ale z pozice Hitlera, před kterým nebylo nic jisto, který měnil denně svá rozhodnutí, přátele předkládal tygrům, trhal smlouvy jako cáry papíru, věrolomně rušil neutrality a vypovídal války až tehdy, když už tam dávno vtrhl.

I ta Eva Braunová s ním musela mít kříž, ale povídalo se o ní, že je také z tvrdého kvádru, že její psí plemeno k jejímu potěšení trhalo živé maso, říkalo se to o srnkách, ale kdoví zdali se tam nepřipletl také nějaký člověk.

Když s odstupem času někteří hoši s Rakušany hovořili o tom divadle, jak dámy obdivovaly vůdce, tito se nechtěli k dámám hlásit a tvrdili, že se nejednalo ani o jednu Rakušanku, ale o Hochdeutsche, kancelářské dámičky, ženy ředitelů a oficírů, vedení HGW, kteří do Lince přišli z říše a kteří takto matli vůdce na této výspě, kde prý vlastně nacismus končí, Vídeň že je jinačí, tam prý už Hitlerčiči nemají slovo a venkov je úplně proti. Něco na tom mohlo být, vždyť rakouští padlí se už také počítali na tisíce. Vždyť i nás v Protektorátě, nejen nacisté byli darebáci....

Také v Haptwerkštatě byla velká fluktuace lidí. Někteří byli zavírání pro špatnou pracovní morálku, Němci dodatečně odcházeli na frontu, někteří zběhli a zůstali doma, stavy se

doplňovaly hlavně Ukrajinci, kterých v Linci přibýval jeden transpórt za druhým. Miloš byl nucen ukončit průzkum na jeřábu a když předložil obrmajstru Adamčikovi svoje domněnky, zdálo se mu, že tento nějak útrpně usmál a prohodil "Uvidíme." NA to Milošovi nařídil, aby šel pracovat na okovávání ruských saní mezi samé Ukrajince. Byla to jeho poslední štace, zde dělal několik měsíců a statečně musel snášet všechnu kritiku, která se vztahovala na nesvědomitou práci na této zakázce. Pořád na saních nacističtí vůdcové nacházeli chyby, vždyť na těchto saních závisel osud jejich kamarádů v tuhých ruských zimách.

K vánocům dvačtyřicátého postihlou neštěstí patnáctiletou Chorvatku Minku, neteř Štefy. Tato při vystupování z tramvaje uklouzla a padla přímo pod nákladní auto. Byla na místě mrtva. V Chorvatském lágru to byl veliký smutek, Minka tam byla velmi oblíbená. Ještě nepracovala, tak jí posílali na různé pochůzky, které ochotně vyřizovala. Ale to už se Chorvati začali zajímat o to, proč vlastně vůbec opouštěli svoji krásnou vlast, co v Linci dělají, proč sem jeli. Dva roky žili v lágrech, rodiny byty nedostávaly, semtam již někdo musel také na frontu a rodiny zůstávaly bez otců.

Velké nasazení ukrajinských dívek na mnoha pracovištích a také v Hauwerkštatú nezůstávalo bez odezvy na druhém pohlaví. Němci měli přísně zakázáno stýkat se s nimi, ba mluvit s nimi jen to nejnútnejší, hlavně rozkazy k práci. Toho příliš nedbal parták Juzek z Klodska, vedoucí transportkolony, který měl k dispozici pro svoji práci samá ukrajinská děvčata. Byla to práce namahává, dovážet do dílen různý ocelový materiál, Juzek se na práci podílel, jako by byl jeden z nich. Juzek byl Němec, uměl polsky a tak mu nedalo mnoho práce s děvčaty se domluvit. Němečtí partáci nemuseli žít na lágrech a když, tak mívali samostatné světničky, mohli ovšem žít i v privátě. A Juzek právě na takovém privátku žil. Slovo dalo slovo, vybral si nejhezčí Ukrajinku a tato mu jeho privátek z počátku jen uklízela. Nezůstalo jen přitom, jednou e rozneslo, že Tasa nepřišla na lágr po celou noc a nebylo pak těžké zjistit, kde byla. Zavínil to vlastně jejich německý lágrfýra, který před půlnocí udělal na Tasině cimře kontrolu. Kontrola nebyla náhodná, lágrýrovi se Tasa také zamlouvala a proto se o ni pořád takto staral. Když ji na cimře nenašel, udělal z toho halo, poněvadž cítil, že dala přednost jinému. Osobně se dostavil do Hauptwerštatú a tam se dověděl, že

Tasa musela být jediné u Juzka. Nejdříve do kanceláře zavolal i Tasu, ale vše popřela, asi to tak měli s Juzkem domluveno, u Juzka nebyla, toulala se kolem Dunaje a když už bylo pozdě, bála se jít na lágr a proto šla ráno přímo do práce. Nic by ji nemohli dokázat a Juzkovi také ne. Když však vzali k výsledku jeho, ke svému poměru k Tase se nakonec doznal. A to byl také jeho konec v Hauptwerkštatě. V kanceláři vedení dalo hlavy dohromady a usoudilo, že Juzek je již pro závod neúnosný. Vždyť on i na dílně semtam utrousil něco o hloupých naci a nebýt Adamčíka, který ho jako krajana kryl, mohl být již dávno pryč. Nyní však rozhodovali jiní, lágrfýra nějak velmi dbal na čest německých funkcionářů a tak se to jednoho dne stalo. Bylo svoláno Německé osazenstvo a byl jim přečten rozkaz, podle kterého má být německý občan Juzek Katolik vyhnán tentýž den ze závodů na frontu. Juzek stál jak boží umučení, když mu to četli, shrbený, život z něho vyprchal. Pak se hlouček Němců a samozřejmě i německých dámiček z kanceláří, vždyť byla emancipace a ta musela mít průchod všude, srotil kolem Juzka, počali ho strkat popohánět směrem k východu z haly na prostorný dvůr a tímto dvorem ho hnali šťouchanci až k vrátnici, kde si přisadil na něj také chromý vrátný, div že ho to nestálo rovnováhu. Venku na Juzka čekalo auto, do kterého ho strčil uniformovaný pohůnek a Juzek se ztratil nadobro.

Od té doby se tomuto nekompromisnímu aktu začalo říkat “Vyhánění na frontu“ a je možné, že jich takto, nebo jiným způsobem bylo vyhnáno značné množství. Vždyť parťáci brzdili práci, aby frontu oddálili. Tak na to vždycky někdo doplatil.

Tex vyhánění pryč byl velmi tklivý. Jednalo se tam o provinění a zradu, která bude prominuta jediné v předních liniích hrdinné německé armády.

Bylo to na pováženou. Na jedné straně bylo ctí bojovat na frontě, na druhé straně tam strkali zrádce, prostopášníka zhýralce, jak nejvíce křičely dámičky, který podle toho by musel celou frontu nakazit špatným příkladem. Jest-li ovšem měl poznámku: “dejte ho ihned na první linii tak, aby ho nejbližší kulka neminula, tak to muselo být v pořádku, protože ani neměl možnost v tak krátkém čase celou armádu rozleptat.

Tasa v Haptwerkštatě zůstala. Vždyť nádenické místo nebylo možno vyměnit za něco horšího. Ještě že jí přiznali statut emancipované ženy. Kdyby ne, pak by museli potrestat všechny dámičky kolem sebe.

Později vedení závodu, když si uvědomilo, že tuto triádu v celých HGW udělalo exemplárně jako první a že jinde jsou větší průšvihy a nic se s nimi nedělá, hodilo mezi drobný lid, že Juzek se má dobře, že je někde v zázemí a hlídá ruský lágr. Vždyť co kdyby na některého z těch svědomitých úředníků podle jeho vzoru, přišlo také vyhánění?

Na začátku třiačtyřicátého se Milošovi v Hauptwerkštatě nahromadilo několik nepříjemností, které však, jako všechno ostatní, si zvykl házet za hlavu. Tak se pobil s jedním svářečem, mladým Němcem, na kterého si Ukrajinky Milošovi stěžovaly, že si k nim moc dovoluje. Miloš mu to po svém způsobu vytýkal a milý kluk mu vsadil políček. Nastala tahanice, při které spadla ochranná plachta svářečského boxu a pů dílny vidělo, jak Němčík odchází s brekem za Adamčíkem stěžovat si na Miloše. Adamčík hned vylítl z kanceláře a ptal se Miloše, co to má znamenat. Tento před svědky prokázal, že kluk ho napadl první a také že mu nadával do Tschechische hundů. To že si nesmí dovolit nikdo. To tedy bylo odbyto, ale vroubek zůstal.

Také otázka samovolného prodloužení dovolené o 2 měsíce počala hrát větší roli, než dříve.

Také Miloš řekl několik nevybíravých slov skladnici Hartové, která mu nechtěla svého času vydat náhradní frézu, když stará byla vydrolená.

V únoru mu Štefa vzkázala, že se o něm jedná na přemístění, ale že je to jenom záminka, že se proti němu vede vyšetřování, že byl za ní někdo od tajných a ptal se jí, jaký Miloš je, že ho musí znát, když s ním chodila. Říkala jim, že je slušný a že nic zakázaného nikdy nemluvil. Toto mu vyřizoval Franta a zároveň řekl: “Neboj se, kdyby přišli za mnou, tak s něma vyběhnu, jsme kamarádi, to co bylo mezi náma kvůli Štefě, nemůže hrát žádnou roli v tomhle případě.”

Na začátku března to spustilo. Miloš byl zavolán do kanceláře a tam mu obermajstr Adamčík sdělil, že je s okamžitou platností propuštěn z Hauptwerkštatu a přidělen do reparatur kolony v Kraftwerku. “Tam jste byl, tam to trochu znáte. Nic si z toho nedělejte, tam je práce také pod střechem. Já za to nemůžu, jsem zde páté kolo u vozu, vždyť víte, Juzek byl můj kamarád a musel také jít. Vždyť zítra můžu jít já. O nás rozhodují jiní.

A proč jsem vlastně přemístěn-?

To vám nemůžu říct, já vám to řeknu, vy to někde vytroubíte a mě gestapo zavře. Tak je lepší, když to nebudete vědět.

Později se ukázalo, že měl pravdu, protože Miloš by býval hned z Lince uprchl.

Adamčík mu ještě poděkoval za spolupráci, poukázal na ten jeřáb, že má konečně přijít komise a odborníci, kteří s tím musí něco udělat. Pak mu podal ruku a přál mu hodně štěstí v tom Kraftwerku.

Miloš litoval svého odchodu, měl tam již zázemí, kamarády, zvykl si i na kování saní. Také cesta do práce se mu prodloužil o čtyři kilometry, takže to měl nyní dvě hodiny do práce. Kola ani jiné dopravní prostředky nebyly, proto pěšky.

Kapitola jedenáctá.

Jelikož Miloš vlastně v Kraftwerku kladl základní kámen, byl zvědav, v jakém stavu ho najde nyní. Od té doby totiž se nepođíval, i když z dále tímto směrem, viděl plno komínů a haly. Začal být zvědav také na partu, kterou bude mít, ale nebál se, že do ní nezapadne, byla to otázka několika dnů, za války nikdo žádné parádičky s kamarádstvím nedělal.

Kolem desáté hodiny se hlásil v prvním poschodí administrativní budovy u jistého pana Franze Pichlera, vrchního účetního, který ho řpíjal v uniformě důstojníka SA, plné stříbra a distinkcí. Byl přijat slušně, rukodáním a ukázáním na čalouněné křeslo, nabídnutím cigarety a slovo pane se ozývalo v každé větě.

“Dostanete se do reparaturkolony, která je výhradně v českých rukou, musím vás ale upozornit, že se jedná o velmi zodpovědnou práci, kde se může hodně pokazit. My všichni jsme jednou nohou v kriminále, my Němci také jednou nohou na frontě.

No máte špatné, pomyslíl si Miloš, vy vlastně oběma nohama stojíte úplně někde jinde, ale zatím to na vás není vidět.

Je záhodno, pokračoval Pichler, abyste vycházel se všemi v dobrém. Parta do které jdete je spolehlivá a rovněž tak parťák Villi godhart, je spolehlivým soukmenovcem naší říše. Dověděl jsem se o vás, že jste měl v Haupt. Neějaké nepříjemnosti, smažem to a začnete znova. Musím vás upozornit, že zvláště nějaké řeči by vás mohly přivést tam, kam nechcete, to si zapamatujte.

Pichler ještě informoval o platě, pracovní době, o úkolech vám pak řekne Godhart přímo. Dalším rukoupodáním a lístkem na pracovní ošacení Miloše propustil.

Miloš si tedy našel Gotharta, který lakoval ve strojovně s nějakou uklízečkou. Malý mužíček, vychrtlého obličej i tělíčka, ixové nožičky mu vyčuhovaly z krátkých koženic, na sobě měl tyrolácký kabátec. Na hlavě tmavé štětinky, pod nosem vousek řídký a nemužný. Když promluvil, jeho hlas se k postavě vůbec nehodil. Byl očekáván při nejlepším pisklavý tenorek, ale Gothart měl hlas samý bas.

Pichler to ještě nemohl vědět, dřív než tě vezmu do mé party, půjdeš dělat k montéru první brněnské na čtvrtou turbínu potřebuje tam maníka a ty prej seš šikovnej. Nevím kdo mu to už řekl, ale jednání o mne mne asi předběhlo.

Hned se u něj hlas a budešš u něho tak dlouho, jak tě bude potřebovat. Uvidíme se tedy jenom v koupili, nebo se potkáme třeba tady, zasmál a milostivě Miloše poslal k mistru Sýkorovi, kde má dostat pracovní ancug.

V nov-ých montérkách se Miloš představil ve strojovně vysokému, černému silnému muži, jménem Král Karel, takto montéru První brněnské. Před ním stála rozebraná turbína na tisíce kilovat, za ním prostorný ponk.svěrák, bedna s náradím. Pan král byl nervozní až běda. Hned Milošovi říkal, že nesmí zbytečně stát, že by s tím potíže, že pracovní dobu musí vyplnit usilovnou snahou kolem turbíny, která má svůj termín, který je závazný a kdyby on, jako montér ho nesplnil, dostal by se do kriminálu.

Tak dobře povídá Miloš, co mám dělat, já se do toho pustím. Ukázalo se, že montér nemá výchovnou kvalifikaci. Vše, co mohl Miloš dělat, bylo jen se dívat. Karel ho nepřipustil k sebemešímu úkonu, ani odtáčet obrovské šrouby. Proč? “Tybys mě smekl klíč po tělese a mohl bys tam udělat rýhu.“ Nebo “tobě by mohlo padnout něco do turbíny a pak bysme to nedostali ven. Až se víc zapracuješ.“ Ale tak to bylo den ze dne, pořád měl Karel strach, že by mu Miloš turbínu nějak naboural. Stát při něm ale musel, aby prý ho nemusel někde hledat, až ho bude potřebovat. Tím se stalo, že Miloš ani nevěděl, kde jeho vlastní parta operuje a co je to za kluky. Na obědě bylo hodně lidí, tak nemohl přijít do dveří a říct, já jsem ten a ten, kde je má parta. V koupeli se trousili jeden po druhém, bylo tam několik národností, když už jednou měl jednoho v podezření, že by to mohl být rodověrný Moravák a oslovil ho, ukázalo se, že ten umí jen a jen Francouzky.

Tak ubíhaly dny a dokonce uplynuly již dva týdny Milošova

nasazení v Kraftwerku, bylo to v pátek kolem desáté hodiny, když se vracel na pracoviště z nějaké pochůzky, Sotva vyšel ze spojovací chodby do strojovny, volal na něj Karel Král, aby si pospíšil, že ho někdo hledá. Stál tam s ním starý skladník Anton Kurzweil, tuberák, jeho sípavý dech bylo již z dále slyšet. “Pane Horník, máte jít hned do mé kanceláře, někdo tam na vás čeká.

Kdo tam na mě čeká.

To uvidíte, pojďte s emnou, řekl Kurzweil a šel před Milošem zpět chodbou do přízemí a do skladové budovy, která byla mimo objekt na nádvoří. Milošovou hlavou se honily myšlenky, kdo tam asi je, je-li to někdo známý, nebo jest-li se nestalo něco doma, ani ve snu ho nenapadlo, že by to mohlo znamenat nějaké jeho vlastní potíže. Krácel zdrobnělými krůčky za skladníkem, který mu do taktu sípal daleko rychleji, než mohl kráčet. Na dvoře potkali Pichlera: “Kam ho vedeš Antone? Volal za ním. To se dovíš později, teď nemám čas.“ Co jste to zase provedl, volal ještě Pichler na Miloše. Nic, nevím o co jde.

Kancelář skladu byla v 1. poschodí a tam Miloš vyběhl dříve než skladník, kterému schody dělaly potíže. Sotva Miloš vkročil do místnosti, odlepily se od stolu dvě postavy v kožeňácích a zatímco jeden mu nasazoval ralky, druhý jej ohmatával po těle až k nohám. Vmžiku byl tedy Miloš zneškodněn, aniž padlo jediné slovo, právě v okamžiku, kdy za sebou zavíral dveře Kurzweil. Obě postavy k němu něco zabručely a již byl Miloš strkán do dveří, zase dolů, kudy přišel, ven na nádvoří a za levý roh budovy, kde kupodivu, lidským zrakům skrytá, stála černá limuzína značky Mercedes. Při rozhlédnutí směrem k administrativní budově a po celém nádvoří, Miloš jako ve filmu viděl plno očí, které se dívaly jeho směrem. Postavy jaksi neregistroval, jen se díval do těch očí, které ho sledovaly, které pozorovaly celý ten výjev. Tak oni to řeknou na cimře, pomyslí si a byl klidnější proto, že se tedy neztratí bez jakékoliv stopy. Mysl mu ale rpacovala na plné obrátky s jednou otázkou: Proč

Najednou se mu vše rozmázlo, byl strčen na zadní sedadlo limuzíny a už zakroužila po nádvoří směrem z něho ven na jednu z cest, které vedou z Werků, kolem koksových baterií, plynojemu, přes nádražní nadjezd na Kleinmunchenskou třídu směrem do Lince. Miloš se nedíval z okna ven, měl před sebou jen zátylek

jednoho z mužů, vlevo před sebou viděl profil řidiče a na osobu sedící vedle něho vlevo se neodvážil podívat. Byl totálně obklíčen, zajat, spoután a ponechán svým myšlenkám, proč to všechno, za co a co má ještě k očekávání. Jen občasným mrknutím oka spatřil venku známé uličky, ale tu, do které nakonec odbočili a kde limuzína zastavila, ještě neznal.

Zastavili u masivního paláce, do kterého byl pak postrčen hlavním portálem a po obejití místnosti vrátného strčen do následující větší místnosti, zřejmě přijímačky. Bylo tam plno regálů s pytlíky různých velikostí, toho si Miloš všiml prvně. Pak dlouhý pult, který oděloval strany od úřadu. Zde mu byla teprve sejmuta pouta a bylo mu nařízeno, nebo dovoleno, aby se úplně svlékl, sundal si hodinky, vytáhl vše z kapes a čekal. Pak odkudsi úředník vytáhl poloviční kartu a jal se pečlivě zapisovat číslo do pravéh rohu a pak se ji tázal na osobní data Miloše a také vše pečlivě zaznamenával. Pak vytáhl čistý papír a psal na něj seznam všech Milošových věcí. Když bylo vše hotovo, otevřel úředník dveře za svými zády a z vedlejší místnosti donesl trestanecký oblek a dřeváky. Na holém těle to kousalo jako čerstvé kopřivy. Když byl Miloš takto vybaven, obě postavy, které ho přivedly se poroučely a úředník kamsi telefonoval. Na to přišel ozbrojenec, zřejmě bachař a odvedl Miloše do nitra paláce, několikerymi chodbami a chodbičkami, přes dva katry, až nakonec stanuli před jedněmi z mnoha dveří, které se skřípotem otevřel a postrčil Miloše dovnitř.

“Achtung“ zaznělo z místnosti a několik postav se vynořilo z šera způsobeného slunečními paprsky pronikajícími z malého okénka nahoře. Když dveře zase zaklaply, byl Miloš obklopen pěti postavami, stejně oblečenými, amlými i většími, ale jakoby z jedněch úst zaznělo: “Máš tabák, máš cigaretu?“ Nemám, vždyť mě všechno vzali.“ A to sis neuměl nějakou někam strčit a pohyb směrem dozadu naznačoval, že až někdo přijde podruhé do basy, bude vědět odkud uctít kamarády cigaretou. Ale už jeden z nich trhal papír, jiný zase chlupy z deky a třetí řezal torzo zápalky a proužkem škrťátka uvedl do provozu cigaretu věžeňskou. Miloš proto se už později nedivil, že z celých dek ubylo až na polovinu a z některé i více.

Když cigareta báníla a šla od úst k ústům, byla nabídnuta i Milošovi. Ten si šlukl, ale hned se rozkuckal a nebyl k utišení, k nemalé veselosti ostatních, kteří sílu deky snášeli mnohem příznivěji.“

Všechno se odehrávalo v okamžicích. Miloš si stačil prohlédnout místnost, tak šest krát čtyři metry, která pod oknem byla po celé délce opatřena pryčnou, táhnoucí se po celé délce místnosti. Ve volném pravém rohu bylo WC, na němž právě jeden seděl a celou místností se šířil charakteristický puch-. Naštěstí to netrvalo dlouho a ozval se spásný splachovací tón. Za malou chvíli byl vystřídán dalším spláchnutím, tntokráte však proud vody mířil do jídelního šálku, ze kterého plnými doušky pak pil jeden z přítomných.

Představování jmény zde pravděpodobně neexistovalo, přítomní se začali u Miloše zajímat, proč tam je. Jelikož nevěděl a najmenoval jim několik možností podle posledních příhod, usoudili, že bude politický a nedali mu moc naděje na vyvážnutí. Bylo by jistě za jiných okolností zajímavé, ale pro Miloše to bylo spíše deprimující, když podle jejich vyprávění, měli většinou jen bulky, nebo malé přetáhnutí dovolené, jak přirovnávali svoje nic k Milošově hoře a jak si s uspokojením dělali svoje plány a naděje.

Odpoledne se rychle připozdívalo, osazenstvo si polehalo na pryčnu, Miloš nějak bokem, ale už byl přijat do řady. V tom počalo něco pod pryčnou šramotit a odspodu do desek pryčny bylo cítit nárazy. Ostatní to vůbec nevzrušovalo, ale myloš b yl překvapen, když zpod pryčny vylezly tři osoby, počaly se protahovat, zívát, brebentit rychle a hádavě. Co je, kdo to je? Ptal se Miloš souseďa.“to sou Řeci, nahoře nebylo pro všechny místo, tak se našťvali a šli pod pryčnu všici tři a teď vylízají, jen když je nahoře klid, zbytečně se s náma nebaví a my s nimi teprve ne.“

Řekové byli jeden jak druhý. Malí, s černými strnisky na hlavách a bradách, vychrtlí, ale plní pohybu a života. Energie z nich dosud nevypřehala.

“A jak dlouho zde sou. Ptal se Miloš.

To nikdo neví, z nás nejdýl, asi tři měsíce. Němci s nimi neví rady, oni chtěli prchnout domů, bali zadrženi, Řecko je chce zpátky, protože mají doma moc dětí a nemá je kdo živit. Pracovat pro Rajch vodepřeli, Němci si to nechcou s Řekama rozházet a

tak je asi pustí.

Miloš si vzpomněl na slova profesora gymnásia z pětatřicátého roku: “Dnešní Řekové jsou jenom stínem těch Spartánů a Atheňanů ze starověku, kteří oplývali krásnými postavami, vzdělaností a hrdostí. Je to dnes národ degenerovaný, malých postav a zakrslého myšlení.”

Tehdá nikdo z gymnasijských žáků nemohl pochopit slova plivnutá na řecký národ příslušníkem buržoasie. Nikdo neznal zaklínadlo k povznesení celých národů, nikdo si neuvědomil, že národ nemůže za to, co z něj udělali vyřiduchové, jak jej zkormoutily války, epidemie, jak jej ještě dusí bída, hlad a nezaměstnanost.

Tentýž profesor prohlásil o Napoleonovi: “V panteonu domu invalidů v Paříži, leží největší voják světa – Napoleon.”

Všem přebíhala husí kůže po zádech, když si toho obrovitého vojáka představovali na základě proneseného obdivu. Ale jak by hovořil tento profesůrek, kdyby nyní viděl ty tři Řeky, kteří bez ohledu na hrozící smrt, bez ohledu na všechna příkoří, která prožili a která je ještě čekají, zde pod pryčnou jedné kobky, odepřeli poslušnost Hitlerovi. A dle nazírání pana profesora a dle zabraných území, musel být Hitler ještě větším vojákem, ještě větším uzurpátorem, než sám Napoleon. Inu, vtírá se z zde podezření, že profesor komusi věrně sloužil a o to větší muselo být jeho zklamání, které vyplynulo spíše z nepatrného svědomí než z nevědomosti nebo omylu.

Řekové se napili plnými doušky chladící vody, pak si ubalili dekovky a dýmili, že se Miloš zase jen stěží udržel se svými průduškami, aby se opět nestal terčem posměchu.

Řekové se pak usadili v levém koutě pod jediným radiátorem ústředního topení a o něčem hovořili. Byl to asi vážný rozhovor protože nezazněl žádný smích, spíše roztrpčení, zlost, nadávky, slova Hermana, lager, arbeit.

Když se setmělo, utvořilo se několik hloučků po dvou, Miloš zbyl, ani řeckové nebrali jeho přítomnost na vědomí, ale on sám se nepředstavil, tak co chtěl? Taková atmosféra vydržela až do příštího zaskřípění dveří, achtung, večere. Jedna pánvička šlichty do šálku a zabouchnutí dveří. Miloš nejedl a kdosi nebo několik jich vzalo za vděk jeho pohrdáním. Vrátili mu šálek vymytý ve vodě, které se doposud štítil, ale nemohl se spolehnout na nic jiného a žízeň ho přímo sžírala. Proto si vyhlédl dobu, kdy trůn již

dlouho odpočíval a kdy puch v místnosti co možná pominul a při kradnuv se ke zdroji jako žíznivý v poušti a spustil splachovadlo a jak mohl nejvýše od dna mísy, nechal do šálku vtéci chladivý nápoj a pil. Vypil jednu dávku a čekal až nateče druhá a opět celý obsah obrátil do sebe. Sotva dolezl na pryčnu, zvedl s se někdo další, ale ten vzdychaje, usedl nad zřídlo živé vody a zaneřádl je opět výkaly, které z něj pršely proudem. Miloš neměl co zvracet. Vodu v sobě udržel.

V noci se mu zdálo, že je na svobodě. Pohyboval se mezi známými lidmi, zavítal do Protektorátu a dokonce spatřil i tvář maminky, ale ne v souvislosti, jak ji znal. Nade vším ale ležel nějaký stín, který si spáč nedovedl nijak vysvětlit, jakési hoře ho čekalo, ale zatím nepřicházelo.

Teprve probuzení mu dalo odpověď, kde se ten stín vzal. Bylo asi hodně pozdě, protože všichni již byli umyti, vlasy ulízané jediným hřebenem, který ležel na ústředním topení, pokud možno byli i vyžehleni hlazením a natahováním vrásek na erárním kvádru. Vzal rovněž za vděk hřebenem ucpaným chlupy z dek, špínou a různými kousky. Sliboval si, že ho vyčistí.

Sotva byl s garderobou hotov, zavrzal klíč a byla tu snídaně. Do šálku pánvička černé žbrandy a kousek chleba. Spolustolovníci se opět po očku dívali na Miloše, zda bude ještě pokračovat v hladovce, ale tentokrát jim to nevyšlo. Snídaně tak jednoduchá, že na ni nemohlo být nic odporného a tak byla v Milošovi dříve, než ve štamgastech.

Po snídani se Miloš dověděl různé další podrobnosti z denního řádu a o klucích. Blondatý čahoun bez předních zubu, byl něco na způsob Řeků. Odmítal práci, čekal na Arbeitslager již potřetí, procházel martyriem úderů jak pěstmi tak i gumovo olovnatého obušku a gestapáci mu nestačili vyhrožovat koncentrákem. Byl jakýmsi inventářem policejního presidia, gestapa a Arbeitslagru. Byl jejich zpolečným jmenovatelem a výsledkem současně. Jmenoval se Tonda.

Karlíček tam byl poprvé a už měl dva výslechy za sebou. Zmeškal jen jednadvacet dní přetažením dovolené a zdál se být nejlehčím případem. Také si toho považoval, že nad ním ostatní ohrnují nos, říkali, že to vazbou odkroutí.

Nejtěžší psychický případ byl Romuald, obtloustlý obchodnický mazánek, který zde úpěl asi týden, z toho tři dny nejedl a nemohl to svinstvo do sebe dostat. Na lágru mu chodily týdně

dva balíky plněné nejlepšími pochoutkami, co ani nebylo na lístky. Snad tu ani nemusel být, ale přivedla jej sem jeho lakomost. Doma mu snad připomínali, aby z toho co dostane, nikomu nic nedával a on to vzal doslova, i když musel vědět, jak to na lágrech chodí, že balíčky si dělili všichni. To mu v neslo názvů hrtounů, škrobů, krkounů a podobných přiléhavých názvů a na cimře se znemožnil úplně. Válečné bydlení vyžadovalo solidaritu se vším všudy, tedy i s jídlem a pak se mohl správný kluk také spolehnout na partu. Jinak bylo ale s Romualdkem, který balíky vybíral jen v noci, hltal dobroty až mu to škodilo a v práci chodíval svačit opodál. To mu nemohl nikdo odpustit a proto když třikrát zaspal do práce, nikdo pro něj nehnu ani prstem, ani parťák, který jinak měl neomezenou moc. Tak se Romualdek octl na listině bulačů a byl stažen na policejní prezidium, jako nejlehčí bulač. Opravdu, nemusel tam být, chlapi měli známosti, třeba se zdravotními sestrami, mohl mít originální lékařské potvrzení na co chtěl.

Zbývající dva Čechy Miloš ještě neprokoukl, byli pořád spolu. Byl to Karel a Josef. Také jejich případy souviseli s pracovní morálkou, měli je oba stejné, ale při výsleších utržil více šrámů Josef, který snad nebyl gestapu tak sympatický. Společně se obávali že přijdou nálety a tak při jednom poplachu uprchli z Lince, chtěli jít domů, ale na hranicích je zadrželi a teď byli zde. Oba pokorní, slibovali si, že už budou sekát dobrotu, jen kdyby je už pustili.

Cimrkomandant tonda vyhlásil, že za chvíli bude na chodbě apel, kde se každý dozví, co ho čeká, zda výslech, propuštění umístění v koncentráku, arbeitslágru. Od toho jsou tiskopisy, nejveselší je zelený, propuštění, nejhorší červený, koncentrák. Po apelu pak bude koupel, protože je sobota, bude stříhání havlů kdo ho ještě má, při tom mrkl na jedinou zarostlou hlavu Miloše. Také se půjde pomáhat do kuchyně a ten kdo tam půjde, přinese mrkev a špačky. Kuchyň je jediné místo které oblaží, dá se tam něčím zasytit, donést nějakou zápalku, která se pak rozřízne třeba i na osm kusů, podle toho, jak je dobrá. Žiletku má tonda ve švu bundy.

Také výslechy ve formě kopanců a facek se zdály být v určitém smyslu výhodné. Zde bylo totiž možno z různých popelníků a plivátek v nestřeženém okamžiku posbírat číky, které tam nadělali

tuberáci, homosexuálové a slečny, zaměstnaní na gestapu jako písaři, archivní pracovníci nebo i činní gestapáci. Fajnovky si mohly vybrat číky s červenými okraji, ale tuberácké byly nejsilnější, těm dával vždy přednost Tonda, jenom nevěděl jak je rozeznat od homosexuálních. Tonda již skoro proud informací vyčerpal, když se ozvalo ťukání z levé zdi. Tonda hned při tlačil ucho a zaposlouchal se. Jak Miloš slyšel, nebyla to čistá morzeovka, jenom nějaké smluvené signály. Po chvíli Tonda přikročil ke splachovadlu, vytáhl držadlo z řetízku a počal také d do zdi ťukat. Po chvíli ustal, vyslechl ještě několik ťuknutí a odstoupil od zdi.

“Chtěli vědět kdo še, ale nezajímáš je, v Kreftwerku nikoho nemají.“ Tím byl Miloš prokádrován. (Původně napsáno – tím jsem byl prokádrován. – škrtnuto a propiskou opraveno)

V tom se ozval z chodby signál: Připravit k apelu. Hned se všichni vrhli na deky, co mohli z těch chuchvalců udělat, to rychle uhladili a během několika minut se postavil do první napočaté řady, stáli a čekali, až tam budou všichni. Bylo jich hodně. Všichni si podobní, holohlaví, zarostlí týdenním strniskem šedí ve zvrátech, bez úsměvu. Bylo jich an dvě řady v předlouhé chodbě. Pak byl dán pozor a začalo čtení do omrzení, koho se týkalo, ten se hlásil, jména a co s nimi bude. Jako by se odvíjelo drama, na jehož konci se Miloš dověděl, že v pondělí půjde k výslechu. Celé dva dny bude tedy v nejistotě, proč tam je, co s ním bude. Nacisté chtěli mít v neděli klid, ale jaký neklid zanechávají v jiných, jim bylo asi jedno.

Do koupele nešli zdaleka všichni. Muselos e to hodně uvolnit, protože kromě k výslechům jich hodně odcházelo podle dalších daných možností, které ve svém předcházejícím školení nastínil Tonda i s barvami tiskopisů.

Miloš byl překvapen, že v koupeli byli jako zadrženi i Němci, někteří docela mladí, ti snad byli PP, jak se říkalo. U nich měla být buď fronta nebo koncentrák, jiné řešení nebylo. Němci však měli dosud civilní šaty a rovněž jim ponechávali vlasy.

Také v koupeli, kam se šlo hned z chodby po apelu, bylo vše podle získaných informací. Holiči holili a stříhali vlasy, pak hrst pracího prášku do ruky a pod sprchy. Někteří měli na zádech krvavé pruhy, ti sykali, když se prášek dostával do ran. Asi to bylo zdravé a protiinfekční, protože koupeloví vychrtlí homosexuálové se tomu smáli.

Když se Miloš vrátil na světnici, ukázalo se, že Řekové jsou pryč a rovněž Romualdek a Karel byli snad na výslechu. Pozůstali si lehli a čekali na to, kdo půjde do kuchyně. Ukázalo se, že nikdo. Tonda si ponadával, že zas má někdo protekci, že slíbili bachařům kořalu a prachy až vylezou a ti je preferují do kuchyně. Nic to ale nebylo platno, nadávky nepomohly.

První se vrátil, ještě před obědem Romualdek. Měl na tváři několik modřin, ale byl veselý. Dostal prý 14 dní a bude to mít odpykané vazbou. Když se na gestapu dověděli jak to bylo a že jeho tatíček je obchodník, hned byli k němu laskavější a dí že se mu za ty facky pak neomlouvali. Však jim pověděl, že za to nemohl, že ho kamarádi naschvál neprobudili. Div, že do toho nezatáhl kamarády. Milošovi bylo z Romualda zle.

“Ty kryso, řekl mu Tonda, kdyby to nebylo zde, tak ti rozbiju čuňu, ale víc než ti gestapáci. Takovejch darebáků bejt mezi námi víc, tak to můžem rovnou spakovat a jít do hajzlu.

Víc s romualdem nikdo nemluvi a on se se svou radostí zahloubal sám do sebe.”

Karel se vrátil za hodinu po romualdovi s vyraženým předním zubem. Úplně změnil podobu. Neskočili mu na to, že se bál náletů, ale div že mu z toho neudělali sabotáž. Dostal řezua pravděpodobně to bude půl roku Arbeitslagr. Jeho společník na útěku Josef se divil, že je nevzali najednou, když utíkali společně, ale vysvětlil to znalec nacistického práva Tonda :“ Ty tróbo, voni si s váma hrají, teď si za pár dní vypučí zase tebe, musíš mluvit to co Karel, jinak to s váma špatně dopadne. Karel hekal, byl pořádně obložen a nemohl si nijak pořádně lehnout, i když ho Josef obkládal dekami, jen aby mu ulevil.

Když budu mluvit to co von, tak toho dostanu ještě víc než von.

To je právě to, vy se nesmíte trhnout, jinak zradíte jeden druhého, podotkl ještě Tonda a ubaloval si cigaretu.

Řekové se na cimru už nevrátili. Snad dosáhli svého a byli vyhoštěni domů, nebo do koncentráku. Spíš to horší bylo pravděpodobnější.

Večeři zanechali chodbaři na cimře ještě pro všechny, pro tože tam zbyly šálky po Řecích. Tak se zase mezi sebou podělili a romualdek, ač měl být propuštěn až v pondělí, již také nejedl. Jeho porce zůstala však netknutá, bylo to pro jeho zkurvenou povahu, jak se vyjádřil Tonda.

V neděli byl eintopf, poprvé byly v jídle brambory, mrkev, krupky a slabounké nitky čehosi, co mohlo být považováno za maso, ale také jedlé kořínky, nebo něco podobného.

S pondělím přišlo, že byl Miloš volán k výsledku. S ním jel také Tonda a Karlíček. V tmavém antoně jich bylo plno, hlídali je dva bachaři se samopaly. Do budovy gestapa se nahnuli všichni a jak se v přízemí dostali za katr, pak již byli rozmíst'ováni ke dveřím podle lejštra, které sebou bachaři měli. Tonda zůstal již v přízemí a ve druhém poschodí b yli postaveni za stejné dveře Miloš, Karlíček a jeden neznámý mladík, který byl volán jako první. Byl tama si půl hodiny, zevnitř se ozýval řev a nadávky, i sténání, dobře tapetované dveře nemohly všechno utajit. Když mladíka vypouštěli z kanceláře č.23, potácel se, díval se nepřítomně a do rukávu si utíral krev, která se mu hnula z nosu. Více Miloš nepostřehl, protože byl zavolán on a nechtěl se tedy prohřešit zevlováním jinam.

Uvnitř se postavil ve vzdálenosti několika metrů před dlouhý čern stůl, kde uprostřed seděla jediná osoba a to obrýlený člověk silnější postavy v šedém obleku, vypadající docela solidně, jako příslušník té vrstvy inteligence, která nebyla na frontě jedině proto, že měla důležitější úkoly doma.

Doktor Rzepa je mé jméno a jak vidíte, jsme skoro krajané. To nás určitým způsobem zavazuje. Bude to tak, že já se vás budu ptát a vy mi budete povídat pravdu. Zadrhovanou, ale perfektní češtinou hovořil muž za stolem. Asi tušíte, proč jste tady. Když Miloš zavrtěl hlavou, Rzepa začal listovat ve složce a četl:“Dne toho a toho v únoru tohoto roku jste na noční směně skladnici Harové v Haupwerštatě řekl, že Němci jsou zloději, že kradou po celé Evropě, že vám vykradli protektorát a že se mají na co těšit, protože za tři měsíce přijde Josef stalin a ukáže jim.“

Svatá pravda, Miloš to tak řekl, ale přece jenom je to vytrženo z celkové souvislosti rozhovoru s Hartovou. Miloš potřeboval získat čas, aby si srovnal v hlavě, jak na to půjde, co připustí, co přizná, co zcela zapře, protože se to jevilo od a do Z zcela politické, tudíž nejhorší. Ovšem bylo to řečeno beze svědků a na tom zase může získat.

Proto vyhrkl:“To není pravda!“

Do té doby nepostřehl, že se mu s obou stran postavili mládenci jako hory v košilích s hákovými kříži na rukávech a jen stačil

koutkem oka postřehnout nějaké rozmáchnutí z levé strany a už ji měl na pravé tváři jak se říkalo přišitou, že mu ji do smrti nikdo neodpáře.

Doktor Rzepa se omluvně usmál a podotkl: Chlapci nesnášejí, když takto někdo mluví o příslušnících německého národa a to tím méně o ženách, německých paních, které nikdy nelžou.“ Řekneme to tedy jinak?“

To bych musel říct od začátku jak to bylo.

No prosím, to je jiná řeč, Začneme.

Miloš vypověděl, že na uvedené směně se vylámaly zuby u frézy, že si ji šel tedy vyměnit do skladu, kde byla samotná paní Hartová, která když frézu uviděla, říkala mu, že je to sabotáž, že možná ji někde našel a teď chce novou, aby si ji mohl ukrást. Miloš jí na to odpověděl, že zuby z frézy může ještě nalézt v třískách odpadu, když jí na tom tak záleží, ale že žádný zloděj není, že frézu na nic nepotřebuje, když k ní nemá stroj. Paní Hartová se opět na něj osopila, že Češi jsou vyhlášení zloději, že kradou co se dá. To jsme již nevydržel, povídá Miloš a řekl jsme jí, že i Němci jsou zloději – zde jeho řeč byla přerušena dalším políčkem, tentokrát zprava na levou polovinu tváře a tak mu srovnala obličej-.

Na to doktor Rzepa kývl na mladíky a pobídl Miloše, aby pokračoval.

Miloš pro jistotu větu o německých zlodějích neopakoval, ani se nedoznal k tomu, že vykrádají Evropu, protektorát a že na přijde brzy Stalin. “O tom Stalinovi si to paní Hartová vymyslela úplně, prohlásil tentokrát s očekáváním, že to nevydrží ani jeden z mladíků a že se na něj vrhnou oba. Stalo se, byl povalen vyhrnuta mu bunda na zádech a gumové, něčím těžkým naplněné obušky mu tančily po zádech, z krkem, po ledvinách po zadku a kam se jen dostaly. Jen Rzepovo genug, přerušilo tento gestapácký zábavný program, rány ustaly a Miloš se zase mohl postavit na nohy, i když z těžka.

Kdyby býval Miloš od někoho slyšel, když ještě byl doma, že bude takto pasivně přihlížet k násilí na něm prováděném, byl by se o všechno vsadil, že si to k němu beztretně nemůže nikdo dovolit. To ještě neznal hrdinství takových cerberů, jako byli ti dva a to ještě neznal rozkazů takových nadlidí, jako byl Dokrot Rzepa. Při tom se tento tvářil jako by mírně rozhořčení svých temperamentnějších soukmenovců, jako by jim to mírně

vyčítal, jakoby jim to nedoporučoval a stalo se, že na jeho pokyn i zmizeli.

“Tak vidíte, nervy jim povolily nad tím vašim lhaním. Když ale povolí mě, bude to horší, nemusíte se také vrátit domů. A pak někdo tvrdil, že konal pouze rozkazy. Vždyť sám, tento nepatrný gestapácký vyšetřovatel již o osudu rozhodoval. Měl na to právo, měl na to glejt.

“Pane doktore, řekl jsem všechno podle pravdy, ale paní Hartová má na mě spadeno, protože jsem soustavně odmítal její milostné náv rhy. To je prosím úplná pravda a více říci nemohu. No ano, něco na tom bylo. Pokud si tedy něco vymyslela co nemohu vyvrátit, nemůže také potvrdit žádný jiný svědek. Že je teď paní Hartová proti mně zaměřena, mohou to potvrdit i další pracovníci v Hauptwrkstatě, kteří vědí, jak mě nadbíhala. “Toto vše Miloš ze sebe vysypal, ohlížeje se na obě strany, zda nebude za tato rozhavá slova patřičně uzemněn.

Rzepa poslouchal s otevřenou pusou. Cosi si poznamenával a při tom mluvil. Berte na vědomí, že vaše výpověď bude ještě konfrontována s paní Hartovou, po případě s jinými osobami. Pokud jste ale urazil čest německé ženy bez příčiny, bude to s vámi ještě horší. A než přejdete práh této kanceláře, zapomeňte na všechno, co se zde dělo. Na shledanou.

Miloš se otočila vyšel ze dveří. Na chodbě se postavil na své místo a byl zavolán Karlíček.. Byl tam asi deset minut a v tom se otevřely dveře a sám doktor Rzepa, který uměl perfektně česky pokynul Milošovi:“ Kommen sie her, sie können ein bisl deutsch, müssen sie ihm sagen das ... dostal jeden měsíc vězení a příští týden to bude mít odpykáno vazbou. Rozsudek musel být vyřčen německy. Miloš to česky Karlíčkově opakoval a na pokyn Rzey zase odešel z místnosti. Hned na to, po podpisu, se vrátil zářící Karlíček a děkoval Milošovi “a ty musíš k nám přijet, já ti namluvím moji sestřenici, je to hezká holka. Karlíček znal dopodrobna svůj nejbližší osud a proto asi nevěděl co mluví, vždyť proč by na to měla doplácet právě jeho sestřenice. Zase se vrátí z malého prostoru vězení do válečného prostoru otroctví v Linci a kdovíjak to s ním dopadne tam, výdyť se očekávaly nálety. Ale za války každý drobil svůj život jen na ty šťastnější okamžiky a proto se nebylo co divit ani Karlíčkově.

Svážení byli zase stejným způsobem. Tonda, když přišel na cimru, vzal si šálek, vytáhl žiletku a dal ji Milošovi, aby pokračoval v řezání zápalek namísto něho. Ty budeš teď komandantem místo mě, jak vodcházím an půl roku do Arbeitslágru. Zařili mě to jako předtím. byl trochu zasmušilý, přece jenom opouštět zabydlené místo, i když ve věznicí, nebylo pro něj lehké. Snad mu tam bylo o poznání lépe. Když zarachotil klíč, řekl Tonda ahoj kluci a zmizel.

Miloš se tak stal jedním z nejstaších, i když tam byl jen několik dní. O většině bylo totiž rozhodnuto a on měl svůj osud v nedohlednu. A tak uplynulo dalších 14 dní, přicházeli noví a noví a Miloš tam pořád jenom trčel, nikdo jej nezval k výslechu a nikdo s ním nic nědělal. Na obrátku, která na prezidiu panovala se stal přestárlý chovancem. Dostal se i na práci do kuchyně, získával špačky, pohnuly se mu i vlasy ve vztyčené strnisko, ale pořád nic. Byl již konec března, přesně nevěděl kolikátého, ale věděl, že je neděle. To s ničím nepočítal, ležel nehybně na pryčně a pozoroval nové tváře mládenců, kteří jako ti předchozí mezi sebou mluvili, vysvětlovali si, jevíli obavy, naděje i netrpělivost. Nikdo mezi nimi nebyl v tak závažném postavení, jak si o sobě myslil Miloš. On sám jim nemohl nijak poradit, neměl takové kriminální zkušenosti a znalosti jako Tonda, ten tam chyběl i se svým hrdinným optimismem. Proto je vcelku ignroval, myslel si co vy, zelenáči, vy z toho vyletíte a co bude se mnou?

Vzpomínal více i na mámu a všechny drahé v Protektorátě, na kluky z Kreftwerku i ze světnice, na Štefu a Frantu Šustka, kterému snad ublížil. Pomalu by býval všechny odprošoval za křivdy, kteé si nyní vymýšlel, jen aby zaplnil něja prostor, který se časově roztahoval od posledního styku s jeho vnějším okolím.

A v tom nastojte! V neděli dopoledne zarachotil klíč v zámku, Miloš vyštěkl Achtung a bachař jej vzal za ramena a přetáhl do chodby. Když za sebou zamčel dveře, nasadil Milošovi pouta a řekl mu, že půjde na výslech. Když Miloš ukázal na pouta, co to znamená, pokrčil rameny a řekl, že s nimi jede sám a tak nechce mít nepříjemnosti. Do antona nasedli celkem tři. Byli to ještě dva Poláci, také oba v poutech. Byli smutni, bylo na nich vidět, že také nečekají nic dobrého. Miloš jen hloubal, proč je berou v neděli, když v pátek na alepu mu to oznámeno nebylo.

Sám byl usazen opět ve druhém poschodí u dvaří č.23 a oba Poláci šli ještě o patro výš. Za dveřmi čekal snad půl hodiny,

ozýval se za nimi smích a nějaké vyprávění. Kolem přešlo několik úředníků z různých kanceláří až jeden pošeptal Milošovi, zda kouří. Po jeho kývnutí se muž vrátil do své kanceláře a přinesl papírovou krabičku od sportek, plnou čiků. Bylo mezi nimi hodně dámských, snad i tuberácké. Ale byly vzácnější nad zlato a tak Miloš krabičku schoval za plivátko, které bylo u každých dveří. Bylo to něco obdobného, jako u zubních lékařů, i zde bylo zapotřebí někdy vyplivnout krev, často i se zubem.

Konečně se otevřely dveře, zevnitř vyšel rozzářený dlouhán a Miloš vešel dovnitř. Dr. Rzepa seděl za stolem jako posledně, tentokrát byl v místnosti sám. “To jste ještě vy, já jsem myslel, že vás již pustili. A ty vlasy vám také nemuseli stříhat.

Na to zavolal z vedlejší místnosti slečnu a když se usadila za strojem, diktoval ji asi deset minut nějakou zprávu, kterou Miloš vnímal jen částečně, i když v té době mluvil už slušnou němčinou. Když text dopsala, vytáhla jej ze stroje a předala DR. Rzepovi, načež se opět vzdálila z místnosti.

Přestože jsme všichni přesvědčeni, že udání na vás bylo z velké části pravdivé, že jste většinu toho pppřel a že by jste zasloužil exemplární potrestání, přihlédli jsme k vaší dobré pracovní morálce, k tomu, že paní Hartová na vašem potrestání netrvá a hlavně k přimluvě velitele SA v Linci, parteigenosse Pichlera, který se za vás zaručil, že na vás dá pozor a také k celkovému chování ve vazbě, odsuzujete se na tři týdny vězení nepodmíněně, což bylo odpykáno vazbou a zítra budete volný.

Miloš se nezmohl na to, aby něco řekl. Jen něco zabřebentil a když mu Dr. Rzepa nerozuměl, opakoval proč jste mě brali v neděli? Protože jsme na vás zapomněli a zítra máte být venku, tak jsem si kvůli vám zkazil nedělní dopoledne. Ale člověče, vzpamatujte se, nikde už nic nemluvte. Nebo vám to bude osudná. Však to už vás poznalo a stačí jen málo a potvrdí a potvrdí se protokol paní Hartové. A pak vám už nic nepomůže, na to je koncentrák.

Miloš něco zamumlal na poděkování a byl ze dveří venku. Protože už byl skoro svobodný, nezapomněl ani na čiky. Vzal je do kapsy, na zpáteční cestě už spoutáván nebyl, protože jel sám, Poláci někde zůstali, nebo jeli také samostatně.

Když vpadl do světnice, kluci se hned vrhli na čiky a za několik okamžiků bylo na cimře kouře jak v hostinci. Otevřeli malé okénko a máváním hnali chuchvalce kouře ven. Miloš

ještě krátce řekl klukům, že je od zítra volný, jednomu předal štafetu žiletky a pak již jen prožíval pocity, které jedině může pochopit ten, kdo tam byl, kdo prožíval zasloužená muka s pocitem viny i nevin, zahanbení i pokoření, s pocitem vlastenectví, ale bezmocného, zavřeného v kleci. Večeři Miloš rozdal, vždyť měl v úschově peníze, koupí si co mu bude chutnat a nebude si již neřádit žaludek tím svinstvem.

Ráno všem podal ruku, přál jim to nejlepší, převlékl se do svého civilu, zmačkaného, prý odvšiveného, dostal zpět hodinky, peníze, propadlé stravovací lístky a vyšel z brány do jarního sluníčka, které již pěkně za větrem hrálo a hladilo pobledlý Milošův obličej, jistě hodně přepadlý a zarostlý. Na bráně mu připomínali, aby šel ihned do Kraftwerku za panem Pichlerem a předal mu svoji propouštěcí listinu.

Kapitola dvanáctá

Pan Pichler přijal Miloše zase slušně. Podotkl, že ho vyreklamoval vlastně sám a že se má podle toho také chovat. Důvěrně mu šeptal, že nemá nikdy mluvit nic politisch, že si má svoje myslet?, ale nikomu nevěřit. To se Milošovi u tohoto ocelového nacisty nechtělo věřit. Ale takto bylo z jeho strany hovoření v březnu třiačtyřicátého, podle všeho to mínil dobře, protože když nebude mluvit proti, nebude proti němu námitek. To bývá vždycky tak, že ten kdo mlčí souhlasí, ale pak není také nebezpečný, ale náš. To vždycky vládnoucí třídy chtěly. “Mlčet a pracovat, mlčet a trpět, mlčet a válčit a umírat.

“Tentokrát půjdete do party Godharta již přímo, ten brněnský montér už vás nechce ani vidět. Uvědomte si, že zde nebudete dělat žádnou propagandu, zvláště z toho, co bylo na prezidiu. Snad jste také něco podepisoval?

Miloš mu všechno slíbil, už se mu kázání zdálo dlouhé, měl hlad, žízeň, potřeboval e lidsky ošetřit, vykoupat, oholit a tak od Pichlera vypadl ještě dřív, než mu dal tento nějaký pokyn. Dnes již do práce nešel, partu nevyhledával. Šel přímo na lágr.

Zde byl uvítán jako ztracený a dávno oplakaný syn, však tam bylo mnoho dohadů o jeho osudu, nic se nevědělo určitě, ale že je to politické, to se vědělo nabeton, Franta Makyta k tomu

přispěl všemi vzpomínkami na Milošovy výroky a ty zašivaly nejméně do konce války i podle shovívavého soudu samotných kamarádů, kteří znali obdobné případy. Miloš proto musel s pravdou ven. Vždyť, kdyby se chlubil, že provedl něco velkého, zase by nezdůvodnil, proč ho pustili a nedůvěra mezi kamarády v tom směru by byla nejstrašnějším trestem pro každého na koho by dopadla. Proto dopodrobna, ještě týž večer, za přítomnosti všech kdo nebyl na noční směně, vypovídal co se mu přihodilo, vše dle pravdy, aby o něm kamarádi neměli pochybnosti. A pokud by někdo tyto pochybnosti měl, měly být rozptýleny v dalším časovém úseku, který po propuštění následoval.“

Příští den se Miloš ráno sešel v Kraftwerku s partákem Gothartem a ten ho seznámil s celou svoji partou. Bylo to na šatně, kde se převlékali. Tak se poznals e zástupkem partáka Moravákem Frantou Čížkem, stejně starým, ale už ženáčem a otcem čtyř dětí. Ženil se v osmnácti, aby jeho snoubenka nemusela jít do služby. Pepík Nováček byl z Adamova a uměl prý dobře kůželky, Pepík dobrý byl z Českých Budějovic, hezoun a frajírek, Franta Kohout z Frýdku, a byl mezi nimi také Venca Pavel, který s Milošem dělal v Hauptwerštatu a také ho přeřadili sem. Vypadalo to na dobrou partu, Frantovi Čížkovi říkali kvočna, ne proto, že by moc mluvil, ale že se staral až dojemně o všechny, aby mohli klidně odpočívat a nebyli vyrušeni, aby je někdy divocí mistři nevysledovali. Hned Milošovi dali půl skříně, vyfasoval zámek a byl v plné důvěře přijat. Ještě musel všechno vyprávět jako bylo v base, což se uskutečnilo po vyšplhání po bočních schodech nad energetickou halu, až pod střechou, kde se usadili na chodbové plošince. Tam byl zase Miloš informován o poměrech party, co dělá, zda není práce moc. Blbost, povídá Čížek, budeš ještě muset hodně přemýšlet kam by ses ulil, protože pohromadě pořád bejt nemůžem. Děláme údržbu, jedou dva kotle a tak denně na to stačíme dva. Jsou to tychtunky, vyměňuje se to za provozu. Ještě jsme nečlali nic v kotlích, ale tam prej nás čeká pěkná rasovina až praskne některá trubka a bude se muset vevnitř zavařit. Ale tam se budeme střídat. Miloš partu krmil až do konce šichty cigaretami a pak šli unizono pod sprchy. Tam se Miloš ještě dověděl, že Venca Pavel je přeborníkem na ženy, přírodou štědře obdařený, malý, zavalitý kocourek, který kde mohl, začal se s někým tahat, zkoušet jeho sílu, že ho nějak přemohl a pak s puncem neporazitelnosti mu dal již pokoj. Říkalo se

o něm, že vyhrál dorostenecké přebory Jižních Čech v řeckořímském zápase. To samo o sobě byla hrozba pro každého. Miloš o něm z Hauptwerstatu něco věděl, ale tam ho blíže nepoznal, byl v jiné partě a také na druhém konci haly. Vzpomněl si jen, že Franta Šustek mu chtěl nabídnout Marii Kotánižovou, ale jak to pak dopadlo, o to se již nezajímal.

V příštích dnech se stával Miloš stále vnímavějším a účelivějším ke svému pracovnímu a blízkému okolí. Tak Také na praťákovi Godhartovi mu bylo nápadné, že v zaměstnání chodí s ruksakem na zádech a snímá ho jen tehdy, když chce posvačit. Pak otvíral jeho nitro, vytahoval kusy chleba ale ještě větší kvanta slaniny a vše polykal v ohromném množství, nepřírodném jeho postavičce a navíc vše zapíjel moštěm. Miloš se od kluků dověděl, že Gothart, než se stal parťákem byl dřevařem v alpaách a tam, nosit ruksak je obrovský zvyk všech obyvatel, nevyjímaje děti, které v něm nosí učení. A v zimě na lyžích rukask tak nepřekáží. A zde snad Gotgart má i všechny svoje věci a když je poplach, je klidný, že má vše sebou. Když vzal placku a odvedli mu na vonu dva syny, jeho udělali parťákem, sám je vojny neschopen, má podmíru a slabý. Práci nerozumí, aže to není rozhodující.

Gothart dokázal před partou jíst a přestože si všichni dělali na jeho svačiny laskominy, nikomu nikdy nic nenabídl. Když dělali v tom směru poznámky, odpovídal: Meine Frau se o mě dobře stará abych měl, ale připomíná mi, abych nikomu nic nedával, sním si to sám. Takto vždy špásoval doopravdy. Byl při tom i roztomilý i protivný, podle toho, jak se žaludky jeho spolupracovníků cítily.

Takto uplynul asi týden. První První poovice dubna se ukazovala pěkně. Slunko svítilo, v Kraftwerku se nic nekazilo a tak naše parta většinou vasedávala na malé plošince a Franta Čížek- Kvočna o jedno patro níže vyhlížel nebezpečí, ale to mu nevadilo, aby se nezúčastnil hovoru. Tam také Miloš poznal ještě zbývající dva členy party, sympatické Jihočechy Josefa Kůžela a Václava Žížku. Celkem jich tedy bylo v partě osm a skutečně, pro všechny práce nebyla.

Jednoho dne vznikl spor kolem Franty Kohouta. Byl to devatenáctiletý mladík z Frýdku a jeho otec vzal volkslistu, takže Franta, který nebyl plnoletý, byl vlastně po otci Němec. Celkem to nikomu nevadilo, protože mluvil česky, nijak se s Němci

nebratříčkoval a ani Gothart v něm žádného Němce neviděl. Franta dokonce bydlel na českém lágru. Ale právě tam se kluci dověděli, že Franta fasuje víno a sardinky, jako všichni Němci v Kraftwerku. A právě proto přišel jednoho dne na program a měl být s konečnou platností vyřešen. Většinou se počítalo s tím, že ho z party vyhodí. Když to bylo Frantovi představeno, počal koktat a nakonec tedy doznal, že je Němec a že požívá všechny jejich výhody, včetně těch sardinek a vína. A tos nám nemohl říct hned, ty všiváku, to ses s tím musel skrejvat na lágru, až tě tam kluci prkoukli Vyčítal mu Franta Čížek. Myslíš, že my nemáme chuť, že na to sou jen ty německý pysky. Víš co je to bejt v naší partě? Poctivě se s kamarády rozdělit, jinak tady nemáš co dělat. Kohoutovi bylo do breku, byl to přece jenom kluk, blekotal jako že by jsme k němu neměli důvěru, kdybychom se dověděli, jak na tom je. Ale když je to takové, já se s vámi vždycky poctivě rozdělím. Parta hlasovala, některým bylo Kohouta líto a když tak sliboval, tak v partě zůstal.

Miloš totálně nedodržel, to co podepsal Rzepovi a slíbil Pichlerovi. Neustále při různých příležitostech, na pracovišti, v hostincích a vůbec, kde se stýkal s lidmi, vyprávěl co zažil na policejním prezidiu, proč tam byla co tam vytrpěl. Byl v tom kus nerozváženosti, jistě se to šířilo dál a dál a mohla z toho být další ostuda, zvláště to líčení o výprasku, holedbání, že kdyby ty maniky potkal na ulici, že by se neudržel. Ale lidská povaha je už taková. A je to dobře. Je v tom kus vzpoury, je v tom informace pro ostatní, kteří to nezažili, je v tom varování příštím, dejte si na mě pozor, takoví jsou, nebudou jinačí, to vám od nich čeká v případě neej pánen jejich vítězství, jen potupa a otroctví.

Proto ta hvězda z Východu, která jasně zazářila u Stalingradu naplnila srdce všech nadějí, že katan nedojde svého cíle, že je ve svých výbojích a bude hnán až do svého doupěte, kde bude ubit a tak bude svět zachráněn.

Kapitola třináctá

Jmenovala se Julka, příjmení se jaksi neužívalo a proto se o ně nikdo nezajímal, ani po něm nepátral. To bylo jen zaneseno v těch dokladech, ve kterých byla vedena v Ukrajinském transportu do Rajchu a pak jako uklízečka Kraftwerku. Také ovšem na lágru,

kde bydlela s dalšími dva a půl tisíci Ukrajinci.

Když se poprvý ukázala v provozu, byl to uzlíček nevábných hadrů, všelijak poflikovaných, špinavě šedivých, do kterých byla zabalena od hlavy až k patě, takže z pod velkého vlínáku jí vykukovaly jen černé sametové oči a nosík, po případě i malinové rty, pokud něco kousala. Jaké má vlasy, postavu, ba i hlas, to nikdo nevěděl, z toho nebylo nic zřejmé.

Mezi partou ukrajinských děvčat byla nejtajemnější, ostatní přece jenom semtam ze sebe něco ukázaly, nebo se nějak projevíly. Dlužno však podotknout, že vzhledem k její matné existenci, se ze všech Ukrajinek největší zájem právě upíral k ní, tudíž i gothartovy party.

Hned z počátku se o ní začal zajímat Franta Čížek. Bylo to z počátku ze soucitu, nabízel jí polovinu svých svčín, hovořil s ní laskavě a jaksi otcovsky, politoval ji, ale nakonec přece jen se snažil, aby ji vylákal na nějakou schůzku, aby na ní poodhalil, co na ní bylo dívčího a proto po zaměstnání se k ní připojoval a kdoví, co všechno s ní hovořil. Vždyť byla taková nemluvná a nepřístupná.

Nebylo Frantovým zvykem, aby se v srdečních záležitostech někomu svěřoval a odolával všem narážkám slovy: “prosím vás, vždyť je to chudáček, nemá v čem chodit, hygiena u nich na lágru je špatná, děvčata nemají ani mýdlo, aby si vyprala, na to co vy, já nemyslím.

To se odehrávalo během května a června třiačtyřicátého, ale když se již značně oteplovalo, bylo zřejmé, že i Julka se musí také vybalovat ze svých hadýrků, vždyť už příroda se začala oblékat do zeleného a k tomu do všec barev. Činila to tak všechna děvčata, ale u Julky to bylo jaksi všechno jiné, překvapující. Nejdříve odložila ten tmavý šátek, který zakrýval většinu tváře, hrdlo, vlasy a vůbec všechno, co je na dívce nejpůsobivější. A ejhle I Julka měla malinově červené tváříčky a rtíky, bílé zoubky jako perličky, pěkně zaoblenou bradičku a nad klenutým čelem se jí vlnily nádherné, jako smola černé kadeře. Její oči v novém rámci dostaly úplně jiný výraz, rozuměly si dobře s šelmovským úsměvem a buď se samy smály, nebo se zase dívaly udiveně, rozpačitě, vždy podle potřeby, ale vždy nádherně slušivě. Tyto oči však nyní již hleděly výše než dříve, jakoby odhalením hlavy nabyly sebevědomí, že si to již mohou dovolit, že patří k této hlavičce a že jsou vlastně očima krásného

děvčete.

Julčino předletní odhalení způsobilo hotovou senzaci po celém Kraftwerku. Franta Čížek byl úplně odmrštěn a iniciativy se chopilo hned několik part najednou, byli mezi nimi nejenom Češi, ale i Francouzi, Němci a Italové. Kolem Julky se počal vinout a pohybovat semtam dlouhý had mládenců ve věku od dvaceti do padesáti let a zejména na čele tohoto hada byli mlsouni z řad partáků a mistrů, kteří se počali o Julce vyjadřovat pochvalně, z počátku jen o její dobré pracovní morálce, aby nějak zamluvili, že ji protěžují.

Mistr sýkora, padesátiletý hochdeutsche, který jinak Ukrajinci opovrhoval, byl najednou viděn, jak si do své kanceláře vede Julku za ruku a tam ji snad dával příkazy, jak má dělat úklid. V té době ještě Julka nosila jakousi nadměrnou bundu, přepásanou, aby z ní nevypadla, černou sukni, která končila v polovině lýtek a měla na nohou vysoké šněrovací škorně. Jinak oblečenou jí nikdo neviděl ani v neděli. Julčina postava byla tedy nadále neznámou, ale chůze, ta ladná houpavá chůze, dala tušit, že i zde bude všechno v pořádku, že to bude stejně přitažlivé, jako vizitka nahoře.

Julka však své svršky neodkládala najednou. Teprve počátkem léta odhalila bundu, sukni i boty a přišla v modré vyrudlé halence, v světlejší sukni, která ji sahala do poloviny kolen a v plátěných polobotkách. Vše staré, obnošené, zaprané, ale Julka se vyloupila ze své ještě ohyzdnější slupky a ukázala světu, že má pěkná oblá ramínka, pevná v poprsí, štíhlé boky a že je vůbec mimořádně dobře stavěná a svůdná. Dále existoval ten fakt, že se Julka za své vnady vůbec nestyděla, nosila si je tak přirozeně a nenuceně a při tom ladně, že nebylo nikoho kdo by se za ní neohlédl, když ji potkal.

Bylo to, jakoby se zprvu někdo vydával za chudáse, aby ho jeho okolí přijalo jako takového a potom se ukázalo, že je vysoce postaveným člověkem.

Když Franta Čížek viděl, že Julku nadobro ztratil, že už se neprodere tím zástupem, který se kolem ní tísnil, prozradil něco z toho, co by neřekl před vlastní manželkou. Julce to však v očích ostatních neuškodilo, ba naopak, byla ceněna víc než netýkavka.

Zájem o Julku se stabilizoval asi na deseti mládencích, kteří se nedali odradit počátečními neúspěchy a zcela kolektivně

ji platonicky milovali. Ovšem předháněli se různými úskoky v tom, aby Julka přispěla a to měl každý na mysli, právě u něho, k prolomení platonické bariéry. Jeden druhého pozoroval, jeden na druhého žárlil, když se někomu podařilo s Julkou jen pohovořit, postát s ní. Julka nastojte, počala i mluvit. Hlas však neměla příliš příjemný. Byl to hrubší hlas, měňavý, jednou se zdál být něžnější, jindy opět zhrubl do nepřístupného tónu a přímo odrazil. Nakonec bylo zřejmé, že Julka svým hlasem odměřovala svoje sympatie, nebo svoji náladu každému zvlášť.

Žárlivá parta sledovala jenom sebe, ale přitom neměla naprosto tušení, co se s Julkou odehrává v kancelářích, na jejich lágru ve volných chvílích, po večerech a vůbec všude, kde nebyli oni.

Julka dělala stále uklízečku, ale stala se jakousi jejich parťáčkou. Nikdo ji k tomu neopravňoval, ale jelikož uklízečky byly vesměs Ukrajinky a Julka z nich nejvíce chápala německy, jen některá slova ovšem, mistr sýkora přes ní tlumočil své příkazy a tak se nakonec stalo skoro pravidlem, že Julka ráno přetlumočila děvčatům, provedla pak několik kontrol a jak byl den dlouhý na metlu nebo hadr již nesáhla. To jí dávalo možnost využívat svého času jinak a často se nevědělo, kde se vůbec zdržuje.

Vlivem svého postavení Julka počala zvyšovat i svůj hlas, který se ozýval ve všech chodbách a provozech. Byl pronikavý, skoro ječivý, ale byl Julčin a proto pro její ctitele přitažlivý a vždy, když ho zaslechli, bylo jim nějak blaze.

Jestliže Franta Čížek Julku v Linci poprvé dostal, jak z něj vylezlo, bylo na Julce zřejmé, že se šestnáctiletá, již dávno nebyla pannou. Připomínala to celá její postava, její pohyby, její ještě cudná tělesná rozbujelost. V průběhu léta se počala Julka i lépe šatit, střídala halenky, sukýnky i střevisky. Vše jí velmi slušelo a líbila se čím dále tím více.

Hoši, i když navštěvovali pravidelně pufy, nepřestávali myslet na to, jaká nádherná změna by to musela být, dostat Julku místo některé z těch kurtizán, které lásku a vášeň jenom mdle předstíraly. Julka však všechny činěné návrhy na schůzku odmítla, alespoň všech těch, kteří se o to pokusili a nemohli jí nic věnovat. Vždy se zasmála a říkala: "Ještě máš čas, to ti neuteče!" Byla to určitá naděje, nebo vyjádřeno jen vlivem nedostatečně ovládané češtiny?

V r. 1943 se avantýrou s Julkou nikdo nepochlubil. Tušily

se její určité vztahy ke studentům semináře, kteří pracovali v laboratoři, k různým par'tákům, také na jejich lágrů bylo dost pohledných ukrajinských chlapců, ale to vše se jaksí netýkalo těch známých a veřejných zájemců, tak jako by to bylo zanedbatelné. Julka totiž nechátrala, ale neustále zlepšovala svůj vzhled a tak vše bylo snad k celkovému prospěchu věci. K jednomu závěru však hoši dospěli jednomyslně, Julka není příliš inteligentní, ale je vychytralá pro sebe, s nikým si to nechce rozházet, hodně chlapců drží na uzdě, má v nich rezervu. Zatím má některé známosti, které se jí vyplácejí, získává šatstvo a jídlo. Dokonce Venca Pavel prohlásil:“ Nic mě neříkejte, je to děvka jako všechny ostatní a my jsme blbí, že za ní blbнем a pomalu bychom se kvůli tomu zneprátelili a poprali. Kdo mi ještě o té děvce řekne slovo, tak mu rozbiju hubu. Ale nebral to doslova. Když Julku někde potkal a o to se neustále snažil, byl hrozně malinký.

Kapitola čtrnáctá

Po poněkud nedbalém zahajlování uvedl ředitel Kroboth do klubovky a za ním následovali provozní Sýkora a vrchní účetní Pichler. Když usedali do pohovek, učinili maně pohyb k bokům, kde jim na opascích pod civilními kabáty visely velké pistole. Srovnali tuto přítěž, aby jim ladila s čalouněním pohovek, pohlédli uspokojeni na sebe.

Byl březen čtyřiačtyřicátého, takže pokud se týče úspěchů jejich kriegskamarádů na východní frontě by spokojeni být nemohli, ale přece jenom, ve svém povolání v zázemí, své povinnosti plnili a jelikož před dvěma dny byl dokončen a uveden do zkušebního provozu čtvrtý a poslední kotel Kraftwerku, splnili rozkaz, který jim byl dán vojenským velením HGW před termínem.

Ředitel Kroboth, starý Rakušák, nacista od Anšlusu, ten se s lidmi nešpinil, nikomu nic nevytýkal, nikoho nepochválil. Na to měl své lidi. A na to sekýrování měl Sýkoru. Berlíňák středních let, měl jazyk ostrý jako meč. Byl vychován v hitlerových SA a tam získal dostatek nenávisť ke všemu, co nešlo s Hitlerem.

Pichler byl velitelem SA v Linci a z titulu této funkce byl i politickým představitelem Kreftwerku, kde zastával funkci vrchního účetního. Na rozdíl od obou Pichler hovořil kde

s kým, každému vysvětloval, jak byli Němci napadeni, že se pouze brání, že je třeba, aby byl bolševismus poražen, zkrátka agitátor, který žádnou situaci neviděl předem prohranou.

S cizinci mluví jako otec, nabádal je k pilné práci a poslušnosti.

Dnešní jejich hovor měl být veden okolo nějakého nového příkazu vedení CO města. Dříve však, než k věci přistoupili, bylo zaklepáno na dveře a na vyzvání herrain vstoupil do kanceláře dělník. Hledal Sýkoru, aby ho upomenul na přidělení dřeváků, které již před třinácti dny v horkém provozu zničil a od té doby marně žádal Sýkoru o potvrzení na nové. Vos vidr vilst? Vyštěkl na něj Sýkora. Pane provozní, potřebuji nutně ty dřeváky, nevydržim stát na kotli ve svých kožených. Posledně jste říkal, že už mi je dáte, ale zase uplynulo několik dní a stále je nemám.

“Raus tu hund tu...Sýkora nemohl přijít na další vhodný výraz pro žadatele. Co s těma dřevákama děláš, nosíš je děvčatům nebo je posíláš domů. Sýkora byl hrubý vůči člověku, kterého hitlerův režim připravil o spokojenost rodiny a učinil ho otrokem válečné mašinerie. Dělník sklopil hlavu a odešel.

Mezi nacisty nastalo rozladění. Pichler vytýkal Sýkorovi že tak hloupě neměl mluvit, že se nediví, že ho v provozu nemají rádi. Kroboth vstal a počal přecházet místností. “Nevím, proč se zabýváme takovou banalitou, prohodil, ten chlap nám přece za to nestojí.

Pichler, aby je zase stmelil otevřel jednu z přihrádek sekretáře, vytáhl láhev šnapsu a kuřivo. Nabídl si obojího a silně dýmal. Jejich myšlenky se přenesly na jiné pole. Pánové, povídá Kroboth, lumočím vám uznání vedení HGW za dobrou práci v dokončování našeho závodu. Prémie již máme také na cestě. Bylo mi řečeno, že pro provoz HGW a tím i pro válku znamená naše úsilí hodně a dost možná, že přijde i nějaký metál. Všichni zvedli kalíšky a obrátili je do sebe.

A víte kamarádi, že ti Američané jsou přece jenom chlapíci, když nechávají naše HGW na pokoji. Dnes již máme čtvrtý rok války a u nás nepadla ještě ani bombička. Začínám k nim cítit sympatie, protože věřím, že šetří naše Rakousko a také tento podnik, který je nejmodernější v Evropě. Chtěl bych se vsadit, že Linec nebude bombardován. A neopakuji jenom to, co se říká od začátku války, mezi námi Rakušany, kteří na toto slepš věří, ale

vyvěrá to z mého hlubokého přesvědčení, jako jednoho z vedoucích činitelů lineckého průmyslu.

Kvač, kvač, ozval se Sýkora, ty nevíš co plutokrati dokážou. Já jsem přišel z Berlína a tam se také říkalo, že Berlín bude uchráněn, i když ostatní říše bude rozbita. No a nezůstal tam kámen na kameni. A co Steyr, Vídeň, Vídeňské Nové Město, to nejsou rakouská města a jak to tam už vypadá. Lidé, nevěřte na nějaké bajky.

Ať je to jak chce, měli bychom více dbát na bezpečnost zaměstnanců a konečně začít stavět spolehlivý kryt, podotkl Pichler. To co zatím máme, nestojí za nic. Pro cizineckáblkanál, ten by praskl jako ořech a náš luftschutzraum s pěti betonovými podlažimi by také neměl naději při shození řetězovky. Přesto nás cizinci kritizují, že to máme daleko lepší než oni no a mají pravdu. Zkrátka naše kryty neodpovídají charakteru takového závodu jako jsme my, vždyť energetiku napadnou první.

Jaké kryty, houkl na Pichlera Kroboth, škoda že seš účetní a víš, jak to vypadá s našimi financemi. Máme tři sta zaměstnanců, víš co by to musely být za prostory. Jen ať chodí dále do káblkanálu, to jim stačí. A vůbec, hovoříme, že se nebude bombardovat a ty mi sem chodíš s pohřebními řečmi. A vůbec pánové, další prachy nám nedají i kdybychom tady pohcípali jako krysy i s auslendry a je to jedno, protože na frontách umírají daleko víc a my jsme zde přece jenom v závěťfí. Tak si toho važme a nevzbuzujme zbytečně pozornost. Většinou jsem mluvil jenom já a teď, co jsi vůbec chtěl Franci, když jsi nás sem pozval?

Přišel oběžník z komanda HGW. Ve městě se potlouká plno parašutisků, kteří vyskočili z bombardáku a nebyli dopadeni. Předpokládá se, že se budou chtít vetřít do HGW jako zaměstnanci a provádět sabotáže. V tomto máme být ostražití a o každém přijetí nového zaměstnance informovat gestapo. Dále je nařízeno, abychom na Kraftwerku organizovali noční služby CO, které jsou nutné jako protiletectké a protipožární, ale které bychom použili i v případě výskytu nějakých škůdců.

Nojo, ale kdo bude ty služby držet, ozval se Sýkora.

Vždycky musí být někdo z vedení, to budeme my a inženýři, potom šikovní lidé z provozu, ale mají to být výhradně Němci. Napadá mě, že bychom mohli komandovat také Čechy, to nejsou auslendři, zasmál se škodolibě Pichler. To by nám muselo ale schválit politické vedení HGW, zde o češích není řeč. Tak Pichler

skončil informaci o oběžníku.

S těmi Čechy by se mělo souhlasit, alespoň yb němci nebyli tak zatíženi. Češi si dají říct. Najednou projevil Sýkora s Čechy solidaritu.

Tak dobře, povídá Kroboth, Pichlere zařid' ve vlastní kompetenci všechno potřebné, lůžka, místnosti, seznam lidí a zeptej se na ty Čechy. Když to bude možné, hned je tam také vmontuj. Dones mi to pak v čistopise na stůl. Jo a hlídka ráno po službě bude normálně pracovat, vždyť zde budou jen spát, co by jinak dělali?

Rozešli se bez dalšího hajlování, jako by zapomněli, že z čelní stěny se na ně přísně dívá ten, jenž založil veškerý jejich blahobyť a jejich starosti. Ale zřejmě se nic nestalo, on se díval stále stejně.

A tak neuplynul ani týden a Češi byli v HGW začleněni do nočních služeb CO, které napovídaly, že nemohou být auslendry. Za to ve všech ostatních právech a povinnostech jimi byli. Jim to ale podle všech pravidel vyhovovalo, protože co kdyby je někdo zároveň s Němci počal považovat za zodpovědné za tuto válku, za všechny ty krutosti a hanebnosti.

Miloše také postihla služba CO. Bylo to ku konci dubna čtyřicátého. Místnost s nářadím, minimaxy, háky a pod. byla zařízena v prvním poschodí správní budovy, vedle koupelen. Miloš ulehl na kovové polní lůžko a spal nerušeně až do rána. Probudil se, až v místnosti vrzaly dveře. V nich se najednou objevila Julka, o které se vědělo, že chodí do práce brzy ráno. Najednou byla zde, motala se, brala střídavě do ruky popelník, posouvala židli, urovnávala ubrus. Miloš na ni zavolal: Julko pojd' se podívat, jak máme špinavé prostěradlo. Hned oživila, přišla až k posteli. Ukaž a hlas si ji chvěl, měl úplně jiný tón, než na který byl Miloš zvyklý. Mírným tahem ji přitáhl až k sobě na postel. Bránila se tím méně a jednou se ocitla pod dekou a docházelo k tomu, na co se po dlouhé měsíce Miloš již neopovažoval ani pomyslet. Ty jsi sviňa, říkala Julka, co to se mnou děláš, ale čím více její řeči odporovaly, tímvíce se její tělo zúčastňovalo toho, c oběma lomcovalo. Když vstala, uhladila si sukni a stáhla halenku k pasu a jakoby nic, povídala o počasí a leteckých poplaších. Vyptávala se, kdo ještě drží službu a kdy ji má. Za chvíli vycházela z místnosti a v dveřích se ještě obrátila: Tak nezapomeň, jsme kamarádi a nikomu ani muk.

Miloš zůstal sám se svými myšlenkami a smíšenými pocity. To byla tedy Julka, jak ji ještě neznal. A přiznával si pomalu, že ho jaksi zklamala, že její tělesná schránka neodpovídala tomu co mu věnovala, že to přece jenom nemělo daleko k tomu, co předváděly kurtyzány. Julka byla příliš odevzdaná až lhostejná. Všechno to však přičítal nenadálosti okamžiku, zvláštnosti prostředí a době a sliboval si, že podruhé by to mohlo být lepší, snad vznešenější. A doznívalo to v něm tonem: Získals ji, mělst to, co tvoji kamarádi ještě neměli.

S dychtivostí očekával okamžik, kdy Julku potká na chodbě. Potkal ji a nic. Nevšimla si ho, jen trochu sklopila oči. To bylo všechno. Večer, jak šel z práce, šla s jinými dívkami. Druhý den stejná nota, když se potkali, Julka kolem pádila, jako by ho neznala. Její hlas zněl v plných obrátkách a v plné výši. Myslel, že bude zase vše při starém, když si s ní domluví schůzku. Když ji v tomto směru oslovil, řekla jen: “Co chceš, svoje máš a nech mě být!”

To byla pro něj rána, nevěděl, co si o tom všem myslet. Ale zůstalo při tom.

Kapitola patnáctá

Njevýraznějším individuem v celé Godhartově partě byl Venca Pavel. Pravý a výrazný představitel ročníku dvacetčtyři, který ministr Moravec daroval říši, když těmto mladíčkům a děvčátkům bylo osmnáct let. Vašek byl nástrojářem, pocházel z Jižních Čech a pro drobnější prusery přešel z Hauptwerstatu do Kraftwerku v době, kdy byl Miloš zadržen.

Venca si získal sympatie všech, se kterými vůbec přišel do styku. Byl to takový mladý býček, jak postavou, tak i celkovým jednáním a chováním a možno říci, že vesměs v kladném smyslu. Vyjadřoval se dokonale chlapsky, to je o všem, o čem byla řeč o ženách zvlášť. Jeho skutky také nasvědčovaly, že doma nijak nezahálel a životu dával své. Proto když se sešli nejméně dva, Venca automaticky přebíral otěže jakékoliv činnosti, jednal za všechny a uměl vyhledat vždy nejlepší způsob pobavení. Líně přemýšlející se mu podrobovali bez odporu, některé individuality teprve poté, když je tělesně odrovnal. Byl totiž zvyklý s každým si to hned rozdat, kdo se mu zdál jen trochu se vymykat jeho názorům neb vedení. Byl zápasník a to už samo o sobě neslo, že zkoušel každého, zda není silnější než on. Jiné příležitosti k tréninku

totiž neměl.

Když tedy Miloš přišel do Godhartovy party a Venca se k němu hlásil jako známému z Hauptwerkštat, zatížil se současně hlavu myšlenkou, zda Miloš mu nemůže nějak přerůst přes hlavu. Nekýval mu totiž na jeho nápady hned a některé i zavrhl. Toto Venca prostě nemohl přenést a tak dlouho nečekal.

Stalo se to na WC, když tam byli sami dva. I to bylo pro Vencu charakteristické. Ovinul totiž svoji paži kolem ramen Miloše jakoby přátelsky a když tento se snažil jeho ruku setřást, rázem byli v křížku. Miloš byl o půl hlavy vyšší, ale subtilnější, váhově na tom byli asi stejně. To na doplnění šancí. Miloš ale byl houževnatý od přírody a ač netrénován, oplýval utajenou silou. To Venca poznal v několika okamžicích. Kdyby snad měl možnost Miloše obejmout kolem pasu a zápasnický s ním smyknout, byl by býval zvítězil. Ale Miloš se stačil chopit jeho krku za hlavou a pomalu ale jistě železným stiskem jeho postavu vykrucoval a současně přibližoval k podlaze, až Venca polovinou obličeje a levou stranou kadeře pocítil vlhkost záchodové jímky. “Pust’, prodralo se Vencovi zbývající šterbinou hrdla a toto mělo znamenat, že první kolo je dobojováno. Oba prudce dýchali. Miloš byl kavalír: “To se mě náhodou povedlo!” Venca mu odpověděl stejným komplimentem: “Ale máš sílu!” Vyšek byl zklamán, ale měl větší zlost na sebe, než na Miloše, to byla snad jeho první porážka. Pokálený obličej si umyl v umyvadle a Milošova přítomnost mu byla nadměru nepříjemná. Proto prohodil: Jdu hledat Čížka.”

Od té chvíle bylo mezi Vencou a Milošem určité napětí, i když ne nepřátelské. Nikdo se o porážce Venci nedověděl a bylo by vše zůstalo pouze mezi jimi dvěma, až nakonec si to prozradil sám Venca. Nebylo sporu, že touží po odvetě. A před celou partou. Jedno ráno, když se ještě pořádně nerozkoukali a z drátěné ohrady si brali náradí, Venca pojednou skočil. Jako lvíček se octl na Milošových zádech, který byl sehnut při pýchování brašny. Pro druhé to byla podívaná. Miloš sice trochu uhnul, Venca se svezl na podlahu levým bokem, ale vymrštil pravou nohu a přitlačil její vahou Miloše k zemi. Vyhlíželo to na delší tahanici, ale Miloš zůstal ležet na břiše a ať jím pak Venca lomcoval jak chtěl, již s ním nepohnul a také se mu nepovedlo dostat ho na lopatky.

Nerohodně, hlaholili kluci z party, kteří zápas pozorovali se zájmem. Byla to vlastně další Vencova porážka, odvetou se to rozhodně nazvat nedalo. Venca se ale ukázal jako kámoš, to ho jak u Miloše natrvalo spojilo v nerozborné kamarádství: “Chlapi, Miloš má sílu jako bejk, už jednou mě to nandal na záchodě. Ze široka pak vyprávěl udiveným klukům, jak s ním Miloš vysmejčil záchod. To ale znamenalo, že už jsou zde dva, kdo mají asi stejnou sílu. Milošovi to vyneslo na dlouhou dobu obdiv a respekt.

Kluci, já jsem byl s Julkou, zděloval jednoho dne ráno Fratík Kohout, celý nadšený. A cos s ní dělal, ptali se dychtivě. Nejdříve jsme šli po Gralerhofu a pak jsme si u lesíka lehli do trávy. Julka si rozepnula halenku a já jsem si hrál s jejími prsy. Asi hodinu jsem to dělal, jak malé děti pijí.

No a co dál.

Pak se postavila, zapnula si halenku a řekla: Franto, ode dneška jsme kamarádi. Ale nikomu to neříkej, cos se mnou dělal.

Ty seš tedy Cucák, povídá Venca. Tak já vám kluci něco řeknu, Julka je obyčejná děvka, u mě byla, když jsme měl CO a měl jsem ji na kavalci. Miloš neříkal nic a možná že ani někdo další se nechtěl přiznat co měl s Julkou právě při těch službách CO. Všichni dodržovali slovo, které si Julka u nich vyžadovala.

Také se na Julku proslýchalo, že drží se skladníkem Kurzwailem, starým tuberákem, který své chlípné choutky s Julkou vyřizoval při zatažených roletách kanceláře v polední přestávce. Na toho nikdo nežárlil a litoval jen Julku, že od něj může dostat tuberu. Když to Julče občas nadhodili, jen se smála a říkala: Co myslíš, že s ním dělám. To co s tebou určitě ne. Je to už starý kozel.

Kapitola šestnáctá

Už začínalo zase jedno válečné léto čtyřiačtyřicátého, šli Miloš s Vencou z práce a blížili se k lágru. Na cestě byly ještě obchody a Miloš se tam zdržel. Venca pokračoval v cestě a snažil se dohonit štíhlé, urostlé děvče, které před ním kráčelo. Vídával je již několik týdnů naproti v ukrajinském lágru kde měla dělat tlumočnicí, protože uměla trochu německy. Mezi

Čechy byl o ni mimořádný zájem a měla kolem sebe pořád plno chlapců. Také byla viděna s jejich mladým Lágrfýrou, tlustým tuberákem, jak jeli kamsi tramvají. Nyní viděl příležitost promluvit s ní pár slov a přesvědčit se, co v ní vlastně vězí, jak se umí bavit a byl zvědav na mnoho věcí. Ze to s děvčaty uměl, neměl žádné zábrany a ostych byl u něho neznámou veličinou.

Pozdravil Ahoj a hned: doro jdeš domů?“ Jak mě znáš, promluvila dobrou češtinou.

Jak bych tě neznal, vidím tě denně naproti a jak znáš sama s sebe, uznáš že by byl div, abych si tě nevšiml.

Dora nebyla netykavka. Dala se s Vencou do hovoru, zřejmě se jí líbil, i když byl o nějaký ten centimetr menší. Stačil se jí ještě představit a už byli každý u svého lágru. Tam ale bylo jako na trhu, Doru někdo oslovil, Venca byl od ní odpojen hloučkem a už byl každý na druhé straně drátů.

Na cimře už věděli, že se s Dorou svezl a Franta Šustek povídá “Jaks přišel k Doře, člověče, vždyť tě kluci roztrhají. Nech ji plavat, nebo ti zabere všechn tvůj čas a nebudeš mět klid.

Ať už to říkal Franta ze závisti nebo upřímně, Venca o takovou radu nestál. Původně nemínil dále na doru myslet, ale teď do něj vjel čert: vo co ti de, dyť je to kočka jako každá jiná, jakýpak respekty. Víš, že mám chuť všem vypálit rybník a zakousnout se do ní?. Ostatní na světnici přizvukovali dílem Vencovi, dílem Frantovi. Těšilo je, že mají o čem mluvit, čekali z toho nějakou zápletku, tak je to bavilo. Josef Pleva se nechal také slyšet: “Hoši, já se vsadím, že Venca už se do ní zabouch, protože von a Dora, to by byla kosa na kámen. To by byla aférka. Ale Venca se určitě bude bát toho sousta, vždyť dora má jiný možnosti, ta by mu dala košem. Že s ním šla, to byla jen náhoda, že měli stejnou cestu von ji votravoval, tak ho trpěla.

Venca zrudl až ke kořínkům vlasů. Jeho modré oči plály divokým odhodláním.“Abyste tedy věděli, vy holobrádci, tak já do toho kopnu. A vsaďte se! Vo co! Až to dokážu, pak vám dám každému do držky. Ze sázky tedy sešlo a tak Venca zapomněl i na své rozhorlení, jak bylo u něho zvykem, zapomněl i na Doru, protože měl mnoho jiných možností.

Netrvalo ani týden, přišel na Vaškovu cimru Robert slovák z Hodonína a ptal se po Vencovi. Je na umývárce, řekli mu. Loudal se tedy i tam a za chvíli přišli společně. Tak nezapomeň, volal robert ještě za Vencou, když po nějakém šuškáni odcházel

z cimry. Zítra večer!“

To co Slovák Vencovi říkal, to ho ohromilo, i když byl Vencou Pavlem. Dora se totiž vyptávala Roberta na Vencu, zda má děvče, odkud je, kde robí a vůbec, mluvila o něm tak dlouho, že tento nabyl přesvědčení, že Dora se chytla a proto mu to za tepla sděloval.

“:Člověče, chop se toho, stojí to za to. Ano, Dora by stála za to, je ztepilá, dlouhé černé vlasy až na lopatky, hnědé výrazné oči, pěkný obličej, rudé nenalíčené rty. To vše prolétlo Vencovi hlavou a na zítřek se už hrozně. těšil.

Dora ho čekala u lesíka v době, kdy už se setmělo, ale vše dýchalo vůní přestálého letního dne, bylo teplo, ale ne dusno. Jí byl kudrnatý blondák sympatický od prvního pohled, poznala ho až při tom doprovodu, předtím si ho nikdy nevšimla. Vždyť hochů bylo tolik. Oba byli čistě oblečení, svátečně, jak se na takovou schůzku slušelo, ale nikdo z nich netušil, jak to všechno dopadne. Dora měla své výhrady. Když procházeli kolem Francouzského pufu podotkla“Já se divím těm klukům, že tam chodí, copak nemají jiných děvčat?“ toto Venca nečekal. Vždyť to byl útok na věc, o kterou je vždy choulostivé zavadit a zvláště na samém krajíčku seznámení.

“Nemají slečno a i když by měli, chlapci se potřebují pobavit rychleji než připouští některá děvčata, která to myslí většinou vážně nebo mají strach.

“Máte pravdu, ale rozdíl v tom musí být z lásky nebo za peníze. A vy také pane Pavle chodíte?

Ale ano slečno, chodíma dobře se tam bavím a věřte, že málokdy se snažím přemlouvat nějaké slušnější děvče, vždyť dnešní život je rychlý, je nabitý sexem a požitkářstvím, nikdo nevíme dne ani hodiny, tak proč si komplikovat ještě více tato válečná léta.

Dora v duchu musela ocenit Vencova slova, která se jí zdála z Vencovy osmnáctileté hlavy až příliš rozumnářská. Sama byla o dva roky starší a chtěla mít také nad ním navrch. “A se mnou byste si nechtěl vyjít někdy v sobotu nebo v neděli někam, třeba do přírody, k vodě nebo do kina. I do hostince bych s vámi zašla. Sdílím váš názor o dnešním nejistém životě.

To bych slečno chtěl, ale vy snad máte i jiné chlapce, jak je možno slyšet a pozorovat.“Venca s úmyslem Doru vyprovokovat k plnému vyjádření, jakoby couval.

Současně si uvědomil, že si vykájí a nikoliv, jak při prvním setkání, kdy ji začal odvážně vykat. Ovšem nyní se již nehodilo, aby přehodil výhybku na –ty-, snad byl na to čas.

Ano, chlapci jsou všichni stejní, oblétjí je, ale když přijde na to, aby se mezi nimi vyskytly takový, který by se jim líbili ale měli také jistou dávku trpělivosti, takový neexistují.

No a na to má mít trpělivost, zvyšoval Venca úmyslně svoji nechápavost?

Abych o vás více věděla, abych věděla, že má dobrou povahu, je zdravý, u nás to jinak nechodí, děvče musí mít rozum a zvláště zde, vždyť se jednou všichni rozejdem.

Jaký je to rozdíl od některých děvčat, které se slepě vrhají do nespočetných lásek. Ale je to tak všude. Lidé jsou různí, pomyslel si Venca. Vítal přitom, že Dora je inteligentnější než-li on, ale že v otázce sexu nechce nijak narazit a proto mluví zcela otevřeně. Pocítil k ní jakou úctu a slíbil si, že jí nesmí přivést do řádných rozpaků, navozením nějaké situace, která by ji nevyhovovala. Současně se známosti s Dorou pocítil určité obavy, sám sebe znal a věděl předem, že Doru opustí dříve, než by si to sama přála. Ale to pouto, které bylo toho večera mezi nimi navázáno nechtěl nijak předčasně a lehkomyšlně porušit. Proto si slíbil, že počká až na ten okamžik, kdy Dora sama připustí neodvolatelné naplnění toho, o co jí vlastně jde. A bude sama cítit, že on, Venca, vyhovuje plně jejím podmínkám.

Tak došli až k lágrům a Venca slíbil Doře, že pozítří, to bylo v sobotu, s ní půjde do kina. Měli hrát Žid Süs, tendenční dílo, ale mladým lidem stačí, když se někde uchýlí a film bývá vedlejší.

Dora se pěkně oblékla a Venca byl na ní hrdý, když odjížděli tramvají do města. V kině už se k němu přitulila a nechala mu svoji ruku v jeho. Na zpáteční cestě šli pěšky. Jednalo se o cestu přes pět kilometrů dlouhou a tak došlo i tomuto dořinu vyznání:

Když mě v Charkově sebrali na práci do Německa, studovala jsem učitelský institut. Otec byl úředníkem v městském sovětu, ale nic proti tomu nemohl udělat, rodiče nakonec byli rádi, že mohla doma zůstat moje mladší sestra, zatímco bratr již předtím narukoval do Rudé armády. Do Německa jsme jeli transportem, který se vlekl mnoho dní. Naši neustále útočili na vlaky a my jsme museli i přestupovat, aby nás vůbec dovezli. V jednom vagoně jeli na dovolenou i němečtí důstojníci a jeden si mě vybral, abych mu poklízela.

Přemlouval mě, abych mu byla po vůli, že stejně, když mě nedostane on, dostane mě jiný důstojník, že jsem příliš hezká. Když jsem viděla, že některá naše děvčata musela s důstojníky často spávat a tito si je vyměňovali, uznala jsem, že bude lépe, když se dám pod ochranu jednoho a tak jsem k němu šla do vagonu a žili jsme spolu jako muž a žena až do příjezdu do Vídně. Tímto jsem se zpronevěřila svému chlapci v Charkově, který je nyní na frontě a se kterým se chceme po válce vzít. S Erichem jsem byla celkem 3 týdny a když ve vídnu vystoupil, zůstala jsem pak sama až do příjezdu do Lince. Erich se těšil na svoji rodinu i na manželku, mezi námi láska nebyla, ale byl to velmi sympatický Němec, který nechtěl válčit, jako Rakušan k tomu byl přinucen. Ukazoval mi rodinné fotografie, přála jsme mu shledání s rodinou, kdoví, jak to s ním bude dále. Při něm jsem se naučila základy němčiny a běžná slova a od té doby se německy učím sama a to mi stačí na běžné tlumočení v našem lágru. Od té doby jsem žádného chlapce neměla.

To je všechno, co jsem ti / už si zase začali tykat / chtěla říct a jestli chceš budeme spolu chodit. Ale nechtěj na mě všechno hned, nebuď jak ten mládene ze Slovenska, který za mnou teď leze. Je pravda hezký, ale žárlivý a naše dosavadní láska spočívala jen na polibcích, objímání a nic víc. Chtěla bych, abys mě ho zbavil, máš hodně kamarádů, ti ti snad pomohou. Snad by se tě zastali, kdyby ten chlapec proti naší známosti něco měl. A že se to ozve brzy, na to vem jed, jen co se rozkřikne, že spolu častěji chodíme. Dory byla i chladně vypočítavá, jak to vyplývalo z jejích slov.

Ať to bylo tak či onak, venca souhlassil. Dora byla dobrá společnice, sečtělá, dovedla tklivě vyprávět o rodné Ukrajině, o Charkově, o krásném životě před válku a hlavně byla proti Vlasovovi, který mnoho jejích družek zmátl, ano, daly se i naverbovat do jeho armády v Itálii.

Venca tedy pro Doru trhl partu a stal se jí nevěrným, zatímco Doře, pokud to dokázal, stal se věrný. Kluci na světlici i v zaměstnání si z něho dělali legraci, že je pod papučí, lákali ho do pufu, ale odolával. Ovšem stavěli se mu do cesty i mnozí hoši, kteří stále obletovali doru, ale Vencova osobnost a jeho pevné kamarádské zázemí jim nedovolovalo, aby si k němu něco troufli, natolik nebyli jednotni, aby utvořili kordon, který by něco znamenal. Jenom ten slovenský chlapec, kterému Dora dala košem, ho jednou zastavil samotného na ulici, chtěl se s ním servat a vyhrožoval

mu zbitím. Pravda, byl vyšší než Venca, snad by mu dokázal nabít hrubým výpadem, ale když se k výstupu počali hloučkovat další a další diváci, oba sokové se rozešli a bylo po všem.

Venca mu vysvětloval, že to s Dorou myslí vážně a že Dora mu také dává přednost, proto ať se mezi ně zbytečně nemíchá. Snad to nakonec pochopil, protože pak o něm nebylo ani slyšet, i když při rozchodu sliboval Vencovi pomstu.

Tak chodil Venca s Dorou tři týdny a kromě polibků a objímání si k ní nic jiného nedovoloval. Byl si ale čím dále tím více jistže dora tento stav již dlouho nevydrží, že nechce takto chodit naplano. Ano, mohl si ji již několikrát vzít a nebyla by se vůbec bránila, ale měl na mysli její slova při seznámení a chtěl dodržet slovo dané její vůli. Její objetí však čím dále tím vášnivější, její oči se stále více obracely v sloup, až jednou večer při loučení u lágru, hvězdy svítily přímo ukázkově řekla : Venco, už nadešla doba, kdy se ke mně můžeš chovat jako muž k ženě. Nemysli si, na svého chlapce jsem nezapomněla a mám ho raději než tebe, ale chci žít! Rozumíš mi? Nevykládej si to špatně, ale poznala jsem, že jsi zdravý, slušný a silný a tak mě nic nebrání, abych se s těbou milovala. Můžeš se mnou dělat co chceš, pokud také tak cítíš.

Venca její slova opětoval stiskem, který snad snášejí jen milující. Ač drceny, ženy nesténají.

Dora na to pokračovala:Uvažovala jsem, kde bychom si mohli spolu lehnout. Já spím ve světnici, kde jsou čtyři dvouposteje, je nás tam děvčat celkem osm. Ale já to tak zařídím, aby tam zítra k večeru nikdo nebyl a tam se zamčeme. Navštívit mě můžeš, to je u nás na lágru obvyklé, ale na vrátnici necháš svůj ausweis. Ještě dlouhé políbení a umluvili se na zítřejší večer v sedm hodin.

Venca nemohl usnout. Šokovala ho spontánnost vyznání Dora k němu. Ta lehkost, samozřejmost a prostota, při vší vášni snad i upřímná náklonnost, snad i trochu lásky, avyšak toto slovo jakoby do té krásy projevu ani nezapadalo, jako by bylo zcela zbytečné, románové, otřepané.

Venca nevěděl, jaké překvapení mu Dora uchystá a těšil se jako malý chlapec na to, co ho očekává, zvláště když se mu Dora svěřila, že přes půl roku neměla chlapce. Necítil žádné obavy o sebe, o svoji mužnost, tou si byl plně jist, tu mu ocenilo více děvčat a proto nepočítal, že by Dora měla činit nějakou výjimku. V práci nestál za nic, neustále se uchyloval na odpočivnou plošinku i když

pod ním nikdo nehlídal, Franta-kvočna přece nemohl hlídat jen jednoho pracanta. Zkrátka pro partu byl střelený, jak sám s oblibou užíval na jiné a hoši si ho dobíral, že má snad Doru nabouranou, s čím by si Venca jinak dělal starosti?

Nedoznal se jim, že s ní ještě nic neměl, neuvěřili by mu. Jejich štiplavé poznámky, které jindy přijímal rád a ještě raději na ně trumfoval, mu tentokráte byly proti mysli.

Konečně nadešla kýžená hodina. Venca se pod sprchou vydrhl, jako by šel k asentu. A dobře udělal. Dora jistě cítila vůni zdravého čistého těla a tak když shodila ze sebe županstále před Vencou jako alabastrová socha. Dívčí tělo v rozpuku, ale napůl již žena, uhnětená z nejlepšího materiálu a ty vlasy, splývaly jí po těle jako nějaké víle. Řekla, že jde právě z báně/koupele/ a tak oba byli připraveni na tento posvátný okamžik, který byl již od samého začátku plánovitě a uvědoměle připravován, možno říci s chladným rozumem, ale přece jen v něm byl triumf prvního jejich společného početí.

Dora si Vencu odstrojovala sama. S úplnou samozřejmostí vzala do ruky to, co je mělo co nejtěsněji spojit a přesvědčila se o tom, co měla na mysli, ale o čem nemluvila.

Pak se doslova na Vencu vrhla. Povalila ho na spodní díl kavalce v rohu a zasypala jeho obličej a celou horní část jeho těla polibky, ale i záryvy svých drobných zoubků, které píchaly Vencu po tváři, krku, ramenou jako ostré jehly. Venca se chvěl jako osyka, zadržoval se mu dech, zmocňovala se ho i zimnice. Na něco takového nebyl připraven. Chystal se, že zaujme pózu muže, který ví co s děvčetem, ale zatím se ukazoval pravý opak. Dora sama docílila jejich milostného odevzdání, prudkými pohyby zakrátko vybičovala milostnou kre , její ztuhnutí potvrzovalo nejvyšší milostnou trýzeň. Venca jen slyšel z dále její chroptění, sténání, vzlyky.

Venca byl teprve na začátku milostné hry. Když se Dora poněkud uklidnila, ač ještě prudce dýchala, vzal sám do rukou její bezvládné tělo a nyní zase on přenášel do svoji mužnou sílu. Plných několik minut oba kolísali mezi nebem a zemí, mezi peklem a rájem. Pak zemdleni od sebe odlehli a zůstali ležet na znak, jak dlouho ani nevěděli, až je pojednou vyrušilo trojí zaklepání na dveře. Na to se ozvala dora: Přijď za deset minut. Tolik oba potřebovali na pomalé vstanutí, spojené s laskáním a polibky a na zimničné oblečení, ačkoliv bylo vlaho a teplo. Dora se ještě

pověsila Vencovi na krk, posela jeho obličej nesčetnými polibky, ale i desítkami nárazů svých zoubků. Pak se ho vzdala definitivně. Otočila klíčkem ve dveřích a řekla Venco, aby šel klidně a na bráně si vyzvedl průkaz. Ještě mu řekla na rozloučenou: Ode dneška jsi můj muž a kdybych tě viděla s jinou, tak bych vás oba zabila. A pro tebe si přijde kdykoliv na váš lágr do světnice kde bydlíš a tam všem řekni, že spolu chodíme, aby se na mě hloupě nedívali.

Tak to byl začátek lásky Dory a Venci, která se strany Venci vykazovala mnoho pauz, podle toho, jak zase chodil s partou, Dora snad byla zamilovaná, ale také praktická. Je možné, že tuto známost považovala za nejlepší východisko pro sebe, jako ženu, když potřebovala, dovedla si Vencu i vynutit.

Kapitola sedmnáctá.

Linc, hlavní město Horního Rakouska/oberdonau/, mělo na začátku války asi 80.000 obyvatel. Na tento počet nasbíralo z okolních obcí a osad. Je samozřejmé, že za války chyběli do tohoto počtu ti muži, kteří museli narukovat. Na prolukách mezi městem a vesnicemi byly budovány cizinecké dřevěné tábory a počítalo se jich v době největší výstavby v letech 1942-1944 přes padesát. Když si uvědomíme, že v každém z nich žilo nejméně 1.500 lidí, pak cifra na osmdesát tisíc cizinců není nijak přemrštěná. Tato masa, z devadesáti procent muži, nemohla nenechat odezvu i na společenském životě samotného Lince. Muži zbaveni rodin, snoubenek i všech milých na straně jedné a německé paní a dívky, zbavené manželů, milenců, snoubenců na straně druhé. Přes všechny těžkosti vyplývající z válečného života, ať již to bylo ztížené zásobování, neodpovídající zaměstnání, útky do krytů, starosti o děti a jiné nepříjemné stránky co sebou válka přináší, počaly se ponenáhlu obě strany sblížovat, vysílat svoje nejodvážnější tykadla, v prvních liniích prolínat a vzdor tomu, že Německé zákony takové styky přísně zapovídaly, nakonec i milovat. Je nasnadě, že docházelo pak ke skandálům, exemplárním trestům, nezůstalo to bez odezvy ani v rodinách na obou stranách, ale dokonce i na frontách. Nezabránilo tomu ani lidské inseminace, naopak, staly se krycím prostředkem v případech těchto milostných avantur. Byla to příroda, která si tyto poměry vyžádala a nedalo se tomu nijak zabránit. Ale aby se zachránilo, co se zachránit dalo a aby se omezilo vysoké procento těchto styků, sázela nacistická administrativa na nevěstince. Původních několik domů v Linci naprosto nemohlo stačit a proto

postavili na různých prolukách, ale také co nejbližše obytných lágrů střediska lásky podle nejpočetněji zastoupených národností české, francouzské, italské, bulharské. Šéfové byli kádroví nacisté, kteří měli střežit úspěšný chod těchto válečných podniků, na kterých měla říše vydělávat veliké peníze pro své vítězství na všech frontách a současně vyřešit palčivý problém prznění čisté rasy vlastního národa.

Děvčata do nevěstinců byla lákána jako číšnice a když už byla na místě a poznávala, že číšnice vlastně nepotřebují, tak se pak přeorientovala na dámičky nebo si vyhledávala jiná zaměstnání.

V nevěstincích byly holky škubány na všem. Za koupel, za lékařskou prohlídku, za jídlo, za pití, za praní, za bydlení. Je pravdou, že i tak hodně ušetřila, zvláště ta, která se chtěla po válce vdát a ít zase normálním životem. Ovšem pro každou to nebylo.

Nevěstince byly nutným zlem na těle válečných měst Rejchu, ale také vyřešily mnohá úskalí ve sledovaných problémech. Cizinci je navštěvovali přímo masově. Z každé cimry se konaly výpravy v podvečerní době, nejvíce ovšem v době výplat a záloh. Zde byla příležitost, aby si hoši pohovořili s děvčaty z domova, často čerstvými, někdy se i poznávali, že jsou z jednoho města, vesnice, nebo dokonce byli sousedy. Docházelo pak k oboustranným rozpakům, proč jsi tady a vysvětlování “víš, já měla hochy vždycky ráda, no zde to je svinstvo, ale dá se vydělat a snad se po válce vdám, někdo si mě vezmě, třeba ty vid’!“ A pojď se mnou, od tebe nebudu nic chtít, abys mě doma nepomluvil.“

Některé byly již známé dámičky z domů a zde nebyly tady rozpaky žádné. To však se dalo všechno smíchat, zajít si k francouzským a učit se jejich jazyku, ovšem jen odbornému, podle daných potřeb.

Každé děvče v nevěstinci mělo svého milence, bez kterého by se to neobešlo, který je chránil, hlídal, bil, vydíral, ale bez něho by neobstála v tak organizovaném prostředí, jako byl puf.

V každém pufu bylo dost co jíst a pít za příslušné ceny. Lidé si na tato prostředí zvykali, hovořilo se denně na toto téma, ohlašovaly se nové holky, zkrátka bylo to zafixováno každému jednotlivci, buď více nebo méně, ale vždy tak, že už si společenský život bez těchto prostředí málokdo dovedl představit.

V českém pufu se připozdívalo. Zavírací hodina byla o třiadvacáté, hosté u stolů prořídli, na tabulích, kde si jednotlivá děvčata zapisovala svůj denní obrat, čárky houstly. Venca se díval na tabuli Věry. Byla to ta malá s pěkným zadkem, které se předtím obdivoval obdivoval pro její mládí a odvahu do života. Měla třicet šest čárek. To byl na těch několik hodin rekord. A přitom se dovedla tak zpít, že ji musel nakonec číšník na příkaz šéfa vynést od stolu přímo do její cimry a tam ji zamšát.

Číšníci sbírali se stolů prázdné láhve a hosty, kteří byli v podroušeném stavu, kopanci vyprovázeli ze dveří. Sem tam se ozývalo: “Dodělávat, dodělávat, není čas, blíží se uzavírací hodina. To pokřikovaly holky na hosty, kteří ještě otáleli. Děvčata ale již seděla schoulená v náručích svých milenců, nebo postávala u zábradlí chodby, vedoucí k jejich cimrám. Již se těšily, že zbytek noci prožijí po svém, že se konečně vykoupu a uleví si. Vencovi známí již všichni odešli. Kam se poděli, to nevěděl. Pepa měl jít na noc k nějaké holce v Linci, Jenda jako obvykle byl bez peněz a pravděpodobně vykopnut již dříve! Venca nechtěl také dále otálet, půda se stávala horká. Proto si vzal v šatně svůj kabát a šel uličkou podle dřevěného parkánu k východu. V tom jedna z holek přiskočila k němu, počala ho objímat a volala na celé kolo: “Tebe si vyberu pro dnešní noc, ty budeš mým utěšitelem.” Venca nevěděl co má dělat. Na jedné straně neměl z podobné noci zkušenosti, ale zase ho to lákalo. V tom se odněkud vyvrbil Karel a říká: “Nebud’ hloupej, běž, to neplatíš a ještě se nabaštíš a napiješ.”

Částečná opička a podobné řeči na Vencu zapůsobily natolik že se nechal holkou zatáhnout do jejího doupěte. V té cimře ještě nebyl, ale stejně byly všechny stejné až snad, že byl jinak nastaven nábytek.

Marie věděla bezpečně, že Venca u ní ještě nebyl. Nebylo to proto, že by si ho pamatovala, ale snad proto, že zůstal stát a nechoval se tam jako doma. Na uvítanou mu řekla: “Ty proutníku, tys mě ještě vydělat nedal, ale už se tady zabydluje.” pověděl jí stejnou: “Kdybych ti dal už vydělat, tak na tebe dneska kašlu, protože bych tě měl dost.”

“Dobře mluvíš, to máš pravdu, vy jste všichni stejná hovada.

Vencův večer s Marií nebyl napoprvé špatný. Postavila před něj láhev sektu, bratru za sto marek v této levné mizérii a řekla, že se jde vykoupat. Shodila se sebe všechno, jen si

Venca všiml, že má na sobě hodinky a lodičky s vysokými podpadky. Byla skutečně pěkně stavěná, v rytmu její chůze se pohupovala i pevná ňadra a okrouhlý zadek. Její kůže byla bez poskvrnky, růžová, sametová, napjatá. O vy krásná děvčata, kdyby nebylo vás tady, nikdy by člověk nepoznal skutečně krásnou ženu, protože ty cudné nám nikdy neukážou všechno najednou.

Když přišla, opět nahá, ale viditelně svěžejší, měl Venca polovinu láhve již vypitou. Vzala mu ji se stolu, pleskla ho po tváři a řekla mazlivě: “Ty zlý, nech něco také pro mne, nech pro svého broučka sektík a dej si štok.” a přinesla láhev štoku.

Zaklepal číšník: “Marie, tady máš šunku, mandarinky a vejce ještě přinesu.” Zavadil očima o její nahou postavu a jen prohodil: “Nenastydni!”

Když za ním zapadly dveře, protáhla Marie: “Míla, svatoušek, je hodným manželem, má v Budějovicích dvě dětičky a o nás ani nezavadí. To mu ale nevadí, že dělá v bordelu, že na něj vyděláváme, také to nevadí ani jeho počesné paničce, která ho občas přijede navštívit a v našem bordelu se s ním i vyspí. Ale hrají honoraci, takoví, takoví a kurevské peníze jim nesmrdí.”

Míla přišel ještě jednou. Hezký člověk, černovlasý, vysoký s přísnou tváří, ale vždy připravenou k jemně pohrdavému úsměvu, který holky dráždil. Podal sardinky a vejce a zapadly za ním dveře.

Na to Marie s Vencou pojedli, popili a šli si lehnout. Trochu se také pomilovali, ale byl to jen nepatrný zlomek z toho, co musela Marie již předtím odevzdat. Usnula uprostřed druhého milování jak děvčátko, s pootevřenou pusou, obličejík jakoby udivený na nějakým zcela nevinným problémem, něžná k neuvěření. A z těchto úst, z této hlavičky, z tohoto andělského těla, snad příroda, snad i společnost učinily něco, co bylo při nejmenším protismyslné.

Venca usnul s náruči Marie se smíšenými pocity. Uvědomoval si ji jako nevěstku, ale i jeho věrnou milenku a dokonce i jako matku, vždyť byl mnohem mladší. Maně si vzpomněl i na Doru, ale nijak se necítil provinilý, že ji takto zrazuje, vždyť to bylo silnější než on.

Ráno bylo šeredné. Jak sladce usnuli, tak naopak drsně byli probuzeni za několik málo hodin spánku. Někdo prudce bušil

na dveře a sípavým hlaem volal: “Kurvy stávejte, přišel doktor Byla to doba na obvyklou ranní prohlídku.

Marie na to reagovala poměrně impulsivně. Vstala a v tu ránu usedla na malý noční hrníček, který odkudsi vyšoupla. Svoji osobní potřebu ukojovala dlouho. Venca se díval z pohovky na její masitý zadek, který daleko na všechny strany přesahoval malý noční hrníček a jen si uvědomoval, jak velice vyrostla a zesílila od doby svých dětských let. Marie se pak očvachtala nad umyvadlem, přehodila přes sebe barevný brokátový župan a již otočila klíčem na druhé straně dveří.

Venca byl rád, že zůstal sám, že se může v klidu obléci a připravit se k odchodu. Ovšem musel čekat ještě hodně dlouho. Marie přišla asi za hodinu a sakrovala. Jejimi krásnými ústy procházela ta nejsprostší slova, jaká si člověk kdy vymyslíl. Otrlý námořník by se musel stydět, protože jeho slovník musel být o polovinu chudší, než slovník holky Marie.

Všechna předcházející něžnost s lékařskou prohlídkou jakoby vprchala. Utrhovala se na Vencu, jak jí překážel na jejich pochůzkách po pokoji: “Co zde ještě děláš, pročs už dávno nevymázl, seru na tebe, vypadni hovadnímu, ať už tě nevidím.“

Když Venca pokročil ke dveřím a otevíral je, zařvala zase: “Počkej“ smykla s ním dovnitř. “Počkej, musíme se domluvit.“

Venca tedy počkal až číšník donesl vejce na slanině, rohlíky a pravou zrnkovou kávu. Holky měly všechno Po jídle Marie řekla: “Podívej se, chtěla bych si tě nějakou dobu podržet u sebe. Máš děvče?“ Na jeho pokývnutí pokračovala : “Budeš je muset na nějakou dobu pustit k vodě, chci tě mít sama pro sebe. Ode dneška tady budeš každý den, do roboty chodit nebudeš. Stejně mě omrzíš brzy, tak tě ani pro sabotáže nezavřou. Kdyby snad nějaký parták měl řeči, pošli ho za mnou, já ho udělám na měkko.“

Venca Mariino přání plně podpořil. Jelikož měla dopoledne holiče a různé pochůzky, před pufem se rozešli. Jelikož za ním volala: “Abych nezapomněla, lepší se voblíkni, ať se za tebe nemusím stydět pasáčku.“

Vencovi bylo 19 let a to co měl na sobě bylo jeho poslední. Hodně vyrostl a zesílil, takže na něm praskaly švy. Věděl, že tuhle podmínku nesplní.

Na lágru klukům neřekl nic a také nic těm, se kterými pracoval v Kraftwerku. Však se uvidí, jak všechno dopadne, třeba ho Marie nebude tak dlouho potřebovat a zbytečně by dělal předem řeči.

Mezi lágry procházel tak, že se díval na všechny strany, aby ho z protějška neviděla Dora. Cítil se přeci ní trochu vinen a nevěděl, jak by se jí vymluvil, kdyby chtěla jít večer na rande. Ale naštěstí ji nikde neviděl.

Večer byl Venca na místě. Zaklepal na dveře a byl vpuštěn před zahájením. Šel přímo k Marii, která seděla před zrcadlem a šminkovala se. Pomyslel si, že je to stejně zbytečné, stejně to chlapi rozmazou hned z kraje a pak se jenom přimalovává po každém zvlášť až k půlnoci vypadá každá jako strašidlo. Nejlépe to slušelo Marii včera po vykoupaní. Když byla namalovaná jak zákon holek káže, dostali se opět k večeři. Byla to telecí játra, rohlíky, krájené uzené maso a láhev sektu. To bylo na povzbuzení nálady, protože jak si Venca všiml, některé holky měly náladu prachmizernou. Pak Marie vysvětlovala úkoly: “Budeš se pohybovat v lokále, pozorovat mě, s kým se bavím a jak a kdyby byl host velká otrpák, zorganizuješ číšníky a ti ho vypakují. Když půjdu s nějakým bejkem na pokoj a dám ti znamení, půjdeš tam ještě přede mnou a schováš se za plentou, už se jednou stalo, že holka měla z toho smrt. Proto kdybych tě zavolala na pomoc, musíš pak být na místě.”

Venca tyto úkoly považoval za zábavné, lehoučké, docela jako by si měl hrát. Ale mýlil se.

Již první večer poznal, jak je to vysilující pozorovat jenom Marii a ničemu jinému se nevěnovat. A to ten večer neměl úkol na pokoji, vše šlo jinak hladce. Jenom ho počalo mrzet, že Marie se baví s některými muži nadměru odpornými, které hluboko řadil pod sebe.

Druhá noc v Mariině pokoji byla podobná jako ta první, jen s tím rozdílem, že Marie neměla chuť na lásku a jenom nadávala na jednoho bulhara, který prý ji hnal osrdím. Musela mít nějaké bolesti, protože se svíjela a sténala. Vzala Vencovi ruku a přiložila si ji na břicho, že prý ji tak bolesti poleví. Tak usnuli.

Ráno se to opakovalo s lékařem, když se vrátila, říkala, že jí nic není, jen jí lékař poradil, aby si podruhé na sebe takového bejka nepouštěla, že prý je úzká.

Pak vyzvala Vencu, aby s ní šel do města. Tam mu koupila oblek a svrchník. K polednímu se Venca vrátil na lágr, ani ho nemohli poznat. Vencu nezajímalo, jak to Marie platila, když textilie byly jen na šatenky, zdálo se mu to samozřejmé.

Chtěl se poptat kluků, jak jeho nepřítomnost chápou v Kraftwerku. Čekal na ně až do večera a kluci měli velké oči a dělali z toho větší aféru, než snad bylo potřeba. Franta Čížek mu říkal: “Ty blbče, jest-li se chceš nechat zavřít, tak blbni dál. Godhart se na tebe ptal a my jsme mu řekli, že seš marod, ale kde vezmeš pak neschopenku?” Venca jim nevysvětloval nic, takže nevěděli, jak blbne a kde blbne. Za důležitější považoval navštívit Doru a nějak jí upokojit. V době války to byl velký prohřešek, vynechat dva dny u děvčete a byla to sabotáž v lásce. Dora se mračila a říkala, že ví, že nebyl dvě noci na lágru. Musel se jí vymluvit, že byl navštívit strýce, který právě přijel na vzdálený lágr a bude v Linci také pracovat. Když jí dále řekl, že večer nebudou spolu, že půjde opět za strýcem, byl už konec s důvěrou a začala mu spílat. Říkala, že by měl čas hned, ale ne na dlouho, za hodinu musí být u strýce.

Dora ho tedy vzala zase na svoji světnici, nebyli tam sami. Ležely tam další čtyři ženy, které vyspávaly před noční. Shodou okolností jedna z nich ležela v Dořině posteli nahoře. Po ulehnutí byli ve svízelné situaci. To si alespoň myslel Venca. Jiného mínění však byla Dora, která vyměnila několik slov s osobou ležící nad nimi a Vencovi říkala, aby dělal pomalu. Ale Venca nedělal vůbec nic. Nejenom že nechtěl chápat danou situaci, ale ještě v něm doznívalo milování s Marií, takže Dora se takto ocitla na vedlejší koleji. Dora se namáhala jak mohla, ale když viděla, že to k ničemu nevede a její nocležnice ji popichovala, že takoví kluci chodí za holkami do pufu a pak nemohou, a nebo je to tím, že mají hlad.

Výsledek byl takový, že Dora nakonec vyskočila z kavalce a řekla Vencovi, ať počká. Pak někam odešla do lágru a asi za deset minut se vrátila. Když už stál oblečený u dveří, rozepjala mu svrchník a na knoflík od náprsní kapsy mu pověsila tyčku salámu. Byl to sice Wasserwurst, s Marií měl jiné pochoutky, ale přece jenom ho zahřálo u srdce, že Dora je tak obětavá a má ny myslí jejich lásku, kterou chce takto podnítit a o které se domnívá, že prochází přes žaludek. Ani neuvažoval, kde salám vzala, snad někomu za něj něco slíbila, nebo má v kuchyni známá děvčata, zná se s lágrfýrou a tak nějak. Bylo to přísně obhospodařované zboží, zejména dvacet svačín pro cizince. Už také rozvažoval, co se salámem udělá. Rozdá ho na světnici klukům, řekne jim, aby mu to prozatím žehlili v práci, že to dlouho nebude trvat a vrátí se.

Zatím jim nechtěl vysvětlovat příčinu své nepřítomnosti v zaměstnání, ale věděl, že v sobotu ho stejně v pufu uvidí, tak potom jim to vysvětlí.

Hoši salám samozřejmě přijali a spolýkali a Venca tak-tak že doběhl na otvírací hodinu.

Večer však měla Marie volno, mívala ho každý čtvrtek. Nešli však nikam ke konkurenci, ale zůstali v pufu. Marie se opila a dělala oči na každého, kdo byl po ruce. To si dělala reklamu na příští den. Na pokoj s nikým jít nesměla, Hef by ji to nedovolil. Byl si vědom, že holky musí mít ze zdravotních důvodů také nějaké volno, aby se úplně nestrhaly. Když byla některá dobře zaběhaná, byl to pravý poklad pro říši a šéf to dobře věděl. Byl to malý obtloustlý měšťáček, hitlerčik, který si ostruhy vysloužil kdesi v Rasenhausu v Tyrolích, kde se staral o dobré vztahy mezi členkami BDO a SS. many v zájmu budoucího Hitlerova plémě čisté rasy.

Tomu malému obrýlenci nic neušlo a měl plná práva vyhazovat i přijímat. To znamenalo, že byl malý pánbíček. Každá holka, která do bordelu přišla, prošla nejdříve jeho postelí a pak teprve rozhodl, zda zůstane nebo ne. Marie o něm říkala, že je pes, že mu dala poctivě akorát poprvé, kdy jí nejvíce záleželo na přijetí. Ale teď, když za ní přileze, tak že ho jenom houpe na bříšku, že na něj kašle.

Volný večer končil nocí, kdy Marie poprvé bezuzdně Vencu milovala. Jakoby veškerá energie, která byla v tento volný den našetřena, přešla všechna do Mariiných paží a nohou, ze kterých vytvořila spolu s tělem svěrací kazajku, ve které byl Venca úplně stracen. Připadalo mu, že ho obrovská sepie rozmačká a sežere. Nebo velká kobra, že mu rozláme kosti. Zkrátka byla k neutahání a když Venca už sotva dýchal řekla mu: “ Tak vidíš, pomalu bys žárlil na druhé a když na tobě chci jenom zlomek toho, co potřebuji, jsi úplně vedle.

Nemyslela to ale nijak zlomyslně, nakonec Vencu i pochválila, že je dobrý, dokonce lepší, než si ho představovala.

V sobotu chtěla Marie, aby u ní Venca zůstal hned od rána. Smejčilo se na večerní rodeo, které bývalo delší a divočejší. Venca pomáhal číšníkům uskladňovat přivážené potraviny a nápoje a s Marií představoval v jejím pokoji nábytek, protože tato pečlivě dbala na to, aby každý týden měla v cimře jinak. Tím smazávala, jak říkala, předcázející sviňačiny a vždycky se pak cítila jako panna, která teprve začíná. Vencovi ukázala spořitelní knížku, na které

měla deset tisíc marek a jaksi melancholicky se zmínila o tom, že po válce by se chtěla vdát a mít aspoň dvě děti. Ale slyšela, že doktoři v nich budou tak dlouho vrtat, až jim veškeré naděje vezmou. Některé holky si již nechaly provést zákrok, aby děti neměly, ale to Marie nechtěla. Jenom si nedovedla představit, jak by mohla žít s jedním mužem, stále s tímtež, denně ho vidět, denně se s ním otravovat, nemoci si ho nijak vyměnit, nebo aspoň považova za nějaké riziko mít milenců několik. Takový život jí také nelákal a bylo zřejmé, že pro manželství ještě nevyzrála. Zatím však byla mladá a krásná a chtěla si ještě více vydělat. Snad tohle vyprávěla každému, s kým se více sblížila, snad i takovému, kdo s ní strávil jen těch deset minut. Snad jí každý věřil, protože proč ba jinak šla do bordelu, proč by se stýkala s tolika rozličnými muži, kteří nechtěli víc než ukojení, vybití, které se nedalo nazvat láskou, snad to ani vášně nebyla, jen takové chvilkové, nejapné, komerční.

Marie si u sebe podržela Vencu ještě deset dní. Pak mu řekla, že už nemusí chodit, že má jiného. Venca si byl vědom, že ji nemohl plně vyhovět, že ji trápil svoji mladistvou žárlivostí. Když čekával za plentou v jejím pokoji, když slyšel šelest vzbuzený dvěma těly, z nichž jedno bylo Mariino, chvěl se na celém těle a taktak že nevyskočil a nevráždil. Tímto byl vydraždován až k nepříčetnosti. V Marii přestal vidět kurtizánu, představoval si jej jako svoji milenkou.

Marie tohle ovšem nikdy nepředpokládala a nedovedla Vencu pochopit. Snad by si ho ponechala ještě dlouho, ale měla svoje starosti také a tak se nechtěla ještě zatěžovat Vencovým blouzněním. Zprvu mu to vylouvala, že si ostatní styky k srdci nebere, jakob šly mimo její tělo, ale pak jí to dohrálo a dala mu vyhazov.

Mezi kluky se začalo veřejně mluvit, že Venca už nepase, což bylo něco podobného, jako shození z nějaké dobré funkce.

V Kraftwerku bylo peklo. Celkem Venca zmeškal dvanáct pracovních dní a to už zavánělo sabotáží. Štěstí bylo, že se Godhart nechal kluky z party umluvit a Vencovi vždy po práci napsal směnu. Bylo to riziko, ale náhodou se po Vencovi nikdo z vyšších míst nesháněl a také se vždy mohlo říct, že právě onemocněl, nebo něco jiného. Godhart si dal ale podmínku, že Venca mu všechny takto “vydělané peníze“ vrátí. S tím tento souhlasil, protože od Marie měl peněz dost, více než by normálně pracoval.

Venca si umíňoval, že do pufu již nepůjde, že ho Marie příliš ranila. Jelikož od poslední události s Dorou vůbec nebyl, měl to tam také rozházené. Od zlomyslných obyvatel lágru se totiž dověděla, kde se zdržuje a tak z ní vyprchávaly poslední zbytky sympatií k Vencovi. On sám se také před ní nechtěl ukázat ve svém rozháraném stavu a tak se snad vyhýbali jeden druhému.

Vencovo mládí však brzy přemohlo přechodný splín a tak neuběhlo ani čtrnáct dní a Venca se vydal s několika kamarády do českého pufu. Bylo mu lhostejné, zda se tam s Marií setká, umínil si, že se k ní bude chovat jako normální host, jen byl zvědav, kdo je jejím favoritem. Byl to zedník Franta, zedník, něco přes třicet let, dlouhán, hodně přízrlý, ale dobrák. Znali se, Franta býval přes dvě cimryod Venci, na Milošově cimře. Od toho se dověděl, že Franta je ženatý u budějic, má tři děti, hodnou ženu, často jezdí domů, ale slabou stránkou byly peníze, jichž jako zedník ve Werkách i jako melouchář u sedláků, vydělával spousty. To ho pak vedlo po všelijakých pěšinkách, domů posílal dost a na útratu mu zbývalo ještě víc. Proto si mohl dovolit vše, imponoval kavalírstvím.

Venca se bavil tím, že sledoval Frantu, jak dělá totéž co on sám předtím a musel uznat, že to dělá lépe, s jakousi samozřejmostí srostl s prostředím, díval se na ně s nadhledu, lépe si rozuměl s čišníky, zkrátka uměl se točit. To byl snad ten pravý muž pro Marii. Dokonce se říkalo, že Franta se už dohodl se šéfem pufu a udělá holkám na zahradě bazén, aby se mohly rekreovat přímo v podniku. To bylo tedy terno.

Marie k Vencovi vůbec nepřišla, jaksi byl pro ni vzduch a on se nenamáhal aby něco křísil, ani jí nechtěl dát vydělat.

Čas běžel. Po několika měsících Venca uslyšel zcela čerstvou zprávu, že Marie byla v tom a údajně s Frantou. Tajila to dva měsíce, pak jí šéf vyhodil. Přišla za Frantou na cimru, byl tam přítomen i Miloš a položila mu své rozhodnutí: "S manželkou se rozved', vezmeš si mě, do té doby mě zaopatř v Budějicích nebo někde poblíž bejvák, abych mohla porodit. Prachy mám, vo ty se nemusíš starat." Ano Marie se vzbouřila proti svému dosavadnímu životu, měla mít svoje dítě, pravděpodobně našla ve Frantovi oporu, jakou si do života představovala, viděla v něm snad jediného, který by se dal ztvárnit podle jejích představ a který byl i natolik slaboch, aby podlehl jejímu bezpodmíněčnému komadu a opustil manželku a své tři děti.

Franta skutečně Marii někam poslal, sám zůstal v lágru nadále. Tady pak veškeré stopy po Marii mizí. Kdyby býval Venca na ni myslel více, kdyby býval na ni úplně nezapomněl, snad by se o ní dověděl mnohem víc a její další osud by mohl být zajímavý. Takhle ale buďme spokojeni, že jsme se nedověděli něco špatného, vždyť i Marie byla žena, která si zasloužila lepší život než vedla, vždyť i ona měla své ideály a věřte, že se jí alespoň částečně splnily, i když v tomto případě to mělo být na úkor jiných. Ale takový už je život.

S odstupem času, přejme rovněž i těm dalším stovkám, ba i tisícům podobných děvčat, aby k nim osud byl milosrdný. Protože jak všechno z té doby, tak i ony byly produktem války, i ony byly obětí prokletého světa fašismu a zrady. I s nimi bylo manipulováno a právě ony měly vykoupit část milionů německých paní a dívek, které si právě ve jménu války měly zachovat svoji jistotu a věrnost.

Kapitola osmnáctá

Fratík Kohout se tedy poctivě dělil s partou, když vyfasoval občas sardinky nebo víno. Kluky ale začalo mrzet něco jiného:“ Proč musí fasovat ty dobroty jen němčouři a cizinci nic. Copak Němci mají jinou hubu neb žaludek? A jak se napařovali, když si tyto výslužky z kanceláře předsedy KDF Ochmanna odnášeli. Nikdy se to neobešlo bez halasu, protože na chodbě správních budov stáli Němci frontu a cizinci se na to všechno museli dívat.

A tak na odpočivné plošince Godhartovy party vznikl jednoho dne nápad, který se zalíbil všem jejím členům. Kluci víte co, vystřelíme si z Němců a připomeneme jim, že jsme taky lidi a že i my bysme rádi něco lepšího. Ale jak to uděláme?

Jednoduše, povídá Miloš, nenápadně rozhlásíme, že zejtra v deset hodin budou fasovat víno cizinci, že se mají postavit za dveře předsedy KDF do fronty.

Miloši neblbni, z toho by mohl být kriminál, obával se Franta Čížek, to je hra s vohněm.“

Když s tím nesouhlasíte, tak aspoň držte huby a já to rozhlásím sám. Já ti pomůžu, povídá Venca, ale parta vo tom teda neví. Čížek by nemohl spát, vím jaká je strašlivka. Před partou si tedy slíbili mlčení a Miloš s Vencou se domluvili pak mezi čtyřma očima.

Nejlepší bude, když to písknem Francouzům, ti jsou na víno jako posedlí a teď už jim dlouho chybí. Když byl přiděl pro němce, tak to bylo písemně vyhlášeno na tabuli a každý si to mohl přečíst, kdežto toto mělo být podle vzoru jedna paní povídala. Miloš s Vencou pustili tedy tuto kachnu každý na jiné straně závodu a to mezi Francouzi. Prý to slyšeli od taliánů. A skutečně Francouzi se nedali, pokud se týče informací, zahanbit. Do večera toho dne se již normálně všude povídalo, že zítra budou víno fasovat cizinci. V šatně nad tím kroutil hlavou parťák Godhart, nešlo mu to do hlavy, jak to, že dochází k takovému plýtvání. Snad zabrali nějaké vinice někde v Evropě, přikládali kluci polínka.

Tak na lágru se nějak rozkřiklo, že zítra budou cizinci na Kraftwrku fasovat víno a bylo mnoho závisti mezi příslušníky jiných firem. Však si to také zasloužíme, musel Miloš na vlastní címrě obhajovat tuto výhodu, máme nejvíc tepla a prachu, však němčouři ví, komu mají přidat, přiléval do ohně. Zkrátka tato malá nepatrná notička, nikde veřejně nepublikovan se rozrostla do příštího dne jako mohutná novina, svědčící o solidárnosti německého velení v Kraftwrku se svými cizími spolupracovníky. A skutečně, již dlouho před desátou hodinou se začali stavět se svými šálky a různými láhvemi cizinci a to v první řadě Francouzi, za dveřmi předsedy KDF Ochmanna.

Nejvíce překvapen byl Miloš s Vencou. Nepředpokládali, že jejich bluf bude mít takový úspěch. Chlapů byla plná chodba a nechovali se nijak pokorně, hlučeli a většinou byla řeč ohledně toho, že němčům leze voda do bot, tak že si vzpomněli také na auslendry.

Chtě nechtě, do fronty se musela postavit také celá parta Godharta až na Frantu Kohouta, který fasoval jindy jako Němec. Na opačném konci chodby byly dveře do kanceláře Pichlera, odkud pojednou vyběhl ředitel Kroboth. Udiveně se podíval na shromáždění ale domníval se asi, že je to účelné a prospěšné říší, co se tady děje a proto rychle přešel do provozu, aniž s někým ztratil slovo. Když v provozu nenašel žádné jiné zaměstnance nežli Němc, vrtalo mu hlavou co se děje a ptal se mistra Sýkory, proč lidi nejsou na pracovišti. “Já nevím, říkal Sýkora, snad předseda Ochmann jim něco chce, stojí za jeho dveřmi.”

“Ale vždyť Ochmann je ve městě, má tam schůzi, v kanceláři nikdo není“ zvedl již hlas Kroboth.

“To asi souvisí s tím fasunkem pro auslendry prohodil mistr Helmut Vida. Jaký fasunk, rozhorlil se Kroboth, co je to za nesmysl,

aby auslendři něco fasovali. Já jsem o tom nic nevěděl a teď jsem byl u Pichlera a ten mě také nic neřikal. A pokud se mělo něco dávat, tedy až po pracovní době, takový výpadek si nemůžem dovolit, vždyť nám fouká ze všech přírub, první kotel stojí a oni tam nečinně zevlují, řval již na celé kolo a kolem fronty běžel zpět do kanceláře Pichlera.

“Člověče, pročs mě neinformoval o tom přidělu pro Auslendry, vždyť je pracovní doba, předseda Ochmann je mimo werky a tam jich stovka nic neělá.“

“Jaký přiděl, opáčil Pichler, já nic nevím a přece mě jde pošta přes ruce. Že si zase Ochmann nechal něco pro sebe a chce se udělat populárním. Ale vždyť sem ani nepřivezli žádné soudky. To jsme měli nějaký úspěch na frontě, že budem dávat extra přiděly i cizincům?“

Pichler ani Kroboth nemohli na místě vyřešit otázku přidělu pro cizince, ale oba shodně vyběhli na chodbu a křičeli do zástupu: “Rozejděte se, běžte každý na svoje místo, práce stojí, předseda KDF tady není, až přijde, všechno se vysvětlí. Kdyby něco bylo, dávalo by se to až po pracovní době. Jinak bychom vám museli strhnout každému dvě hodiny.“

Tak podobně a dalšími slovy rozháněli oba nacisté dav, který se pomalu a neochotně rozcházel, ale ve kterém bylo mnoho řečí a ohlasu zklamání, nadávek, otázky proč se to nevydávalo, podezřívání, že si to Němci rozmysleli a chtějí to sami smlsnout. Také pak na pracovištích a ve skupinkách se o tom hovořilo a byli informováni i part'áci a mistři, že přiděl nebyl dosud vydán, co je to za pořádek.

Předseda Ochmann po schůzi na závod nepřišel a proto ho překvapení čekalo až příští den ráno. Kroboth si ho zavolal s Pichlerem do kanceláře a hned spustil: “Co blbneš v pracovní době organizovat přiděl, nakonec si sám odjedeš a my nic nevíme, dej sem ten ferman k tomu přidělu, odkud to vlastně máš, vždyť KDF nemůže bez vedení nic rozhodovat, tím méně, pokud se týče přísně obhospodařovaného zboží.“

Ochmann nevycházel z údivu: “O čem to mluvíte, já o tom nic nevím, já jsme nic takového nevyhlašoval, to je přece blbost, aby auslendři měli zvláštní přiděl, tak ještě klackem, ale víno, vždyť nakonec ani na nás se nebude dostávat. No tohle!“

Tak co to znamená, zahřměli všichni tři najednou a před nimi pojednou vyvstala zrudná tvář nepřítele s plakátů s heslem

“Feint hört mit “- ano sabotáž, někdo to vyprovokoval přímo u nás, v závodě a jistě to byli samotni zpropadení auslendři, kdo jiný by na tom mohl mít zájem. Takto chtěj protestovat proti našim přidělům ! Ale jak na to, abychom se dověděli, kdo je původcem. Jak se dopátrat toho lotra nebo celé skupiny, která to má na svědomí. Takové otázky si pokládali tito tři nacističtí funkcionáři a vztekem se jen třásli.

“S bubnem se na to nesmí, to by všechno zatvrdlo. Proto musíme zvláštní přiděl nějak přijatelně odvolat, aby ti lotři nebyli upozorněni, že se něco chystá a Pichler si vezme na starost pohovory s některými účastníky fronty, snad se k původci dostane.“

“Ale nejdřív je potřeba svolat poradu mistrů a partáků, tito mohou vědět o celé věci víc.“

Proto ještě týž den odpoledne viselo na tabuli v chodbě, že auslendři nedostanou žádný přiděl, jelikož nebyl dodán. Nic víc.

Ještě do večera se to celý Krafwerk dověděl, bylo hodně reptání, údiv nad jednáním s auslendry ale větší vlnu rozhořčení, jak správně vedení předpokládalo, to nevyvolalo.

Pichler se od mistrů a partáků nic nedověděl. Všichni se to dověděli od svých lidí a tito zase někde jinde. Bylo to rozplizlé.

S výslechy cizinců začal Pichler vehementně a možno říci netakticky. Volal si do kanceláře jednoho po druhém a ptal se vždy na jedno a totéž, od koho to vyslýchaný slyšel. Tak se mu nakupilo na papíře plno jmen a jejich nositelé to zase od někoho slyšeli a tak se na prapůvodce nepřišlo vůbec, i když v kanceláři byli i Miloš, i Venca. Oba se tvářili nechápavě a uváděli shodně, že se to dověděli od Francouzů, kteří to ta také někde slyšeli. Je možno říci, že jak v Milošovi, tak i Vencovi byla po několik dní malá dušička, protože přece jenom si některý Francouz mohl vzpomenout, že to slyšel právě od nich. A to už by bylo horší.

Nikdo také nemohl posoudit, jak velice se Pichler snažil přijít celé věci na kloub. Ne že by na tom zájem neměl, nebo nebyl zvědav, avšak pravděpodobně se zalekl obrovského davu, který před ním vyvstal po dvou třech dnech pátrání a uvědomil si svoji beznadějnou situaci. Proto to nakonec přivedl do autu s tím, že to není možno nikomu prokázat.

Vedení závodu neudělalo z případu věc zcela veřejnou. Za účelem šetření nepozvalo Gestapo, které by si počínalo daleko tvrději a taktičtěji a v každém případě by našlo jednoho nebo více pachatelů. Vždyť jim by stačilo někoho zmlátit a ten by jim

nějaký dohad potvrdil. Bylo vůbec trestuhodné rozšiřovat nepravdivou novinu, dávat ji dál. A Miloš s Vencou by měli svědomí daleko zatíženější, kdyby byl někdo neprávem potrestán za jejich zprvu kanadský žertík, který se zdál tak nevinný, ale byl tak závažný pro nacistickou spravedlnost.

Ku cti celé Godhartovy party nutno ještě říci, že držela spolehlivě při sobě a tato zkouška byla úhelným kamenem jejího odporu proti okupačnímu režimu. A nikdo z celé party nedal pak až do konce války k dobru tenhle příběh ani na lágru, ani nikde při pivě. Každý si byl vědom, jak to bylo riskantní.

Kapitola devatenáctá

Poplarchy, při nichž se lidé rozutíkali z pracovišť daleko do krytů, nebo do samé přírody, přes železniční most za Dunaj a do kopců, stály mnoho pracovních hodin. Jelikož poplarchy byly v tom létě čtyřiačtyřicátého denně a někdy i dvakrát, udělalo se skutečně málo. Tuto psychózu podporovaly i spojenecké stíhačky, které v obrovských výškách psaly svá data, ze kterých se usuzovalo, že ten den bude bombardováno. doposud to nevycházelo, ale čert nikdy nespí.

Nakonec se vedení HGW rozhodlo a Kraftwerk se musel podřídit, že při prvním troubení poplachu se bude normálně pracovat a teprve při Hochwarnungu, tedy až letadla budou nad hlavami, smí se opustit pracoviště a jít do krytů. Bylo to hotové bláznovství pro případ, že by se začalo bombardovat, protože pak by nikdo neutekl před přímým zásahem. Ano, byli Němci, kteří nikdy nešli z pracoviště. Jednak věřili ve výjimečnost Lince a dále chtěli ukázat, že pracoviště je jejich fronta.

V této době totálního nasazení se vedení Kraftwerku dařilo hnát lidi do káblkanálu a Němci si odcházeli při Hochwarnungu do své spolehlivé budovy s tolika betonovými stropy. Pichler běhal okolo přístavu a kdo nechtěl jít do kanálu, vyhrožoval mu pistolí, kterou mával nad hlavou. Takto často marně honil i Ukrajinky, které mu nadávali do duraků a nehýbali se z místa i když už letadla byla tu. Nakonec je nechal být a sám utekl do krytu. Zkrátka Totáleeinsatz bylo vidět na všech stranách. Němci na frontách utíkali a totáleeinsatz je měl zastavit, postavit na nohy a hnát zpět na rus. Takové prostoje, kdy poplarchy se promeškalo polovina směny byly tvrdě vymycovány.

Miloš, Franta Suk, Venca, vašek Burda a Honza vstáli se jednu neděli domluvili a odjeli vlakem do Štýru. Tam se už bombardovalo a proto byli zvědaví, jak to vypadá. Zdálo se jim až neskutečné, jak haly werků byly rozlámány, jako by byly z perníku. Z betonů trčely holé dráty, někde na nich visely ještě kusy betonů. Vše bylo pro ně skoro legrační a teprve až se dověděli, kolik tam bylo obětí na životech, obešla je hrůza. A co teprve když přišli k rozbitému lágru českých děvčat čtyřicátého ročníku kde zahynulo kolem osmdesáti těchto děvčátek, které nacisté vyhnali z jejich domovů. Ostatní děvčata se rozutekla a většinou se pustila domů, ale ještě v cestě byly pochytny na šest měsíců do pracovního tábora, který svým režimem byl zrovna tak tvrdý jako koncentrák a odtud se pak vracely jako živé mrtvoly, děvčátka, která ještě nepoznala život. Hochům bylo z těchto zpráv na nic. Dojem nenapravilo ani krásné štýrské údolí s protékající dravou horskou řekou, ani nebe s jasnozřivým slunkem, které jakoby chtělo smazat všechnu tu psotu, kterou člověk člověku na tomto světě připravil.

Když se vrátili ze Štýru a vypravovali o tom na světnicích a pracovištích, nepomohlo to proti tomu, aby si ostatní hoši nepřáli, aby také Linec byl bombardován. Přáli si, aby nacistům spadly jejich hřebínky, které si stále čechrali tím, že Linec je oáza, kterou spojenci ušetří, že k nim budou shovívaví. A proto plnými ústy nadávali na bolševiky, jakoby tito sami nacistickou říši napadli, jakoby tomu nebylo naopak, jakoby se bránili.

Parta v Krafwerku se radila teď častěji, jak se zachová v případě náletu. Představovali si to tak, že když bude vše rozbito, že se nebude nic dělat. Dobrá polovina zastávala názor ihned po náletu utéct domů do Protektorátu a tam se schovávat až do konce války, který se zdál být za dveřmi. Zbytek se k tomu stavěl záporně s tím, že nacisté v takových případech každého, kdo jim přijde pod ruku, dávají do pracovních táborů a bylo možné, že později vyhlásí i tvrdší sankce a tudíž nebylo nutno za pět minut dvanáct tolik riskovat. Také by to mohlo škodit rodinám utečenců a to snad nikdo nechtěl. S protektorátní policií a četnictvem jako celkem nebyly dobré zkušenosti, vždyť v mnoha případech mohli zamhouřit ne jedno, ale obě oči, ale také měli své problémy. Bylo dobře, když nikomu nemuseli uškodit, když neprojevovali horlivost.

Přesto si každý člen party spřádal své myšlenky podle svého nejnuitřenějšího přesvědčení, bylo nejlepší, když o tom nikdo nic

nevěděl.

Asi v polovině července čtyřiačtyřicátého se sešla v kanceláři ředitele Krobotha za silně vytapetovanými dveřmi skupinka vedoucích nacistů Kraftwerku. Byl to hlavní inženýr Knábl, vedoucí provozu, dále Pichler, vedoucí energetiky ing.Schramm, jeho zástupce a vedoucí vodního hospodářství Müller a vrchní mistr Sýkora.

Kroboth si mnul ruce, jakoby nebylo léto, jakoby ho trochu chladily. Nevěděl, jak mu tuto poradu nakousnout, protože měla nést mnohé následky blížící se kapitulace. Ale začal optimisticky: “Je dobré, dali jsme do provozu všechny turbíny, kotly máme všechny v pořádku a můžem jeden i dva odstavovat, vůči HGW máme úspory energie, teď už bude klidno, Berlín nás nebude honit, můžem si trochu odechnout, ale zase ne tak, abychom se někdo z nás na poslední chvíli dostal na frontu, teď ,když je konec války za dveřmi.

“Jak to myslíš, ozval se Pichler, který tomu konci války nechtěl nějak rozumět. Vždyť zatím nevítězíme, ještě musí přijít nová zbraň a pak se všechno ještě ukáže.

“Ale Franci, vždyť už jsme zase zpátky v Polsku a ještě nevíme jest-li se tam udržíme.“

Pánové, nabyl zase vrch Pichler, jen nepodléhat panice, ještě nevíme, co vůdce nepříteli připraví za tanec, až s naší tajnou zbraní proti nim vyrukuje, má to být ještě před zimou. Ale buď jak buď, jsem Rakušan, ty také Krobothe, Müller je z rumunska, páni inženýři jsou Hochdeusche. Nevíme, kdo z nás se tady trvale usadí. Ale chtěl bych, abychom se dohodli na jednom. Buďme k auslendrům shovívavější, dělejme všechno možné, abychom smazali nepříjemný dojem posledních let. Musí si také uvědomit, že jsme dělali jen to, co jsme museli.

“Co já, já jsem s nimi až na maličkosti vycházel dobře, neměl jsem podstatné spory“ ozval se Sýkora.

“Až na to, žes škrnil na vybavení, hadrech, botech, na košťátech a čistících prostředcích ,zazubil se Kroboth.

Mě zajímala jenom děvčata, jsem dokonalý demokrat, to mě mohou dosvědčit jak Němky, tak holanďanky, Ukrajinky a všechny, se kterými jsme spolupracoval. Staral jsem se jen o jejich blaho a žádná mě nepomluvila, snad jen proto, že jsem nebyl stále stejně pozorný. Dal se slyšet Müller.

Tobě by zase namlátili chlapi, kterýms lezl za ženskými, střelil Müllera Sýkora, který mu nemohl zapomenout, že pohnul osrdím

také jeho dcery Eriky, provdané za frontového důstojníka, která jeho nepřítomností strádala tak dlouho, až také podlehla ďábelskému kouzlu rumunského Němce.

“Aber meine Herrn, to jsou lapálie, co se zde rozvíjí, já jsem vás pozval proto, abychom si řekli, že jsme to my, kteří držíme pevně v ruce Kraftwerk, že musíme držet při sobě, a že musíme i ostatní nižší síly závodu usměrnit tak, abychom všeobecně nasadili demokratický kurs, abychom se vyhýbali sporům s cizinci, abychom respektovali některá jejich práva a abychom se společně s nimi stali osazenstvem prosperujícího velkolepého díla. Vždyť již dnes nejsme stavbaři, ale přímí zaměstnanci toho, co zde běží a co bude běžet ještě desítky let po nás. Doufejme, že nám náš závod zůstane nedotčen a k tomu si přijíme.“

Všichni zvedli pohárky, které předtím Kroboth naplnil šnapsem. Pak se sesedli kolem svého šéfa a pokračovali v debatě o tom, jak si představují budoucí spolupráci ve svém podniku, radili se o směrných číslech výsledků nepřetržitého provozu, o prémiech pro ně z toho vyplývajících. Při tom si nepřestávali připíjet, až poslední kapka z litrové láhve byla vyčerpána. Tím také jejich porada skončila, rozcházeli se v růžové náladě, alkohol jim nasadil růžové brýle, které stále častěji potřebovali, jejich vlastní ukazovaly šedě a neutěšeně....

Tak ubíhaly dny až d pětadvacátého července, který hned z rána se jevil krásný vycházejícím slunkem, oblohou modrou, jak všechna naskládaná modř na sobě a vcelku dobrou náladou všeho zaměstnanectva HGW Kraftwerku, protože krásný den znamená pro každého živoucího tvora polovinu jeho pozemského štěstí. Navíc, žádné datum předcházejících oblohostihačkových nápisů neneslo toto datum. Pětadvacátého července jeden tisíc devět set čtyřicetčtyři.

Godhartova parta se rozhodla, že na polední přestávku se půjde vykoupat do dunajského přístavu, který od dunaje odbočoval směrem do werků. Bylo to nedaleko od Kraftwerku. Do desáté hodiny se nic nepříhodilo a auslendři podle zvyku očumovali kolem východů a lelkovali, což měli nacisté nejméně rádi a mistři je honili zpět.

Pojednou, kolem deset hodin dvacet minut rozřízlo poměrné ticho ostré kvílení sirén, takové zvláštní, vždyť to byl už Hochwarnung, bez předchozího upozornění. To znamenalo, že bombardovací svazy jsou skoro nad námi. Nastal zmatek, vyrojili se Werkšusáci,

mistři, vedoucí, par'táci a hnali všechny pracovníky do kábelkanálu. Na nic jiného nebylo pomyslení, protože do zmatku začaly štěkat flaky od mostu a bylo zřejmé, že se objevily průvodkyně bombardů, stíhačky. Tak se tedy podařilo nacistům všechny cizince nahnat do kábelkanálu, do kterého se vcházelo z přízemí, ze zámečnické dílny. Kábelkanál byl nekonečně dlouhý, prakticky vedl po celých HGW, na určitých místech se rozdvojoval na různé odbočky, všude tam, kde odebírali elektrickou energii z Kraftwerku. Samotných Němců šlo do kábelkanálu málo, jen dva tři par'táci, kteří drželi dohled a několik německých dělníků. V kábelkanále byla tma, jen blikaly ohníčky cigaret, nebo větší světelný zdroj, jak si někdo zapaloval novou cigaretu. Nikdo nešel někam dále, většinou zůstávali v předních prostorách, jako když kuřata se krčí pod svou slepicí. Tou měla být budova Kraftwerku, která část kanálu svoji výstavbou kryla. V krytu bylo vše, co se dělo venku slyšet, ba dunění a střelba byla ještě mnohonásobena všemi ozvěnami, které zde, v mělkém podzemí působily. Tomu, kdo již neměl cigarety, bylo hůře, než těm, kteří mohlikouřit jednu za druhou. Proto se ozývaly ve tmě nabídky na zakoupení cigarety a tyto byly vydražovány na horentní sumy. A byli takoví, kteří sami nekouřili, dovedli se objevit v pravý čas, aby za nabídnutou cigaretu shrábli pět i deset marek.

Normálně se hovořilo a očekával se konec poplachu, když pojednou jakoby něco svým hrhrhrhr začalo všechno tlačit k zemi, podvědomě cítili, že bombardéry letí hodně nízko a jeden vedle druhého a lisují k zemi atmosférický tlak. Bylo to přímo nad nimi, moment ještě nic a pak najednou hvízdot a bum, hvízdot a bum, pak se hvízdot mnohonásobil až se změnil v písklavou hudbu a k tomu přizvukovaly obrovité bubny explodujících bomb. A všechno nad nimi bubnovalo, kábelkanál se zmítal, lidé v něm poletovali semtam, hýbalo to s celou zemí. Beton nad hlavami a na bocích jakoby obživil, svíjel se, drtil a prášil. Každý si podvědomě začal krýt hlavu a lézt do pomyslného nejzazšího kouta, jako pštrosi, vždyť to není vlastnost jen těchto ptáků, ale snad všech tvorů, když cítí nebezpečí, lidi nevyjímaje.

Bubnování, hvízdot a rachot stále trvaly, tlak do kanálu vnikal ve vlnách. Pojednou něco strašlivě zarachotilo, podruhé a potřetí. "Přímé zásahy" konstatoval kdosi, Kraftwerk dostal plné pecky. Slupka betonu nad hlavami povážlivě zapraskala, sypala se hlína.

Na chvíli nastal oddech, úplné ticho, již se počali zvedat

a podvědomě oprašovat. Když v tom zaduněla rána nejsilnější, všichni byli vrženi na zem a do boků, jeden na druhého a kolem to svištělo jako ve vichřici. "Kábelkanál má zásah". Oči nebylo možno otevřít, byly plné ostrého prachu, ba nalétávaly do nich drobné kamínky. Tímto posledním výbuchem jakoby se nebe smilovalo a ticho se stále prodlužovalo, až se počali lidé odvažovat stavět na vlastní nohy a rozkoukávat se kolem sebe. Z dále chodby bylo vidět blikat světýlka a ti lidé, kteří přicházeli od vzdálenějšího konce chodby bědovali, že kanál má asi tři sta metrů odtud přímý zásah a že jsou tam mrtví a ranění. A také již se dobelhávali první pošramocení, kteří naříkali bolestí a strachem. Minuty mýjely, nikdo nevěděl, jak už jsou v krytu dlouho, když v tom se zepředu od vzduchotěsných vrat rozsvítilo a ozval se povel: Heraus!"

Všechno se hrnulo již zvědavě k východu a přes zámečnickou dílnu, která byla plná čpavého kouře na nádvoří werků.

A zde se naskytl neutěšený obraz. Ze všech stran se kouřilo. Kouř čpěl do očí a hrdel, slunce bylo zakryto černými mraky dýmu. Provozní budova Kraftwerku byla zle pocuchaná, měla několik zásahů, asi třetina haly byla rozbořena. V místech, kde stály kotly se silně dýmilo, bylo zřejmé, že nejméně dva byly zasaženy. Vůkol bylo plno kráterů, bylo zřejmé, že bombardáky kladly koberec.

Ale největší katastrofa postihla právě nacistický spolehlivý kryt, ten o němž nikdo do této chvíle nepochyboval. Ale nyní bylo vidět, že budova je rozkotaná ani ne tak z vrchu, jako z bok a proražená až do sklepních místností, kde se nacházeli prominenti jak domácí tak i cizinečtí. A tam zůstalo málo živého.

Děvčata z laboratoře, celkem osm jich bylo vytaženo, vzduchovou vlnou úplně svlečených, některá s krvavými ránami, jiná jen jakoby spaly, pouze kolem úst zely praménky krve. Tak byla vytažena Sýkorova dcera, dcery dalších nacistů, vekšusáci s popraskanými holinkami, někteří byli úplně vyzutí, tak byl vytažen Mirek Boguš, vážící metrák, kteý si den předtím zakládal na nových svářečských botech s okovanými špičkami, které obdržel s protekce, na zemi ležel v řadě také dlouhý seminarista Venca Dráždil, tichý za živa a stejně tichý za mrtva a tak byli vytahováni další a další. To už se museli na tuto práci zapojit všichni, kterým se nic nestalo.

Opodál dlouhé řady mrvých stál Jarda Hromada a třásl se na oblém těle. Byl zřejmě v šoku. Když vykládal, co zažil za peklo,

cvakal zuby a bylo mu rozumět každé desáté slovo. Po Hochwarnungu se opozdil v provozu a do kábelkanálu ho již nechtěli pustit, byl uzavřen. Proto vyběhl na nádvoří a tloukl na dveře německého krytu. Také tam ho odehnali, že tam nemá co dělat, že tam nepatří. Proto se uchýlil do opuštěného betonového bunkříku pro strážní službu, který stál uprostřed nádvoří. Jarda tam při bombarování zažíval vše jakoby přímo na těle. Hrůzou se podělal a nakonec vzduchová vlna bunkr povalila a tak zůstal ležet i s Jardou, až do konce náletu. Ale Jarda byl živ. a děkoval osudu, že ho nepustili do nacistického krytu.

Každá oběť byla položena na znak, jedna vedle druhé a přikryta přiměřeným kusem térového papíru. Na papíře byla buď položena legitimace mrtvého, když ji neměl u sebe, pak křídou napsáno jeho jméno. Známi byli všichni, i když někteří nebyli k poznání.

Všichni auslendři museli pomáhat při vyprošťování mrtvých a raněných, kterých bylo také mnoho a ozyvali se v různých dutinách, odkud bylo nutno je vyprošťovat často obtížně, přes betonové bloky nebo silné vrstvy zeminy.

Zdravotnický personál, vojenští doktoři, sanitky, všechno se mohlo strhat, že an mnohých místech ve Werkách jsou kryty tak rozmaširované, že ani mrvolky nevytahují, že je budou zalévat vápnem a nechají je tam.

Když práce s lidmi byla ukončena, bylo kolem patnácté hodiny. Tedy skoro pět hodin od započetí náletu. Všichni byli už vysílení, hladoví, žízniví, voda nikde netekla, aby se mohli napít nebo alespoň umýt zakrvavené ruce. Správní část Krafwerku zasažena nebyla a tam je pak volali k obědu. Toho dne byli k obědu řízky, v chyni jich měli hory. Mnoho jich jíst nemohlo, měli slabé žaludky, mnozí uprchly na lágry a další, jak byli špinaví, těmi neumytými rukami brali jeden řízek za druhým a jedli je hltavě, živočišně. Kuchařky je povzbuzovaly :“Jezte hoši, dnes nám hodně zbylo, podruhé už to nebude“

Po obědě bylo bezvládí, nikdo na nikom už nic nechtěl, nacisté se skryli se svým smutkem, kdo z nich neměl žádnourodinnou oběť zase truchlil nad zbořeným dílem, na kterém si tolik zakládal a nad proradností spojenců, od nichž očekával rpo Linec milost.

Godhartova parta nezůstala celá, ale také nikdo nebyl mrtvý

ani raněný, vždyť byli v kábelkanále pohromadě a tam se jim nic nestalo. Zřejmě se rozutekli, každý kam ho nohy nesly. Miloš byl s několika dalšími ještě u Dunaje, kde se umyli a pak hodlali nastoupit cestu do lágru.

Ale další překvapení je čekalo na známé cestě domů. Z té je odháněli vojáci, kteří s přístroji ohmatávali zemi a na příslušných místech zabodávali do země terče se smrtihlavem. Jak se dovídali, tam napadaly bomby, které nevybuchly a mohlo se jednat o časovky. Tak zde zelo další nebezpečí, že se určitý počet hodin otevrou jícen země nad sebou a vyhodí trychtýř, masu kamení, hlíny to všechno promíseno vražednými střepinami. Z těchto měli nacisté největší strach, protože byly namířeny proti komukoliv, tedy jak proti cizincům, jako pracovní síle, ale nahraditelné, tak proti nim samotným, tedy nenahraditelným.

První nálet znamenal zmrazení výroby celých HGW, při nejmenším na týden, deset dní. Byly zasaženy vysoké pece, koksovny, rozváděcí plynová potrubí na mnoha místech, kábelkanály, úpravna rudy, mnohá dílna a provozy, Kraftwerk, jako hlavní dodavatel energie, zkrátka, nedalo se vyrábět. Navíc byly závody posety časovanými bombami a tak první dva dny nesměl nikdo do werků, to se očekávaly výbuchy. Ty některé skutečně vylétaly v této době, ale některé si hověly v zemi dál a nacisté usoudili, že třeba to byly bomby sabotážně poškozené ve prospěch říše a už už viděli tam někde svoje spojence. Ovšem některé bomby vylétávaly i za týden a další musely být i vykopávány.

První nálet v Linci znamenal katastrofu nejenom na materiálu, ale především an lidech. Jenom ve Werkách mělo zahynout na deset tisíc lidí a bylo to skutečně znát na každém lágru, na každé cimře. Byli to převážně cizinci, co zaplatili tuto nejdražší daň, ale také hodně Němců, kteří přes varování zůstali v provozech. Byl to nálet hlavně na průmysl, což bylo kvitováno kladně, ale v myšlení lidí nastal obrat, již si bombardování nepřáli. Přání a válka jsou však dva rozdílné pojmy a tak se dočkali v Linci náletů požehnaně, nikdo již nemohl vytrubovat, že Linec má výsadní postavení v této válce, na své si přišli i ženy a děti a to hlavně proto, že nálety byly pak namířeny na psychologii, tedy na obytné čtvrti, což se víceméně dařilo.

Za určitou dobu se v Linci konala největší tryzna všech dob, za oběti po prvním náletu. Dostavili se i příbuzní některých zahynulých. Byl přečten obrovský seznam jmen, který však v žádném

případě nemohl být úpný ani směrodatný, když vezmeme v úvahu, že se mnoho lidí rozuteklo domů a byli považováni za oběti, ačkoliv buď nebylo po nich vůbec pátráno, nebo byli pochyťáni až později. Mnoho lidí se poschovávalo ještě v Linci, nepřišli ani do práce, ani na cimry.

Oběti pro tryznu se zjišťovaly jen podle chybějících v lágru a na pracovištích. Ti, kteří byli v zemi zaléváni vápnem, byli vlastně indiferentní a octli se na seznamu obětí jako nezvěstní.

Někteří příbuzní přišli na cimru, plakali, balili si věci svého rodinného příslušníka do kufříku a tím si odbyli první náraz smutku, který je takto postihl. Tím větší radost museli mít, když pak přece jen některý z pohřešovaných oživil a setkali se s ním až doma, mnohdy až po válce. Konečně stav obětí se upřesňoval prakticky až do konce války, vždyť Pepík Dobrý, seminarista tonda, další dva jejich kamarádi také přináletu zmizeli a zanedlouho se s nimi kamarádi setkali poblíž Kraftwerku jak krumplují železniční trať oblečení v jednotné uniformě Arbeitslágru, kde si odpykávali svých šest měsíců, ale byli živí, zatímco při tryzně je oplakávali. Byla totiž zásada :nebrat si své věci!“

Z cimry Miloše byli dva mrtví a dva pohřešovaní. S pohřešovanými se také již nikdo nesetkal, snad byli zavápněni, nebo je potkal jiný neblahý osud.

V jednom se cizinci přepočítali. Totiž, že výroba bude dlouho stagnovat. Bylo však až neuvěřitelné, jak si celé Werky pomocniorganizace toth brzy zacelily ty rozhodující rány, aby provoz mohl být obnoven. V Kraftwerku byly dva kotly opraveny během deseti dnů, cizí montéři dělali ve dne v noci a mohl se rozjet nenutnější provoz a další dva byly připraveny do 1 měsíce. Trosky byly rychle odváženy, nový materiál přivážen, vysoké pece počaly opět dýmat, díry se vyzdívaly nebo zadeskovávaly a buh ví co ještě se kde flitrovalo, ale jisté bylo to, že werky byly zanedlouho opět připraveny pro nový nálet. Nebyly sice již tak vzhledné, záplaty se nezapřely, ale hlavní byla výroba a ta šla. Týloví nacistéznova prokazovali oprávněnost svého vyreklamování, dělali co mohli, aby je fronta minula. Vždyť Linec už byl bombardován a snad bude i dále, ale stále byl závětrím se všemi slastmi života, mezi soukmenovkyněmi, které nebyly skoupé ani na pohoštění, ani na lásku.

Na první linecké bombardování se váže několik příhod.

Jelikož se vědělo, že frajírek Pepík dobrý a Václav Žižka z Godhartovy party určitě nezahynuli, ale ztratili se, usuzovalo se,

že se dostali nějak domů a tam se schovali. Kromě nich nebylo z Kraftwerku k nalezení ještě několik dalších hochů. Parta jim to přála, vždyť podle všeho válka nemůže dlouho trvat. Ale neuplynulo ani dalších 14 dní, poznamenaných několika dalšími nálety a dokonce ještě jednou i na samotný Kraftwerk a tu přišel Franta Ševčík s novinou, že zahlédl naproti na trati vedoucí přes most za Dunaj Pepíka Dobrého, který tam krumploval pražce co by trestanec nějakého lágru. A skutečně, ukázalo se, že všichni, kteří byli nezvěstní z Kraftwerku, byli pochytni již v prvních dnech po prvním náletu a začlenění na půl roku do trestaneckého tábora ve Wegscheidu u Lince. Byl tam tedy i Vašek Žížka a dokonce i seminarista Tonda Rezek. Od té doby se s nimi viděli téměř denně na uvedené trati. Nastaly kontakty, hoši potřebovali pro své bachaře cigarety, pro sebe chleba a tak se všechny přebytky stěhovaly na trat'. Bachaři to trpěli, dokonce některým dovolovali, aby zašli přímo do budovy Kraftwerku za svými kamarády a donesli toho co nejvíce.

Tak se naše parta dověděla, že nacisté z minulých zkušeností z celého Rajchu s podobnou možností útěku počítali a že je ve vlacích směrem k hranicím a na samých hranicích pochytni, zmlátili a rchlým soudem je odkýzali, aby půl roku pracovali zadarmo a za těch nejhorších podmínek. Vyšlo zde najevo, že jejich hlídači v lágrech byli prodejní Ukrajinci, Vlasovci, kteří za nacisty dělali ty špinavé práce, trestání vězňů. Nacisté pak poukazovali na to : Vidíte, to jsou vaši bratři Slovani a už se také na to nemohou dívat, tak vás musí potrestat za vaši vzpouru, za váš špatný poměr k říši.

Pepík dobrý v lágru ztratil své nádherné kadeře, on, který si na nich tak zakládal a které byly jeho hlavní ozdobou při navazování kontaktů se slabším pohlavím. Byl to platonický milovník všech krásných žen, který si své kadeře neustále prohrabo- luxusním dámským hřebenem a to i tehdy, když ve druhé ruce držel montážní klíč. Pepík byl zvláštní typ muže. Postavou, přirozením i hlasem se jakž takž jevil, ale vždyckypřišel ke svému vysněnému příliš pozdě. Vyhlédl si děvče, básnil o něm celý měsíc, pak podnikal nesmělé krůčky, reprezentované příliš inteligentní, afektovanou konverzací a když se konečně rozhodl přejít k činnosti čistě živočišné dané lidem přírodou, aby se nazapomněli milovat a rozmnožovat, zjistil, že přichází pozdě, že se zadala nebo si zadala s někým, kdo postrádal více té nerozhodnosti. Pepík pak dlouhou dobu truchlil, svolával blesky na domnělého svůdce, žádal partu, aby mu pomohla fýsicky ho potrestat, ovšem marně, protože to

byla čistě jeho věc, jeho slabého náporu na věc.

Venca Pavel ho vždy utěšoval :“Pepíku, uvědom si, že jsou všechny děvky, tak pro ňu neplač a hned zejtra chapni druhou.“

Ale Pepík to nedovedl, tak musel vyslechnout i od Miloše: “Pepíku, jsi vůl, ukaž taky jednou, že nejsi vůl ale bejk, pojď s námi do bordelu a tams e přiuč.“

Pepík ale placenou lásku tvrdošijně odmítal a tak se nadále zmítal v platonických představách milování.

Když všechny lásky Pepíka míjely jako rychlíky, měl Pepíkještě jednu neblahou vlastnost, kterou mu kluci vytýkali. Nedovedl totiž vrátit přízeň děvčeti, které nejdříve zbožňoval, pak chvilkově dala přednost jinému a když byla zase volná, už pro něj byla vzduch, pouhá nic. Á tak mu nezbývalo, než vynacházet svoje fetiše z těch, které přicházely na scénu nově, o nichž nic nevěděl a které mu připadaly jako dosud nedotčené panny, i když to byla ironie.

Takto se objevily v Kraftwerku dvě holan d'anky Hedi a Laura, které byly ze skupiny holandských děvčat čtyřiadvacátého ročníku a bydlely v lágru na jednom baráku, který byl součástí mužského lágru. Bydleli tam s nimi také Holanďané, kteří přijeli s jejich transportem, byl to zkrátka smíšený lágr. Bylo jisté, že každá musí mít toho svého, jen kvetly, byly rozpustilé, až to bylo i v tomto prostředí nápadné. Ale byly krásné. Jako laboratorní pracovnice chodily v bílých pláštích a pod nimi nic, alespoň nahoře. Pepík tehdy začal zase trojčit. Setkával se s nimi u kotlů, kde braly vzorky vody, a když viděl, jak z nich vykukují jejich dobře živené a vždy řádně napasené kozčky, byl úplně v tranzu.

Děvčatům byl také černý sympatický mladík příjemný, koulely za ním očima a žádná z nich by snad pobavení neodmítla. Pepík však tentokráte pro změnu zase nevěděl, kterou si má napřed vybrat a básnil najednou o obou. Hovořil s nimi evropským nářečím, rukama, nohama, méně ústy a ačkoliv si rozumněli co nejméně, bylo z toho hodně příjemného usmívání. V situaci, kterou denně produkovala válka, bylo partě jasné, že jest-li tentokráte ne, tak už nikdy. Pepík anději měl, stačilo jen brknout a jedna jako druhá yb s ním šla a pak by si je mohl ještě prohodit. Ale to by nesměl být Pepík a ony dívky. A tak došlo k tomu, co v repertoáru vysněných Pepíkových lásek bylo obvyklé. Vždyť Holanďanky také chodily pro vzorky vody do podzemí poseidona Hanse Müllera, který ač Pepíkovi sahal jen pod bradu a jeho nožky v holinkách byly k přečtení do pěkně zakulaceného –O-, nenechal zkrátka nikoho na pochybách, koli uhodilo. Zřejmě obšťastnil jednu po druhé a tak krásná děvčata k

k nixmochrovi Pepíkovi jaksi ochladla, ovšem abychom jim nekřivdili, zavinil to on, protože se s nimi přestal bavit. Holanďankám to zřejmě nevadilo, protože se stejně šťastně dovedly řehtat v tramvaji, když se vezly do města za zábavou se svými holandskými kluky, kteří také nemohli přijít zkrátka.

“Kluci, ten Müller je svině, pomozte mě, abych se mu mohl nějak šikovně pomstít!”

“A co bys chtěl, abychom nabančili skutečnými chlapovi, kterej dovede s děvkama točit?” povídá Venca, já bych mu za to potřásl pravicí, je to štráda chlap a báby si za ním můžou uběhat nohy až po samou prdel.“

Také ostatní hoši nesouhlasili s Pepíkem, že má být Müller potrestán pro nějaké dvě žáby, které navíc si to přály a měly z toho i svůj požitek.

Takovou tichou ironií bylo, že mezi cizinci běhalo takových deset patnáct procent takových Pepíků a na druhé straně mnoho německých žen a dívek, které by je byly ku spokojenosti obou stran uhnaly za každou cenu, jen kdyby se v nich Pepíci jen trochu zhlédli.

Ale tito měli přímo panický strach z Němek, z jejich popisovaných vášní a sa samozřejmě také z trestu za prznění nordické rasy. Proto požívačné heslo latiníků “Carpe diem“ v mnoha případech neslavilo své hody.

Ovšem prehistorický Pepík si vymyslel motto “Všechno zlo přichází skrze ženu.“ Toto zmezinárodnilo a hodně se užívá i dnes. Je to dobré a pravdivé heslo, něco na něm jen. Dámy a dívky jsou ve všech směrech iniciativnější a díky ješitnosti mužů, pokud nejsou vylození volové-Pepíci, mohou vše dokonale maskovat. Jsou ale takoví muži, mezi ně patří jich většina, kteří v každém zlu vidí i následné dobro, a proto jejich mottem je : “Žena je příčinou všeho zla, ale i dobra.“

Ale ouha, co bude teď s Pepíkem, vždyť má ostříhané kadeře, pracák mu dá do těla, nebude to s ním ještě horší?

Kapitola dvacátá

Bylo zajímavé, že Hitler, který se dovolával v každé větě boha jako svého spojence a s oblibou opakoval výroky jako “Prozřetelnost a já zachráníme německý národ“ nebo “já a bůh spasíme svět! Na opascích wehrmachtu se nosilo příslovečné “gott mit uns“, nerspektoval náboženskou otázku v porobených zemích. Vynucoval se u dojem, že i z boha a všeho kolem něho si udělal čistě nacistickou záležitost. Proto také, když byly v českých a jiných zemích uzavřeny

vyské školy a později i semináře, putovalo mnoho bohoslovců na nucené práce do Rajchu a Hitler se čerta staral, co budou dělat takto postižení diecéze, až generace starých služebníků odejde. A ani Svátá stolice v Římě to snad ani nebrala jako pronásledování křesťanů, vždyť se nejednalo o přímé země osy.

Také se nikdo nestaral o to, před jaké dilema jsou postaveni seminaristé, do té doby bohabojní mladíci. Odešli z míst, kde již jednou nohou stáli na začátku bohulibé činnosti, odkud se již jan tak neutíká a teď se ocitli ve vřavě světa, která ani jejich sluchu, ani pohledu nebyla nijak milosrdná. Bylo tudíž na nich, ale zejména na prostředí, do kterého byli včleněni, jak se se vším vyrovnají.

Ale dělnická třída je mateřskou náručí lidem všech dob minulých, přítomných i budoucích. Vtřebává do sebe a pozvedává z bláta a mizérie života vše, co se narodí a současně vyprodukovává nejvzácnější osobnosti, jaké kdy Svět nosil. Tak se také stalo seminaristům, kteří se řízením osudu mezi dělnickou třídu začlenili. Nestalo se tak ve všech směrech. Nacismus jim dal možnost nedělnických profesí, zejména v laboratořích, kancelářích a jinde, ale neodvolatelně se stali dělníky, když přišli na cimry. Zprvu se této fuzi bránili. Jako studující mládež jim byla vštěpována propast, která zeje v kapitalistické společnosti mezi dělnictvem a inteligencí. Proto našim čtyřem seminaristům, kteří byli začleněni do Kraftwerku, ale i všem ostatním, kteří na práci do Lince a vůbec do celého Rajchu přijeli, mnoho věcí zprvu nevonělo. Tak hledali privátní kvartýry tak dlouho, až poznali, že zbytečně, museli by jít k nějaké němce a na to z počátku neměli ostruhy. Také trvalo dosti dlouho, než poznali, že balíky z domova je neuživí a že musí vzít za vděk i tou lágrovou šlichtou, jako ostatní.

Navazování řečí s obroublými pracanty dělalo potíže jak jim, tak i dělnasům, kteří častonevěděli, jak mají s inteligenty mluvit, ale toto působení nakonec se ukázalo jako kladné pro obě strany.

Inteligenti a zvláště seminaristé, i když se třeba snažili, ukazovali nakonec, že se na žádnou práci nehodí, že všude jen překážejí, že to neumějí vzít za ten správný konec. To jim bývalo ale blahosklonně odpouštěno, jakoby s uznáním, že v životě přece manuálně nikdy pracovat nebudou. Kamarádská čest a solidarita jim také nebyla na studiích příliš vštěpována, zde se museli hodně přiučovat. Ale také se zdálo, že jejich farářské působení je na cimře často účinnější, než v kostele, protože kluci často měli na jazyku

něco ostřejšího, ale mnozí se to naučili i požvýkat a dát tomu přijatelnou formu, aby se nemuseli pak dívat do posmutnělých tváří a pýřících se očí.

Kdyby byly seminaristé a mnozí další vysokoškoláci dostudovali bez nuceného přerušení, nikdy by tak důkladně nepoznali co je to dělník, kladívko, ponk, dláto a železo. Nikdy by si nebyli způsobili drobné, ale i závažnější poranění, která jsou doménou tělesně pracujících. A co bylo na jejich osudu nejzajímavější? Právě to, jak inklinovali ke skutečnému životu, který je v lineckém prostředí uvítal. A nebyl to jen ten pověstný linecký koláč!

A tak se tedy dostává na scénu první bohoslovec Tonda Rezek, který vzbudil pozornost již předtím, než byl viděn společně s dalšími uprchlíky krumplovat trať co by heftlink pracovního tábora Wegscheid. Blond hlavička také holá a jak kostřbatě. Ten holič si nedal na něm vůbec záležet. A jak ho bylo škoda, že vypadl na půl roku z civilního života. Vždyť zanedlouho po svém příjezdu do Lince v sobě objevil umělecké nadání, spojené s vyokou společenskou aktivitou. Ukázal se jako rozený režisér, zpěvák, herec, konferenciér. Během krátké doby zaplnil kdejaké vakuum, které do té doby existovalo. Musí být chápáno, že v Rajchu se nehodnotila nucená práce. Ta byla až na posledním místě. Každý byl hodnocen jen svým podílem z mimopracovního prostředí. Tonda všechny přeskočil brzy ve všech směrech. Bylo ho vidat na jevišti v lágru v různých výstupech, kde “bavil národ“ jen tak, samozvaně při večeři, chodil na různé cimry, dělal šaškoviny, převlékal se v různé postavy historické i pohádkové, někde sehnal umělý chrup, kterým měnil své pohyby, u brány lágru dělal žebráka s nastaveným kloboukem, zkrátka, byl to rozený komediant, mezinárodní, nenáboženský a měl sebou velikou a nenáboženskou budoucnost. Normálně se o něm říkalo, že po válce půjde do Prahy a bude tam úspěšným hercem.

Tonda si ale nic neplánoval. Jen jednou komusi důvěrně řekl: “Teď, když jsem poznal svět a lidi a je mi mezi nimi tak dobře, už mě rodiče na faráře nedostanou.“ Ale stejně by tonda obyčejným farářem nezůstal. Měl jenom tu počáteční smůlu, že z několika sourozenců byl vyčleněn jako oběť bohu-tedy jeho služebník.

Tonda měl velkou popularitu, která mu přinesla mnoho příjemných zážitků. Měl štěstí u děvčat, která ho oslovovala “ty náš farářičku, kostelníčku, opate. Zdálo se, že je na roztrhání. Nikdo se však nedověděl, jak na tom s děvčaty skutečně je. Spíše byl viděn, jak si mimo termín pochutnává v lágrové kuchyni, nebo je po je pozván na různé oslavy, které zpestřoval svými intelektuálními výstupy.

Zkrátka byl všude vítán a to nebylo za války k zahození.

A teď, jak to s ním bude, vydrží to vůbec, vrátí se mezi nás, nebo ho tam utlučou, vždyť on nebude snášet ústrky tak, jak to mnohé naučil tvrdý život!

Když už jsme to začali s těmi seminaristy, dokreslíme je všechny čtyři.

Venca Pergl, dvoumetrový dlouhán nebyl již tak společenský, ale ukázalo se že má také "za ušima." Uměl dobře německy, hrál na saxofon a chodil v partě hrát na selské svatby, kterých v okolí Lince bylo bezpočet. O Vencovi se říkalo, že hodně nevěst okoukal, a když se z nich pak staly slaměné válečné vdovy, často je navštěvoval a utěšoval. Zda utěšování mělo něco společného s církví, nebo bylo čistě světské, nebylo těžké uhádnout. Ale ty výslužky, které si Venca z nočních toulek donášel, byly určitě potřebné jeho dlouhým vysíleným údům. Jeho dobrou vlastností bylo, že nechával vše rozloženo na stole, takže měl jistotu, že vše zmizí do posledního drobečku.

Druhý Vašek, Dráždil, zůstal svatý až do smrti. Ač dvaadvacetiletý, nepoznal děvče, pěstoval hodně samotu a dokonce odpustil i Hitlerovi a navštěvoval i kostelíčky s nacistickými panbičky, vyzdobené výstupy o předávání rytířských křížů a pomalované lomenými pakříži. Byl typem člověka, který si s rušným životem nevěděl rady, dovedl mluvit jen vážně a proto se stýkal většinou jen se staršími, nábožensky založenými lidmi a takovými, kteří se nesnažili vyzvídat na něm jeho soukromí. Mezi chlapi musel hodně vytrpět a proto mu byl pánbuh milostiv a dne 2. 7. 1944, již při prvním náletu v Linci, si ho povolal k sobě. Když tak ležel, mezi ostatními těly, dlouhý a štíhlý, nebylo mezi okolostojícími nikho, kdo by nepolitoval jeho rodičů, kteří s ním měli přece své plány...

Poslední bohoslovec Kraftwerku Jarda Mrákota, musí být uváděn v souvislosti s Julkou. Podezřívají jsme ji, že ho svedla úmyslně, aby se dověděla, co v něm vězí. Z počátku totiž, jako Ukrajinka, nechápala co to je farářský učedník a teprve zmínka o popech ji uvedla na správné myšlení. Ale jí to zase nepasovalo, že on byl hladce oholen. To jí kluci řekli, že mu ještě vousy nerostou.

Proto vyspat se s takovým adeptem na popství ji muselo velmi lákat. Vlastně si ho držela v područí až do konce války, vymámila na něm hodně věcí na sebe a zrovna tak dlouho ho dokázala podvádět, jest-li vůbec jejím milencem byl, protože to zapíral všude tam, kde o tom byla řeč. Julka o něm říkala: Mrákota, to nic není,

to je jen tak. Přesto je možno říci, že dala jeho životu v Rajchu smysl, podržela ho jako člověka, snad mu dala okusit lásku, kterou on mohl považovat za vrchol svého blaha a snad ho svedla i z cestičky, kterou mu určil po dohodě s rodinou jeho strýc, bohoslovecký profesor.

Co říci o seminaristech všeobecně? Bylo jich v celém Rajchu hodně. Projevovali se tak i onak. Poznali život ze stránky, o které se jim v jejich mladých plánech ani nesnilo. Poznali partáky, nacisty, bolševiky, hrdiny, zbabělce, nálety, mrtvé, raněné, hlad, štěstí, zoufalství, vzestup i pád nadlidí. Donesli si hodně pro život, každá jeho stránka se jich nějak dotkla. Tedy ať se z nich posléze staly osoby církevní nebo světské, určitě to v nich muselo zanechat i následky pro jejich další myšlení, jejich další konání a snad potom vykonali velký kus práce pro svět, pro lidi.

A dělnická třída, ta ze kteří všechno pochází? Ta bude vždy matkou a učitelkou všem, kdo mají čest a svědomí. A nikdy nezradí.

Kapitola jednadvacátá.

Po prvním a několika dalších bombardování v Linci zůstalo na různých místech mnoho časovaných nebo nevybuchlých bomb. Z počátku byl jejich výskyt vojáky pečlivě zaznamenáván a vyznačován smrtihlavy na terčích a takovým místům se každý vyhýbal na sto honů. Někde se jednalo i o určité pracoviště a tak tato byla na čas vyřazena z provozu. Jak se to také mělo s časovanou bombou, která byla zjištěna v prvním kotli Kraftwerku a tato vybuchla až za několik dní a vybourala také značnou část vyzdívky na této straně. Pokud se jednalo o přístupové cesty, tyto byly obcházeny ve stále větším poloměru, podle toho co bomby dělaly. Když byly v zemi více než 10 dní a nedělo se nic, začalo se pak chodit přímo kolem terčů a nikomu to nevadilo. Vojáci taková místa již přestali hlídat.

Časované bomby prý byly odstupňovány k vybuchnutí od dvaadvaceti do sto hodin, později prý již nejsou nebezpečné, snad se mělo jednat o zmetky. Také na druhé straně fronty jsou naši lidé, chlubil se v takových případech Pichler, který skutečně dokázal kdejaký úkaz rozpitvat pro nebo proti do všech důsledků.

Takové bomby ale působily na obyvatelstvo psychologicky, to bylo bezesporné a i když už se na některé zapomnělo, kdo měl co v takových místech dělat, vždy si připomněl, že stojí nad svým

hrobem nebo popravištěm a nerad se tam zdržoval někdo dlouho.

Nacisté si byli takových míst plně vědomi, jelikož se jednalo také o ně a rovněž si uvědomovali, že takových hluchých míst stále přibývalo. Proto museli vymyslet něco, co by odvrátilo hrozící nebezpečí a co by pozvedlo ducha obyvatel a koneckonců i cizinců.

Asi deset kilometrů od Lince ve směru na Vídeň, nad Dunajem, nacházel se známý koncentrační tábor Mathausem. Kromě toho, že Heftlinci pracovali v místním lomu, chodilo jich také hodně na práce do okolí a samozřejmě také do Lince. Chodili pěšky, tam i zpět, dělali těžkou práci, krumplování železniční trati a celkové takové opravy. Vězni byli špatně živeni, těžkoto cesty a práci snášeli. Bylo možno vidět, že již po cestě na pracoviště jich bylo kamarády několik podpíráno a což na zpáteční cestě, to už jich bylo vysíleno daleko více. Političtí vězni navíc byli připoutáni k dlouhému řetězu, ze kterého bylo oproštěni až na pracovišti. Když byl řetěz svinut, ukázalo se, jaká je ho hromada.

Kolem Kraftwerku pracovali vězni v několika skupinách, každá pod jedním, nebo dvěma strážnými, většinou rakouskými veterány, kteří byli většinou shovívavější a trpěli, když zaměstnanci Kraftwerku k nim přicházeli až na několik kroků, ptali se jich, co by potřebovali a většinou jim házeli chléb a cigarety. Pro formu strážní nadávali a kluky odháněli, ale dovolili vězňům všechno předat. Někde se také stalo, že se přilepšení pro Helftlinky dávalo přímo strážnému, který je pak poděloval.

Helftlinci byli rozeznáváni podle barevných značek, kriminálníci červeně, političtí fialově, židé žlutě.

Někdy se stávaly i výjimky, že se strážný k vězňům zachoval surově, i když vypadal dobromyslně, s lícousy. Jednou v poledne v nádvoří Kraftwerku několik skupin vězňů obědvalo. Šlichtu jim podával strážný do esšálků pánvičkou. Obrovská hromada řetězu ležela uprostřed jako pahorek a u ní stálo několik rolních hrnců, které si vězni sebou přinesli z tábora. Když byli všichni poděleni, mohli se na chvíli kolem dokola položit a rovněž tak strážní seděli kolem nich, pokuřovali, nebo něco jedli ze svých přinesených svačin. V tom se jeden vězeň plazil se svým rendlíkem po zemi až k jednomu hrnci s naběračkou, která z něj trčela, si nabral něci polévky. Snad by se to bylo obešlo v klidu, ale v tom něco cvaklo, zavadil naběračkou o hrnec. Ihned se vztyčilo několik hlav vězňů v očekávání příštího. A skutečně, zvedl se právě ten sympatický děda, ještě s fajíkou v ústech přikročil k hrnci u něhož se

krčil věžeň a kryl si hlavu. A tu již mu dopadla naběračka dobře mířenou ranou doprostřed čela, až se šlichta rozstříkla na všechny strany a pak následovala ještě jedna rána do zátylku krčícího se vězně. S hubou plnou nadávek strážný praštil naběračkou o zem a odcházel na svoje místo, zatímco věžeň si stíral z čela a obličej polévku smísenou krví, která mu prýštila z podélné rány na čele.

Mezi pozorujícími zaměstnanci Kraftwerku to zahučelo. Křikem projevíli nesouhlas s dědkem, který se takto surově zachoval k hladovému vězni. Ale již se postavili všichni strážní do bojové pozice a namířili hlavně samopalů ze svého kruhu ven, jako když na lovu čekají střelci, až jim vyběhne nebo vylétne kořist na bezpečnou vzdálenost dostřelu. Ohrožení raději poodešli opodál a viděli ještě, jak zraněný věžeň odklusal mezi své druhy, kteří mu počali ránu prohlížet. Strážní se opět posadili na svá místa, jako by se nic nestalo. Surový dědek si opět nasadil masku dobrotivého dědečka, který až se vrátí ze svého prokletého zaměstnání, bude večer houpat vnoučata, bude jim vykládat pohádku o zlém vlku a o koze, o kouzelnících a o lidech dobrých i zlých.

A právě této mizérie Heftlinků nacisté počali využívat při zneškodňování nevybuchlých bomb. A vymysleli si na ně ohromnou lest. Rozneslo se, že nevybuchlé bomby, které se nacházely v místech, kde se pracovalo, nebo jinak důležitých, budou vykonávat koncentračníci, kterým za každou bombu, která bude takto zneškodněna, bude odpuštěn rok internace a při tom se najedí a napijí, co jim bude hrdlo ráčit. Měl v tom být i rum, pivo a jiné nápoje, které takoví lidé neochutnali léta. A tak nebylo divu, že se na tuto práci Heftlinci hlásili, bylo jich dost, vsadili vše na jednu kartu, vždyť měli umřít pod karabáčem, hladem nebo výbuchem. Bylo jim to jedno. Od toho rozhodnutí nebylo daleko k provádění a tak již koncem srpna ve čtyřiačtyřicátém docházelo k akcím vyprošťování bomb. Party tvořili výhradně Heftlinci, pozorováno z dálky, protože při takových pracech byla učiněna opatření, aby byli zabiti pouze oni, kdyby k něčemu došlo. Bývalo jich v partě 12-15, kteří se střídali v kopání a odhazování zeminy. Když pak byla bomba úplně odhrabána, všichni se vzdálili a sestoupil k ní pouze jeden, odborník, který ji odjišťoval. Na to se parta vrátila nad jámu, rozestavila trojbokou ruční kladku, bomba byla upevněna na ocelové lano a vyzdvižena. Na to byla položena na masivní dřevěná nosítka a několik věžňů ji pak odnášelo na určené místo.

Toto všechno bylo možno pozorovat a bavit se o tom, kdyby bomba vybuchla, jak by to asi dopadlo.

Dlouho se parám heftlingů dařilo bombou vykopávat, měli jich na svém kontě více než patnáct, v celých HGW to muselo být daleko více.

Po jednom náletu zůstala problém bomba zapadlá a nevybuchlá těsně vedle východní strany Kraftwerku, která mohla napáchat velké škody jednak na opraveném zdivu a také na opravené první peci, po případě příslušné turbíně, které se nacházely těsně za stěnou. Kraftwerk samozřejmě také vyžádal pomoci Mauhausenu, bylo to začátkem září a bylo stanoveno, že po dobu výkopu se nebude nikdo v objektu zdržovat. Turbíny pracovaly na první a druhý kotel, nejnutnější práce vykonávali pouze partáci, kteří podobná nebezpečí museli snášet, jako by byli na frontě. Neochotně se tomu podjali, byli si však jisti, že akce skončí úspěchem a proto nejevili žádné obavy.

Všechno další osazenstvo bylo pak vykázáno do vzdálenosti 300 až 500 m od závodu. Většinou šli za železniční trať na násep a ze zvědavosti zůstali za náspem, kde měli přehled a při výbuchu se mohli ihned krýt. Když jel vlak, tak jen kousek uhýbali. Byl krásný slunečný den, hned od rána sluníčko pálilo a všichni se dívali na skupinku vězňů, která pracovala obvyklým způsobem. Kopání a pak vyhazování hlíny lopatou. Nahýbání z lahví a přikusování stále něčeho, vězni využívali těchto chviliek pomyslné svobody a blahobytu.

Nejednou se ozvala hromová rána, po náspu přelétla již slabší vzduchová vlna, sem tam něco spadlo, nějaký kamínek nebo střepinka. Po prvním zmatku všichni pohlédli v ta místa, kde předtím heftlinci vytvářeli svoji idylu. Ale ta byla tatam. V okolí nikde živáčka, všelijak položení trapy, do stěny Kraftwerku ve zdi vybouraná několikametrová trhlina, pod ní hromada suti a cihel. Dílo zkázy bylo dokonáno. Celá parta vězňů byla rozmetána. Pravda, byla to lehká smrt, konec utrpení, ale tak krátce před koncem války, přece jen to bylo velmi smutné. Zavadalo to příčinu mnoha diskusím a polemikám, všechny předcházející úspěchy ve výkopu časovek byly zapomenuty pro tento jediný případ. Ano, jakoby znamenal konec kupčeninacistů s životy podlidí a pokud se osazenstvo krefterku pamatovalo, byl to poslední případ o kterém bylo v okolí tohoto pracoviště slyšet. Je jisté, že tam, kde dosud k neštěstí nedošlo, byly takovým způsobem bomby odstraňovány dále, ale Heftlinci se podobné konce dovídali a přestávali mít chuť jít na jistou smrt za nejistou odměnu. Vždyť i to byl obraz nové Evropy připravované nacisty,

v níž by všechno nebezpečné vykonávali podrobení otroci.

Heftlinci v době poplachu mohli se svými strážnými odcházet od trati nebo lomu za Dunaj do jeskyně vrchu Altenbergu a tam setrávat až do ukončení poplachu nebo náletu. Strážní to dělali hlavně kvůli sobě, pro případ bombardování, aby byli v bezpečí. V jeskyni se uchýlovali do jednoho rohu, tam je strážní obklíčili a třebaže bylo šero až přitímí, nestalo se nikdy, že by po skončení poplachu někdo chyběl. V jeskyni se současně zdržovalo větší množství osazenstva z Kraftwerku, které po prvním náletu do kabelkanálu již nešlo a nikdo je k tomu nemohl přinutit. A tak bylo možno někdy s Hefflingy hovořit, když to některý strážný trpěl nebo dovolil. Bylo to většinou úryvkovitě a anonymně, ale přece jenom vycházelo najevo, jak se hodně v Mauthausenu umírá, že mají málo jídla i kouření, že občas dostanou celou kostku margarínu a ti, co ho sní bez chleba, že onemocní nebo umírají, že to žaludek nesnáší, proto někteří margarín ani nejedli a dávali ho našim za deset cigaret. Tyto a podobné výměny se uskutečňovaly v jeskyni. Dlužno podotknout, že vězni měli zhotoveny ze stříbrných marek různé drobnosti, přívěšky, prsteny, medailonky, a rovněž je vyměňovali za chleba a cigarety.

O uvedené jeskyni, která tvořila kamenný ovál o průměru asi 15 m kolovaly pověsti, že je to vstupní místnost do celého růžence jeskyní směrem do středu kopce a ještě dále až ke konečnému druhému východu. Zde se v dávných dobách ukrývali náboženští uprchlíci, které pronásledovala katolická církev. Podle venkovaniho dohadu se mohlo jednat o celkovou délku uvažovaných jeskyní asi šest kilometrů.

Miloš s několika kamarády v době jednoho poplachu zkoumali nejzastší kout jeskyně tam, kde se svažoval k hlinité – zemi a v jednom místě přišli na průvan, kde plamen svíčky ukazoval jeho směr. V tomto místě počali odhazovat kameny a jíl, až se prohrabali úzkým jícnem, do dalšího tmavého velkého prostoru. Po rozsvícení svíčky uviděli kamennou klenbu, asi 5 m vysokou, celý prostor byl ještě větší, než vstupní jeskyně, země byla pokryta nepravidelně ležícími balvany. Na stropě jeskyně bylo nějak černo. Mladíci nechápali o co se jedná a proto jeden z nich vzal kámen a mrštil jím proti začernalému stropu. Co se však v té chvíli strhlo, vyrazilo všem přítomným dech. Jakoby se otevřelo hotové peklo, nastal pískot, kvíkot, něco létalo, naráželo na naše mládence, prostor jako by byl celý nabit něčím živým, ale nedefinovatelným. Svíčka vypadla přítomnému z ruky a nebylo pomýšlení na její

nalezení nebo zapálení. Takto hoši leželi drahnou chvíli, až se to zase všechno počalo utišovat, pískot a kvíkot pomalu zanikal, jako by dozníval někde v dáli až pak nastal úplný klid. Teď se teprve odvážili naši hrdinové postavit zase na nohy, ohmatat se, jsou-li celí a vzájemně se dotazovat zda jsou všichni živí a zdraví. Když se ubezpečili, že s enikomu nic nestalo, usoudil jeden, že nemají svíčkua proto kdosi rozžehl zápalku a další také, až se všichni nahrnuli zase k jícnu, kterým prolezli zpět do první jeskyně. Tam už nikdo nebyl, bylo po poplachu a od vchodu jeskyně viděli, jak poslední slézají po úbočí kopce Heflinci, kteří z jeskyně odcházeli vždy nakonec.

Naši hrdinové se tedy dali také s kopce dolů a rozprodila se debata, že ta zvířátka byli netopýři, že jich tam muselo být tisíce, nakonec každý byl jimi označován, na oděvech, ve vlasech a jinde se to tmavělo jejich malými hovínky. Musela to být po dlouhé době zase průzkumová cesta, protože předtím ze známých se touto znalostí nepochlubil a průchod do ní byl zavalen. Ale její objevení dalo podnět k úvahám, že opravdu řetěz jeskyní existuje, že však bez řádného vybavení baterkami, jídlem, lany, dobrým oblečením a beze strachu, není možno provádět nějaký průzkum.

Asi v říjnu čtyřiačtyřicátého, kdy bombardování Lince bylo na denním pořádku, byl jednoho dne opět nálet. Bylo to předběžné hlášení Kernten, Steyermark, Oberdonau, což znamenalo přímý směr. Nastal zmatek a osazenstvo Kraftwerku se hrnulo na železniční most přes Dunaj a směrem k jeskyni, ale bomby začaly padat, ještě než k ní doběhli první běžci. Opozdilci viděli, jak Dunaj vyhazuje vysoké gejzíry, jak flaky umstěné v konstrukci nad mostem střilejí do najíždějících bombardáčeků, zkrátka otevřelo se zase jednou peklo s hromobitím. Do jeskyně se cpal kde kdo a jak přišel, civili byli promíseni s vojáky, heftlingy, bylo tam mimořádně plno, kouře, dusno, někdo řval nekouřit, některým ženám bylo špatně, tak je vedli blíže vchodu a vůbec byl takový chaos, nikdo nevěděl vedle koho stojí, sedí nebo leží, kamarádi se jeden druhému ztratili. Tak to trvalo mimořádně dlouho, asi půl hodiny, do kopce s vrchu jako když bubnuje. Pak sirény ukončily nálet a vojáci lidi vyháněli ven a do práce, strážní si sháněli svoje vězně, kamarádi se hledali mezi sebou.

Po návratu do práce se ukázalo, že při bombardování nedošlo ve Werkách ke zvláštním škodám, více bylo bombardováno město, že kterého se v dálce kouřilo a vítr kouř odnášel opačným směrem.

Na mostě bylo smeteno pouze jedno protiletadlové dělo, které bylo upevněno mezi traverzami v silném trámovi. Takových hnízd tam bylo několik. Byla zabita i osádka hnízda, když přecházeli po náletě most si toho celkem nikdo nevšiml, ale někteří, kteří se dívali bedlivěji říkali, že tři vojáci byli rozmetány po traverzách mostu a zbyly po nicj jen hadry a krev.

Ale zakrátko po náletu nastal jiný zmatek. Ztratili se totiž čtyři Heftlinci. Vojáci je hledali v Kraftwerku a jiných přilehlých budovách, bunkrech, kanálech, proláklínách, v houští kolem Dunaje, v jeskyni, v lese, jímž byl celý Altenberg porostlý a na ve všech možných místech a krytech. Na silnicích byla kontrolavšech vozidel , byly kontrolovány i lodi plující na Vídeň a v opačném směru. Již večer byly kontroly na všech cizineckých lágrech, v tramvajích, hospodách, v pufech, kdo neměl ausweis a měl holou hlavu, byl každý zatčen, i kdyby byl oblečen do nejdražšího civilu. Muselo být takto prověřeno hodně osob, protože již spousta cizinců do té doby byla zbavená své krásy na hlavě již při sebenepatrnějším přestupku, tak se to teď mstilo, že byl téměř každý podobný na nějakého Heftlinga.

Asi po 10 – 11 dnech prověřování a kontrol se ukázalo, že Heftlinci vypátrání nebyli. V naší partě se ovšem ihned snilo o tom, že se vydali do jeskyní. Byla by to jejich jistá záhuba, protože snad i tam strčili nacisté své dlouhé nosy.

Nacisté se však z tohoto případu také náležitě poučili. Dospěli k názoru, že při dosavadním bezpečnostním systému by nebylo možno Heftlíngy uhlídat a proto byl vydán přísný zákaz v tom, že Vězni při poplachu musí utvořit velký hlouček, být obklopeni svými strážnými a tak setrvat až do skončení a odletu bombardáků nebo stiháček. Na tento nový způsobnejvíc nadávali strážní, kteří byli takto vystaveni stejnému nebezpečí, jako nepřátelé Rajchu.

Kapitola dvaadvacátá.

Jednoho dne se Honza Řeha z Milošovi cimry loudal z práce, když přišel až na cestu sousedící s lágrem a blížil se k bráně, dohnal ho Honza Vostál. Byl tak nějak dobře naladěný, usmíval se pod nosem a vůbec nebyl k poznání. Nesl naditou aktovku, musela být dost těžká, ruku měl napjatou jak strunu.

“Co to máš?” učinil Řeha posunek k aktovce.

“Baštu kamaráde, hodně bašty!”

Řeha tak myslel

Řeha myslel tak nějakého hafana, pajšl, maso z nutky, nebo něco podobného, ale i tak se olízl. Vostál nebyl škrob, dělil se s cimrou i s balíky. Dělal instalatera u privátní firmy, měl německé stravovací lístky, žil si jako ostatní domácí obyvatelé. Pro cimru byl inteligent a kavalír. Proto se dalo počítat, že z aktovky určitě něco ukápne, zvláště když už nebylo nikde nic, jen na menážkarta, která znamenala mizerné lágrové jídlo, podřadný polévky, masové žvatle a ajntopf.

Když došlo na cimru, nikdo tam nebyl. Honza Vostál zavěřil po všech postelích, vzal klíč a zamkl cimru. Přišel k oknům a ač bylo teprve odpoledne, zavřel okenice.

Řeha na něj udiveně civěl: “co chceš dělat za orgie, máš tam lidskou mrtvolu?”

Vostál rozsvítil a podíval se vážně na Řehu: “Honzo, co teď uvidíš, to tě porazí, ale slib mi, že to musí zůstat jen mezi námi dvěma.”

Řeha se dušoval a nedočkavostí se chvěl jako věchet.

Vostál zvedl aktovku, rozepjal a obsah vysypal na stůl. Po stole se rozvalily bločky papíru, byla jich hromada, zkrátka pět šest kilo papíru. Ale jaké papíry, víc než peníze, víc než cokoliv v té době. Samé potravinové lístky na maso. Samá modř. Maso, maso, kila masa, co kila, metráky! Každý lísteček na měsíční příděl pro jednu osobu a zde jich bylo sta, tisíce.

Řeha se díval na Vostála nechápavě: “Kdes to vzal člověče, kdes co vykrad? Nehledají tě už, já jdu pryč!”

“Počkej a neblbni, to nikdo neví a nikdo se to nemůže dovědět, když jen my dva si to necháme pro sebe. To vím jenom já odkud to je a tam jsou toho metráky, zkrátka haldy. Na Wirtschaftsamtě jsem opravoval ve sklepě vodovod, hlavní kohout byl v archivu kam se hází nespotřebované potravinové lístky. Byly tam i jiné, na chleba a tak, ale to nemělo cenu brát. Vzal jsem jen maso. To víš, když jsem vycházel ven, tak jsem měl strach, ale nikdo si mě ani nevšiml. Určitě to nikdo nemůže poznat, tak to vůbec nebylo.

To řehu uklidnilo: “Tak mi jich Honzo trochu dej, ať se mám jednou dobře.”

“to má ale háček, jak vidíš, lístky jsou bez hlaviček a datum je prošlé. Bude to problém je udávat.”

No, že budem dávat jen čtverečky, to by nevadilo, stejně je tak všude berou, ale horší je datum. Tam by to mohlo prasknout. Ale riskovat se musí, až to v obchodech nalepí na kupony, pak

na to nepřijde ani čert.

Oba spiklenci se domlouvali, jak na věc půjdou. Jednak lísky budou udávat v kioscích, kde jsou staré babičky, a kde se prodává také večer. Pak v obchodech, kde jsou starší lidé, obrýlení apod., kdežřejmě málo vidí, kde je přítmi a to také večer, kde se omezeně kvůli zatemnění. Nebudou je udávat v hospodách, kde číšníci jsou fízli a i když jsou to většinou Češi, mohli by toho využít pro sebe. Dále se dohodli, že se o lísky rozdělí a z kamarádů na světlici nikomu nic nedají, ale semtam je pohostí salámem a budou tvrdit, že ho mají od děvčat, což bylo dosti věrohodné a obvyklé.

Tak si tedy lízli papírky na stole odhadem na půl, vzali kufry a pod prádlem papíry zmizely. Kufry byly zamčeny a jako novum dány do skříně, protože na skříně je nepovažovali za spolehlivě bezpečné. Každý si vzal do peněženky tak na dva měsíce a ještě vyšli z lágru, aby si opatřili něco na zub.

Výprava se zdařila stoprocentně. Prodavač v malém krámku jen mrkl okem na barvu lístku a za příslušnou částku vydal dvě štangle wasserwurstu. Nebylo na tom nic divného, cizinci, kteří měli stravovací lístky, kupovali obyčejně salám, maso skoro nikdy nekuchtili.

Oba Honzové pak usedli do malého parčíku ve Waldeku a každý si ze své tyčky ukrajoval a jedl bez chleba, až každému zbyl jen menší díl, který si zastrčili do kapes a šli na pivo. Zbytek salámu dojedli ještě v hospodě.

Oba se cítili pány, něčím víc než ti ostatní, měli mezi sebou obrovské tajemství, skutečně až za hrob, protože z doslechu věděli, že za narušování zásobování Rajchu je jedině provaz. Ale oba byli mladí a lehkomyšní, takže na event. chmurný osud v té chvíli vůbec nemysleli, naopak, malovali si hrady a zámky, jak se pomějí a jak dlouho, tak dlouho přece válka nepotrvá. Slíbili si, že si budou přilepšovat jen tak, aby nebyli nápadní. Také si umínili, že se budou navzájem informovat, kdyby přece jenom někde něco nevyšlo. Zkrátka chtěli mít dokonalý přehled o tom, jak Říše bude prospívat na toto dvojí přidělování. A kdyby v některém obchodě na něco přišli, ihned zahnou a již tam nepůjdou. Budou si sdělovat všechny poznatky navzájem, ze kterých by číšel prospěch, nebo naopak nebezpečí.

Spiknutí, při kterém měla Říše ztratit maso a masné výrobky ve váze několika metráků, bylo hotovo.

Jak to ale v životě bývá, člověk neudrží svoje tajemství a pokud to ví pouze sám, musí je alespoň sdělit suché vrbě.

Tajemství však přestává být skutečným tajemstvím, když o tom už ví dva. A tak to bylo i s našimi spiklenci.

Především si přestávali říkat své zkušenosti, vždyť se viděli tak málo. Každý měl jinou směnu, za zábavou také nechodili spolu, na comře o tom mluvit, nebylo radno. Je pravdou, že někteří kamarádi se měli od nich dobře, vždyť Franta Matyta dostal od Vostála celou tyčku salámu. Říkal, že to dostal za fušku od jednoho řezníka, kterému spravil chlandici. Stačilo slovně nadělat pár fušek a kamarádi mohli baštit s nimiž.

Ovšem nesdělováním záporných poznatků byla odbourána základní stránka bdělosti. Otupeni snadností nákupů, unaveni přílišným přesycováním, překvapeni, že z kufru to nijak neubývá, počali zprvu ojediněle, ale přece s lístky hýřit.

Vostál dal komusi za cigarety pár lístků a neupozornil ho na prošlé datum a tím i nabezpečí. Utěšovals e vím, že onoho člověka viděl poprvé a naposled.

Řeha posílal kamaráda pro svačiny a dovoval mu, aby si nakupoval také pro sebe. O datech mu ovšem také neřekl.

Vostál udělal na cimře nějakou schůzi a skoro všem řekl, že našel pár lístků s prošlým datem, že každému dva dává, že má možnost opatřit ještě delší, ale aby to nikomu neřekli.

Zřejmě se ve Vostálovi hnulo svědomí a že kamarádům dává málo, proto si nacházel výmluvy, jen aby je mohl vůbec podělit.

Řehovi však nedával nic a ostatní se divili, že se snad na sebe zlobí. Řeha se na tuto Vostálovu neopatrnost skutečně pak zlobil a pohádali se poprvé od ustavení tajné dohody.

To nebylo ještě vše. Dávali lístky v restauracích, ale to měli vždy strach, protože odtud utíkat, to by se jaksi nehodilo. Jeden z číšníků pak Vostála nakonec nachytil, ale brajgl nedělal. Chtěl s ním uzavřít obchod, že mu dá půl. Vostál na to přistoupil s tím, že má možnost lístky sehnat a pak v té restauraci jedl zadarmo. Číšník přece lístky lepil do kartonu, tak mohl dobře kamuflovat.

Když si Vostál dovolil takovou sekeru, tak Řeha provedl ještě větší podraz a na oplátku to kamarádu neřekl. Byl v pufu u holek a tam shledal, že zapomněl peníze. Když si prhrabával kapsy, "jako na potvoru" mu vypadly dva měsíční lístky na maso. Holka po nich skočila a byly její. To mi dáš navíc, vid' cukrouši." Když ale peníze nenašel, spokojila se jen s lístky a řekla mu, že za tu desetimarku musí donést ještě víc, protože ho má nablokovanýho a šéf bude chtít prahcy. Tak aby nebyla ztrátná. Řeha říkal "dbře, ale když ti donesu

ještě tři lístky, tak mi dáš ještě jednu. S tím souhlasila a obchod se rozjel po této stránce spolehlivě a i když se holka dověděla, že lístky jsou propadlé, stačilo ji, aby jich dostávala dvakrát třikrát tolik a byla spokojena. Dokonce říkala: “To je jen maličkej podvůdek, ti z wirtschafsamtu dodávají propadlech lístků do obchodu daleko víc a mají se z toho taky dobře. Musel to být pěkný kroužek kolem toho zásobování.

Burza se začala roztáčet na vysoké noze, Vostál s číšníkem, Řeha s holkou.

Kdoví kde nebo jak by oba naši sabotážníci uplatňovali všechny ty haldy lístků, kdyby první trhlinu do spokojenosti neudělal jeden závistivý mladík, který si nezaslouží, aby byl vůbec pojmenován, protože to jméno by se za něj muselo stydět. Vyčíhal si Vostála, když byli na cimře samotní a povídá mu: “Honzo, já vím, že máš plno lístků na maso, viděl jsem tě, jak je vytahoval z kufru. Taky není jen tak, že se teď máš tak dobře a semtam nějakou kapku hodíš na cimru. Když ale teď nebudeš tancovat podle mě, frčíš. A ukázal na krk.

Byl to nejvyšší stupeň zlotřilosti od Čecha a k tomu do té doby považovaného za kamaráda. Jejich rozmluvě učinil příchod dalších dvou ubytovaných, kteří se vrátili z práce. Mladík stačil honzovi nazbačit, že má jít ven, kde budou v rozmluvě pokračovat. Honza uvažoval: „Nedám mu nic, může splnit svou hrozbu, když uvidí, kolik toho mám, bude chtít polovic, pak v tom ale pojede jako třetí a může udělat dřív průser a pak se povezem všichni. Proto mu venku řekl: “Podívej, mám ještě třicet lístků, jsme ochotnej ti dát polovičku. Mladík okamžitě souhlasil, protože v takový úspěch asi ani nedoufal. Vždyť to bylo skoro svacet kilo. “A kdy mě to dáš?” “Zejtra, to víš, že před druhějma nemůžu nic dělat.”

Když se večer Vostál sešel s Řehou a celou věc mu řekl, tento se zhrozil. Teprve teď oba pochopili, že se jedná o záležitost, která jim může vzít klid a zničit jim do té doby ještě dobré nervy. Proto se v horečnatém přemýšlení dohodli, že Řeha vezme všechny lístky od obou na své pracoviště, kde má skříňku a kde to bude bezpečnější. “Tomu smradovi těch patnáct lístků dej a jinak na cimře už nic nebude. Když tedy všichni spali, oba nabalili lístky do Řehovy aktovky, byla stejně nabitá jako ta Vostálova, nahoru dali tepláky a ráno to putovalo do Werků. Honza podstrčil lístky tomu vyděrači a nakrátko si oddychl.

Asi za týden přišel vstal za Řehou před skončením zaměstnání na jeho pracoviště a říkal mu, že si vezme svoji polovinu lístků, že má na ně banku. Domluvil se totiž s tím číšníkem, že on mu je všechny převezme a bude mu až do konce války servírovat bez lístků.

“A není to nebezpečný?” ptal se Řeha.

“Vůbec ne, ten číšník je vod fochu, von by měl za to dva provazy, tak ví co je vopatrnost. S tím se rozešli.

Řeha stále uvažoval, co udělá. Teď má vlastní lístky už jen on sám, Honza se jich ztřepal, nebezpečí přenesl na jiného. Pomalu ztrácel nervy. Kdykoliv uviděl na pracovišti nějakého vojáka nebo gestapáka, domníval se, že to s lístky prasklo a třepal se jak osyka. Práce se mu nedařila, dělal zmetky a byl za to parťákem plísněn. Lístky posledních pár dní neužíval a měl obavy, aby mu někdo z jeho skřínky na noční směně nevykradl. To by byl průser vrchovatý.

V takových a podobných starostech šel jednou z práce s Monsse Kroutilem, který mu předtím častěji chodil na salám. Kroutil poznamenal, že by bodlo, kdyby měl Honza nějaký lístek, že má už hodně vyhládlo. Honza zprvu váhal, ale nakonec, když šli okolo známého krámků, kde se takové nákupy dařily dal Kroutilovi lístek na půl kila, aby vzal salám. Sám jako vždy poodešel kus od obchodu, kdyby něco prasklo, aby mohl utéct. Kroutil nic netuša předložil lístek prodavačce, obrýlený prodavač obsluhoval jiného. Prodavačka se podívala na lístek a něco zavolala na prodavače. Ten se zamračil a počal křičet :“Tak to jste vy, co nám nosíte ty staré lístky. Řekl to německy, ale Kroutil tomu rozuměl, ale nechtělo se mu nic vysvětlovat, protože o tom nic nevěděl a tak se obrátil a pádil z obchodu jako splašený. Venku přeskočil všechny čtyři schody, ale to už ho zahlédl Honza a zmizel za nejbližším rohem plotu směrem do boční ulice. Tam ho Kroutil doběhl. “Ty kurvo, co to bylo za lístky“ jedním sípavým dechem volal, vždyť to byly starý, ten chlap mi to říkal.“

“Jak to staré, vždyť jsem je koupil v pufu, dal jsme za kilo pět máru !“

“Tak tě ten mizera napálil, musely bejt starý, ten prodavač zuřil. A já jsem tam lístky nechal, teď když vím jak to bylo, vrátím se tam a všechno mu vysvětlím, vždyť tam chodíme nakupovat, tak ať se nezlobí.“

“Jen tam nechod', lístky mu tam nech, když byl starý, ještě by na tebe zavolal policajta, raděj už tam nebudem chodit nakupovat, bránil Honza Kroutilovi, aby se vrátil zpět. Kroutil nakonec souhlasil,

protože by z toho mohla být ostuda, pokud by přišli na to, že i předcházející nákupy byly na staré lístky. Kroutil pak ještě Honza ovlivnil tím, že jako auslendři by nic nepořídili a mohli by je zavřít pro blbost. Po cestě do lágru pak společně nadávali na toho lumpa, co Honzovi prodal propadlé lístky-.

Honza Řeha ale prodělal s tímto případem větší otřes, než si snažil připustit. Jestli to prasklo v obchodě, možná, že po tom budou pátrat, může se rozvinout nějaká akce, nitky se budou sbíhat, raděj nato ani nemyslet.

Ale co udělám s lístky? Dlouho byl nerozhodný. Na jednu stranu to byla dosud oohromná výhoda, vždyť to poznal i v tom pufu, ale na druhé straně žít pořád ve strachu, to také nemělo cenu. Vždyť stačí, když se převalí měsíc, on žádné lístky neudá a pak ať si páli prsty kdo chce, tím ymslel na Honzu, on se z toho musí dostat.

Promyšleno, uděláno. Řeha dospěl k rozhodnutí, které kdykoliv potom hodnotil, považoval za jediné správné, aby se vymanil z neustálých obav. Přesně za 46 dní hospodářského nabourávání Rajchu vzal lístky na maso do své aktovky, prošel Goeringovými závody až k Dunaji, do míst, kde byl silný proud, přešel na dřevěnou lávku, po které vedlo potrubí na čerpání vody pro zedníky a celý obsah aktovky tam vysypal do vody. Voda s lístky zavířila, něco ponořila, něco se rozložilo po hladině a potácelo se ve vlnách, ale všechno to rychle utíkalo s proudem až se do dostalo Řehovi z dohledu. Teď si teprve z hluboka oddechl, ještě jednou se rozhlédl po hladině veletoku, který důstojně mlčel a k celému tajemství se choval naprosto nevšímavě. “Ty seš ten můj pravý společník, milý dunaji, tys musel těch tajemství za dobu své existence spolknout nepočítaně. Tak jsme teda také kamarádi.“

Řeha honzovi sdělil, že lístky už nemá, že je hodil v dílně do kotle. Ani mu neřekl pravdu, nechtělo se o věci rozvláčně hovořit. Honza tomu zprvu nevěřil, domníval se, že Řeha se s ním už teď nechce dělit, když on sám dal všechno číšníkovi. Ale Řeha se nabídl, že s ním může jít do dílny a podívat se mu do skříně. Byla to nevěrohodná nabídka, vždyť jiných skrýší bylo natisíc, přesto Honza ji nepřijal, zejména, když se postupem času přesvědčil, že si Řeha nežije nijak nad poměry. Občas ho teď pozval do té své restaurace, kde dostali bez. Řeha se však už cítil jako normální host, ale v honzovi stále viděl spiklence, který tíhu svého provinění musí nést až do doby, kdy se říše zhroutí.

Kapitola dvacet tři.

Pepík Jelínek/Jelen/ se objevil na lágru padesát sedm na Milošově světnici aby vyplnil jednu z mezer, která vznikla po bombardování úmrtím jednoho obyvatele. Bylo to z ničeho nic, protože jeho příchod ani nezapíjeli, ani se jim nepředstavil. Jen si dal povinně na čelo postele svoji jmenovku, ro pro případ lágrfýrový vizity. Tak to šlo několik tádnů. Mlčet, přežvýkat večeři, zalézt na kavalec, něco číst, hodně spát, první ráno vstávat a odcházet do roboty, neznámo kam. Menší postava, červený obličej, začínající pleš v blod'até kšticí, uhýbající pohled modrých očí, jakoby neustále v bolném úsměvu naladěná ústa.

Pepík byl zkrátka nesmělý, zaražený, světnice mu to respektovala, kdo ví, co ho potkalo. Bylo ale nebezpečí, že z toho vznikne ignorace jeho osoby a to by bylo pak nejhorší, co by mohlo takového nájemníka potkat. To by bylo horší, než by si z něj stříleli šprt'ouchlata. Pepík měl už dvacet sedm let, kdy ranné mládí bylo za ním, byl ženáč, posílal domů peníze, musel hodně šetřit, nehodil se mezi nás, mladé, zatímco mezi zbývajících pět starších také ne.

Pomocnou ruku mu podávali všichni, zvali ho ke kartám, k vycházkám za holkami, ale Pepík vždy jen něco chraplavě zamumlal, nebo zavrtěl hlavou. Ve volné dny vylehával na baráku sám a sám.

Tahle zeď se musí prolomit, nebo tady nemá Pepík co dělat, ať se přestěhuje za stejnejma morousema jak je sám, promluvil jednou v nepřítomnosti Pepíka Miloš. Přítomní s ním souhlasili, proto bylo dohodnuto, že ho Miloš někde nachytá mimo lágr a mezi čtyřma očima mínění cimry vysype.

A tak sestalo hned příští den, kdy na Pepíka Miloš čekal mezi obchody na Spalerhofu, přidal sek němu a jelikož tento se nemohl ani ztratit, ani vypařit, šli chvíli mlčky vedle sebe. Pane Jelen, něco vám mám vyřídit “ Pepík nic. “Světnice s vaším jednáním a chováním není spokojena.“ Pepík zase nic. Ani se na Miloše nepodíval. “Tak k čertu řekněte něco, vždyť sme všichni Češi a vy děláte, jako byste žil mezi nacisty, pak byste měl právo nás takhle přehlížet.“ Pepík nic.

Miloše to dohrálo : “ Tak co mám chlapům vyřídit, měl jsem jim říct, co ste zač, proč ste v Rajchu, když ste nemusel a proč ste takovej nemluva.“ Pepík zase nic.

Miloš od něj odskočil, jako od jedovatého hada, začal se ho bát a rozhlížel se, koho by přivolal, kdyby měl co činit s bláznem. Rychlým krokem se od Pepíka vzdaloval a byl na světnici o mnoho dříve a stačil ještě přítomným na světnici sdělit jak dopadl. Končil slovy:“Je to

blbec, odsoudil ho zjednodušeně Miloš, já do něj hučím a von ani slovo. Nic jsme s ním nepořídil.

Za pár dní vzal Franta Makyta Miloše stranou a říkal mu: “Jdeš se koupat, pojd’ a umyješ mě záda a já ti tam něco povím.“ Pak si nechali pršet na hlavy a Franta Milošovi sdělil, že Pepík konečně promluvil právě s ním, ale žádal o diskrétnost. Tobě to řekn, ale jiným ani muk!“

“Řeknu ti, Pepík je chudák, stará se mu spustila s řezníkem, kde se vyučil a dělal tam jako tovaryš a ona tam chodila pro maso. Nechával jí ho trochu bez lístků, ale jednou ho s ní Pepík načapal a pak už tam chodil jako domů. Pepíkovi jen řekla, že nenechá děti chcípnout kvůli jeho blbým předsudkům. Proto sesebral a jel do Rajchu dobrovolně, aby se na to nemusel dívat a teď prožívá největší krizi svého života, má s ní dvě malé děti a neví co dělat. My blbci jsme mu házeli ještě klacky pod nohy, když on není schopen ani kloudně stát a je na pokraji zoufalství. A to se měl zpovídat takovým větroplachům, co vás tady je? Zkrátka našel ke mně důvěru, řekl mě to na rovinu a očekává, že mu dáme ještě nějaký čas všichni pokoj, počkáme, až třeba začne sám, já jsem mu říkal, že taková baba za to nestojí. Prahy jí ale posílá, je vidět, že má zájem nadětech. Ale Miloši, nech si to pro sebe.“

Pepík se časem měnil, prohodil i slovo, i ven si občas s kluky vyšel, do hospody i do pufu, ala nikdy se pořádně nerozohnil. Bylo vidět, že válečná rána, zrada ženy, ho bude ještě dlouho pálit a boletale snad po čase i žena, kterou zřejmě ještě hodně miloval, dostane rozum a zanechá toho pomyslného sebeobětování, kterému se přece jenom dalo vyhnout. Ale Pepík už byl tedy náš, i když jen do počtu. Nedával nikomu radost, ani vzpruhu, ale jen lítost nad ním samým.

Franta Makyta byl skutečně takovou ústřední postavou Milošovy cimry. Pětačtyřicátník, silnější postavy, při chůzi se trochu kymácel. Pracoval u privátní firmy jako plynář. Domov měl v Třešti a do Rajchu odešel, když mu hořela půda pod nohama. Gestapo v Jihlavě bylo zatraceně blízko a doplňovalo tak trojúhelník směrem k Brnu, kde měl Franta, jako komunista, nějakou činnost. Musel nějak narychlo zpřetrhat všechny nitky a zmizet. Jen občas mu přišel nějaký dopis, který zřejmě nebyl z domů, protože si s ním po, přečtení zapaloval cigaretu, která mu ostatně u úst nikdy neuhasínala, takový byl kuřák.

Franta byl duší cimry, pod dekou poslouchal ve starém radiu Moskvu

i Londýn a kluci museli hlídat před barákem. Z rozhlasu pak doplňoval velkou mapu, kterou pověsil na zadní stěnu baráku a která vlastně představovala nacistický leták z jejich největších výbojů na východ. Franta jej ak korigoval obyčejnou tužkou, když se nacisté vraceli domů na svých plánovaných ústupech. Kupodivu, zprávy se diametrálně lišily od Frantových zjištění. Obyčejnými slovy pak všem na cimře, a chodili i sousedé an poslech, vléval sílu v konečné vítězství, nikoliv osy, jak to namlouvali naci.

Kapitola dvacetčtyři.

V žádném případě nelze zapomenout na Dolfu Kuchaře, který se nastěhoval na sedmapadesátku z lágru, 40 současně s Milošem do společné cimry. Dělal někde na vysokých pecích, vyučen byl řezníkem, ale k řemeslu se v Linci nedostal. Byl to vlastně individualista, který se na cimře málo zdržoval a když už, tak chtěl vždy hrát prim. Odněkud získal přízvisko Šéne Dolfi, sám to vysvětloval, že ho tak nazývají početná děvčata, se kterými nechodí nikdy nadarmo a také nikdy zadarmo. O nějaké antické kráse se u Dolfy nedalo mluvit, snad v tom bylo něco jiného. Ale dokázal okolo sebe utvořit gloriolu neporazitelnosti tím, že prý nosíval na hřbetě metrákové pytle, že má sílu jako býk a že je neradno si s ním něco začít. Zdálo se, že na lágru není nikdo silnější než on, ale přesně se nevědělo, v čem spočívá jeho hrozivá síla se kterou se vyťahoval, zda v zápase řeckořímském, boxu, či volném stylu, nebo bití hlava nehlava, protože se s nikým neutkával, stačila jeho pouhá výhrůzka, že z někoho nadělá prejt nebo řezaňku, na méně srdnaté to stačilo, když se přísně podíval. Jelikož také věkem byl v průměru o 10 let starší, mnozí se domnívali, že není v jejich silách, aby s tímto poloobrem něco spravili.

Šéne Dolfi tedy většinou odcházal tam, kde mu říkali Šéne Dolfi a vracívals e buď k ránu, nebo chodíval pak přímo do práce. Je také pravdou, že si nosíval časté výslužky, které mu kluci záviděli, protože to byla většinou bašta, jako vejce a špek, ale když si představili, kolik námahy ho to muselo stát, než si to zasloužil, tak jejich závist nemohla být ani tak velká ani trvalá. Dokonce mu bylivděčni, když jimvyprávěl některé zážitky, ozdobené až neuvěřitelnými výkony a ještě neuvěřitelnějšími požadavky, které na něm jeho favoritky vyžadovali. Neopomněl vždy dodat:“ Však počkejte, já vás někdy vezmu na tah a to budete koukat. Ale toho pozvání se stále nemohli dočkat, pořád to nějak odkládal. Kluci by byli rádi viděli dolfiho v akci

a tak ho tak dlouho přemlouvali, aby je vzal sebou, až už nemohl dále uhýbat a tak konečně kývl na to jednu sobotu, že kluky provede svým podsvětím. Šli s ním Miloš, Pepík Hanáček a Franta Suk, to byli ti nejzvědavější a chtěli se také něco od Dolfy přiučit.

První zastávka bude v Uhrfáhru v hospodě, tam mám jednoho solokapra, ozval se Dolfa v lokálce, namířené na město. Když tedy zasedli za dubové stoly a byly jim přineseny první mošty, začal dělat Dolfa oči na paní výčepní, postarší to ženu, kolem čtyřicetipětí a delším červeným nosem a ulepenými vlasy. Neustále se díval tím směrem a dokonce na ni kýval, no přišla k jejich stolu. Kety ho zcela ignorovala a dále čepovala mošty dvěma sličným servírkám, které se otáčely mezi plně obsazenými stoly a celkem nic nenamítaly, když některý host znalecky ohmatával jejich vysazené vnady.

Mezitím naše společnost vypila každý 3 – 4 mošty a v hlavách to bylo již cítit. Proto zapůsobilo značné rozjaření, když stůl od stolu chodil jeden mladík s dobrou třicátnicí a chtěl ji někomu přenechat za dva mošty a při tom vyličoval její sexuální schopnosti. Domníval se snad, že někdo naletí na jeho vychvalování, že mu dvě noci nedala vůbec spát. Ale zřejmě by udělal lépe, kdyby chválil její kuchařské umění, že umí péci buchty, nebo že má doma hodně masa na řízky. Děvče zřejmě vědělo o co jde, připitoměle se usmívalo, ale zřejmě zatím neměl nikdo do podobného obchodu chuť, bylo to příliš brzy na nějaké uvazování. Tak také museli s nepořízenou odejít od stolu našich přátel, kteří si slibovali od anabáze s Dolfim daleko více vyražení.

Dolfa mezitím se stále snažil paní výčepní nějak upoutat a dokonce za ní přišel až k výčepu. Chtěl ji zatáhnout k našemu stolu. Co tím chtěl docílit, hoši nechápali, neb tato svadlá paní je zajímala z tohoto pohostinství nejméně.

Přesto se však ona a dolfi stali středem zasloužené pozornosti celého lokálu. Jednu chvíli se dolfa stal tak dotěrným, že se Kety po něm ohnala utěrkou, kterou měla namočenou a švihla ho přes obličej a něco mu německy zaspílala. Dolfa zrudl ještě více než normálně a zařval : Tu hast mit mir schlafen a jetzt mir nicht kannst, tu hur tu ...

Nestačil ani dořict, co měl na mysli a teprve se se paní výčepní k dolfovi pohnula jako raketa a škrabala, mlátila, trhala vlasy a vmžiku byl Šéne Dolfi v obličejí tak zřízen, že nebyl k poznání. Krev mu crčela z nesčetných škrábanců. Vlasy rozčuchané, byl an něj strašlivý pohled. “Nun raus aus meinem Gasthaus, křičela skoro

nepříčetná paní výčepní, takto majitelka hostince a Adolf na ní zíral překvapeně, nechtělo se mu to věřit, že jeho bývalá milenka, se kterou se chtěl kamarádům pochlubit ho takto zřídila. Byl na nejlepší cestě se za ní vrhnout a oplácet jí to jak sobě rovnému, z hrdla mu se dralo : “Tus herr, tu sofort weg ...“, ale již byl obklopen svými kmarády a odváděn z hostince. Miloš šel ještě za všechny zaplatit a venku pak přemýšleli co sDolfou. Krev se mu nechtěla zastavit, košili a předeek saka měl již úplně zakrváceny. V jedněch místech byly schůdky k dunaji, tak tam Dolfu dovedli a nastalo omývání a čištění a to tak dlouho, až se mu jakž takž krev zastavila a byla také větším dílem odstraněna z oděvu. Přesto se ukázalo, že dolfa má plno hlubokých škrábanců a oblek se mu leskl vodou, vlasy se daly učesat a tak mohl jít s určitým sebezapřením zase mezi lidi.

“říkám vám, třikrát sem s ňou spal, všechno možný mě chtěla dát a teď tohle, bejt to chlap, tak ho rozbiju na místě, ale takhle to nešlo!“

“A vo co ti vlastně Dolfo šlo, dyťs tam udělal největší hovadinu, jakous mohl udělat, dělals jí vostudu na celou hospodu a to ti nemohla trpět.“

“to já jsem vám chcel ukázat, že sem s ňou spal, abyste mě to věřili.“

“Stačilo, kdybys nám to jen řekl, byli bysme to to věřili, ale ta baba je škaredá, cos na ní viděl, vždyť by mohla bejt skoro tvou matkou, jestli máš všechny takový, tak už ti věříme, že jich můžeš mět třeba sto padesát a všechny ti budou říkat Šene Dolfi, protože pro ně seš až moc Šéne.“

Na to Dolfa už nic neřekl, naposled se oplácal a pozutíral mokrým kapesníkem, vytřel znova košili a sako a zdálo se, že už poměrně vystřízlivěl.

V tu chvíli, jako po studené sprše najednou neměli žádný program. Dolfa byl jak zmoklá slepice a tak se dohodli, že půjdou do českého pufru. Tam bylo plno, pilo se pivo a tak si vzali láhev do rukou a chodili jen tak mezi stoly a přisedli si občas k někomu známému, když se uvolnilo místo. Také Dolfa se potácel mezi stoly a nějak rychle si zase přikrmil původní opičku. Chvillemi se stal někomu nepříjemným nebo nežádoucím a tak ho s obavami pozorovali, že opět ztrácí půdu pod nohama. K holkám si totiž nesměl nikdo nic dovolit, ohmatávat zboží bylo přísně zakázáno, jak by to vypadalo, kdyby každý zákazník znalecky holku ohmatal, kde se mu namanulo a pak, nedej bůh, aby si to třeba rozmyslil. Zde platilo dvojnásob heslo:“ Vybírejte očima.“

Byl v tom kus ironie, že se dodržovala alespoň tato ctnost, ale ve skutečnosti to bylo chladně vypočítáno jen na obchod. Co si nezaplatiš, na to nemáš právo. A tak byl Dolf a ohrožen, že narazí na nějakého pasáka, se kterým se neznal a ten by k němu byl zatraceně přísný. Proto kamarádi Dolfovi domlouvali, aby neblbnul, nebo že budou muset všichni odejít. A to ještě nechtěli. Stejně však k tomu zakrátko došlo. Dolf a totiž tam našel jednoho mládence z lágru, kde bydlel, který mu pro nějakou maličkost ležel v žaludku.

“A náš bolibrouček, co tady děláš, tobě teče eště mlíko po bradě a už chodíš za kurvama?” “To byla dvojí urážka. Jednak toho mladíka a děle holky, která s ním seděla u stolu. Ani jeden ani druhý nechtěli připustit, že jsou to oni, se kterým Dolf a tkhle promluvil. Dolf a po tomto výroku začal pít se zvrácenou hlavou z láhve pivo. Mladík dychtivý splatit urážku za sebe a děvče, nenechal ho džentlmansky pivo an dopít, ale uhodil do dna láhve, takže nastala kombinace nárazu hrdla láhve na rty a zuby. To mělo za následek proražení Dolfova spodního rtu a začal odtud zase krváčet. Chtěl se začít opět čerpat, ale to už byly jeho poslední vteřiny v této místnosti, protože vzápětí svalnatí portýři s ním udělali andělíčka a před branou ho pohodili na boční trávník, jen to žuchlo. Jelikož všichni tři kamarádi doprovázeli dolfu až ven, byla za všemi brána zabouchnuta a zůstali tak s Dolfou potmě v nedobré náladě uprostřed sice pozdního, ale nedokončeného večera.

Dolf a seděl na zemi, na rtu si držel kapesník, plival krev a byl na tom mnohem hůře než po útoku Kety. Jeho společníci se radili, že půjdou s Dolfou na lágr a tam ho dají do pořádku, že se s ním už nedá nikam jít. Na veřejnosti by byl nápadný jako kdyby utekl gestapákům uprostřed jejich parádního představení. Dolf a to ale briskně odmítl s tím, že půjde k Roze, stejně že je tam chtěl zavést. XXX se jim nechtělo, ale Dolf a je přemlouval, že je to jedna paní, se kterou také táhne, ale ta že je zaměstanná u ajznbóny, že má noční a že nebude doma. Tam že se umyje, pojíme a pak že všichni mohou jít na lágr.

Když to tak účelně vyložil, tak uvěřili, že snad už je do žádné šlamastiky nezavede a podrobili se opět jeho vedení.

Ukázalo se, že paní Roza bydlí v Kleinmünchenu ve starém činžáku ve druhém patře, že byt má opatřený prastarým nábytkem, vše tam dýchalo starobou a zatuchlostí, až se obracel žaludek. Dolf a představil paní rozuna jedné větší fotografii, asi z let třicátých, kde byla fešná osůbka s ofinou a mikádem. “Když bude taková, tak to ujde“ poprvé ho i pochválili. Ale mohla by být čistotnější a víc větrat.

V tomto bytě se Dolf a cítil jako doma. Když se uvedl do přijatelného

stavu, všechno výrazně červené si připudroval a odněkud vylovil čistou košili, vyhrnul si rukávy po řeznicku a začal :“Vzal javor na umývání a tento pořádně vydrhl, takže tento se začal dívat mnohými opraskalinami a snad byl sám zvědav co s ním bude, když byl doposud nucen přijímat jen tu špínu, která se na něm usazovala jako mraky před bouřkou. Ale tentokrát to bylo jiné. Dolfu postavil lavor na elektrický vařič a hodil na něj kostku margarínu. Pak odkudsi přinesl pětilitrovku naložených vajec. Butno přiznat, že byl velkorysý, chtěl se blýsknout alespoň zde, když v předcházejících dvou kolech byl na hlavu poražen. A tak začal rozbíjet o okraj lavoru jedno vejce za druhým a házet je do praskajícího kunerolu a skořápky pravidelně odhazoval za sebe na podlahu kuchyně. Netrvalo dlouho láhev byla prázdná, lavor do polovice zaplněn a na zemi plno skořápek, ve kterých Dolfu šlapal jako slon. Ani Miloš, ani Franta Suk a tím méně Pepík Dostálek neměli náladu, aby Dolfu nějak usměrňovali, nebo po něm něco uklízeli, nebo mu pomáhali. Sám ty vejce vymíchal do tužšího stavu a zdálo se zcela přirozené, že ta, která nebyla doma přítomná, to mohla takhle Dolfu naučit. Dokonce ani neuvažovali, že vejce nemusela být všechny dobrá, a že také do nich mohlo nakapat dost vody, ve kterých byly naloženy. Tehdejší tlum e takovými myšlenkami nezabýval, ba idealizoval následnou hostinu jako velmi vítanou. Pak ještě Dolfu nakrájel z bochníka několik krajíců, úměrných porcím, které na chleba čekaly. Ještě stačil zabodnout do lavoru několik lžic a všichni se usadili uprostřed kuchyně kolem lavora jako Turci, když někdo zazvonil.

“Co je, noční nemůže být u kone, zamumlal Dolfu, pstem naznačil, aby byli ticho a šel se podívat do kukátka, kdo to zvoní. Na to odemkl a do dveří vpadla nějaká osoba.:“ Was ist Rézi, du hast schon gekommen?“

Wie siehst den, přišla jsem dřív, dobře že jsi tady, právě jsem na tebe myslela.“Tak dotlačila Dolfu až do kuchyně. Zprvu jakoby nechápala o co jde, vytřeštěně se dívala na tři chlapy uprostřed sedící kolem lavora z poloviny plného něčím, pak její pohled spočinul na skořápkách, roztroušených po celé podlaze a rozmazaných se zbytky bílků a žloutků a chlapi zase zírali na ni. Babička s asi šedesátiletou tváří plnou vrásek a zoufalství a šedivými rozčuchanými vlasy, ve vyrudlé nádražní uniformě, pomačkané a nesedící, bez vyznačení poprsí. Tedy obapolné překvapení, ale každé jiného druhu.

Žena si zakryla oči a s křikem vyběhla znova na chodbu:Gestapo, Gestapo, křičela do noci a v tom tichu ta slova zněla přímo strašidelně. Křik a nadávky musely určitě někoho v činžáku vzbudit.

Babice dokonce křičela něco o zlodějích, lumpech, ale to už naši návštěvníci nečekali, ani Dolfa. Vyrázili do chodby kolem ječící ženy a pádili po schodech hlava nehlava až se ocitli na ulici a odtud utíkali směrem k blízkému mlázi. Ohlédli se až v houštině a dívali se směrem ke kolonii a k činžáku, který předtím opustili. Tam bylo rozsvíceno několik oken, ale nezdálo se, že by se někomu chtělo do tmy, podívat se po stopách nenadálých pachatelů. Snad paní Rozu znali a věděli své, tak tomu nepřikládali takovou váhu a věrohodnost.

“Tak dolfo, teď už tě máme tak akorát, to měl bejt ten pěkněj večer, chtěls nám něco ukázat jak žiješ, jak seš oblíbeněj, ale zkurvils to dokonale. A můžeš za to jenom sám, nic by se nebylo stalo, kdybys nebyl tak dožhřanej, lidi nevtrovoval a neprovokoval. Teď ešče ta baba nás může udat Gestapu, protože ví, že sme tam byli s tebou, tak nás můžou klidně zjistit. Nakonec ešče kdyby to byly aspoň mladý holky, ze kterejch by i pro nás něco koukalo, ale takový mumie, kams dal voči, vždyť ty seš mladej kluk proti nim.“

Takhle si Pepík Dostále zahrával na nervy Dolfy, který mlčel jak zařezaný.

Nakonec se vzmožil na řeč: “Kluci, já s e stydím, já to musím s Rozou nějak urovnat, já tam puđu, a t nedělá vostudu, musím jí to rozmluvit, ale na světnici nic neříkejte.“

To mu jako slíbili. V činžáku už svítilo zase jénom jedno okno a dalo se tušit, že to je v kuchyni u Rozy, která se asi vyrovnávala s tím nepořádkem a se svými myšlenkami. Dolfa zapadl do baráku a zůstal tam dostatečně dlouho, než aby byl vyhozen a tak se pak dobrozi loudali pomalu k lágru. Byla to dobrá hodina cesty.

Ráno nebyl nikdy čas na nějaké zповědi, jak co den předtím dopadlo, takže se na Dolfu pozapomnělo. Vrátil se až po zaměstnání a měl něco v aktovce. Zamrkal na svoje včerejší spolčníky, dorozumněl se s nimi, že nic na cimře neříkali, jak to dopadlo a v odměnu jim podstrčil každému kousek špeku. Kluci sice dělali narážky jak se Dolfa blejskl, co jim to vyneslo, zda se to s ním dá dále nějak táhnout. “Jó, mám holek plno, ty škrábance, to mu udělali v pufu, Dolfa je sekáč, tak a podobně utrušovali, ale nic určitého se nevysvětlovalo. Dolfa zase uklidnil kluky, že roza je zase klidná jak beránek, že je to v suchu.

Roza jako Roza, pomysleli si všichni tři shodně, ale ty seš střelenej, že jí na starý kolena nedáš pokoj, když už jistě odchovaladěti a vnoučata má jistě také. Ale snad je jí smutno, touží po někom blízkém a tak si připoutala třicetiletého kluka, který i to málo,

co od ní může dostat považuje za válečný úspěch a svým kamarádům to idealisuje, aby nebyl tak sám s tou celkovou mizerií.

Nikdo z mimoděčných společníků Dolfy neřekl na cimře plnou pravdu o jeho milostných dobrodružstvích. Poznali však jedno. Není schopen mít nějaké ideály, nemá pojem o kráse, o skutečné byt' i jen romantické lásce ani o pravé vášni to všechno probíhá kolem něho, aniž by pochopil i tu krásnou přírodu, která dává všem živému zrodit, kvést, odumírat a to do nekonečna.....

Kapitola dvacet pět

V rámci bombardování Lince si spojenečtí letci vysloužili nevalnou pověst nejen u místních civilních obyvatel, ale i u auslendrů, že totiž bombardovali daleko více obytné čtvrti, zatímco nádraží nabitá válečným materiálem, mosty spojující fronty, továrny vyrábějící pro válku, nechávali čím dále tím více nepovšimnuty. Tím spíše, že svými bombami nacházeli také cizinecké lágry a dokonce i zajatecké tábory. Zde nemohli mít žádné pochybnosti, v dřevěných lágrech necistická elita, ani domorodci nebydleli.

Přesto, když některá letadla byla sestřelena a letcům se podařilo zachránit a uprchnout, cizinci jim fandili a uvažovalo se o tom, jak by se dal takový letec skrýt v podmínkách lágru, kdyby tam přišel a požádal o to. I v takových případech měl Franta Makyta konkrétní plán, že bychom mu půjčili doklady, aby mohl odjet do protektorátu a tam se schovat u rodičů nebo známých a přečkat tam nejhorší dobu. Bylo to všechno iluzorní, protože to by už musel být takový letec hodně v úzkých, aby z ničeho nic přišel na lágr a právě na naši světnici.

Na podzim čtyřiačtyřicátého, kdy vrcholila psychologická válka nestála pracovní morálka již za nic. Německé ženy, zaměstnané v kancelářích měly stále větší absenci, vzhledem k tomu, že chodily v noci s děmi do krytů, inženýři a parťáci také prohlašovali, že nechtěj ku konci války přijít o kejhák, tak si brali hodně volna, cizinci se spokojili, když si vydělali týdně 12 – 15 marek na menážkartu a pak se flákali po doktorech, lazaretech, sami sebe poškozovali, brali sebe shánění cigaret a šnapsu pro parťáky tím, že měště vystávali fronty na tyto lahšdky a tak ubíjeli šichty. To si parťáci vždy dokázali zdůvodnit. No a z takových úkolů se pak vždy formovaly dobré party, spřežené i z několika cimer, které se vydávali do města do hospod, popíjelo se, hrály se karty a když byl poplach, šlo se do krytů, nebo pod převislé skály kolem Dunaje.

Tak jednou začátkem listopadu zapadl Miloš do takové lágrové party, která se vydala hned dopoledne do Lince za dunaj a tam na Uhrfáhu zapadla do útulné hospůdky přímo pod skálami dunajského údolí. Obsadili kulatý stůl a začali hrát pauzírovaného. Náladička stoupala, i tříprocentní pivo vypité v kvantech na lačný žaludek, dělalo své. Každou chvíli si musel někdo odskočit, pak i dva tři najednou. Kolem půl desáté nastal Warnung, to se ještě sedělo, ale za chvíli vyly sirény na Hochwarnung, ozvaly se flaky, hosté se zvedali a vytráceli se, zatímco číšník volal: “Po náletu se vraťte, všechny vás znám, budu pak inkasovat !“ Miloš zjistil, že na věšáku mu zůstal pouze plášť, zatímco kašmírová šála, klobouk a kožené rukavice si někdo vypůjčil. To se stávalo čím dál tím častěji. Bylo to tak samozřejmé, že Miloš jenom zaklel a už na to zapomněl. Jen si umínil, až ty věci na někom uvidí, že mu rozbije hubu.

Naše pětice se tedy usadila pod převislou skálu, která byla bezpečnější, než nějaký slaboučkový hrobeček. Byli plně zaujati náletem. Určitě se zase bombardovalo město, i když nebylo nic vidět, prostor, kde byli ukryti nebyl přehledný směrem k obzoru. Země duněla, děla chrhlila střely směrem do oblohy, sem tam se v slunci blýskal nějaká stíhačka, zda domácí nebo cizí se nedalo odhadnout. Dunění svazů letících nad hlavami bylo nejtíživější, ale pokud byly nad hlavami, bylo už vyhráno, protože i kdyby hned začaly padat bomby, tyto už by ve směru jejich letu letěly daleko za kopec. Pojednou nastal povyk. Němci stojící a krčící se pod skálami pojednou začali jančit a jásat, dva bombardáky se řítily chvostem kouře k zemi, ale současně bylo vidět, jak sluníčko hladí svými paprsky stříbřité kopule padáků, kteé se pomalu houpaly pod oblohou. Ihned se tímto směrem otočily hlavně flaků a bylo vidět malé obláčky, které vybuchovaly směrem k padákům-. Padáky se nesly ke kopci Pestlinberg po větru a snad i něco za něj. Nebylo poznat, zda některý z parašutistů dostal zásah. To již ale Němci nevydrželi. Houfně opouštěli svá útočiště a hnali se kolem Dunaje na Uhrfähr a pak doleva ve směru na zmíněný kopec. Nadávali na letce a bylo vidět, že si mnozí hodlají s nimi vyřídit své účty. Je přirozené, že daleko se nedostali, vojenský kordon jim nedal možnost, aby se dostali na kořist, která patřila armádě. Jako z udělaní, bylo po náletě. Naše parta odešla opět do uvedeného hostince, aby obsadila zavčas svoje místo, i když se musela smířit s tím, že číšník začal skutečně inkasovat. Jisté je, že někteří už nepřišli a tak perzonál si musel útratu vynahradiť přirážkou na těch, co byli poctivější. Určitě také nepřišel ten, kdo Milošovi schoval jeho věci, vzal je zkrátka pod svoji ochranu.

Jak se znovu plnila hospůdka, i hosty zcela novými, přicházely zprávy, jak pokračuje souboj Wehrmachtu se sestřelenými letci. Údajně došlo k nějaké přestřelce, dva byli zastřeleni a dva utekli. Celý Linec, tedy domorodci, prý se zapojili do hledání uprchlíků, všechno je obklíčeno, přes most na Hitlerplatz je každý kontrolován, vyžadují ausweisy nebo kennkarty. Jako na potvoru z naší party měl u sebe doklad jenom nejmladší a tím i nejhlupejší Tonda Šmejkal a další neměli nic. No, co se dalo dělat, když už to je tak nahnuté, tak to zde vydržíme co nejdýl, snad je mezitím chytanou. Jak je to možné, že chycení letců bylo v té chvíli považováno za menší zlo, než kontrola bez dokladů. Tak už byli otrlí a necitelní. Hospodu opouštěli až ve 23:00 hodině, napočítané účty byly náramné. Každý platil nejméně tří denní výdělek.

Na mostě byli samozřejmě bloknuti, tonda Šmejkal měl na cimrách vyřídít, že byli scvaknuti kvůli letcům a ausweisům. Nemělo to cenu, aby jim Tonda dokazoval nějakou totožnost, stejně by za ni dostal po hubě a šel by s nimi. Tak ať radši běží.

Kdo tedy neměl žádný doklad, byl nacpán do přistavené tramvaje, bylo jich tam na prasknutí a vezli je směrem ke Kleinmünchenu. Cestou zastavovali u každé čekárny, byly plechové a na klíč a vždy jich část vypakovali do čekáren. Byla tma jako v pytli, naši čtyři hrdinové se dostali do čekárny společně. Byly tam všechny evropské národnosti, od naříkajícího Taliána, přes klejícího bulhara, rouhajícího se Poláka, klidného Francouze až k uvažujícímu Čechovi. Na Česích bylo příznačné, že mnoho nemluvili, ale o to více činili. Snad si to o sobě mysleli i příslušníci jiných národů, ale v tomto případě se osvědčil Čech. Snad proto, že měl i dobré okované boty. Zkrátka po námořnickém zaklení kopl do boku čekárny do výplně ze silného drátěného skla, tato praskla a po několikerém opakovaném kopání bylo slyšet praskání drátků a chuchvalec mládenců stojící právě v těchto místech se do toho pustil ještě s větší vervou, nastal šramot, bylo slyšet zatrhávání textilu, snad na zdech a v čekárně se pojednou počalo uvolňovat. Z venku se pak ozýval už jen dusot výrazný a slábnoucí až do ztracena a zase opakovaně. To se již čekárna vyprazdňovala zcela organizovaně, mlčky a bez nesnází. Žádné spiknutí, žádná domluva, že chtějí narušovat stíhání uprchlých letců, žádné dotazy, zda mez nimi hledaní letci nejsou. Úkolem všech bylo vylézt, zmizet, vyspat se a pak už o ničem nevědět. Tonda přišel jen chvíli před nimi. Oni se přes půl cesty vezli a on musel jít pěšky, dobrých pět kilometrů. Takže si vysvětlili svoji záležitost sami, jsou již prověřeni.

Ráno nepřišlo více lidí do zaměstnání, byli pouštěni postupně, jak se závody o své lidi zasazovali. Pichler nestačil v telefonu dokumentovat popisy zaměstnanců Kreftwerku, kteří v noci uvízli. Některé ani podle vzhledu neznal, tak zase potřeboval někoho jiného, kdo by je potvrdil. “Samozřejmě, že jim bude domluveno, aby si nosili ausweisy, vždyť v dnešní době je to nemyslitelné, jen tek se pohybovat v tom chaosu, kdy nepřítel už tak často proniká do našich řad“ pouštěl si pusou na špacír velitel SA v Linci, Franz Pichler.

Při této akci si opět přišli na své holiči. Každý prověřený přišel také o svůj krásný skalp, pokud se s ním do té doby ještě pyšnil, protože těch kadeří musela říše posbírat tisíce tun. Vždyť to bylo drahocenné zboží a při tom žádný nacistycký šnytlik, ale exportní bulharská vlna, český havel, francouzské a italské paruky, holandské rákosí. Že si skomplikovali další prověrky, při nichž budou před nimi stát skoro všichni holohlaví a co teď s nimi, na to nepočítali. Museli přece auslendrům projevit nějakou nadvládu, pohrdání. A to se jim pohříchu podařilo, protože mládenci an ženění, kohoutci roztokaní se smutkem v očích se dívali, jak jim neurvalí supi rvou jejich krásu, jak pak po ní šlapou, jak ji cpou do pověstných žoků. A to pak, ještě takto zhanobeným předkládají šerifské nabídky, za vypátrání toho a toho za milion, za dva miliony marek ...

Několik měsíců před koncem války už měli nacisté na svém kontě tolik útěků a pátrání, že sis tím nevěděli rady. Tím více pak lezli do lágrů a na pracoviště a namátkově se přesvědčovali, zda jim tam náhodou nekyne nějaký erfolk. Když se jim podařilo vytáhnout nějakého bumelanta, mohl si být jist, že to odnese za všechny neúspěchy, že v něm budou hned od začátku vidět záškodníka, sabotéra a kdo ví koho ještě, jen aby šéfové mohli vykázat nějakou činnost. Vždyť ani gestapácké veličiny si nebyly jisty, že by se pro ně na frontě nenašel nějaký flíček, kdyby už rozumem nestačili. Proto akce, proto vzteky, kamarádšoft se mezi nimi úplně rozvařil, vždyť šlo o kůži každého zvlášť.

Kapitola dvacet šest

Česká kultura se projevovala v Rajchu mnohem pronikavěji, než kultury všech ostatních národů dohromady. Zejména česká písnička a hudba kralovala všude tam, kde to bylo jen trochu možné. Formovaly se hudební skupinky, byli jednotliví harminikáři nebo houslisté, kteří vystupovali po hostincích, byly party našich kluků, kteří zpívali Hašlera, Vacka a vůbec všechny písničkáře, kteří měli co rozhodného říci do naší československé otázky.

Nejvíce však zaznívala “Ta naše písnička česká . . ., učili se jí Francouzi, Bulhaři, taliáni ba i Němci, třebaš neznali smysl slov, ale líbila se jim nota. Proto touto písničkou vždy začínal jakýkoliv večer a také končil.

Kraft durch Freude k ná posílal naše kulturní pracovníky, kteří vystupovali na jevištích lágrových jídelen a kteří nám buď dodávali posilu, nebo byli spřaženi s okupanty a pak je chlapani ignorovali a pomalu se vytrácel z hledišť, protestující proti politice páně Moravcově.

Pravidelně hlavními body programu byla hudba, balet a doprovodné slovo. Z těch nemnoha umělců, jejichž představení se v Linci uskutečňovala, byl nejvěřeji přijímán Fanda Mrázek. Nebylo hochům známo, jakou úlohu sehrával v Protektorátě, ale s nimi byl vždy zajedno. V hloučku před vystoupením “hoši, pryč s Hitlerem, pryč s válkou, to je naše krédo“ až se kluci divili, že se vyjadřuje tak veřejně.

Když vystupoval jako konferenciér, jeho výstupy byly systematicky zaměřeny proti nacistům, ale právě tak, že smysl mohl vystihnout jen rodilý Čech, znalec klukovského slangu a k tomu ještě alespoň s průměrnou inteligencí. V řadách diváků bylo vždy i lágrové vedení, i těch pár slov česky rozuměli, nemohli rozpoznat skutečnou podstatu věcí a když tleskali a smáli se Češi, dělali po nich totěž, často vysloveně protistátním projevům.

Fanda Mrázek hlavně používal pohybů a posunků, které vystihovaly hlavní myšlenku a on to pak nemusel dokládat tolik ústně. Třeba vyprávěl, jak hrdinní němečtí letci se v soubojích se svými nepřáteli vyznamenávají. Říkal : “ Moje pravá ruka, to jsou naši, levá, to jsou nepřátelé. Na to nezapomeňte.“ Pak ruce naznačovaly souboj, navzájem se podlétávaly, kroužili kolem sebe, Fanda dělala pif paf, jak na sebe stříleli, pak letadlo řítilo se s hvízdodem k zemi a zpravidla to bylo to, které předtím označil jako naše. V tom reji, který Fanda způsobil mohlo většině uniknout, kdo vlastně zvítězil a tak tleskali všichni, hlavně Fandovu uměleckému projevu.

Nebo Fanda na svém těle, na obličejí, na celé své postavě ukazoval, jak to jde se zásobováním z kopce. Přišel s nadtými tvářemi, po sakem a v kalhotách nafukovací balonky a pak to začalo. První rok války, trochu ho ubylo, druhý ještě víc a ten třetí, to už byla z něho zřícenina, čemuž ještě sám navíc přispěl prodloužením tváří, skleslým postojem, balonky na prsou a na zadku, všechny propíchané a nebyl tam ani poloviční. Zvláště tomuto výstupu nacisté tleskali nejvíce.

“Dřív nám bylo aller wurst, dnes je nám wurst alles.“ To bylo

bývalo oblíbené Mrázkovo rčení. Ale to snad měl povoleno úřady, protože tomu rozuměli všichni.

Po představení se vždy uskutečnila ještě jakási beseda, kdy umělci zasedli v jídelně a český kuchař jim připravil z vyšetřeného materiálu vždy něco lepšího na zub. Loučení bývalo: Pozdravujte matičku Prahu a vzkazte ji, že vydržíme až do úplnými zhroucení.

Někteří šumaři na rozdíl od skutečných umělců si naopak charakter pohoršili, takže s nimi nebylo k vydržení. Tak nějaký Karlík z budějovic bydlel také na sedmapadesátce, kdesi v jiné ulici. První rok dřel u zedníků, krčil se, byl nenápadný jak ten pavouček na stropě. Jednou se klukům na jejich cimře svěřil, že umí trochu na housle, že kdyby proti tomu nic neměli, že by si je z dovolení přivezl a občas jim něco zahrál, že zná třicet písniček nazpaměť. Kluci byli s jeho návrhem nadšeni, protože by tím cimra určitě získala na vnitřním i vnějším lesku. Karlík skutečně potom přijel s housličkami a fídlal a fídlal. Nebylo to příliš umělecké, ale pomalu se to vytříbovalo, protože hrál pořád to stejné a tak pokud měl přece jen trochu té hudební paměti, tak by se to dalo s nějakými výhradami i poslouchat.

A nebylo vinnou neskromností Karlíka, že pojednou počal vyhrávat po hospodách. Přivedli ho tam kamarádi, kteří ho vyvedli jako to kuřátko z cimry, aby se otrkal v prostředí, které mělo svoje vakuum právě v nedostatku muziky. Hostinští téměř vždy souhlasili, protože pro ně to byl Gescheft a prachmálo jim na tom záleželo, kdo tam zákazníky přiláká.

A tak Karlík počal do klobouku shrabovati často za jeden večer více, než u zedníků za měsíc. Je pravdou, že kluky sem tam podržel nad vodou, ale stávalo se to stále řidčeji, jen tak řídko, jak je kdy potřeboval a potřeboval je stále méně, až se bez nich nakonec obešel úplně. Odcházel z cimry sám, na nikoho nečekal, ztrácel se jinde, než kam původně měli jít a bylo zcela zřejmé, že přítomnost známých kluků mu není po chuti. Moc mu asi viděli do karet.

Také na cimře už nic nezahrál a když byl žádán, natahoval ruku :“ Za kolik?“ To už bylo přespříliš, kluci byli na něj naštvaní. Karlík zatím tloustl, v práci měl absence, které mu žehlil parťák za nějaký ten bakšiš, Karlík si jen ukládal složenky od odeslaných peněz. Byly to tisíce.

Zdalo se, že není nikoho, kdo by Karlíkovi napravil hlavu, kdo by ho vrátil zpět kamarádům, cimře. Byl nafoukaný, sem tam někomu

utrousil marku nebo dvě, ale vokrátat se nenechal, jak měl s oblibou na jazyku.

Zpět do lůna cimry vrátila Karlíka příhoda, která visela ve vzduchu od té doby, co Karlík nechal partu partou. Byli totiž koumáci, kteří si přece jenom všimli, že Karlík si pěchuje v hospodách kapsy a domů odchází pozdě v noci nadítej jak křeček. Přesto to koumákům trvalo dosti dlouho, než se na tuhle banku dali. Ono to přece nešlo jen tak, lidi byli pořád někde nablízku a kdyby začal řvát, museli by toho nechat. Takže když se vžijeme do myslí takových koumáků a podle toho, co pak říkal Karlík, nabídla mu jedna hospodská parta po uzavírací hodině, aby se s nimi odebral do blízkého lesíka, kde jim má za padesátku zahrát dostaveníčko, kde budou také děvčata a kde se budou milovat. Nic zlého netuše, Karlík padesátku pofoukal a strčil ji za těmi, které ten den vybral a šlo se. V lesíku poctivě hrál asi pět kousků, děvčata výskala, vzdychala, Karlík obcházel dvojice a tak jak ležely, vyhrával nad nimi do ouška.

V tom se lesíkem prohnala smršť. Parta zmizela a místo ni se objevili na scéně dva vazáci, Karlík byl proti nim ubohý trpaslík, který tiskl jednou ruou housličky k prsům a druhou si držel na kapse s odměnami. Neudržel ani jedno, ani druhé, byl nucen rukama tvořit kryt před ústy, na které mu přesto dopadaly rány jak kladivem. Tak vzaly za své housličky, které byly doslova rozšlapány, tak vzala za svoje i naditá kapsa, která byl od saka odervaná a z cáru vybráno vše až do dna.

Karlík zbitý, zhrzený, okradený, stačil vzít se země krk houslí a jakýmsi zbytkem, který ještě visel na strunách a takto pomalu kráčel na lágr. Nevolal o pomoc, v té pustině by to bylo zbytečné a snadby přilákal někoho, kdo by mohl mít ještě záľusk na jeho náramkové hodinky a peněženku, kterou měl v zadní kapse a kde mu zbylo pár marek.

Cimra Karlíka upřímně politovala, ale neopomněla mu připomenout, že kdyby s ním bývala chodila parta, že by k tomu nedošlo. Nikdo se nedověděl, kdo byl pachatelem, ta parta, která Karlíka najala do lesíka se dušovala, že ty dva kolohnáty nezná, že utekli, protože tam měli děvčata a nechtěli se rvát, že mu řádně zaplatili a o víc se nestarají.

Karlík potom už neprojevil snahu sehnat si jiné housle a začít znovu šumařit, v každém člověku viděl lupiče, v každé partě podvodníky, a co, stejně už dost vyhrál, jednoduše v slabé chvílce pochlubil, že mu to vyneslo šestnáct tisíc marek a že doma má poblíže Budějovic

skoro postavený barák. Tak vida, takový slabý muzikant to byl a jak si pomohl.

V souvislosti s případem Karlíka je záhodno vzpomenout jiného muzikantského případu, jehož děj měl dost společného.

Klenmunchen byla městská čtvrť Lince, vzdálená od středu města několik kilometrů, zřejmě se jednalo o dřívější samostatnou venkovskou obec, která byla připojena v rámci velkého Lince. Zde bylo ovzduší pro cizince mírnější, skoro v každém domě byla útulná hospůdka, kde se hrálo a zpívalo a kam chodili hlavně domácí lidi, Rakušani, kteří ignorovali všechny novoty přicházející s okupací Rakouska a válkou a chtěli se vyžívat po svém, Zde se hrálo a také někdy tančilo, i když se vědělo, že je to prohřešek vůči nadlidským synům a bývalo to trestáno uzavřením provozní místnosti. Ale jak se říká, nebylo žalobce, nebylo soudce.

Sem chodilo také hodně Čechů, jednak jako samozvaní muzikanti, jednak za pobavením. Prostředí se jim zamlouvalo, připomínalo jim domovinu někde na vesnici a jak se zdálo, mohli se od Rakušanů hodně naučit, pokud se týče organizování veselí, různých společenských her, starodávných zvyků a dalších veselých alotrů. Hrálo se na fanty, nejen nějaký samostatný stůl, celá hospoda, zataženi do toho byli všichni, hodně se vycházelo do chodbiček, kde se splácely pokuty a kde se navazovaly přechodné známosti. Nebylo žádnou zvláštní, když vážená matrona byla nucena kleknout si na stůl a symbolicky byla potrestána několika údery metličkou na holý zadek.

Zde se nejvíce zapomínalo na všechny nepříjemnosti, které sebou nesla válka, kvetla nevěra, lidé žili pro dnešek, neptali se co bude zítra. Rozčarování přicházelo až po uzavíracích hodinách, kdy se vycházelo do syrových nocí, kdy domácí šli do svých útulných bytů, zatímco cizinci museli šlapat pět sedm kilometrů, podle toho, kde se nacházel jejich lágr. Nejbližší byl v Klenmunchenu, do něj to byli tři kilometry, do sedmapadesátky bylo šest.

A právě na těchto výpravách počal Venca Pavel pojímat černé myšlenky vůči harmonikáři Luisovi, čtyřičátníku, domorodci, který bydlel sám ve starém domku v Kleinmunchenu, o kterém se povídalo, že je teplouš a že dobře zaplatí každému, kdo ho v jeho domku obšťastní svoji návštěvou. Venca projevoval svoje myšlenky někdy nahlas: “Já bych chtěl tomu teploušovi vypálit rybník, sebrat mu jeho harmoniku, abych měl památku, až na ňu doma budu vyhrávat, když budu třebaš vo nohu kratší. No řekněte, zaslouží si takovej teplouš mět tak krásnou honerku, co na ňu vyhrává u starýho Cvajgla?”

Kluci to brali jako žert, Venca se mu také smál, ale zdálo

se někdy, že v takových nápadech skrývá i svá vážná přání.

Mezi muzikanty bylo poměrně hodně divných individuí, vždyť ani v armádě ja nechtěli, i když věkem by tam patřili. Mezi ně snad tedy patřil i Luis a konečně, vždyť Rakušané to o něm sami tvrdili, někteří ho znanli od dětství.

A tak Luis nic netuše, stal se terčem v oku Venci rozverného klučíka, který pořád stačil vymýšlet nějaké krkolomné podniky, které kdyby dopadly jinak než si představoval, mohly mít pro něj zcela nepředstavitelné následky. Nejhorší an tom bylo, že Venca se nikomu nesvěřoval s tím, co hodlá právě v tom kterém okamžiku učinit, a tak, kdyby se ztratil a nebyl k nalezení, jistě by to byl následek některé z jeho odvážných her. Jiné to bylo, když se vrátil zdravý nebo pošramocen, ale vcelku celýa svůj, pak se netajil kde byl, co tam dělal a jak to dopadlo.

Tak to bylo i v tomto případě, kdy již o tom nemluvil, ale pojal utkvělou myšlenku zmocnit se Luisovi honerky i za cenu, že mu ji zkrátka uzme. Představoval si to zcela lehce, že až podroušený Luis zahne v Kleinmunchenu do tmavé uličky, na jejímž konce bydlel, přijde on, Venca, mlčky mu jistáhne s ramena, přendá si ji an svoje a bude důstojně odcházet, provázen díky přešťastného Luise, který měl hezké mladíky rád a nemůže jim nic odepřít. Ale nesmí se dát poznat, jeho blond'até kudrliny byly téměř světaznamé, protože mu na souměrně hlavě nad téměř dívčím obličejem hrály všemi duhovými barvami. Tedy vezme si na hlavu docela obyčejnou punčochu s kukadly. To zase ale zapomněl, že s eto nebude líbit Luisovi.

Je pravdou, že plánování je uvědomělá činnost, která má přinést určitý výsledek a to vesměs kladný. Tak je to myšleno. Chybou ale bývá, že s někdy plánuje bez vědomí, nebo za nesouhlasu té druhé strany, an níž plán zcela nevyhnutelně navazuje. A to se mělo stát osudné právě Vencovi, nebýt jeho příslovečného štěstí, vyvážnou z každého bankrotu poměrně s ezdravou kůží.

Bez dlouhého popisování, Venca se vrátil jednou v sobotu pozdě v noci na lágř a nebyl k poznání. Jeho hezký růžový obličej jako by byl vystřídán úplnou výměnou, tak nebyl k poznání. Mluvení mu dělalo potíže, proto již nikoho nebudil a po důkladném opláchnutí uleh a teprve milosrdný spánek ho an pár hodin přenesl do jiného postavení, než v kterém se skutečně nacházel.

Ranní procitnutí bylo ovšem zdrcující. Večerní podmalování se uleželo a teprve nabralo patřičné zabarvení od sinavé žlutavé až k mračně černé. Na vysvětlování nebylo ráno čas, jen tak se nemohl

nikde ukázat, měli ho omluvit u Godharta, že do lazaretu také nemůže jít, bude to trvat asi tak týden, aby parťák přivřel oči, jako že tam je a není. Co o to, spravit se to dalo, věc byla viditelná, Venca byl zpracován dokonale. Navíc, mohl být poznán, vždyť ani nikdo nevěděl, kde a jak to utržil. Kdyby za Luise, nikdo nevěděl, kde pracuje a bydlí. Ale mohl ho náhodou někdo potkat. Ale teď přece umí počítat do dvou. Mladý známý blnd'ák, častý host v hospodách a má potlučenou hubu. A včera někdo napadl Luise. To úplně souhlasí pánové, věc je jasná, pokud to bude Luis hlásit.

Tak byl Venca týden zašitý a když se pak ukázal veřejnosti, Luisova rovnička by nebyla už tak jansá a bez kazu. Ale ke Cvajgrovi se ještě neodvážil. Ale stejně asi Luis nic nehlásil, on zůstal přece úplně zdravý.

“Kluci já vám řeknu, ten Luis má kurva páru, ten byl jak mlátička, ale hned vod počátku, von na nic nečekal, až se vyslovím já, začal mě to natírat s vobou stran, div že sem nevolal vo pomoc, kdybych si neuvědomil, že mám na hubě tu punčochu, myslel bych, že em přepadenej já, von mě nepustil ani ke slovu. A potom se říká, že teplouš je jemnej, že je surovej jen na baby. No to ažs e bude vykládat doma, nikdo mě to v partě neuvěří, že sem byl smetenej takovým votápkou.“

Venca věren své dynamické povaze, která jevila poměrně značnou roztěkanost a nestálost, začal vážně přemýšlet o tom, že si nějak pomůže zpět domů, nebo někam do Protektorátu. V době, kdy již chodil s Dorou, byl týden doma a tams e dověděl, že verbují k bezpečnosti. Mělo se jednat o protektorátní mladou policii. Venca přijel celý nadšený a že si bude vyřizovat propuštění, že ho propustit musí, protože služba u bezpečnosti je přednější. Zde se ukazovala jeho chlapecká nezralost, vedle jeho neohroženosti a dokonce vedle jeho nenávisti k nacistům.

Když se o tom zmínil Godhartovi, tens e jenom usmíval :“ No gut Venca, je to od tebe správné, že chceš jít do uniformy, takové my v Protektorátě potřebujeme!“ Nikdo nevěděl, jak má Godhartoa slova chápat, zda vážně, nebo zda jsou míněna ironicky.

Celá parta Vencovi jeho úmysl vymlouvala, ty blbče, vždyť budeš skládat přísahu Hitlerovi, co seš za Čecha, když se pouštíš do takový svinský práce, víš co budeš dělat? Budeš honit partyzány a zatýkat správný Čechy.“

“Hovno budu zatýkat, já se na to vyseru, mě de jen vo to, abych se zdejchl z Lince a doma se pak uvidí, snad se mě podaří eště nějaká jiná bota.

“To určitě, když budeš uniformovanej a budou tě školit, z tebe se stane ešče poturčenec a po válce si to potom slízneš, ty troubo.“

Tak a podobně Vencu kamarádi častovali a on se pořád nemohl rozhodnout upustit od toho, co si zprvu předsevzal.

K ústupu mu teprve zaroubili jednou v koupelně. Franta Čížek se bavil s Bošém, jakýmsi táou Franocuzů, který musel v Rajchu pracovat jako Lotrinec. Při řeči se dostali také k tomu, že Venca chce jít k Protektorátní policii. Bošé byl zapřísáhlý nepřítel fašistů a proto udělal takový obličej, že bylo jasné, co si o věci myslí. A jako naschvál, aby to slyšeli všichni, tedy i Venca, který vycházel z pod sprchy, prohlásil a ukázal na svém hrdle, že Venca bude viset a ptal se, co tam o něm mluví. Čížek povídá “ Venco, tady Bošé říká, že když pudeš k protektorátní policii, že tě Češi po válce pověsí!“

“Vy ste všici volí, copak já jim chcu sloužit, to měla bejt jen bouda na ně.“

Druhý den se ptal Godhart Venci, “tak co, kdy konečně půjdeš do té uniformy?“

Venca mu na to řekl : “Šajse, já nikam nepůjdu, prej to není dobrý. Parták se zasmála řekl :“ Lajdr.“

Ale ani na svoji touhu dostat se domů do Protektorátu Venca nezapomněl. Jednou to v dílně Kraftwerku došlo takd aleko, že kategoricky žádal někoho z party, a by mu usekl malíček. Brr, k tomu se nikdo nechtěl propůjčit. Venca na všechny dorážel, nadával jim do zbabělců a všelijak, jen aby někoho vyprovokoval, aby mu ten malíček uťal.

Frantu Čížka už to naštvalo, vzals ekáček, nastavil ho Vencovi na kořen malíčku a rozpřáhl se, mělo to být dílem okamžiku. Ale pojendou někdo zavola: “Pozor, Sýkora.“ A bylo po všem, Frantovi ruka s kladivem klesla, Sýkora přešel do dalšího úseku svého království a tím to zhaslo. Mezi chlapy už nebyla nálada o této věci se bavit a bylo doporučeno Vencovi, aby si to udělal sám, nebo aby požádal někoho mimo partu. Ale ať už vyplývalo z Vencovy umíněnosti, nebo aby se ukázal před partou, tento si pak ani na cimře, ani nikde jinde neublížil, ani ublížit nedal.

Ještě jeden podnět v zájmu setrvání v Linci se Vencovi naskytl a postavil e mu do cesty. Zavola si ho Pichler a vymaloval mu krásnými barvami možnost hrát fotbal za HGW, jelikož se v té době formovala firemní jedenáctka a Venca byl dobrý v obraně. Pichler mu navrhl, aby za HGW hrál a pokud bude v Kraftwerku ještě někdo

další, kdo umí kopat, aby ho stáhl také, že bude lepší, když bude větší výběr. Pichler mu namluvil, že se budou dělat zájezdy, že bude mít v zaměstnání volno na trénink a že dostane i přídavky ke stravě.

Venca byl opět chycen na vějičku a Pichlerova slova opakoval do roztrhání. Věděl, že fotbal dobře hraje také Pepík Dobrý a proto ho přemlouval, aby zabral s ním, že tam budou dva známí. Pepík nejevil chuti, byl v letech, kdy fotbal už tak netáhne, měl zájem o své slečny.

Když to slyšel Godhart, že Venca má mít z fotbalu úlevy řekl : “To ano, ať si Venca hraje, ale Pichler půjde za něj utahovat příruby, když je tak chytrý“ a smál se od ucha k uchu.

Venca se z počátku odradit nenechal. Trénink byl dvakrát týdně a on na něj začal poctivě chodit kamsi na stadion odborářů, bylo to dost daleko ve městě. Na otázky, jak se mu tam daří, odpovídal čím dále tím méně nadšeně, až pak zcela nevrle. Nebylo to tak jednoduché, byly poplachy, bombardování, nikdy se nehrálo ani netrápovalo v úplném klidu. A také si Venca myslel, že Češi jsou nejlepší fotbalisté a najednou jeho domněnku začali poopravovat Taliáni, Holanďané, Francouzi a jiní, takže jeho místo na beku bylo stále ohroženější, až při jednom zápase proti vojákům z Megsehaidu byl po půlhodině vyměněn a už se s ním nadále pro první mančaft nepočítalo, byl náhradníkem. No a to byl konec jeho hraní, proto se na to sám vykašlal, jak prohlásil.

Venca se pomalu dostával znova do své touhy jít domů na trvalo. Nelze se domnívat, že to byla u něho nějaká slabostale určitě ho ta táhlo něco, co v Linci neměl, asi domácí parta, možná správné české děvče. Venca přece jenom nebyl tak jednoduchý, jak se z počátku ve své hravosti a při svém nezkušeném mládí jevil.

Bylo to dlouho po události, kdy Venca držel malíček pod sekáčkem a Franta Čížek měl napřaženo kladivo. Gothartova parta vyměňovalo propálené tychtungy u kotlů. Jednotlivé kotly byly ve svých patrest obehnány ochozy se zábradlími, při výše umístěných přírubách se musely na ochozy přistavovat žebříky. Jednalo se o žebříky do délky tří metrů. Podlahy ochozů byly mřížované, takže průhledné a parťák mohl z kteréhokoliv místa nad i pod ochozem pozorovat, zda se parta aspoň trochu mele.

Venca se toho dne cpal mimořádně do roboty, vyměnil už čtyři a k pátému potrubí si přistavoval žebřík. Franta Čížek na něj volal, aby toho už nechal, aby šel na schody, že odpoledne je také čas.

Ale Venca už byl na žebříku a roztácel první šroub.

Bylo to krátce po Frantově výzvě, když v tom něco bouchlo a pak žuchlo a s rachotem se řítilo něco do přízemí. Hned bylo po ruce plno lidí. Ukázalo se, že Venca spadl ze žebříku na rošt ochozu a žebřík spadl až do přízemí. Ještě štěstí, že ne někomu na hlavu.

Miloš a další členové party seděli v tu dobu na dopočivných schodech a nic netušili. Čížek však už za nimi nepřišel a ubíhala hodina za hodinou, až bylo poledne. Proto se hnuli po schodech dolů, že půjdou do jídelny. Nějaké hloučkování po strojovně viděli, ale přičítali to polední přestávce. V jídelně se usadili u svého stolu, ale chyběl jim Franta Čížek. Okénko kuchyně bylo ještě zataženo a pojednou si vzpokěli, že chybí také Venca. “Co ten Venca neska blbne, udělal to za celou partu a ešče ani na voběd nejde? Mínil jeden z party“. Ale vodpoledne se na to určitě vykejchne, bylo usouzeno. A měli plnou pravdu, o čemž se přesvědčili, když už jedli a v tomto se přihnal Franta, celý udýchaný a vyjukaný. Ještě si z něj začali střílet, že jde přímo od kočky, ale Franta si zjednal ticho položením ruky na čelo, to jako že jsou blbí a vydechl :“ Právě nám odvezli Vencu, je v lazaretě, tady mám jeho hodinky, aby mu je někdo nešlohl. Ukazoval na zápěstí, kde měl dvoje hodinky.

“A co mu je, co se stalo, byl při vědomí, takové a podobné otázky jej pršely na Frantu za všech stran a jídlo stydlo. A od okolních stolů přicházeli hoši a dávali k dobru, že Venca se škaredě naboural, že byl jako mrtvej, bledej, voči zavřený.

Když nejhorší překvapení pomínulo, dohodla se parta, že Vencu v lazaretě navštíví. Šli za Godhartem a ten ihned svolil, aby do lazaretu šel Franta Čížek a Pepík Dobrý, že tam jsou návštěvy ve dvě hodiny. Zítra pak mají informovat, co s ním je, zda z toho vyvázne, nebo to bude něco lehčího.

Večer zašel Miloš za Frantou na jeho cimru, byl zvědav, jak návštěva dopadla. Franta se mu smál v ústery a hned, jak se usadili na Frantově kavalci, povídá :“Co ti mám povídat, Venca spadl schválně, hovno mu je, naříká si až běda, ale rentgen nic nezjistil, ale von chce jít na léčení domů, že prej ho bolíjou vnitřnosti. Hned se ptal po hodinkách, tak sem mu je dal. Říkal, že cejtíl, že mu je někdo stahujeale nechcel se dívat kdo, aby třeba pak neřekli, že není bez sebe.“ Dále Franta říkal, že se dohodli s Pepíkem Dobrým, řeknou Godgartovi, že Venca má vnitřní zranění, aby mu nedělal potíže, když si bude pomáhat na léčení domů, kde bude mít lepší péči, zvláště když lazaret byl v té době úplně přecpaný a lehalos e i an zimní zahradě,

kteřá byla vyhřívána jen od skleněné střechy a teď v zimě je tam jako vpsírně.

Venca na čtvrtý den dobelhal do Kraftwerku, měl listinu z lazaretu na doktora z Protektorátu, šel si to ještě vyřídít k firmě. Měl zafáčovanou pravou ruku od ramene až k zápěstí, na hrudníku měl lepící pásky, na odřeninách v obličeji příslušné fleky, budil dojem, že to škaredě odnesl.

Pichler mu nabídl stopku likéru, aby herr Pchával se zase brzy uzdravil. Venca doufal, že mu to šťastně vydrží až do konce války. Když se ho kámoši ptali na Doru, jen si odfoukl a řekl : “Nic ji neříkejte, já ji napíšu na rozloučenou. Stejně sme se už dlouho neviděli. Teď mám starost, abych si to udělal betonový u našeho doktora. Bude to něco stát, ale von to udělá.“

Tak parta vyprovodila Vencu na nádraží, dala mu do vlaku jeho kufr a zamávali si. NA rozloučenou už navždy? Kdo ví?

Kapitola dvacetsedm.

Tonda Šmejkal byl jeden z nejmladších příslušníků na cimře, kde bydlel Miloš. Jako dlaždič lineckých chodníků měl za času bombardování silnou konjukturu. Z kleku skoro nevstával, ale co to bylo platno, Brňák Tonda u něho dlouho nevydržel. Zato cigarety, šnaps, dobře se najíst a nějaké to děvče, to bylo jeho krédo. Tak to se protloukal se svými nároky více než dva roky a bylo to na něm silně poznat. Ač do Rajchu přišel kluk co by cumel, teď ve svých jednadvaceti se dívaly unavené oči ze zhýralého obličeje, který by pro pětatřicátníka nebyl žádnou chloubou. A to jen pořád :“ Až bude po válce, dám si dohromady deset cigaret do huby, najednou je zapálím a všechny je vyšlukuju. A vezmu si trafiku, abych měl pořád co kouřit.“ Na konec mu nezbyvalo na nic z jeho choutek, práce už nechal úplně a potloukal se po lágru známý kuchař mu dával něco sníst bez, chátral an něm i oděv a bylo otázkou času, jak to chce tonda zařídít, aby neumřel. On sám enikomu nesvěřil se svými plány, po té stránce se domníval, že po tom nikomu nic není. A udělal dobře, že to kamarádům neřekl, ale že by jim po tom nic nebylo, to se nedalo říci, v tom pravdu neměl. Týkalos e to všech ostatních na cimře, do jednoho.

Tonda to takto dotáhl až do posledního týdne listopadu čtyřiačtyřicátého, kdy už notně venku přituhovalo, kdy hadříky na Tondově těle jen studily, kdy do korýtky měl čím dále tím hlouběji.

Bylo to po něděli, tonda vylehával, zatímco ostatní všichni

šli buď od práce nebo vypadli jiným směrem. Kdo šel na šichtu, šel ráno, ostatní se vytratil během dopoledne, Tonda zůstal sám.

Když se večer zase scházeli, trousili se po jednom, po dvou, hned ve dveřích se dovídali, jaký to byl Tondův plán, na který tak dlouho studoval na svém lůžku. Tonda se projevil jako velmi pohotový kontrolor všech skříněk na cimře, jednu nechal na pokoji. Zámečky zdemolované, utrhané, nechával pěkně na kavalci, podle toho, ke které skříně kavalec patřil. To taky udělal naprosto systematicky a přesně. Teď ještě záleželo na tom, jak u kterého kontrola dopadla. Každému dalo hodně práce, než zjistil, co se mu skutečně ztratilo, protože i v tom měl Tonda systém, že nevezal nikomu víc, než jednu věc. Honzovi tričko, Pepíkovi ponožky, Frantovi trenýrky, dalšímu vázanku, jinému košili. Skutečně, Tonda nechtěl poškodit příliš jednotlivce a taks e podělil s celou cimrou, jen to co potřeboval na sebe a trochu také do svého kufříku, aby nepřišel domů jako holátko. Svoje hadříky hodil pod uhlák, zřejmě je nechal kamarádům na spálení, aby z nich měli alespoň to chvilkové teplo.

Milošovi vzal výjimečně dvě věci, asi to chudák nevěděl. V nových mančestrových kalhotech měl Miloš v malé kapsičce strčeny náramkové hodinky z minulého dne. V zaměstnání je silně psotrádal a nemohl si vzpomenout, kam je dal. To teprve rozuzlil Tonda, který vzal kalhoty a tím nabeton upamatoval Miloše, že ty hodinky v nich byly. Kdyby alespoň na ně přišel a užíval je a ne aby se kalhot zbavil i s hodinkami, nic netuše.

Cimra Tondovu adresu do Brna znala a také tam napsal. Samozřejmě, že jeho vychovatelé nebo rodiče nevěděli nic lepšího, než zaspílat, že ubohého tondu obviňujeme z nečestných skutků, zatímco on, hrdina, utekl z Rajchu a oni slouží Hitlerovi dále. V případě, že se Tondovi něco stane, budou vědět, na koho se po válce mají obrátit. Zcela otevření lidé, vlastenci, kteří věděli, že se budou po válce s kolaboranty vyrovnávat.

Proto se cimra usnesla, že oželí ty maličkosti a nechají Tondovi jeho čest, že se protivil Hitlerovi. Z počátku se také trochu obávali, aby se tondovi vlivem jiné události nic nestalo, aby je po válce pak nikdo nenapadal. Krádež kamarádům za války byla vysoký trestní kura, tonda by to byl pořádně odnesl.

Náhoda, smůla nebo štěstí, v pětáctyřicátém v červnu si to Miloš takhle natírá po ulici, přesný její název si již nepamatuje a tu blízko nějakého parčíku div že nezakopl o dlaždiče. A nastojt

byl to právě Tonda. “Tondo, znáš mě“, jeho pohled a hned sklopení očí, “Tondo byli jsme spolu v Linci!“ Znova pohled a nic. Tonda ztratil řeč. Neznal Miloše, nechtěls e na něj dívat, nechtěl o Linci nic slyšet.

Miloš neměl v úmyslu mu připomínat jeho poklesek. Chtěl si s ním zkrátka popovídat, jak se mu daří a tak. Ale Tonda měl v hlavě něco jiného. V tom se blížil člověk ve vázance. Domníval se snad, že někdo tondu přemlouvá k jiné práci, proto v zápětí stanul mezi nimi. Zřejmě mistr. Bylo pod jeho úroveň pozdravit a zeptat se, co ti dva mezi sebou mají. Jen se vyzývavě díval na Miloše. Proto ještě padla poslední Milošova slova: “Tondo, pozdravuje tě naše cimra, ale máš nám zaplatit ty zámky, cos nám vylámal.“ Bylo to trochu zlomyslné.

Tonda se díval zarputile na dlažební kostku, která mu tam nechtěla pasovat, byla nějaká znetvořená.

Byl jeho kousek v Linci první a poslední v situaci, ze které neviděl jiné východisko? Nebo byla jeho povaha nadále znetvořená?

Kdyby to prvé, nikdo by těch věcíček z cimry nelitoval, vždyť za nějaký měsíc rozházela jedna bomba pět takových cimer a nikdo ze svého nesebral ani špendlík. Za to jim nikdo nic nedal a koho měli vinit? Válku? Vždyť válka je vůl, jak to řekl ten malý chlapecek v kterémsi americké zemi. Tak co po ní chceme?

Různé typy se střídaly zcela nenuceně, jako v nějakém dlouhatánském filmu, který nemá mít nikdy konce. Franta Suk se znal s Robertem, moravským slovákem z Hodonína, věkem kolem třicítky, menší, plnoštíhlé postavy, chlapecký, nyní poněkud odulý obličej, vlivem dalšího hladovění v Arbeitslágru, krátké tmavé strnisko na hlavě. Mluvilčesky, slovácky a perfektně tyrolácky. Nám tvrdil, že ho tyroláci považují za svého. Přišel k Frantovi na cimru, když se uvolnila místa po prvním bombardování.

Zdálo se, že robert je trochu samotářem, nechodil v partědo pufu, když už si vyšel, chodil většinou sám a málokdo ho ve městě někde epotkal. Nebylo jasné, jak a kdy využívá svých jazykových znalostí, mohl se stýkat i s Němci, možná i v jejich soukromí.

Finančně si zřejmě nestál nikdy moc dobře, nic zvláštního nejedl, šaty měl obnošené, jen jedny, jeho plat obnášel slabý průměr. Přišla kýžená neděle, kluci se rozešli po obědě do všech koutů Lince, na cimře zůstali ležet na kavalcích jen Suka Robert. “Franto, ty nejdeš nikam?“

“Kam ybch šel, sem švorcovej, tak co tam budu dělat? Už mám

dvacku vypučenou, až ju voplatím, tak budu zase vedle.“

“Tak pod' Franto, zvu tě na pivo, pudem pod kaštany, tam mají dobrý pivní trubky.

Když byl pozván, Franta nemeškal a už na sebe házel věci. Ještě musel Robertovi půjčit košili, ta jeho mu dělala jen ostudu, byla jako špek, ale Robert by v ní ještě šel, vždyť jakoby šel z práce.

Podkaštany se sedělo v zahradní restauraci, protože svítilo slunko a tak také oni dva zůstali venku. Pivo bylo chladivé, chutnalo jim a tak vypili každý tři. Frantovi se zdálo, že už je to na Roberta dost, tak se ho ptal, zda má na šest piv.

“Já nemám ani fenik, natož na tři piva, já sem tě pozval na jedno, ty máš vypitý vo dvě víc a pokud de vo moje tři, tak mě na ně puč.“

Franta se zhrozil, sám neměl nic a Robert vede takové řeči. “Podívej su Roberte, neblbni, buď prachy máš, nebo seš kurva.“

“Skutečně Franto, žádný prachy nemám, podívej.“ Hned vzal peněženku a v ní nic, pak ještě pro jistotu zpřevracel všechny kapsy a Frantovi se udělalo z něj špatně.

“Ale neboj, dělal sem srandu, na pivo sem tě pozval a tak vím, co je moje povinnost. Jenom přemejšlím, ajks e k prachům dostanu, to to, tak si dejme ešče po jednom.“

A již volal číšnici a objednával čtvrtá piva. Děvče příběhlos dalšími pivy, Robert svoje hned zpola vyprázdnil a pojednou se postavil, napřímil se a kráčel jistým krokem do výčepní místnosti. Zdržel se tam asi deset minut a když se vrátil ke stolu, jednalos e o úplně jiného Roberta. Sebejistý, sám se sebou spokojený, nafukoval se, zapálil si cigaretu, zjistil, že má předposlední a proto hend volal číšnici :“ Bitte, zwanzig Sport“, platil pětimarkou a drobné nedbale shrnul do kapsy saka.

“Jak to, žes neplatil piva,“ podotkl Franta již klidněji, protože u Roberta viděl peníze.

“Ty už jsou zaplacený i s tringeltem,“ nabídl frantovi Sportku a zvedli se. Taks eloudali zpět do lágru.

“Ty, Roberte, podruhý si takový fory nech s těma penězma, tys je měl, ale dělals jen kecy, vid'.“

“Ale ne, neměl, ty sem si vypučil právě vod tý číšnice, co nám nosila. Řek sem jí, že du do farchy, že sem si zapomněl prachy, že jí je zejtra vrátím a už se hrála dvacka v dlani.“

“A vrátíš jí ty prachy?“

“Ale ty seš blázen, kde bych je vzal dyť bych na ně musel te

dělat, já si je jinak vodrobím. Dala mě adresu, tak ju navštívím, ale stejně je to blbý, za dvackus e mám tak namáhat.“

Franta pořád nechápal smysl Robertových slov, proč by se měl namáhat a jak to s tou dvacetimarkou chce udělat.

Pak mu to robert musel dát po lopatě:“ Podívej se, ty mlíčáku, vy chodíte do pufu a tam utrácíte těžce vydělaný mary, já si zase pučuju vod paniček a jak jim to můžu jinak vrátit, než tím, za co vy platíte. A teď to víš ty vole. Kdybyste nebyli blbí, tak za to nedáte ani marku a budete se mít ještě dobře. Já mít tvoje mládí, tak ybch se měl moc dobře, ale už mě to bere, už musím užívat i pilulky, abych stačil.

Robertovo životní krédo bylo velmi zajímavé, bylo právě tím opakem, co Rajch chtěl postavením pufu docílit. Ale na takové chytráky, jako byl Robert a jemu podobní, nestačil.

Když Franta suk později uvažoval o tom, co mu Robert řekl, uznal, že má pravdu, že by to měl také zkusit. Zkoušel svoji přitažlivost na mnoho způsobů, dívals e ženám upřeně do očí, vyzývavě na některé mrkal, semtam se přitočil a pomohl odnést kabelu až k domovním dveřím, ale nic víc. Nebyl pozván, ani mu nebyl vrácen úsměv, žádná zřetelná výzva nenásledovala. Franta zkrátka nepochopil mnoho věcí.

To nebylo každému dáno, on nebyl Robert, s jeho výřečností, jeho drzostí, s jeho znalostí žen a jejich soukromí, on neznal struny, na které by měl v pravém okamžiku uhodit, i když svým vzhledem i mládím dal Robertovi fleka.

V životě každý zápas, každé úsilí, más vá pravidla a dokud nejsou mistrně zvládnuta, není mistrovství, není úspěchu.

Robert dokázal hlavně svoji drzost ještě svým posledním známým kouskem. Přes všechnu šikovnost se zabředl do několika podvůdků, ztratil kontrolua přehled ve své činnosti a jednoho dne zmizel. Od té doby se neozval a nikdo nevěděl, do čeho zabředl. Jenom na lágr chodily nějaké vzkazy žen, kde je někde by ho bylo možno nalézt. Nakonec i ty ustaly. To hlavnís e dověděl Miloš až po návratu z Rajchu. Rodiče mu sdělili, že asi před půl rokem byl u nich jistý Robet, který jim od Miloše donesl pozdrav a Milošovo přání, aby jej několik dní ukryli a poskytli mu pohoštění. Byl tama si týden i na cestu mu ze svých skrovných prostředků dali sebou. Docela se rodičům zamlouval, dovedl tak tklivě mluvit o sobě i Milošovi. A Miloš zatím s ním vůbec nekamarádil, tím méně, že by na něj tak pamatoval.

Jedním ze slavných karbaníků byl starý Kotiš, Moravák. Nebyl starý, jen kolem padesátky, ale mezi mladíky byl starý. Jeho dřívější profese byla temná, v Linci nedělal prakticky nic, než odíral dělníky o jejich měsíční výdělky. Měl jakési krycí zaměstnání, ale pravděpodobně spočívalo v tom, že na pracoviště musel dojít, ukázat se parťákovi, nějak ho podmazat, buď pokaždé, nebo jednou za delší dobu pořádně a pak měl volno. Přirozeně, že svoje vydělané peníze ve werkách také parťákovi nechával na přilepšenou.

K jeho cti budiž řečeno, že neodíral kamarády jen na vlastním lágru a na vlastní cimře, ale celé dbny a večery přebýval i na jiných lágrech, v různých hospodách, nebo jiných špeluňcích. Bylo až kupodivu, že ho nikdo na těch jeho výdělečných cestách neoddělal, jednak pro ty peníze, které si odnášel, jednak pro jeho nelítostnou povahu, kterou u karet uplatňoval. Držel se totiž zásady, že když jednou někoho odře, nedá mu možnost, aby si něco uhrál zpět. Jeho nadmíru nepříjemným zvykem bylo, když už viděl, že má většinu peněz od spoluhráčů ve své prkenici, začal zívát, dělat se unaveným a to znamenalo, že ještě tak dvě tři slabší rundy a zvedne se svým známýmrčením :“Tak co s váma, prachy už nemáte, mě při vás vytekly nervy, tak se rozloučíme.“

Nepomohly žádné nadávky, zaklínání, aby ještě aspoň poslední bank, ani prosby o půčku. Kotiš byl necitelný, neoblomný, tvrdý, až to bolelo. Netřeba tedy podotýkat, že byl hanbou cimry, byl svědomím těch zlotřilců, kteří tyli z práce druhých a neznali slitování. I on byl produktem války a proto ji měl rád. Říkával :“Co chcete, kde by se vám tak vedlo jako zde. Práci, jídlo, ubytování, všechno máte, můžete si zajít do pufu, karty zahrát, zkrátka pro mě ať válka trvá ještě dvacet let.“

Ale jak už na světě bývá, komu pěkně kape, není spokojen a chce, aby mu teklo a to čím dále tím více. Také starý Kotiš se nespokojil s tím, že s rodiny vydělává takto hodně jen on sám, ale pozval si do Lince svého syna Mirka, jednadvacetiletého mladíka, který do té doby pracoval v brněnské zbrojovce. Když budeme dva, lepší si budeme nahrávat do ruky. Tedy mamon ho vedl k tomu, že se na cimře octl Mirek a ubytoval se na kavalci nad svým otcem a spolu sdíleli jednu skříňku. Vše uměl Kotiš zařídit, vždyť lágřfýra mu byl poplatný v kartách.

Na toho Mirka byli všichni na cimře zvědaví, co to bude za koumáka, pkud by se potatil, tak si slibovali, že ho budou ignorovat a znemožňovat na každém kroku. Starýmu to jakž takž trpěli, ten už se předělat nedal, ale mladý vydřiduch by jim šel jaksi proti mysli.

První dojem nebyl špatný. Již postavami se k sobě táta se synem nehodili. Mirek byl mnohem slabší a menší, v obličeji zcela dobrosrdečný výraz, zkrátka kluk. Ale byl na tátoci závislý, proto musel poslouchat jeho kázání o malé iniciativě v karbanickém řemesle, Mirek hrál s ostatními raději maryáš, než aby se flákal s tátou po lágech při očku, komandu, nebo koptkách. Starý ho u maryáše nemohl vidět. Hned s ním začínal odměřeně, připomínal mu, proč ho vlastně do Lince povolati ráčil a čemu by se měl věnovat. Mirek znal dobře karban, vždyť to bylo u nich v rodině, ale mezi mladými mu to dobře nešlo, styděl se hrát o větší peníze přímo na cimře a začal se stydět také za otce, o kterém poznámky k jeho brutální povaze jen pršely. Navíc byl Mirek také mladý a na pracovišti se zapletl s nějakou Italkou a tak na otce neměl vůbec čas. Tedy ten rodinný podnik nijak nevycházel.

Starý Kotiš časem přišel ještě na jednu věc, která mu s Mirkem počala komplikovat život. Rád si občas zašel do pufu, ale teď tento zvyk nemohl nadále před synem uplatňovat a přemýšlel, jak by Mirka zasvětil do věcí, o které neměla maminka v Protektorátě nic vědět.

Mirek byl v Linci již měsíc a s ostatními ještě v pufu nebyl, vždycky byl zrazen otcem, který mu rozmlouval takový výšlap, protože tam by se určitě dověděl, že ani jeho otec tam není neznámým zákazníkem, leckterá holka by se po něm dotazovala a bylo by z toho nepředvídaná vysvětlování.

Ale jednou muselo k tomu dojít, aby Mirek zabral s ostatními a tak se obměkčil i jeho otec a že tedy půjde také s nimi a bude syna hlídat, aby nedělal nějaké zvláštní hovadiny.

Když tedy vyrazili, bylo jich celkem sedm ze světnice, bylo mezi nimi takové tiché dorozumění, že Mirek jde na zkušenu, Kotiš tam jde aby synovi zalepil oči, ostatní tam jdou normálně a jedna neznámá byla, jak to všechno dopadne. Všichni si byli vědomi, že konečně zálety starého Kotiše prasknou a syn, který to s přispěním ostatních dávno tušil, bude dělat otcí důvěrníka, dárcce a shovívavého přítele.

U stolu naší cimry bylo veselo. Mirek objednal flašku vína, Kotiš druhou, ostatní také něco a tak se pomalu dostávali do nálady. Děvčata si občas přisedla, aby něco upila a někoho odvedla, ale zatím nikdo nechtěl jít první. Pořád parta číhala na ty dva, kteří se drželi docela pěkně. Kotiš ukazoval holkám pořád na prstýnek a říkal, že je ženatej a že to nepotřebuje, Mirek říkal “táto běž, já to neřeknu, dokud nepudeš ty, nepudu já a mě by se moc chtělo, tak mě nenech dlouho trpět.“ Byla z toho legrace a všichni byli zvědaví, jak ten rodinný

problém dopadne. Když už to dlouho trvalo, stal se jejich stůl nápadný svojí nerentabilitou a bylo nebezpečí, že je číšníci na příkaz šéfa vypakují. Proto, aby zachránil čest cimry, šel první Franta Suk s Věrou. Tím dal impuls dalším dvěma. Na oba Kotiše začala doléhat zodpovědnost čím dál tím tíživěji. Starý už začal syna nutit, aby šel první a dokonce mu typoval dānu, která to má být, netaje se tím, že s ní má zkušenosti. Mirek dával přednost otcí, nepřenesl by přes svědomí, aby prý dal tátovi fleka.

Když už to dlouho trvalo, starý Kotiš se tedy na naléhání synovo, celého stolu a holky Marty zvedl a že tedy jde. “Počkej táto, dej sem ten prstýnek, já ti ho schovám, ať mamince nezní v uších,” zavolal Mirek a otec mu poslušně odevzdal snubní prsten. Ten si ho ledabyle zastrčil do kapsičky u vesty.....

Tak se parta u stolu scházela a zase rozcházela, došlo i na Mirka, Honzu, Miloše a všechny ostatní, všechno se to rozšouplo, ale bylo to zatraceně drahé, jak víno tak i děvčata a světe div se, začal hodně pouštět žilou i starý Kotiš. Jeho bankovky šustily stále častěji v rukou číšníků a děvčat, až zmizely docela. Všichni od něj měli vypůjčeno, ovšem s předsevzetím, že zítra o tom nebudou nic vědět, vždyť pracháč Kotič je dost naodíral.

Že táta už peníze nemá a nikdo z party, to nemohl tušit Mirek, který šel se třetím děvčetem a po prožitku přišel ke stolu a diskrétně otce žádal o desetimarku. Ale ta již nebyla. Děvče bylo nespokojené, odcházelo a jakoby nezaplacení chtělo hlásit šefovi. Mirek za ní utíkal, parta registrovala celý výjev jen mlhavě. Po nějaké době se Mirek vrátil ke stolu a říkal, že je to v suchu a byl také čas odejít a tak se všichni vrávoravým krokem ubírali k lágru, který byl za dvěma kopečky a jedním sídlištěm. Nikoho ani nenapadlo, zeptat se Mirka, čím uplatil tu svou poslední holku.

Příští ráno se všichni dověděli od rozlobeného starého Kotiše, že Mirek dal do zástavy Adéle jeho snubní prsten, který má do oběda vyplatit, jinak ho tato prodá. Proto Mirek odcházel za dívkou, maje v rukou otcovy peníze, aby prsten obratem přinesl. Ale vrátil se s nepořízenou. Děvčata vyspávala, přes bušení a zvonění mu nikdo neotevřel. Tím také nesplnil podmínku, aby do oběda donesl peníze. Večer, když se podnik rozjel, se ukázalo, že prsten už nebyl k mání, Adélka ho údajně proměnila za bankovku, kterou si právem minulého večera zasloužila a na které původně trvala. Prsten vzala jen z nouze, aby mládenci umožnila čestný odchod, bez kopanců, po případě vyražených zubů.

Starej Kotič byl na konci svých psychických sil..“Kde seženu ten podobnej prsten, s tím vyrytím co tam patří, pravý zlato, teď, za války?“ Mirek byl v ohni jeho zloby, ale jen tak, aby to moc nezaslechl, vždyť se stal tajemníkem tátových avantýrních kousků.

Adéla zůstala jaksi opomenuta a celý týden byl zaměřen na to, aby byl sehnán podobný prsten, nebo takový, který by se dal přizpůsobit. Ale ukázalo se, že lidé vlastně už žádné prsteny nemají, totiž cizinci. Na němce se obrátit nemohl. Kotiš se v tomto ohledu manželky strašlivě bál, kdyby mu doma položila-otázku, kde prsten má, těžko by ji vymluvil jeho obyčejnou ztrátu. Samozřejmě, že se to stává, ale Kotiše tížilo k tomu svědomí nevěry, takže by to na něm asi poznala.

A tak starý Kotiš, který byhrával ohromné sumy v kartách, který byl do příjezdu svého syna supermanem číslo jedna, ztrácel pomalu nervy, hořekoval, jako ženatý nejel na zaslouženou dovolenou a dokonce se počal i tělesně vytrácet.

Mirek si z problému svého otce pranic nedělal, jenom ještě přiškvařil :“To je fakt, co by tomu řekla maminka, víš jak na prstenech lpí.

Mirek, tělesně tak nepodobný svému otci, přece jenom nezapřel, že je synem starého Kotiče. Občas se podíval do pufu sám a také se setkal několikrát s Adélou, původkyní hoře jeho otce. V jedné dobré chvílce mu Adéla prozradila, že prstýnek musela přenechat číšníku Erichovi, který byl známý sběratel zlata, zejména rodinného a takového, kdy bylo za babku. Prodávaného z nouze, nebo zastaveného z nouze, zastavení bylo pouze záminkou, zlato se již nikdy nemělo vrátit původnímu majiteli.

“No, ale co mám dělat, s Erichem nepohnu, svěřil se Mirek Adéle, měl vůbec obavy před tou číšnickou hierarchií, která kdovíkam sahala a jak dalece byla odhodlána bojovat za svůj džob, o který bojuje tak dlouho, co existuje.

“Erich je kurva a já bych chtěla, aby mu někdo vypálil rybník. Myslíš, že mě dal za ten prsten prachy? Ne, jen mě pohrozil, že to řekne šéfovi a ten by mě určitě vyrazil, tak sem mu ho dala a ani nepoděkoval. Ale pro tebe a tvou partu by to mohlo bejt jednoduchý, přitisknout ho ke zdi. Stačí někde ho vyčíhat a dát mu ultimatum, buď prsten, nebo že to budete hlásit šéfovi. To by s ním jedině mohlo pohnout. Šéf je totiž nadútklivej, když vo něčem neví, když třeba nemá prsteny ve zlatě ve kterym se hrabe Erich. To by Erichovi neprošlo, vyletěl by na hodinu. A kde by našel takovej flíček, jako má zde, musel by jít ke krumpáči s takovým posudkem.

Mirek po návratu na cimru rozhovor s Adélou zveřejnil klukům, ale bez přítomnosti otce. Tomu to neříkejte, chcu ho překvapit, ale pak bude klopit, to si pamatujte!“

Věc byla dopodrobna promyšlená. Ericha si půjčíme v neděli odpoledne při koupání u řeky Travný, kde bude se svou dámou. Zavoláme ho bokem a tam mu vzneseme svůj požadavek. Odsud s ním půjdeme přímo k věci, nedáme mu oddech.

Tak se také stalo, Erich byl zaskočen, nebyl obklopen ani pasáky, se kterými se znal, ani solidárními číšníky, ani vrátnými, kteří z něj vykonávali ty nejhrubší vyhazovy. Navíc hrozba se šéfem mu trochu sevřela osrdí. “Pánové, já se teda vobleču a pudemě pro něj.“

Ať své dáme vysvětlil co chtěl, za chvíli s ním všech pět šerifů jelo do pufu. Aby se neřeklo, že to kluci ví od Adély, ptali se Ericha co za něj dal. “Třicet máru,“ zalhal. “Tak vod nás dostaneš kop do prdele a dvakrát přes papulu. Bude ti to stačit, ty hajzle?“ Zarytě mlčel. Asi nesouhlasil, ale s tím, že za něj nic nedostane v markách, souhlasit musel. “A dej pozor, jestli ešče něco takovýho nějakýmu Čechovi uděláš, pak s tebou vymetem latrinu na našem lágru.“ Erich sepokořil úplně. Vždyť se svého místa vzdát nechtěl a tuhle výhružku musel brát vážně, protože v tom viděl spravedlnost na prevíta.

Kluci, povídá Mirek, fotrovi to jen tak nenecháme, dáme mu zabrat z jeho marek, vždyť to sám vidím, jak kluky vokrádá. Na kolik mu to budem počítat, štyty, pět?“ Usnesli se na pěti stech markách.

“Tato, povídá večer Mirek Kotišovi, tvůj prsten je na světě, ale bude asi drahej. Už sem slíbil sto máru za to, že mě to pasáci shodili a teď to pude přes řadu lidí a každými něco na dlaň!“ “No vo kolik asi pude?“ “Tak vo pět?“ A už Mirek zalitoval, že neřekl víc, protože jeho tatík se toho chytil a hned “tak jo, ať už je tady, dyť vo peníze zde vůbec nejde, ale vo moju čest!“

“Tak neváhej, prachy sem, já pro nej skočim. Kluci pojte se mnou, ať de vo poctivej obchod a ne aby vzali prachy a dali mě prd.“

Tak parta vypadla z cimry, celá původní šestka, starý samozřejmě chyběl a hajdy do pufu. Tam se přesvědčili, jak se bude chovat Erich a zároveň to pořádně oslavili. Měli jistotu, že Erich zobe z rukym Adélu neovtravoval, neměl na ni podezření a také starý Kotiš se to nemohl od nikoho dovědět, protože všichni byli ohroženi.

Kotiš po nabytí prstenu jel hned na dovolenou a určitě si musel s prstenem pořád pohrávat, aby manželka viděla tu zástavu věrnosti, vykoupenu za takových těžkostí.

Z Mirka se vyklubal dobrý kamarád, vyprávěl nám o své Zbrojovce, kde byl úředníkem a proto postradatelný a kde měl možnost pozorovat v první linii, jak si Rajch vážil na-šich dokonalých výrobků, převedena do rukou nacistů, znamenala posilu pro nacistický erár.

Histories Kotišova prstenu končí. Ve svých prvopočátcích znamenala újmu na řemesle holky Adély, která věc doličnou musela pod hrozbou předat číšníkovi Erichovi. Ten zase skoro pod stejnou hrozbou jej musel předat původnímu zciziteli a ten zas za značnou úplatu jej vrátil původnímu držiteli. Tak to na světě chodí, nic se z něho neztratí, tu ztrátu nese jenom někdo, někdo má užitek, někdo je na svém. Při tom v tomto případě ten, který byl hrozbou, šéf pufu, neměl o tom ani páru. A bylo by ho to zajímalo!

Kapitola dvacátá osmá.

Z dosavadních reportáží by se dalo osuzovat, že za války nebyly žádné kladné postavy, resp. zcela takové, které by spravedlnosti, cti, vlastenectví, nebo nenávisti k nacistům, byly stoprocentní. Proto je nutno hledat spravedlnost v tom, co se zdá zcela protismyslné, ba nejapné a zvažovat každé pro nebo proti. Ujasnit si, kdo jakou úlohu sehrál a na co ta jeho hra měla vliv.

Tak také se jevílo to zajímavé uspořádání. Cukrárna prostřední velikosti, v ní šéfová, Němka středních let, dost fešná a sebevědomá, dva tovaryši auslendři a šéf za ně bojoval na frontě. Dvě malé dětičky zůstaly doma, paní měla služku, na kterou dostávala výjimečně dekret. Tovyři byli rozdílní, Elegantní vysoký, štíhlý, černý Mirek, hoch pouchých jedenadvacet, vystupování grand, baron, von –to je všecko málo. Jarda pravý opak svého druha, i když mladý, ale neurovnaný, šlndrián, podpadky sešlapané, košile věčně umouněná, klobouk hučka.

Paní Hedi Mirkovi nestačila, ač se snažila seč bylo v jejich silách. On musel ještě nejmíň dvakrát jít za týden mezi české holky. Paní Hedi to nesměla vědět a tak vty středy a soboty chodil do páry. Mirek tam ale nechodil s prázdnýma rukama. Vždyť v podniku bylo máslo cukr, ořechy, kakao, a ještě více lahšdek a děvčata v pufu měla mlsné jazýčky. Proto vždy při nejmenším nabitá aktovka mohla přesně vědět, pokud by to ovšem chápala, co do ní Mirek všechno naložil a z dílny okénkem do zahrady propašoval. Mirek byl ve skutečnosti darebák, nevážil so dobrého bydlaani toho, že se má dobře za své naturálie u děvčat, ale vymýšlel si v době války a totálního nasazení dále tím větší hlouposti. Tak z historie prostppáčníků

mu bylo známo něco o vaně naplněné vínem a v něm ti, kdo si to tentokrát mohli dovolit. A nyní si to dovolil právě on se svojí chvilkovou favoritkou Norou, děvčetem se sametovou pletí. Mnozí zasvěcení hádali, kolik vína museli číšníci do vany nalít, mluvilo se o tom, že to bylo víno silně křtěné, ale co všechno naplat Mirek klevetil, že se ve víně vykoupal, číšníci ho nechali ustát, slili ho a opilí hosté ho pak vypili. Jest-li o této kratochvíli věděl něco šéf pufu, to se nikdo nedověděl. Hlavní bylo, že cukrářství hrdinného švantnera na to ještě pořád stačilo.

Jednou v neděli se Mirek "utrhl" od Hedi do jedné malé hospůdky a přinesl si obrovskou harmoniku značky Hohner, na kterou uměl trošku zanotovat. V hospůdce se ale našlo různolící děvčátko, které si harmoniku od Mirka vyptalo a hrálo a zpívalo tak krásně, že celá hospoda byla nadšená a Mirek se stal hrdinou večera. Děvčátko i Mirek pak odcházeli pozdě večer společně a stejným směrem.

Té noci se paní Hedi Mirka ani harmoniky nedočkala. Přišel až příštího dne v poledne bez harmoniky. Jednalo se o nástroj pana Švantnera, náruživého harmonikáře, který ji miloval více než svoji paní choť.

"Kde máš harmoniku," hartusila, "kdes ji nechal, okamžitě ji přines zpět. Nebo tě udám!"

Mirek si nemohl "vzpomenout" a ani když postel nevykonala své, paní Hedi si poznamenala na svého proradného milence další vroubek.

Harmoniku nepřinesl ani další dny a nebýt Pepíka dostálka, který náhodou do zapadlé hospůdky také zavítal, nikdo v lágru by nevěděl, co Mirek provedl s harmonikou. Kupodivu, harmonika se stále nacházela v rukou děvčátka, které hrálo, jodlovalo a bavilo hosty.

"Kluci, já vám řeknu novinu, Mirek, to je kavalír každým coulem, ten rozdává harmoniky na počkání, páni, to je nesmrtelnej milovník."

Pověst o harmonice se rozlétla, ale snad se to paní Heda nedověděla, protože Mirek u ní stále setrval a děvčátka prý stále hrávala.

Druhý pomocník Jarda stále tak živořil vedle svého velkého vzoru a nadarmu mu paní Hedi neustále připomínala jeho špinavé svršky a poukazovala, že Mirek je jak z cukru. Však on také byl, ate také z másla a veškerých dobrot.

Přesto Jarda uvažoval na jeho povahu poměrně logicky. Svěřil totiž Mirkovi, že má doma šestnáctiletou sestru Alenu, že by ji mohl vzít k sobě do Lince, že by mohla vydělávat s tím i jemu ulehčit

život. Mirek mu to vesele doporučil, až přijede, seženou jí nějaký flek.

Alena se během týdne objevila v Linci až z Hradce Králové. Bylo to děvčátko subtilní, ale hezké a nikterak upejřavé. Mirek s Jardou pro ni vymýšleli nejrůznější povolání, ale pořád to nebylo ono. Zatím bydlela u Jardy v cukrárně, kde oficiálně bydlel také Mirek, ale měl tam jen pár svých věcí.

Jednou pozdě večer vrazil Mirek do pokojíku, kde Jarek a Alena již spali a huronským řevem je oba probudil. “Tak už to mám Aleno, budeš dělat ve Vile Nova číšnici!” Co je to Vila Nova již Alena z vyprávění obou mladíků slyšela, ale nijak jí to nazarazilo. Servírka, to není špatné, přijde si na diškrece.

Jarda ale oponoval : “ Ale dyť tam nejsou číšnice, tam by baba nic nespravila, to je blbost, Mirku.“

“Ale ano, domluvil sem to se starým, to víš, podmazal sem ho, Alenu vezme jako číšnici a z počátku to může několik dní dělat. Kdyby se jí zalíbil nějaký chlápek, může s ním jít a tak se bude pomalu zaučovat do řemesla. Všechno nejde najednou a hr hr.“

Do jakého řemesla, oba sourozenci chápali a nezdálo se jim to tak nejhorší. Alena již z domů měla zkušenosti s hochy, teď v Linci také těch čtrnáct dní využila jak náleží, i Mirek se s ní dvakrát vyspal a když to on sám tak odhadl, že by to mohlo být, tak proč ne.

Příští den se byla Alena ukázat ve Vile. Její přijetí bylo ihned uskutečněno, lékař ji hned prohlédl a uznal za schopnou pro práci servírky a snad i tu další. Nemohli na ní nic těžkého chtít, zboží a podobné náklady nenosila, od děvčat se mnoho nelišila, kromě čepečku a hoši se jeden přes druhého snažili domluvit s tou novou...

Alena zapadla do prostředí až přespříliš snadno a brzy. Během týdne nebyla od ostatních holek vůbec k rozeznání, naopak, jako nová byla vyhledávanější, vydělávala více. S odstupem doby vzpomínala, jak chtěla dělat číšnici a smála se tomu. Se svými šestnácti léty byla nejmladší holkou v provozu, pak již byly až pětadvacetileté.

Také šéf Vily byl s alenou spokojen, Mirek si vysloužil od něj pochvalu, že ji tam přihrál, Jarda, jako její bratr, byl ctěn a vážen, za to, že jí dal místo rodičů souhlas k této práci. Za to se také dobře ohákl a na cukrárně mu tak již nezáleželo. Přesto se místa držel, aby ho nezavřeli.

Mirek prováděl své kousky na úkor cukrářství plných patnáct měsíců. Ale jak se říká, všechno zlé přichází od ženy. V tomto případě to byla žena nadmíru žárlivá, která už si s Mirkem nevěděla rady. Měla už poznamenáno tolik vroubeků na něj, že ani milující srdce to nakonec

neuneslo a muselo něco podniknout. Vždyť těch dvacet pět tisíc marek manka, soce v soukromém cukrářství, ale dotovaném přísně obhospodařovanými produkty, bylo přece jenom velké sousto. A tak se nakonec, snad s krvácejícím srdcem, ale také s nenávistí nad proradným milencem obrátila na někoho, kdo v tom pracoval a Mirek zmizel.

Jest-li mu to všechno spočítali, musel zmizet navždy. Jen o něm šla pověst, že byl na policejním prezidiu ve vyšetřovací vazbě 3 měsíce, že měl pouze polévkovou “dietu“ a že z téměř osmdesátikilového těla zbývalo v kůži jen těch pár kostiček. Většinou ho litovali. Ale byli i takoví, kteří říkali: “Co chceš, ten za těch jeho dvadvacet let užil víc, než ty za sto, kdybys tak dlouho měl vydržet.

Jak se na Mirka dívat vůbec? Mnozí dělali “sabotáže“ takové, že způsobili Rajchu za sto korun škody a vystačilo jim to k chlubení na celý život. Mirek rozvrátil nacistickou cukrárnu do základů, užil si, ale dal užít i druhým, nadosmrti poznamenal svou osobností jednu naci rodinu. Provedl to svým způsobem, na co byl zvyklý. A tak je možno to tak kvalifikovat, byl to také písek do ložisek nacistické mašinerie?

Hradečák Vašek Burda, svobodný třicátník, bručivý, omrzlý, neměl rád řvaní dětí, neměl rád ženy, ale měl rád své polobříško, které se klenulo špičatě dopředu a které dovedl tak vystižně otypovat Pepík Dostálek :“ Vašku, ty už seš myslím tak podle vodhadu ve třetím čtvrtém měsíci. S takovým stavem samozřejmě Vašek spokojen nebyl, jeho ideálem byla postava kulatější, přímo obézní, ale tuto namohl nijak docílit při té válečné stravě a navíc jeho žaludečních vředech.

Zaměstnán byl u zahradnictví města Lince, práci měl lehkou, ba dívčí, stravovací lístky pobíral pro lehce pracující, stravoval se sám, mimo lágr. Jeho jedinou snahou bylo, denně si něco přihnat k přilepšení, něco kvalitního, jako bylo máslo, špek, dobrý salám. To bylo pro něj vše, jinak mu bylo Mrázkovsky Alles wurst.

Když bylo cítit již dobrý vítr z Východu, ba již skoro ze všech stran, požádal Vašek Frantu Suka o rozmluvu mezi čtyřma vočima. Vyšli si tedy ven z cimry a usedli na lavičku v parčíku, uprostřed lágru, tady ke každému uchu dostatečně daleko. Mrzlo, ale bylo sucho, a na tu chvíli se to vydrželo, vždyť to bylo tajné.

“Podívej Franto, mám možnost mít víc potravinovejch lístků a to i pro tebe a je to malý riziko.“

Franta poměrně nechápavý a ještě slyšel o riziku, i když malém,

si nechtěl dát nic vysvětlovat a Vaška briskně odmítl: “Podívej, za chvíli bude konec války a ty se ešče do něčeho hrabeš, strkáš hlavu do voprátky, to už skutečně nestojí za to.”

Vyšek byl diplomat, viděl, že momentálně s Frantou nic nepořídí, tak se zvedl a odcházel. Jakoby mimochodem utrousil: “No jak myslíš, až budeš mět zájem, tak se přihlaš, já ti věc vyložím a když nebudeš souhlasit, zapomeň a já si najdu jinýho. A to víš, já mám leta a nejsem žádněj blbec, abych něco nejistýho podnikal.”

Vaškova nabídka přece jenom vrtala Frantovi hlavou. Se ví, mohl ho vyslechnout, za to by nic nedal, to by ještě spolupachstem nebyl, třeba je to něco úplně lehkého. Jídlo bylo alfou a omegou denního života táborníků, bez něho nebylo radosti, ani chuti do ničeho.

Proto Franta po třech dnech kapituloval a žádal na Vaškovi, aby se vyjádřil.

“Tak nastav uši, podívej, já pracuju v zahradnictví, kde je zaměstnáno několik set lidí. Pěstujeme květiny, sazenice, zeleninu, staráme se vo parky a všecku zeleň v Linci. Lidi se tam hodně mění, každej měsíc hodně vodejde a hodně přide. Všichni fasuju potraviny lístky hlavně podle celkovýho seznamu, ale taky nepravidelně, podle toho, jakěj je pohyb v zaměstnancích. Na hlavní seznam vyzvedává lístky slečna z kanceláře, ale když se jedná o dodatečnej seznam, posílají některýho ze zaměstnanců na Wirtschaftsamt a já už sem je tam taky párkrát vyzvedával, vždycky tak do dvaceti lidí. Lístky sem pak předal slečně. No co myslíš, dokázali bysme to my dva taky?”

“To nemůžeš vědět,” povídá Franta.

“No to je jasný, uděláme si seznánek sami a vyzvednem si lístky, který pěkně spotřebujem a budem se mět jako grófi.”

“A tomu říkáš, že je to lehký,” vybuhl Franta, “dyť je to tak komplikovaný, že z toho mám úplně zamotanou hlavu. Seznam, vymyšlený lidi, Wirtschaftsamt, měl strach, co tam řeknou, pak kam ten seznam přide, člověče to je myslím ta největší blbost, jakous mohl vymyslet. Na to by ti žádněj vůl neskočil.”

“Nech mě domluvit, všechno vobstarám, jenom ty mě zkrátka budeš krýt záda. V prvý řadě musíme si vzít u nás v kanceláři blankety s hlavičkou firmy, ty ukradnem v noci hned tam dám štempl k podpisu. Já nechám v kanceláři vtevřený vokno, sám tam vlez, donesu to, ty budeš čekat venku, kdyby něco. Hlídač tam nejni, je tam pes, ten mě zná, nebude žádněj brajgl. Až donesem papíry, zařídím, aby to někdo napsals těma ménama a ty to pak jenom vyzvedneš, přesně podle toho, jak ti to řeknu.”

Frantovi se z toho točila hlava, ale ještě to nešlo do ostrého, byl trochu zvědav, Vašek byl proti němu přece jenom starší chlap, Frantovi bylo třiatdvacet, tak nakonec souhlasil, že s Vaškem ten plán podnikne.

Když příští den vyšli po dvádvacáté hodině z lágru, byla tmavá noc. Šli opačným směrem, než byly Werky, vesměs nezastavěnou částí města, samá periferie, hospodářská stavení, prolákliny, sem tam nějaký osamělý strom. Vašek znal cestu poslepu. Zahradnictví jako takové byla plocha několika hektarů, ze které se rýsovaly podlouhlé budovy skleníků, kaskáda pařeníšť a skoro na samém konci ohrazené plochy skupina domků. V jedněch místech bez námahy vlezli dírou v plotu. V tom něco zašramotilo a odněkud se přihnál hnědý vlčák, poštěkáváje a střídavě vrče. “Rolf, komm herr“ zaněmčil Vašek a pes poznal svého známého a přátelsky mu skočil na prsa. “Běž ty potvoro“ odháněl ho Vašek a pes kňučel, pletl se jim pod nohama a doprovázel je na jejich výpravě. Franta se psa trochu bál, ale Vašek ho ubezpečil, že když je s ním, že mu Rolf nic neudělá.

Domky byly postaveny k různým účelům. V jednom bylo plno truhlíků na květiny, v jiném plno náradí, skládky různých tyčí, trámků, v jiném zase spousty květináčů. Za domky se rýsovala vysoká skládka kompostu.

Jeden z nich se lišil, byl upravený, skleněná okna se leskla do tmy, dveře zajištěny navíc železnou příční závorou na visací zámek.

“to je naše kancelář“ šeptl Vašek a přistoupil k prvnímu okénku z prava. Trochu přitlačil, okenní rámy se rozestoupily a cesta byla volná. Franta Vaškovi trochu pomohl a tento se supěním prolezl do místnosti. Vše dělal potichu, bez svícení, nahmatával známá místa a věci. Kovovým otvírákem na dopisy nadzvedl stolní desku a tím uvolnil uzamčené šuple, vysunul je a nahmatal razítko. V jeho rukou počaly šustět papíry, na jejichž spodní částrazil pouze tlakem, nikoliv odbornicky, úderem. Pak zase vše uváděl do původního stavu a posléze srolované tiskopisy zastrčil do náprsní kapsy. Tak uplynulo pouze několik minut a jedna část plánu obou lupičů byla splněna. Od kanceláře, až k otvoru v plotě je opět doprovázel Rolf, který jistě netušil, že se dělo něco, čemu měl ve své funkci zabránit. Vašek pak Rolfa od otvoru zahnal a plotní díru stáhl několika drátky.

O půlnoci byli zoět na cimře. Chlapi z hluboka oddechovali, asi čtyři kavalce byli prázdné, vesměs noční směny, ve werkách nebo u paniček.

Franta se podivoval, jak to šlo všechno hladce a Vašek takto ponenáhlu získával spojení se stoupajícím zájmem o celou věc.

Následující dny měl Vašek drable s textem. Jména, narození a bydliště pěti osob měl dokonale vymyšleny a připraveny, ale horší bylo získat někoho, kdo by mu to napsal na stroji a bez chyby. Nesměla tam být sebemenší gramatická chyba, i ta nejmenší by mohla vzbudit podezření u slečny, která vydávala lístky, protože jak ta slečna ze zahradnictví, tak i ta u vydávání stravenek, byly dívky vzdělané, možná se znaly a tak by to mohlo být nápadné.

Nakonec se Vašek rozhodl jít za lágrovým menážmajstrem Ludvíkem, známým homosexuálem, který pocházel ze Znojma a uměl česky. Šel na něj od lesa: “Podívej, Ludvíku, potřeboval bych napsat to a to.” “A na co to potřebuješ?” “Ale pracuju u takový maličký firmy a ten majstr, co na tý lidi chce vyzvednout potravinový lístky nemá psací stroj a tak ěm požádal, abych mu to někde nechal napsat. A já sem si vzpomněl na tebe.”

Ludvík to věřit mohl a nemusel. Hlavní věc byla, že to nakonec Vaškovi napsal a když se měli rozejít, podal Vaškovi ruku a dlouho ji držel ve své horké dlani a tisk ji, hnětl a hladil. Zkrátka, muselo mu to dělat dobře, protože Vaškovu ruku pustil teprve tenkrát, kdy už se zdálo, že je v málo přičetné stavu. Vašek byl rád, že vypadl. Na cimfe pak dal k dobru, že Ludvíkovi stačí podržet ruku a je na měkko. Proč mu ji držel, nechal si pro sebe.

Já puďu až k budově Wirtschaftsamt s tebou, dávám ti kopii i originál do obálky. Přideš ke čtvrtými vokýnku doprava, jak přideš do chodbičky. Tam je ta slečna, nic ji říkat nemusíš, jen ji podáš obálku. Nemusíš se bát, kdyby něco, vymluvíš se, že ti to dal jeden neznámej člověk, abys mu to vyzvedl, že to není pro tebe. Je to celkem jednoduchý a žádnějstrach, já tam jít nemůžu, mě tam znají.

Sotva Franta zašel do bdovy, pádil Vašek přímou ulicí jak by mu hořelo za patami a zastavil se dobrých dvě stě metrů od zásobovacího úřadu. Pak se ještě schoval za rožní plot příčné ulice a nakukoval, zda Franta vyjde bez úhony.

“Vy jste jeden z nových, ptala se člečna Franty. Na tuto otázku nebyl připraven, proto dělал že nerozumí. Slečna počala sakrovat, co že si ta Gertneri mysli, že ty monaty tak rozkouskovávají. Pak vytáhla nějakou plachtu, začala z ní gumovat, přepisovat a pak ještě vpisovat, všechno bylo velmi rychlé, ale pro Frantu se to táhlo, na každé vteřině jakoby závisel jeho život. Slechnaještě vzala dlouhé nůžky, z lístků díly vystřihovala, všechno padalo do papírové krabice u jejich nohou. Konečně bylo vše přepočítáno, dáno do obálky a Franta musel ještě

na čtvrtce papíru podepsat příjem. S tím nepočítal, ruka se mu třásla, podepsal cosi, ale jeho jméno to nebylo a určitě nevěděl, koho podepsal. Pak slečna ještě vložila kopii seznamu do té obálky, vše zalepila a podala Frantovi, který zdvořile a jaksi příliš nahlas poněmecku poděkoval a už byl venku.

Franta se cítil povznesen, že svůj úkol splnil a tak ani neregistroval, že Vašek nikdo poblíž není. Šel hodný kus a pojednou ho uviděl v dáli. “bolelo mě břicho, tak sem musel vodskočit,” povídá Vašek a možná že mluvil i pravdu, vždyť to bylo napětí. Když mu chtěl v ulici předávat obálku, Vašek byl opatrný a povídá Franovi: “Až v parku, teď by se mohl na nás někdo dívat, nes ju sám. Teprve ve vzdáleném parku uprostřed Lince, kde již nikdo nemohl tušit, co ti dva na lavičce kutí, oba spiklenci obálku rozpitvali, těšili se pohledem i hmatem po lístcích, jichž tam bylo požeňnaně a dělali si chutě, co si všechno koupí. “Jo, abych nezapomněl,” povídá Vašek, “to potvrzení musí shořet.” Vzal seznam a hned pod ním udělal ohýnek, takže v několika vteřinách jedna polovina hříchu byla smazána.

“Tak a teď nikdo neví coa jak.”

“No ale já sem podepsal nějakej papír, že to jako беру.”

“A jakým ménem sho podepsal? Suk, to snad ne.”

“Suk to nebyl, ale, stejně to nikdo nepřečte, bylo to skomolený.

“Proto,” povídá Vašek, “jenom žádný určitý méne nikde nesmí padnout, vo jiný strach nemám, u nás je bordel s lidma, na nic se nepřide a kdyby jo, tak my dva vo tom nevíme.”

Vašek dal Frantovi lístky pro dva lidi, nebyly to celé měsíce, několik dní chybělo, ale bylo toho dost. Na cimře ani muk, budem tj. pomalu, aby to nebylo nápadný, žádnéj hazard a na příští měsíc se domluvíme. Tak nějaký ten týden měli o přilepšení postaráno.

Vašek několik dní u firmy čenichal, zda se tam něco nedostalo, ale usoudil, že je to v suchu a tak s prvním úspěchem mohl být spokojen. Říšská byrokracie, i když se zdála velmi důkladná, cosi nedomyslila, nebo ti, kteří byli tímto úřadováním pověřeni, něco zanedbali, jisté však bylo, že i Vaškova hlavapřispěla na pootevření trhlínky, na kterou momentálně nebyla záplata. Tedy v té a té době bylo v Rajchu vo pět lidí víc, kteří se museli také nakrmit, ale nic nedělali pro historické vítězství.

“Příští měsíc už to nepude tak jak sme to udělali” pomyslí si Vašek, “protože dvakrát za sebou donášet do nakousnutými měsíce lidi a to ešče v zimě, to není logický, pohyb lidí je minimální. Tak jak na

to aby pramen nevyschl? Tak měl tedy radost z lístků jen poloviční, protože si musel mořit hlavu, jak to udělá příště. Oč lépe je na tom Franta, který bez vlastního rozumu dostal skoro polovinu. Příště to udělá jinak Franta dostane méně.

Od zdařilé akce neuplynulo ani týden, když jednou v noci, Vašek zase přemýšleje o následném přilepšení, pojednou vytřeštil do tmy světlice očí. Napadla ho zlá myšlenka, na kterou ve svých propočtech zapomněl. Vždyť on je až po uši v bryndě! Vždyť těch pět lidí, co přihlásil na jejich firmu, vezmou na zásobovák v úvahu pro příští měsíc, už je to zaneseno v kartotéce a pak se na to přijde, že firma na ně stravenky vůbec neřádala. Slečny se začnou dohadovat a pak to vybuchne. Holky začnou ječet, jak to ženský umí a bude z toho gestapo, které umí takové případy vyšetřovat. Vašek se potil studeným potem. Do rána už usnout nemohl, stále přemýšlel, již ne, jak se dostane k novým lístkům, ale o tom, jak smaže co napáchal. Frantovi se svěřit nemohl, ten by mu nepomohl nic vymyslet, spíše by mohl ještě někde něco brebtnout. Proto si sám dával za úkol neřešitelné rovnice, ze kterých by to vyšlo beze zbytku v jeho oboru. Ale taková rovnice ještě vyřešena nebyla, i když měla všechny známé. A ten poslední známý, těch pět lidí, vaškovi pořád přebývaloať je šoupal sem i tam, ať je dával pro nebo proti. Snažil se je i ležérně skrtnout, ale to bylo jen tužkou a skutečnost byla jiná.

Vašek pomýšlel na to nejhorší. Když do prvního chybělo jen deset dní, pojal zoufalou myšlenku, podpálit jejich zahradní kancelář, ve které by vše lehlo popelem. Považoval to za jediné řešení, jak celou záležitost smazat a byl by se snad dopustil i jiného činu. Vašek nevěřil v žádného boha a proto nad takovou situací nemohl měknout, ale stále více se zatvrzoval. Při tom ale zapomněl na boha jediného, který v té době vládl, a který jedině mu mohl pomoci také, jak se ukázalo, pomohl.

V době Vaškových starostí se lidé nejvíce obávali sovětských malých bombardovacích letadel zvaných Rat, které přilétávaly v noci a způsobily více poplachu, než škod. Zpravidla sebou nesly jedinou bombu, kterou vypouštěli do míst, kde tušily podle záře nějaké werky. Pak vypouštěly motor a klouzavým letem se snažely níže nad cíl a pak rachle zase odlétávaly. Někdy bomba uklouzla i do obytných bloků a tak se stávalo, že mnozí ráno už nevstávali. Byla to sice náhoda, ale kvůli této náhodě tisíce a tisíce odcházely do krytů na celou noc. Zkrátka, psychóza zmítala kde s kým.

Byl to bůh války, který Vaška oprostil od jeho starostí, jeho bezesných nocí, jeho zoufalých myšlenek. Byl to bůh války, který opět

svoji krutovládou potvrdil i se všemi důsledky.

Vašek byl z těch, kteří se obávali RAT a proto odcházel s dekou do nedalekého šplítgrábu, aby tam strávil nejméně tu dobu, kdy některý z Ratů ve směru od vídně přiletí, shodí svůj náklad a bude zase pryč, což se stávalo skoro pravidelně do půlnoci. A třebaže vše proběhlo podle plánu, semtam nějaká bombička tiše zapadla, Vašek se té noci, ale ani následujícího dne na cimru nevrátil. A nevrátil se ani později. Co se s ním stalo, nikdo se nedověděl, po válce se o to nikdo nestaral. Jisté ale bylo, že jeho věci si odnesl staříčkový otec, že Vašek měl být bombou se dvěma dalšími totálně k nepoznání rozbit a tak jako nezvěstný, uznán mrtvým.

Ovšem, nebyl to způsob, jakým by měl sejít ze světa Vašek Burda. To se nehodilo k jeho přemýšlivé hlavě, chytrácké povaze, jeho opatrnickému chování a vystupování, nehodilo se to ani k situaci, ve které se nacházel a rovněž se to nehodilo k jeho dřívějšímu vyjadřování, kdy přímo prohlašoval, že kdyby se zdejchl domů, že by nebyl tak blbej, aby to všichni věděli. Konečně, že je pohřešovanéj, to se dověděl lágrfýra právě z Vaškovy světnice a sám nevěděl, kde by ho měl hledat, když mu bylo řečeno, že na noc odešel někam do krytu. Objevení jeho tatínka bylo také nějak rychlé, i když petlici u skříně mu pomohl někdo utrhnout. Bodejť, kdyby býval přišel s klíči . . .

Ovšem nejvíce bolel odchod Vaška Frantu suka, který při vzpomínání na toho dobrého člověka utrousil i to, jak společně dobývali zahradnickou tvrz a šálili slečny, které měly v rukou to nejcennější, co drželo válku celých pět roků nad vodou. Tak byl Franta neopatrný. Zato Vašek byl tak opatrný, že neposlal cimře ani pozdrav. Pak ať jde někdo s někým do komplotu!

Kapitola dvacátá devátá.

Bylo to tak na podzim, předposlední rok války, ale byl pěkný teplý večer. Miloš hrál v lágru na světnici s kamarády karty. V tomněco uhodilo do okna. Pepík Dostálek, který kibicoval se šel podívat ven, co se děje a když se vrátil řekl, že nějaké děvče utíkalo od baráku. Nebylo to nic zvláštního, takto si vynucovaly dívky své milence téměř denně. Natrvalo ani pět minut a ozvalo se bouchnutí naokno opět. Pepík zase vyšel a hned se vrátil s tím, že má jít ven Miloš. Pepík vzal za něj karty a když Miloš vyšel, krve by se v něm nedořezal, stála před ním Julka. "Pojď ven, je hezky!" Jen jí řekl, aby počkala a vrátil se na cimru. U karet se omluvil a začal se hrabat v balíku, který den předtím dostal od maminky. Vytáhl kůzlečí stehno, zabalil je a hajdy ven

Šli s Julkou ruku v ruce na blízkou louku, jakoby na jisto. Zmateně mu svojí ukrajinskou češtinou vykládala úplné zbytečnosti, jako že šla kolem a vzpomněla si na něho, jak žije, vždyť se ještě odpoledne viděli v Kraftwerku a jakoby se neznali. A tak tomu bylo už dlouhou dobu. Miloš ji cestou dal také pečinku, tato ji přijala, ale jíst nezačala, prý až na lágru, že si na cimře na ní lépe pochutná. Julka přišla zřejmě proto za Milošem, že jí něco nevyšlo a že se chtěla za každou cenu s někým pomilovat, ale teď, když držela v ruce řízek, neměla stání. V příhodném místě se položila na trávník, lehla si naznak :“ Dělej se mnou co chceš“ zněl dutě její hlas od země. Co jiného mu zbývalo, než aby se k ní sklonil a dělal něco spíše pro ni, než pro sebe, ale měl dojem, že ani ona se toho nezúčastňuje, spíše se to podobalo té nejhanebnější prostituci, jakou kdy zažil. Měl dojem, že je to zařízek, Julka k vůli řízku zřejmě spěchala a tak na se to zvirtlo v nechutnou záležitost- . . .

Miloš nevěděl, zda se má Julce omluvit, neo zda má očekávat omluvi od ní. Nakonec se nic takového nestalo. Julka počala řízek hledat, tento byl odmrštěn kousek dál a tak jí to chvíli trvalo. Pak beze slova počala z místa pelášit. A snad aby rozehnala hanbu, která se všude vůkol vznášela a kterou okolní příroda nemohla tak rychle vyvětrat, protože zůstala na chvíli v nečinnosti úžasem stát.

Miloš se vrátil na cimru nepředpokládaně brzy. Kamarádi si ho dobírali, že máma poslala balík pro něj a ne pro holky. Chtě nechtě musel jim dát za pravdu, snad to ubohé sousto všechno pokazilo, tak nějak bylo do celé příhody příliš zapleteno.

Dora při svém pátracím talentu, spojeném s láskou a vášní, brzy zjistila, že Venca v Linci už není. Utrousila jistě mnohou slzičku pro toho nezbedníka, který ji dal hodně, ale nechtěl ji dát sebe celého, což každý žena těžce nese a z toho často vzniká nenávist spojená i s pomstou. Ale Dora se nemohla, ani nechtěla pomstít. Dala se na jinou cestu. Byla často viděna s větší partou študáků z Prahy, kteří se přece jenom lišili od obyčejných dělnasů, honili více vodu, pěstovali kulturu, muziku, zkrátka projevovali vyšší inteligenční kvocient.

Jednou navečer dohonila Miloše. Znali se prostřednictvím Venci a tykali si.“Doprovod mě domů!“ “Prosím“

Podívals e na ni se strany. Hodně zhubla, měla kruhy pod očima, kol úst se jí táhly dvě vrásky, snad od smíchu, možná od starostí.

“Miloši, pojed’ s námi do Prahy, zítra v noci jedu s kluky.“

“Jak jedete?“

“O to se postarají už oni, je to na černo, kdosi nás převede, je to

zaplacené.“

“A co já bych tam dělal?“ “U tebe je to něco jinýho, ty momentálně nemůžeš na Ukrajinu, tak ti bude v Protektorátě dobře. A máš vůbec někoho, u koho budeš, nebo co tam chceš dělat?“

“No slibují mě, že se mě ujmou, to víš, kluci tešmluví, ale pak?“

Dora se hodně změnila. Setřásla se sebe všechnu tu romantiku dřívějších měsíců, čišela z ní podnikavost a rozhodnost. O vencovi vůbec nemluvila, Miloše se ptala, jest-li ho může po válce navštívit. Svolil, ale nedal jí adresu, kterou na něm chtěla. Měl zkušenosti s Robertem, který se vloudil k jeho rodičům, možná že by se také něco podobného mohlo přihodit.

“Jdeš přes hranice, můžou vás chytit, pak by ten lístek mohl škodit.“ Jen tak se zmínil, že by mohla Vencu navštívit v jeho bydlišti, které ona znala.

“Jen to ne, může mít svou holku, nadělala bych ještě zlo, k Vencovi to stejně už vyprahlo, nemysli si, že jsem byla bez kluků. Víš, ale láska je něco úplně jinýho, než se jen s někým milovat.“ Víš, Miloši, láska má být rozumná, účelná a má k něčemu vést a nejenom k té vášni, která pomíjí a pak se jenom trápíš.“

Přes všechny tyto výlevy bylo zřejmé, že doře nějak stoupli do hlavy Češi a jejich vlast, byla na ni zvědavá, lákala ji změna, co se jí může stát. vždyť byla již v jiném nebezpečí. To odpovídala na Milošovo domlouvání, aby myslela jen na svojí rodnou Ukrajinu, na svého hochu a na budoucí život v osvobozené vlasti.

“Miloši, dneska je poslední den co se vidíme, zítra už budu v Praze, pojď s emnou dneska!“

“Všechno pro tebe udělám, ale na lágr k vám nejdu, tolik vočí a holky dělají blbý poznámky.“

Tak minuli jejich lágry, které stály proti sobě, jako dva monumenty bratrství mezi Čechy a Ukrajinci, jako rodní bratři budoucího pouta obou národů. Amiloš s dorou měli tuto ideu ještě stvrdit mezi sebou. Šli neustále, minuli poslední domky tím směrem, stále ještě nikdo a nic tuto jejich cestu nepřerušovalo. Hodně přituhovalo mrazíkem, ale naše dvojice to necítila. Bylo již tma, když došli pod roztomilou lípu uprostřed polní cesty. Pod ní bylo nastláno staré lupení a jen poprašek sněhu. Zde Miloš položil Doru a miloval ji ne vášnivě, ale s citem, ona se oddávala s plnou ženskostí svého teplého těla, její obětí byla horká a měkká. To místo opouštěli již po půlnoci, stále jakoby se nemohli nasytit těch posledních chvil, které spolu prožívali. A ve skutečnosti si před několika hodinami byli vlastně cizí.

A nestalo se, že by v tom byla promiskuita, nemravnost nebo jiný podobný důvod. Zkrátka chtěli si sebe dát, dospěli k tomu rozumově a lidsky a tak to bylo stejně krásné, jakoby to bylo z upřímné lásky.

Zvedli se, když si již skutečně neměli co dát a kdy nakonec vázla i slova, nesená stále jaksi mimo celou tuto epizodu.

K lágrům již došli zcela mlčky. Tam se políbili a Miloš řekl “šťastnou cestu Doro!” A na shledanou v Protektorátě“, ještě zvolala ona. A skutečně, svému slovu dostála....

Honza Řeha byl vyučený kožešník. V Linci dělal samozřejmě nádenickou a tak jeho ručičky velmi trpěly, zvláště, když chtěl něco upíchnout v melouchu, aby si vypomohl v nouzi. Je nutno podotknout, že svým rukám věnoval náležitou pozornost, hned po práci je důkladně vydrhl, vymasíroval a nakrémoval. Ať měli všichni ostatní za války bídu o cokoliv, Honzovou hlavní starostí bylo shánět krémy a to nejenom na ruce, ale také na obličej. Když měl pěknou zásobičku, tak do deseti krabiček a tub, byl nadmíru spokojený, dýmal si ze své cigaretky, mnul si ruce, hladil tvářičky a jen ho občas napadlo, aby se také svými přednostmi pochlubil. “Mrkněte, to sou ruce a vobličej třicetiletýho chlapa?” Sám nad sebou kroutil hlavou, jak to, že je tak zachovalý, že nemá ještě žádné vrásky.

Když mu zásobička mastiček docházela, staral se o další a to bylo pořád: “Kluci, zeptejte se u Bulharů, u Taliánů, vy co chodíte s Holkama, ať mě něco nechají, nechcu zůstat úplně ve štychu, to bych nesnesl. Kluci se starali, někdy něco donesli, Honza zaplatil.

Jednou se parta z cimry vracela ze města, bylo ještě vidět, šli kolem rozvalin několika sídlištních bloků, kde už si hrály jenom děti na schovávanou. V tom Honza odskočil z cesty do rumoviště a za chvíli se vrátil s bílou tubou, skoro ještě plnou. Vytlačil si trochu na dlaň, rozetřel, přičichl a byl v desátém nebi. “Kluci, mám dobrej krém, ten se bude hodit, hned večer ho vyzkouším. Voholím se, natřu si s ním obličej a ruce a uvidíme, jak se osvědčí. Pěkně voní.”

A skutečně, Honza se oholil a pak si obličej i ruce krásně a důkladně vymasíroval novým krémem.

V noci byl Honza neklidný. Převalovat se na posteli, občas zasténal, když se rozednívalo, vyšel i z cimry ven. Po svém návratu stále něco kutil, vrzal dveřmi od skřínky, pořád nějak šramotil a šustil. Když konečně přišel čas na vstávání, Honza naopak zůstal na kavalci zamotán do deky, ani hlavu nevystřkoval.

“Honzo, stávej, co s tebou je? , přideš pozdě !“

Když naléhání všech na cimře neustávalo, vystrčil Honza konečně hlavu, ale to se všichni zarazili, bylo to strašné. Obličej byl k nepoznání, oteklý a samý pupenec a z pupenců mu tekla voda. Kůže úplně rozleptaná. Zkrátka, bylo to k zešílení, když každý věděl, jak Honza o svou pleť dbal a najednou tohle. Honza se díval stále vytřeštěně do zrcadla a pronesl :“Než tak vypadat, tak bych se šel raději voběsit. To bych nesnesl. A začalo to už vo půlnoci, nejdříve svědit, tak sem to trochu poškrábal, a teď je to nejhorší, myslel jsem, že to do rána zmizí, ale takhle do práce nepudu, musím jít do lazaretu.“

Doktor se Honzy ptal, co proboha dělal, “vždyť vy máte nějakou škaredou infekci!“ Nechtěl ho pustit ani na lágr, že ho bde internovat, aby to neroznášel. Když se mu Honza svěřil, že se natřel nazeleným krémem, ihned ho doktor pro nějposlal. Pak Honzovi nadal, že si namaže na hubu nějaký hovno, tubu strčil do kapsy, Honzovi namazal hubu něčím bílým, takže byl opět k nepoznání a již netrval na tom, aby zůstal v lazaretě.

Do týdne byl Honza v pořádku. Nestačilse vynadívát na novou růžovou kůžičku, která mu narostla po té staré, otrávené. Uvěřil, že nalezená tuba byla příčinou jeho neštěstí a zařekl se, že již nikdy nepoužije nic, co nezná, nebo co je jinak podezřelé.

Z masírování tváříček se Honza ovšem nevyléčil. Jen k tomu úkonu přistupoval s největší opatrností, prvně dlouho čenichal, dal to čichat jiným a když bylo řečeno, “nezdá se to špatný“, pak se tedy odhodlal. Ale neměl to lehké ten Honza, vždyť mu přibyla k jeho koničku další zdouhavá procedura, takže často mu nestačilo ani to volno ke znovunabytí ztracených sil, když měl s tím masírováním tolik práce....

Říkalo se, že už tak vyvedli hodně zelenáčů, ale snad se tento žert opakoval až do konce války a skoro každý na to naletěl. Zkrátka, když parta dostala chuť provést někomu pořádný kanadský žert, bylo často připraveno tohle: Nějakého zelenáče, který nebyl v Linci dlouho, vzít sebou na tah, v určité vzdálenosti od hospůdky ho poslat, aby objednal tři litry piv. Nesmí tam být moc vojáků, ani mládeže, ti umí hodně běhat, to mělo svůj význam. A často jsou zfanatizovaní. Tedy poslední instrukce :“ Abysme, jak přidem, mohli hned pít, sotva vejdeš do dveří, zařvi : Drei litr!“ Ať už čepujou!“

Takového zelenáče na tento úkol přímo svrběla šlapadla a tak

se tedy šlo. Parta pěti kluků, jeden zelenáč, německy nerozuměl, poslouchal na slovo, byl si vědom, že je to pro něho čest, vypadnout se staršími mazáky někam na tah.

Když tedy vytipovaná hospoda byla na obzoru, byl zelenáč vybídnut, aby splnil daný úkol. Zodpovědnost s ním tak popostrčila, že se octl hned dobrých dvacet a později padesát metrů v předu, takže se děj rozvíjel přesně dle plánu. Sotva se za ním zavřela vrata šenku, parta se rozčafně zastavila a očekávala příští.

Mládenec se zachoval přesně podle dané rady. Sotva však pronesl ona slova, byl překvapen. Obrátil se na něj totiž v šenku kde kdo a přímo na něj poulili oči. I když se hned k němu nikdo neblížil, stále jasněji a zřetelněji viděl ty obličej se zvětšujícími se ústy, nosy a ušima. V tom se někteří začínali i zvedat a vše se jaksi upoutávalo jenom k němu. Je pravda, že zaslechl i smích, ale nebyl to smích bujarý a veselý, ale jaksi přiškrcený, varující. Někdo dokonce již pokročil a byl v půli cesty k němu a v tom pohybu bylo něco zlověstného, co nedovedl definovat, protože neznal řeč, ve které se nesly k němu poznámky, ale napadlo ho bleskem, že pivo objednal špatně, zmýlil se nějak, nebo mu kluci špatně poradili a vůbec, už by tu měl být také. Nemeškaje na další, vytočil s eve dveřích a tentam. Parta nikde a proto pelášil od hospody a za ním se vyhnulo několik mladíků, kteří mu spílali do Hundů a Švajne Kerl, ale když viděli, že má náskok, hrozíce pěstmi zapadali zase do šenku ke svým stolům.

Zelenáč utíkal skutečně daleko. Rozhodně už musel vytušit nějaké nebezpečí, a proto se ohlédl, až když byla hospoda v takové vzdálenosti, že byl dokonce z dostřelu. A už viděl také svoji partu, která kráčela v jeho stopách, ovšem docela klidně, jaksi uspokojeně, že snad vše tak dobře dopadlo.

“cos tam zmrvil, že tě tak honili“ smál se Honza Vostálů “to je zajímavý, že žádnéj novej nejni schopnej vobjednat tři litry. Sotva to řekne, už ho ženou. Řeks to dobře?”

“Řekl, hájil se dechu sotva popadaje,“ale měli ste vidět jakej se strhl brajgl,“ nadsazoval postižený.

“Ty seš vůl, deme jinam a tam to vobjednám já a uvidíš, že de všecko“ povídá Pepík Dostálek a div se nerozchechtal.

V další hospodě přišel Pepík k pultu a objednal sechs halblitr Bier a šel si sednout. “No prosim a de to“ zubil se Pepík, když servírka pivo přinášela.

“Nojo,“ šklebil se zelenáč, třena sem to neměl volat nahlas, asi je to rozčílilo.“

“To je fakt, to ti Venca písk, tos nemusel bejt do toho tak žhavej, chtěls to taky zacálovat, co? “ Tak tedy zaplatíš tyhle piva, my je budem vobjednávat sami, ty budeš jen platit.“

Zelenáč se teprve po určitých komplikacích dověděl, že výrazem Drei Litter se přiblížil bohorovnému pozdravu vůdce, na kterém se skopčáci tak zakládali.

Byla to poměrně nebezpečná hra, mnohdy se to neobešlo jen tak zlehka, často padlo hodně ran, ale parta se v takovém případě přidala na stranu napadeného a bitva mezi Čechy a Němci, které se pak rozvinula, byla určitou odplatou za Protektorát a všechno ostatní, co nám nacisté připravili.

Nacisté byli také nedůtkliví k notování písně “nade mlejnem pode mlejnem, která byla parodována s novým textem: “ Nade mlejnem pode mlejnem Hitler se pase, vem Jeníčku vem flintičku, zabij to prase. Já to prase nezabiju, já je dobře znám, je to Hitler z třetí říše a von chcípne sám.“

Když se tento text dostal ve všeobecnou známost, bylo nebezpečné, aby se nota vůbec zahrála v nějaké hospodě, nebo aby podroušení Češi si zpívali na ulici. Ale na cimrách se text o Hitlerovi nesl docela nadšeně a bezstarostně, to bylo výsostné území, kde by zaždého vypakovali, všechno popřeli, získali řadu svědků, že to tak nebylo a basta. S tímto textem bylo seznámeno hodně Rakušanů a přesto není pamětníka nějakého pruseru ...

Kapitola třicátá

O Hansu Müllerovi byla již zmínka v souvislosti s hněvem Pepíka Dobrého, kterého Hans připravil o obě Holanďanky. Také byl při jednání na ředitelství Kraftwerku před náletem. Muller byl ale taková perzona, že není možno ho ponechat jen při takových podružných epizodách, ale nutno mu věnovat víceméně solidní vzpomínku.

V Kraftwerku se objevil koncem třiačtyřicátého jako rumunský Volksdeutsche, takto člen SA. Nosil stále černé rajtky, které mu jeho dolní končetiny vykreslovaly do pěkného –O-, k nim civilní sako, uniformu jen při význačných dnech. Byl menší postavy, ale stál si pevně a uměl chodit rychle. Poprvé se uvedl v závodní jídelně, kde když obdržel porci, zeptal s ekuchařky hlasitě :“ Co stojí ta svatba?“ Když se dověděl, že čtyřicet pět feniků, tak e mu to zdálo málo, divil se, že v rumunsku by platil víc, ale když se ptala po lístcích, taks e divil znova, protože v Rumunsku by prý je nepotřeboval.

Musel si teprve zvykat na nacistickou důkladnost, i když byl sám SA.

Ale kontakt s paní kuchařkou byl navázán a od té doby mu nosila poslušně jídlo do jeho podzemí, byl pánem vodního hospodářství Kraftwerku, strojovny a kanceláře byly ponořeny hluboko pod povrchem a chodilo se tam po mnoha schodech. Tam také byla paní kuchařka za svoje služby jak náležitě ceněna, což se projevilo po málo měsících. Bylo to na ní čím dále tím více vidět, ačkoliv její milý bojoval statečně na východní frontě a nebyl už dlouho doma.

Tím však byla pro Hanse odbyta, nějak mu ztěžkla, měl jiných dost. Stal se pověstným tím, že k němu chodilo sedm děvčat, odebírat vzorky. Docházely tam i pěkné Ukrajinky, dělat úklid. Ale nechtěl, aby tam chodila stále stejná, po Julce tam chodila Tasa, po ní pak Naďa, po ní zase jiná. Chudák zkoušel, která umí ten úklid dělat lépe.

Když za ním chodila i děvčata z kanceláří, která tam žádné vzorky neměla, ani nic služebního tam nebylo máni, vysvětlovalo se to dlouho tím, že Müller zná hodně vtipů, že je zlártka nevyčerpatelný. Ale byl stále častěji povoláván na kobereček k Pichlerovi, který byl jeho vůdcem v SA, který mu snad nevytýkal auslendryně, ale paničky soukmenovců. Tak zahořela v podzemí také krásná a bleďá dcera obrmajstra sýkory, manžel služebně kdesi v Polsku, tak se nechala svést i stárnoucí manželka inženýra Knoblocha, téměř před jeho očima, na jakési domácí slavnosti. Müller měl ostrý, červený obličej, úzké rty, vypadal, jako by se neustále usmíval, ale spíše vysmíval. Vypadalo to, že si s každým pohrává, že si z každého dělá legraci. U mužů oblíben nebyl, nanejvýš u těch, kterým nějak svým živočišným nadáním překážel.

Takto Müller vládl neomezeně, jako jediný kohout na elitním smetišti, mezi extra slepicemi, ale vypaloval rybník také kohoutkům kolem obíhajícím. Zkrátka nemiloval žádné okolky. A byl by takto vládl neustále, kdyby se na obzoru neobjevil Vítkovičák Jindra Dybalík. Takto svářeč vysokotlakých zařízení ve VZ, člen čtyřčlené party, která přijela do Lince provézt některé velmi zodpovědné práce. Že byl Jindra frajer, ukázalo se hned z počátku, protože partáka určeného podnikem přesvědčil, že když on umí německy, lépe se za partáka hodí a tak v plášti, vázance a lakýrkách chodil on, kdežto starý parták, na kterém tolik nezáleželo, potřeboval jenom montérky. Jindra měl krok tanečního mistra a doma jím skutečně byl. Uměl vystupovat, s každým ztratil pár slov, i kdyby to

byl sám ředitel, pro každého měl milý úsměv. Proti Muleerovi, kdyby se měli srovnávat, mě mnoho předností, ať již to vězelo v postavě, mladistvém vzezření, ve spoustě času v pracovní době, kdy nedělal nic, jen ráno uvedl partu na místo, kde měla svářet.

Müller vystihl soka v několika dnech. Věnoval mu dlouhé hodiny slovních potyček, od té, že v jeho voním království nemá co dělat, až po tu, že mu v kantině náhodou zasedl místo, kde o svačinách sedával. Jindra mu oplácel shovívavým úsměvem, pardonoval se, uhýbal, ale současně bylo zřejmé, že lepší koutečky rozsáhlého smetiště začíná ohledávat on a že se na tato místa začaly scházet kvočny, které kolem nového kohouta tušily lepší zobance. Jindra nelenil. Jako pravý kavalír se ujal houstnoucího stádečka, ale i Hansovi nechával volné pole působnosti. Tím se ovšem projeví rozdíl mezi oběma, v pojmání historického úkolu. Zatímco Hans ztrácel vinou svého hrubého kohoutího útoku, Jindra získával svojí elegancí a zejména pak intimitou provedení.

Možná, že by tento souboj mezi SA-mannem a věrným Čechem vydržel až do konce války, stejně přestával být pro pozorovatele zajímavým a už se od něj pomalu odvracela pozornost, kdyby se do věci nevlozil lágrový kadeřník. Ano, kadeřník, který si přivydělával v potu tváří bídné marečky, učinil Jindrově perspektivě ráznou tečku. Jak k tomu došlo. Jindra měl krásného havla, který se pěkně vlnil v předlouhých loknách nad ušima a byl přičesáván pěkně po krku, vlasy barvy mě-ňavé blond, které byly upraveny ještě z Protektorátu, ale jak už to bývá, časem počaly přerůstat tu upravenou krásu v něco, co potřebovalo i když jemně, přece jen odstranit.

Tak tedy Jindra jednou navečer navštívil holičského mistra Sýkoru na jeho cimře, aby mu jeho kadeře uvedl do patřičných mezí. Byl zvyklý na svého kadeřníka z Ostravy, že ten již věděl, co jak má udělat a proto mlčky zasedl do neotáčecí židle a před žádné zrcadlo. Mistr sýkora byl jedním z těch kadeřníků, kteří si nevšímají s jakým účesem zákazníci přicházejí, hlavně jim jde o to, aby je brzo opuslali a vyinkasovali žádanou marku. Když tedy Jindra dosedl a byl na něj vržen ručník zvící utěrky na špek, oddal se slastnému rozjímání a nechal vše na mistrovi, který posmrkávaje, stále hlouběji se nad Jindrou skláněl. Cvakání nůžek, i když naprázdno, bývalo zvykem horlivých kadeřníků, takže Jindrovi ušlo, že tentokrát to pro změnu je naostro. Mistr pořád něco přistříhoval, upravoval, břitvou přirovnával. Konečně probudil Jindru, když mu namydil krk studenou vodou a počal jej zaholovat. Studená voda Jindru však

Jindru upozornila také na to, že již dlouhá léta mu krk nikdo neholil, vždyť tam měl lokny. Když se nemohl podívat do zrcadla, zarazil ruku páně mistrovi s dotazem, co tam chce holit? “No krk,“ povídá mistr a to již Jindra vyskočil, sáhl si na hlavu, kolem spánků a za krk a zakvílel: “Ty blbče, ty hovado, ty mezku, ty pitomej chlupodřiči, jaks mě to vostříhal, cos to se mnou udělal?” Strhl si ručník s ramen a vyběhl z cimry holiče přímo na svoji světnici. Tam mu zrcadlo a ještě jeho montéři pěkně pověděli, co se to s jeho hlavou stalo. Byla opudlaná doslova a do písmene, byl jak ježek vykulený a ješkovi podobný, tatam byla jeho unylá polodámská roztomilost. Co ale naplat, vlasy se nadaly ani popotáhnout, ani namočít, aby dostaly lepší fazonu. Jindra byl podle svých slov nadobro zkurvenej, ani jeho vlastní manželka ho nepozná, co řeknou doma jeho známí, jeho desetiletá dcera, jeho partnerka mistrovského tance. Vždyť se to ani za rok nespraví. Co řeknou žáby ve Werkách?

Nechtěl jít nikomu na oči. Nestačilo mu že nešel dva dny do práce, za ty dva dny podobu nezměnil. A tak, co byste řekli, že nakonec udělal? Vyjednal si za sebe náhradu, ujel z Lince domů, kašlal na práci za hranicemi, byl monterem VŽ, mohl si to dovolit. Po jeho odjezdu se teprve všichni dověděli, že nebyl parťákem, ale starý Grobelný, zjistili také, že vůbec nechybí, protože stejně nic nedělal a jen jeho slepičky byly ve zmatku a dokonce se vyptávaly u těch okrajových kohoutků na velkém smetišti, kdeže je ten fešný Heinrich, co tak náhle a zda ještě přijede. Kdepak ..

Zdálo by se, že všechno zavínil mistr Sýkora. Ale ani on za to plně nemohl. Vždyť nebyl holičem vyučený, měl rád marky a tak se dobrovolně podjal sdírat chlupy chlapům na lágru, ti nebyli takové fajnovky, i když jim nadělal plno záklasníků a schodů, vždyť těmi tvrdými nádenickými rukami to ani jinak nešlo. Chlapi byli rádi, že nemusí chodit do města k holičovi, co vyžadovalo pořádně se umýt a obléct. Takhle jim sýkora někdy z krku sholoval i tu špínu a utíral ji do ručníků. Když dostal pod ruku Jindru, snažil se seč umět, ale stálým přihlazováním to přivedl s jeho hlavou až na zmíněný debakl. Dokonce za tu velkou práci nedostal ani zapláceno a určitě neměl odvahu se o marku hlásit u rozrušeného Jindry, který by dal nevím jaké peníze za to, kdyby mu někdo hlavu uvedl do původního stavu.....

Kapitola třicátá první.

Nelze nevzpomenout dobrého uvážlivého Němce z Berlína Viléma Persche, už skoro sedmdesátníka, který byl vyhnán jako montér do Lince na vysoké pece. Moc mu rozumět nebylo, dosti huhňal, měl plné skráně žvýkacího tabáku, měl tam nakladeno jako sysel a ještě měl v ústech nezbytný čibuk. My vždycky uvažovali, jak to dělá mezi bagováním, kouřením, jídlem a pitím, to se nezdálo harmonýrovat, proto jsme se ho na to vyptávali. On to vysvětloval, ale tejně mu nebylo rozumět.

Vilém byl zhrzený sociální demokrat. “Víš, zprvu se nám zdálo, že Hitler k něčemu bude, vždyť mluvil pro dělníky, jeho přičiněním jsme získávali práci, i když to bylo na zbrojení, ale to jsme si neuvědomovali. Když pak šlo o výboje, bylo už pozdě, už jsme byli my i komunisté zdecimováni, už převládal hnědý mor. A teď, teď musíme jen čekat, jak to všechno dopadne. Jednoho se bojím. Když budeme poraženi, už nikdy z nás nebude samostatný stát, rozeberou si nás vítězi, musí se nám pomstít.”

V tom Vilém Persche, Berlínák a sociální demokrat neměl pravdu. Nevěděl, že boj mezi socialismem a imperialismem nebude ještě dobojován.

Anastázio Machiáto byl jedním z těch mnoha Italů, kteří se vinou Mussoliniho nemohli oženit, nemohli založit rodiny dos vých třiceti dvaatřiceti let. Jako mladíci byli vehnáni do války v Habeši, pak e přesunuli do Španělska, potom bojovaliv Africe po boku nacistů a po vylodění gtřetí fronty v Itálii, přišli do Rajchu jako zajatci. Věru, měli pohnutý život. Tím více je třeba ocenit postoj těch Italů, kteří byli nespolehliví od války v Habeši přes všechny války, které Duče vedl a tento si s nimi od samého začátku nevěděl rady. Bylo jich hodně, povraždít nebo zavřít je všechny nemohl, proto je dal k dispozici Hitlerovi na práci a tak od začátku války byli v Rajchu.

A tak se střetávali italští dělníci a italští zajatci a byly to zajímavé rozhovory: “Kde tě zajali?” “V Římě, Hitler zabíral Itálii..” “Jsi ženatý?” “Ale kdepak, co pak jsme měli čas?” “A ty jsi ženatý?” “Ale ne, našich žen je zde málo a ještě takové”

“Co jíš?” “Mám dost chleba, jsou tady plži, přines krabičku plžů, dostaneš cigarety!” Říká Ital zajatec Italovi dělníkovi.

“Máš dost chleba, u nás není vůbec chleba, zajatci dávají za chleba cennosti, pokud je ještě mají, hodinky, prsteny, jenom vína máme dost, ale už nám jde krkem, je po něm větší hlad. U nás je kurs čtyři litry Chianti za kilo chleba.”

Každý člověk je rozporu-plná osobnost. Projevuje se to denně v jeho myšlení, konání plánování-. To, co ještě včera považoval za grandiozní, dnes již vidí nicotně, co včera miloval, stává se mu lhostejným. Neustále ho něco žene vpřed za tím ideálem, který snad existuje pouze v jeho představách. Ale je to tak dobře, bez tohoto hledání by život nepokročil vpřed, vše by ustrnulo a setrvalo na starém. Nastal by zahnívající smír, apatie, smrt. Je proto štěstím, že lidský rozum se nespokojuje s tím včerejším-. Proto se lidé scházejí, ale zase rozcházejí, proto vznikají vynálezy, proto vládne pokrok.

Válka formuje lidské charaktery daleko rychleji než mír. Ve válce se musí lidé rozhodovat často ve zlomcích okamžiků, nemají možnost si vša řádně promyslit, dát si nějakou lhůtu. Proto za této války bylo mnoho rozhodnutí často ukvapených, které vedly ke špatnosti a zkáze, ale také mnoho těch perel a zlata, které zářily jako příklady hrdinství, lásky a sebeobětování. Jedno měly takové činy společné. Byly bez halasu, bez vychloubán, byly zcela čisté. Hovořily samy za sebe, slova byla zbytečná....

Bylo dosti těch, kteří odsuzovali Sovětský svaz za to, že uskutečnil s hitlerovským Německem pakt o neútočení. Viděli v tom zelenou pro nacistické hordy směrem na západ, sever i jih a na východ až po hranice Sovětského svazu. Situace se skutečně takto počala vyvíjet a samotní nacisté věřili všem výbojným plánům nacistické mašinerie.

Teprve sám Hitler, když po 22.červnu zdůvodňoval vpád do Sovětského svazu, poodhalil roušku toho, jak Sovětský svaz bojoval proti válce a proti nacistickým výbojům.

Válka na každém sebemenším koutečku této země byla pro všechny národy velká politická škola. Nic nebylo vyjádřeno přímo a s patosem, je tak obecné, ze všeho, z každého počínání, z každého vítězství i porážky, z každé radosti i smutku, z každé i sebemenší události, si lidé odnášeli cenné poznatky pro život, které jsou k nezaplacení. Buď přímo, nebo náznakem, či ve vůstní úvaze každý z nás cítil : Po této válce k další válce nesmí dojít, tomu musíme my živí zabránit stůj co stůj, tomu musí zabránit i generace po nás, vždyť další válka by byla daleko hroznější, surovější, její následky by byly nedozírné. Proto, jestliže si chceme zachovat svoji lidskou důstojnost, svoji tvář, svoje čisté svědomí, dejme do boje proti válce všechno, všechno....

V lidském životě dochází k okamžikům, které nečeká a o kterých se mu zdá, že je nepřezíje, že ho musí zdrtit, že si zoufá. Takové okamžiky měla válka ve své polní torbě naskládané pěkně po pořádku a denně je plnými hrstmi rozhazovala do lidských příbytků, do rodin.

Tak se také parták villi godhart dočkal svého utrpení. Do té doby poměrně šťastný a veselý přišel jednou vřijnu ve čtyřiačtyřicátém celý v černém a úplně na měkko. Bylo vidět, že hodně proplakal, jeho rysy byly strhaně, postava nachýlena. Požádal si o dovolenou a ke své partě se ani nestavil. Jen vzkázal Čížkovi, aby zatím partu vedl, že má v rodině smutek. Tak se parta dověděla jen ústním podáním, že kdesi daleko na východní frontě skončil život jeho nejstaršího syna Villi, který už byl ženatý, měl dvě malé děti a Godhart se o něm vždy pochvalně vyjadřoval, ne jako o vojákoví, ale jako o dobrém řemeslníkovi, automechanikovi, jak se po válce zařídí, co všechno si od něj slibuje. Jen často jevil obavy, aby nepřišel v bojích o ruku nebo o nohu, protože pak by to s řemeslem vypadalo špatně pro invalidu. Kromě Villiho měl ještě dva syny věku Hitlerjugend a malou dcerku.

Tak nyní v řijnu, jak se zdálo do konce války nebylo daleko, Villi už není mezi živými. Parta upřímně Godharta litovala, ale stejně to byl osud mnoha rakouských rodin, kde jim v rámečcích černě olemovaných oznamovali, že jejich syn, otec nebo strýc padl hrdinnou smrtí pro vlast a vůdce Ale nepřišly najednou po tragédii ve Stalingradskm kotli, to bylo příliš mnoho smutku. Proto se trousily několik měsíců, aby s evyhovělo propagandě, která uváděla mnohem méně padlých.

Bylo zcela přirozené, že nejvíce byli proklínáni právě sověti, kteří jako napadení se bránili, ale truchlící občan si nedovedl ujasnit jiné stanovisko. Byli ale už i takoví, kteří se začali ptát, co vlastně jejich otcové a synové až u Stalingradu dělali, proč byli hnáni tak daleko od domoviny a co je to vlastně za politiku, dobývat až kdesi vzdálenou Sibiř. Německé matky už nekřičely tak hrdě, že dávají své syny pro vlast, asi si představovaly vše zcela jinak, když Goebels hlásal, že procházka Rusí je, jako když máslo ukrajuje.

Godhart se vrátil na rpacoviště za 14 dní přepadlý, nemluvný, často vzlykající, práci přikazoval tichým odevzdaným hlasem byl jako bez života. Trvalo snad měsíc i více, než se poprvé pousmál, než něco šelmovského řekl. Toho se parta chytla a snažila se Godharta vyvést z jeho letargie. Víceméně se to začínalo dařit. Přílepšovali mu cigaretami, kdosi shnal i trochu slivovice a tak Godhart pookřával. Začal se svěřovat, jak to vypadá doma, že snacha těžko sežene druhého muže, že oni staří uvažují vzít si vnoučata na vychování. Godhart nebyl nikdy vícenež legitimní nacista, který si vzal placku jen proto, aby nemusel na frontu. Přesto s ním nikdo z party nemohl nikdy polemizovat o jeho partaji, vůdci nebo účelnosti války. Teď ale nastával i u něho hlubší vnitřní převrat, v náznacích počal válku nenávidět a bál se, aby se neprotáhla a nevyžádala si ještě i jeho další dva syny.

V tom mu členové jeho party dodávali důvěruže válka brzo skončíže to nemůže trvat déle než rok. Ovšem kdo to vyhraje, to mu ještě naznačit nemohli, protože snad s tím vnitřně trpěl, že to všechno, co podnikal, bylo nadarmo a ještě si počernil svůj alpský štít.

Miloš, který si poměrně často pouštěl ústa na špacír a někdy ani moc neuvažoval, co pleskne, pod dojmem, že s Godhartem je to už v pořádku, že už se také změnil, že už je možno ledacos mu říci, jako v listopadovém podvečeru mu před několika kamarády v koupelně řekl :“Villi, už bude brzo po válce, rusi vás Rakušany osvobodí, ale ty, jako nacista, budeš viset.“ Bylo to řečeno naprosto z legrace a hned se tomu také rozesmál, ale nesmáli se druzí, tím méně sám Godhart. Miloš se proto rozhlédl kolem sebe, ale viděl jen oči kluků hledící vyčkávavě na zsináleho Godharta. Tím okamžikem si Miloše uvědomil, že řekl velkou pitomost, hned by si býval dal za ni po hubě, ale bylo už pozdě, bylo to venku. Ani slůvko se nedalo vzít zpět, natož něco doříct, co by změnilo smysl vyřčené věty.

Godhart po počátečním ustrnutí vyskočil : “Tak to tedy ne, takhle se se mnou mluvit nebude, já který tolik trpím, ztratil jsem syna a má ještě viset? Pane Horníku, to vám přijde draho. Vy jste nebyl nadarmo na gestapu vyslýchán, teď vám to ale tak lacino neprojde. Více s vámi nemám co mluvit, zítra půjdu na gestapo a vše tam vypovím.“

Situace byla natolik vážná, že godhart vůbec poprvé někomu začal vykat. Venca, Franta, Pepík a ostatní členové party obklopili Godharta a začali mu to vymlouvat, že Miloš dělal legraci, že mu to jenom z huby ujelo, ať s tím nic nedělá. Miloš, který se po očku díval na hlouček od své skřínky viděl, jak Godhart reaguje jen zamítavými gesty, které snad znamenaly: “Ne, jsem rozhodnut jednou pro vždy s takovými řečmi skoncovat, ať gestapo ví, kdo je to pak Horník, já který tolik trpím, mám ve vlastní patě ještě tohle.“

S tím také hodil na záda svůj ruksak a odešel na svůj alpský autobus.

Po cestě domů Miloš nebyl veselý. Kluci se ho snažili rozptýlit, že by nešli nikam svědčit, že nic neslyšeli a ničemu nerozuměli. Zítra Godhartovi domluví, že si dá říct, až se z toho vyspí.

Miloš tomu ale nevěřil a tak mu špatná nálada vydržela po celý večer. Na světlici se také kamarádům svěřil, ale to ho moc nepotěšili. Komunista Makyta mu řekl : “ Udělals blbost, skoro stejnou věc, za kterou byl už jednou popotahován. To by se to mohlo škaredě nevyplatit.“

Pepík Dostálek, známý tlučhuba dodal :“Miloušku, tentokrát z toho nevyvázneš, bylo to před svědkama a i když to byli kamarádi, gestapo jim huby votevře. Nejlepší uděláš, když si ještě večer zbalíš a hajdy na Protektorát. Doma se do konce války nějak schováš.“

“Josef kecá, řekl Vašek Burda, vyspi se na to a třeba zejtra bude všechno jinačí.“ A jelikož Burda byl známý čachrář a úplatkář, dodal ještě: “a víš co Miloši, slib tomu vašemu hajdukovi něco, ať mu zacpeš hubu.“

“A co mu mám slíbit, když nic nemám?“

“Slib mu prachy, kořalku, to je fuk, jen dyž na to vletí. Řekneš mu, že to máš v Protektorátě, že mu to musíš dovézt, no a pak se uvidí, cos ebude dít. Hlavní je, že to nepude hned hlásit, za měsíc za dva pak může jít s takovou hláškou do prdele. To by si ho tam ešče gestapo nechalo, proč to nehlásil hned.“

Takových a podobných vývodů slyšel od kamarádů do usnutí ještě hodně, ale ty litovné, ty byly nejhorší.

Miloš usnul až k ránu a do práce odcházel mátožně. V hlavě měl už plán, že Godhartovi nabídne svůj zánovní zimmník, stromečkového vzoru, ušitý z kvalitní vlněné látky, který byl jeho jediný a který měl doma v Protektorátě. Když Godhart přijme, bude vyhráno. Zimmník si nechá poslat a dá mu ho, vždyť to za to nestojí, dá kus hadru a bude mít klid. Ale kdy a jak na to jít. Nejlépe bude, poslat prostředníka. Tím by měl být Franta Čížek, který se uměl dobře vemlouvat.

Godhart byl v práci jako obvykle, udělil příkazy k dílu a jinak neříkal nic. Nebylo jasné, kdy se chce na gestapo vypravit. Miloš tedy při cestě na pracoviště vzal Čížka stranou a svěřil se mu s tím kabátem. Zároveň ho požádal, aby jiným nic neříkal, protože kdyby se to rozkřiklo, Godhart by to nemohl přijmout a musel by se k věci postavit jinak.

Čížek se tedy vrtáil do šatny a ostatní šli na dvojce a čtyřce vyměňovat těsnítka. Franta se dlouho nevracel a Miloš už měl obavy, že věci se nepodaří, že Franta a tedy i on bude odmítnut a odsouzen k trpnému očekávání co bude dál.

Asi za půldruhé hodiny konečně Franta přišel a ostatní si z něj začali vtípkovat, zda nevlezl do nějaké díry za nějakou kočkou. Vypadal spokojeně a hned Milošovi pošeptal, že to dalo fušku, ale že má jít do Godhartem do šatny se omluvit na bližších podmínkách.

Miloš tedy šel. Všechno to bylo tak nejapné, tak pokořující, ale jiné východisko tu nebylo a tak se to zdálo i tak přirozené, v tomto

světě lží a přetvářky, že snad nikdo za nic se ani stydět neuměl.

Milošovi zraky se skřížily s Godhartovými, ve kterých se objevily šelmovské ohníčky a následoval i matný úsměv :“ Tyk ty mi chceš dát Winterrock?“ Ani neřekl za co, ale bylo jasné, že za mlčení.

Ano, Milošova odpověď zněla upřímně, ba podlézavě. Musel ještě sám potvrdit dohodu, kterou za něj vybojoval Franta.

“A jaký je ten zimník?“

“Je pěkný, skoro nový, stromečkový vzor, vlna, ale na tvou postavu je trochu větší.“

“Also gut, bude ho nosit můj starší burš, ten je asi jako ty. A kdy s ním můžu počítat?“

“Hned zítra budu psát rodičům, aby mi ho poslali a během týdne ho máš.“

“-edy dobře, ale pamatuj si, kdybys mě ho nedal, vždycky je čas tě nechat potrestat, protože to bylo od tebe škaredé, tak mě strašit. Už jsem starší člověk a nervy mám na krajíčku, tak se nediv, že jsem byl z počátku rozhodnut, jít skutečně na gestapo.“

Teď Godhart už bojoval o slíbený zimník a důvody, proč ho měl dostat, byly jasné. Měl napravit jeho pošramocené nervy.

Kluci v partě tušili, že se věc urovnala, ale nevěděli, za jakou cenu. Domnívali, se, že Godhart od věci upustil sám od sebe a chválili ho, že má přece jen uznání.

Na světnici byli rovněž žjavi, co je ve věci nového, někteří pak byli zklamáni, že je vše dobré, protože čekali senzaci, zatčení apod. skutečně, někteří, také kamarádi, byli takoví.

“No vidíš, dělals řeči a zbytečně. Nafoukls to víc, než to ve skutečnosti bylo.“

A Miloš jim opáčil : “A vidíte, už byste mě nejraději viděli za horama, nebo v lapáku, to jste kamarádi?“ O kabátě se jim však nezmínil, protože by se to rozkřiklo.

Lidé jsou nevděční. Když se Miloš otřepal z prvního stresu, otřepal se uvažoval, jak to má udělat, aby kabát nemusel dávat. Týden měl na rozmyšlenou, než by jako dostal od rodičů buď balíknebo nějakou zprávu. Byl si jist, že mu kabát posílat nebudou, pokud by o něj požádal, protože měl an lágru tatínkův černý hubertus a s tím chtěl v zimě vystačit, protože zde nikdo parádu nehonil. Proto se rozhodl, že godhartovi sdělí, že mu rodiče odepřeli kabát poslat, aby se po cestě v těchto válečných událostech, kdy se vykrádaly balíky, neztratil. Jestli ho mermo moci chce, aby počkal, až Miloš pojedne domů a pak mu ho vezme osobně. To také přesně takto sklamanému Godhartovi vyřídil.

“Tak jak já se dostanu ke svému kabátu“ řekl Godhart sklamaně, “co řeknu synkovi, kterému jsem o něm už říkal a tento měl radost, že bude mít kvalitní kabát z Protektorátu? “ Tak a podobně hořekoval. “Mě se zdá, že budu muset na to Gestapo přece jenom jít“ vyhrožoval.

Miloš ho konejšil, že se domů před vánoce ještě dostane, nebo že se bude snažit přesvědčit rodiče, aby mu kabát přece jenom poslali. Zkrátka pud sebezáchovy byl u Miloše vystředán pudem vlastnickým a mezi tím se potácel další dny a týdny. Musel však skoro denně slyšet Godharta : “Wa ist ten mit mainem Rock?, kdy mi ho přineseš, co je to za jednání z tvé strany, já jsem úmluvu dodržel a ty jsi tak sprostý, že na mě kašleš. Ale ještě nen všem dnům konec, já s tebou ještě zatočím.“ To říkal Milošovi samozřejmě mezi čtyřma očima, neboť nechtěl, aby se věc dostala na veřejnost.

Postupem doby Godhartovi naléhání se stávalo řidší a řidší, i když si neodpustil alespoň jednou za týden se zeptat na svůj kabát. Tak se tedy převalily vánoce, leden a načal i únor pětáctýřicátého a mladý Villík se na kabát těšil marně. To muselo být sklamaní nejen pro něj, ale i pro celou rodinu, která se těšila na exportní kousek z Protektorátu, který byl na kvalitu věcí stále výše ceněn než samotná říše, i když to byl jeden pendrek, jak se říkalo.

Běžely poslední dny února a aféra s kabátem nebyla ještě u konce. Miloš tvrdě uvažoval jak na to, a protože válka naučila lidi mnoha necnostem, tedy i lhaní a vymýšlení všelijakých habadůů i docela nemožných, přišel jednoho rána skroušeně za Godhartem a sděloval mu : “ Představ si, v pátek mi konečně došel ten kabát, v neděli jsem si ho vzal k Maximu a tam mi ho někdo z věšáku ukradl.“

Godhart se chvíli díval Milošovi do očí, pak chvíli stranou, něco jím lomcovalo, hrály v něm všechny žilky. Věděl nabeton, že to je ohromná blbost, protože taková náhoda se nestane ani za tisíc let. Musel mít strašný vztek, pohádce nevěřil a neměl chuť si ji ani prověřovat. Trvalo to značnou dobu, než se vnitřně vyrovnal s tímto podvrhem. Snad přemýšlel o celé věci od počátku, snad si představoval Miloše od jeho drzého výstupu, až po skroušeně nabídnutý slib a nyní už nic. Žádná naděje.

Milošovi nebylo také do smíchu. Ale Godhart to nakonec přece jen rozuzlil sám: “ Ty jsi pěkná bestie, vědět to, tak už jsi dneska v koncentráku. Ale co mám s tebou dělat? Já stejně vím, že viset nebudu, jaks mě prorokoval, nic jsme neprovedl. Tak aspoň vidíš, jaký jsem chlap. Odpouštím ti i bez kabátu. Ale pamatuj si, podruhé ti nenaletím!“

Podruhý už nebudeš mít proč mě nalétávat, pomyslel si Miloš, ale Villimu řekl něco jiného : “ Děkuji to, to ti nezapomenu, ale pamatuj si, že už nikdy neřeknu, že budeš viset. Bylo to skutečně jen z legrace, ale ty jsi to tenkrát nechtěl pochopit. Ale stejně jsi kámoš. Miloš poklepal Godhartovi po rameni, otočil se, odcházel. Udělal krok a natáhl se jak byl dlouhý tak široký na zem. To Godhart využil ještě posledního zbytečku vzteku, který mu zůstal a nastavil Milošovi nohu. Pak se konečně rozesmál na celé kolo a podal Milošovi ruku, aby mu pomohl se postavit.

Tak skončil svůj příběh kabát, který Milošovi ještě dlouho sloužil po válce a nakonec jeho zbytky posloužily jako osuška botů před domovními dveřmi.

Nedlouho před koncem války, tedy po několika letech, vstupoval Miloš do lokálky na Linec a přímo na plošině stála Štefa. Byla silnější, bylo na ní znát, že je v jiném stavu.

“Jak se máš, co pořád děláš“, ptal se jí zbytečně.

“Nechodím nikam, nemám s kým a ani už se koupat nemůžu, vidíš,“ ukázala na sebe.

V tom lokálka dojela do následující stanice. Miloš, aniž by dále uvažoval, žekl na půl úst “tak ahoj“ a zmizel. Od té doby už Štefu nikdy neviděl.

Přesto se snažil vyzvědět s kým chodila, s kým mohla čekat to dítě. Dověděl se, že dosti dlouhou dobu chodila s Frantou, ale potom později zase s nějakým Joškou Klímou. Pak to mělo být ještě několik dalších mládenců. Zřejmě ji všichni opustili a proto se ani nesnažila Milošovi něco vysvětlovat. Ale vždyť se dlouho nezdržel, mohlo to být zajímavé, co by mu řekla. Pak se ještě dověděl, že někteří Chorvati odejeli domů. Možná že byla Štefa mezi nimi. Dokonce zcela určitě, vždyť žena v takové situaci a v takové době nemohla zůstat sama.

Bylo to na jaře pětáctýřicátého, v druhé polovici března. V té době byl Linec často bombardován, nikdo nevěděl dne ani hodiny. Němci většinou dřepěli v krytech, ženy s dětmi z nich pomalu ani nevycházel, největší linecký kryt Merzenkeller, kam neměli auslendiri přístup, byl prý zařízen s plným komfortem. Jiní, kterým se podařilo se tam propašovat, zase tu nádheru vyvraceli, ale prý to bylo obstojné s prostorami, se vzduchem a s odpočívadly. Nejdůležitější bylo, že byl naprosto jistý, i kdyby na něj s vrchu naházeli tisíce bomb. Byl to totiž vyšší kopec a bomby tam bylo slyšet jako když někdo dusá hlínu.

Někteří z nás si na házení pum tak zvykli, jako by to byl denní příděl chleba. A když několik dní po sobě nic neházeli, jen tak přelétávali, zdálo se nám, že není něco v pořádku. Po večerech jsme chodili do restaurací a když nás při náletu vykázali, šourali jsme se pomalu domů, i když se blesky od flaků na obloze jen křížovaly a reflektory honily hrůzné terče. Bylo to jakési sebeodevzdání, zakotvoval v nás nihilismus se vším všudy. Věděli jsme, že kryt je často horší než prostor, protože v krytech bomby zabíjely i vzduchem. Takových případů bylo nespočet. Také Francouzi byli v tomto směru naprosto nevšimaví. Když nejvíce bombardovali, když rány otřásaly dřevěnými baráky, tito do krytů nešli, hráli na cimrách karty a jen občas některý z nich vyhlédl oknem, jak nálet pokračuje. Po zkušenostech z prvních náletů je už nikdo do krytů nedostal. Dlužno podotknout, že po několika náletech na werky se letci zaměřili skoro výhradně na obytné čtvrti a hráli tak na nervy hlavně Němkám, které se takto nedostaly ke kloudné rpáci, přenášely svoje děti jak kořata, začalo být pro ně peklo.

Jednou jsme v pozdních večerních hodinách odcházeli z hospody na Spalerhofu, kde byla uzavírací hodina dvaadvacátá a šourali jsme se směrem k lágru. Kromě Miloše to byl Franta suk a Honza Vostál. V tom zazněly sirény, ybl polach. Byla to nezvyklá doba, svazy bombardááků létaly většinou dopoledne, zřídkka po obědě, měly přece také své pracovní volno. My jsme vcelku neměli kam utéct, před námi dva kilometry dlouhá cesta do lágru, asi v polovině ji křížovala hlavní silnice, vedoucí na dálnici směrem na Wegscheid. Když jsme došli ke křižovatce, museli jsme se zastavit/protože po hlavní silnici jela nějaká kolona nákladních vozidel přikrytých plachtovím, která měla velmi naspěch. Snad řidiči věděli, že je poplach a chtěli se někam zašít. Bylo však úplné ticho, ani flaky nestřílely, jen reflektory bloudily po obloze, nad kterou svítily hvězdy. Nákladááků mohlo být tak dvacet. V tom jsme zpozorovali, že z jednoho z posledních sletělo několik kusů, z povzdálí se to jevilo jako nějaké bedny, které bubnovaly po silnici, vezly se po ní se svahu, až zakotvily u silničního příkopu. Ono auto jelo dále, také několik dalších přejelo a nastala zase hustá tma.

Byli jsme zvědaví, co to vlastně z auta spadlo, mohly tam být nějaké potraviny, šatstvo, cennosti, naše fantazie pracovala na plné obrátky a kouzlili jsme si již určité výhody, které nám poplynou z prohlídky vyklopených beden. Když jsme došli k prvním troskám, zapalovali jsme sirky a počali věci prohlížet. Byl to jen moment a vyjekli

jsme najednou :“Vždyť to jsou rakve!“ A nejenom ty. Ležely tam další podlouhé předměty a o hrůzo, vždyť to byli nebožtíci. Celkem čtyři, musely tedy spadnout čtyři rakve. Nebožtíci byli muži v jakýchsi pracovních šatech, ale ne stejných barev. Převládala šedá. Ale to už jsme nevydrželi. Počali jsme z místa pádit o překot, přímou čarou k lágru přes pozemky zarostlé vysokou suchou trávou ještě z minulého roku, které se táhly před námi jako obrovská proluka.

Tak jsme se dostali zkratkou bezprostředně před náš lágr a vpadli jsme do cimry. Tam byli chlapi pohromadě a ještě vzhůru, protože právě skončil poplach, nebombardovalo se. My jsme hned jedním dechem vyprávěli, co jsme našli na silnici, co to spadlo z nákladňáků. Kamarádi nechtěli věřit. Makyta říkal, že máme nakoupeno a kdoví, co se nám zdálo.“ Ale já puďu ráno brzo do farchy, já s e tam podívám, schválně si zajdu“ povídá Makyta. O věco se mluvilo ještě dobrou hodinu, byly úvahy, že to mohli být zemřelí i pracovního trestního lágru, kde se umíralo více než kde jinde.

Ráno skutečně Makyta odcházel z cimry první a připomínal, že jde na to místo o kterém jsme vyprávěli ty bludy.

Na pracovišti o tom Miloš říkal v partě a tam se ani moc nedivili. Franta čížek sr k tomu lapidárně vyjádřil :“ Tady se teď vozí víc mrtvejch než živejch, že že by je ztráceli z aut, to už je pěkná lumpárna, že je ani pořádně nenaloží.

Večer Franta Makyta počkal, až bude na cimře víc nájemníků a pak slavnostním hlasem začal :“Voni ti kluci mohli mít pravdu. Něco se tam muselo v noci vysypat, protože na silnici byly v asfaltu rýhy a balo tam dost takovejch třísek, který by mohly pocházet i z rakví. Ale jak říkám, po rakvích ani nebožtících ani památka. To by museli vodklidit už v noci, snad se to auto vrátilo, když ste říkali, že jelo v koloně, nemohlo hned vobrátit, ale mohlo se vrátit z větší dálky. Ten řidič musel poznat, že mu z auta něco letí, to musel bejt i rachot. Tak jak povídám, chlapani mohli mět pravdu a můžeme jim to věřit i nemusíme. To záleží na každým, jak se na věc dívá. Já dneska už nevěřím nikomu, každej kecá voloviny, aby se stal zajímavým, nebo aby někoho pobavil nebo nasral.

Nebylo to ani ryba ani rak, co Franta o rakvích nebo nebožtících informoval, ale my, co jsme to zažili, ikdyž jsme měli trochu pod čepicí, nadále tvrdíme a tvrdit budeme, co živi budeme, že je to svatá pravda.

Kapitola třicátá druhá.

Únor a březen v pětáctyřicátém byly již měsíce, kdy se Hitlerovci úprkem stahovali na své původní území. Přesto jim chvílemi nakrátko zasvitlo sluníčko, kde se mohli jen nakrátko pozdržet, nebo dokonce něco prolomit, jak se jim to podařilo v Ardenách na Západní frontě. Odtud přitláhli dokonce zajatce, Američany a Angličany a to dokonce až do Lince. Nebo také “zrádné“ Italy z Jižní fronty. To byli ovšem zajatci, kteří se měli lépe než kdyby bojovali, zejména ti západní měli od červeného kříže všechno a tak mohli přilepšovat i svým ubohým strážným, kteří se třepali na jejich čokoládu, cigarety, sušenky, konzervy. Tito zajatci také pracovali, ale jen když je omrzelo nic nedělat. My jsme se s nimi dorozumívali všelijak, ale pochopili jsme jen tolik, že kdyby byli tito vojáci na všech frontách, byla by z toho válka nejméně třicetiletá. Chlivil se totiž že šli a šli, samopaly měli pověšeny na krku a pokuřovali. Pojednou je obklopili Němci a tak zvedli ruce, nikdo si ani nevystřelil. Však mají čas, za nimi jdou další a další. Vypadalo to, jakoby tito Bobíci a Amíci nebyli rádi, že se tato válka, jejich krásné dobrodružství, bude pomalu končit. Bylo z nich nanic.

Přes jejich malou snahu se však fronta přece hýbala a to zásluhou sovětské armády a tak i Amíci byli nuceni přidat. Stejně však na svých demarkačních čarách nebyli zavčas. Sověti již dávno osvobodili koncentrační tábory Mauthausen a Steyer, když počátkem dubna zahájili Američané na Lince dělostřelbu. Zprvu do města nedostřelili, ale postupem dní se dostávali stále blíže, až apak jsme mohli pozorovat obláčky a po nich následní díry ve střeších a domech. Ty dny bylo bezpečněji v závodech, protože na ty se už nezaměřovali. Bylo tam také ještě nějaké to zásobování v kantinách, takže cizinci se zdržovali hlavně tam. V tu dobu nastal v Linci všeobecný chaos. Obyvatelé, co měli na venkově nějaké příbuzné, mizeli tam, cizinci se ztráceli tam, odkud přišli, rozpovídávaly se velké lásky, trhaly se svazky kamarádství i nenávisti. Ukrajinský lágr naproti našmu, se stal místem nářků a kvílení, proklínání a hrozeb. Odtud vybíhaly nešťastné mladé maminky se svými nemluvnaty a batolaty a hledaly kolem plotu našeho lágru nevěrné tatínky, z nichž mnozí byli již títam.

Nebylo divu, že takové nešťastné zhrzené děvče a nebylo to jen v jednom případě, přehodilo dítě v peřince přes plot k nám a uteklo do svého lágru. Takové dítě potom zdědil lágrfýra. Co s ním

udělal, nebylo nám známo, ale zaručoval se, že o ně bude řádně postaráno.

Zvlášť politováníhodný je případ jistě Niny a Karla, tři roky spolu chodili, vodili se za ruce, láska to byla přímo obrovská, skoro jako Romeo s Julií, když pak přišel na svět plod jejich lásky, ještě bylo vše v pořádku, ale nakonec se přece jen podařilo Karlovi zmizet beze stopy, snad mu křivdíme, snad byl někde zabit, ale Nina se synáčkem osaměla. Byla z toho úplně strhaná, vždyť se chtěli skutečně po válce vzít, gtak se milovali, přišla také k nám na světnici, když Karla hledala. Uměla už dobře česky, chtěli jsme pro ni hodně udělat, ale v té době už byl omezen pohyb a tak to k ničemu nevedlo. Přišlo na řeč, že se může po válce obrátit na Karla, nebo na jeho rodiče, pokud by nebyl doma, ale nastojte, Nina nevěděla, jak se Karel jmenoval příjmením, odkud je, zda-li má sourozence, rodiče apod., no zkrátka nevěděla vůbec nic, po tříleté známosti. Poslali jsme ji za Lágrfýrou, ať se tam dodatečně všechno doví, až bude chtít Karla doma vyhledat.

Takové podobné osudy se rozvíjely v těch posledních týdnech a dnech války.

Také jsme se dožívali toho, že Ukrajinci a Poláci vzali na mnohých místech zákon do svých rukou a vyřizovali si účty s těmi, kteří je po celou dobu války nelidsky týrali. Těch, co sem tam někde visedli nikdo nepolitoval, plně si to zasloužili.

Co jsme si stále uvědomovali na začátku, v průběhu i v posledních dnech války bylo, jak nacistům vycházelo zásobování. Skutečně, to málo, co poskytovali občanům, se snažili udržet standartně, museli si být vědomi, že jen jídlo může prodloužit jejich vlastní existenci. Přesto v posledních dnech stačili sedláctí keťasi vybrat od lidí všechno, co s ejim ještě za celou dobu války nepodařilo. I když by bývalo všechno ještě ušlo, nebylo nakonec chleba a tu, za kilo chleba se dávaly majlanty. Jest-li malý bochníček chleba byl v posledním roce války ceněn na dva demijony Chianty, dvacet cigaret, deset Marek, nebo kostku margarínu, pak v těch posledních dnech se za něj selkám dávaly hodinky, prstýnky, přívěšky, košile, saka, kožené rukavice, nové boty. A to ještě ti vydřiduši dělali drahoty, když již někdo za kilo chleba nabídl zánovní zimník, viděli na něm všechno špatné a snad by ten bochánek ještě rozpůlili. Jsou lidé ve válce na sebe zlí!

Za takových okolností se i naše parta v Kraftwerku, bylo nás už jen pět, chystala z odchodu z Lince. Bylo to vlastně až pětadvacátého dubna, když jsme vyrazili, přímo ze závodu, kde jsme se několik

dní předtím zdržovali. V polovici dubna byl totiž bombardován náš lágr sedumapadesátkama a z naší světnice nezbylo vůbec nic, z některých jen polovic, některé to vydržely. Bylo to ve dne, takže obětí bylo minimálně, snad se říkalo, že dvacet. Když se ostatní skupinky Čechů dověděli, že chceme jít pěšky na České budějovice, hlásili se někteří jednotlivci, že se k nám přidají. Celkem jsme se rozmnožili na patnáct duší, samí idealisté. To co zůstali, počítali totiž s prospěchem, spoléhali na to, že je Američané odškodní, že jim na cestu dají auta nebo traktory a že si přivezou domů i zboží. Byl mezi námi i seminarista, ten co chodil se saxofonem po svatbách, ale saxofon už neměl, také přišel na oltář říše. Rozloučili jsme se na příklad s Blahušem Smékalem, synem třeštského starosty, který mimo jiné říkal : “Až si pěkně nafasuju, tak přijedu s traktorem nebo nákladákem a to plným, když jsem se tady nadřel, tak bych měl tady všechno nechat? Vyříd' můmu tátovi, určitě se u něj v Třešti stavte, že pitřebuje ještě tak tři čtyři týdny. Ale určitě se u něj stavte, vyplatí se vám to.“

Ano, Blahuš, syn starosty, průmyslovák strojař, mazánek, ku konci války třicátník, nechal v Linci dobrých třicet kilo své živé váhy, ne proto, že by měl nedostatek, bylíky chodily, ale naučil se pít a této své neblahé vášni obětoval vše. A mimoto si držel dvě děvčata. Tudiš byl rozhorlen, že všechny svoje ztráty si musí nahradit.

Stejně tak mluvil i dělník Perat, již pětáctýřicetiletý, jeho snem byl malý domek na Vysočině, ke kterému si nikdy za hladových mezd a pěti hladových krcích nemohl pomoci, tady očekával, že Američané mu dají příležitost a glejt k tomu, aby si domů odvezl válečnou kořist. Svěřoval se, že by si to vybral v látkách, že to bude úzký profil po válce. Tomu Peratovi to skutečně vyšlo. Lidé si kolem jeho novostavby šeptali, že toho měl plnou traktorovou vlečku a že ho i s tím Rusi pustili.

Mezi námi patnácti žádný takový nebyl, kdo by chtěl domů něco přivést, kromě sebe samého. Domnívali jsme se, že to bude našim rodičům stačit, když nás uvidí zdravé a celé, vždyť to byla stejně fuška, tak se zachovat po celou tu dobu. Naším důvěrníkem a rádcem před naší cestou domů byl nastojte, Franz Pichler, velitel SA v Linci. V prvé řadě nám odchod schvaloval, sand aby mu ubylo po válce nepřátel, kteří by ho mohli usvědčovat z některých jeho neuvážených slov a činů. K jeho cti však nutno říci, že kromě toho, že byl ve zločinecké organizaci vedoucím, když nepomohl, tak neuškodil. Alepsoň v tom úseku,

kde jsme měli přehled. “A chlapi, nechodte přímo na Kaplice, tam po Šumavě táhnou už američani. Raděj běžte na Steyreg a Mauthausen, tam už jsou Rusi a nestřílí se tam.“ Měl dobrou snahu nám vysvětlit situaci, ale my jsme na něj nedali, co se budem vláčet desítky kilometrů bokem.

Jelikož jsme byli vybombardovaní, dal nám Kraftwerk každému jednu košili a krabičku sardinek, snad z těch zásob, co měli dostat Němci. A naše skupina se sformovala toho pětadvacátého dubna na nádvoří Kraftwerku jako nějaká expedice, která se hodlá zúčastnit nějaké horolezecké výpravy a bylo také hodně diváků, vesměs těch, kterým se domů nechtělo a také z různých míst vykukovali nacisté, kteří už byli bezmocní, vždyť ani nevěděli, zda fýrer ještě bojuje, nebo co s ním je. Když jsme hodlali vykročit, ozval se z arkýřového okna kotelny hlas, silný a mohutný, který se ozýval široko daleko : “Was ist ten mit meinem Rock?“ Tu jsme si uvědomili, že jsme úplně zapoměli na Godharta, který jediný z naší party ještě zachraňoval čest zaměstnanců Repaturkolony. Bylo nám ho líto, jistě jsme, jako parta, zaujali v jeho povědomí nějaké hlubší místečko. Ale místo nějakých povzbudivých slov stejně mohutným hlasem odpověděl za všechny Miloš. A bylo to nějaké vulgární, většina nepochopila proč. “Lek mir am Arsch!“

A tak jsme vyrazili přes železniční most nad Dunajem, který za celou dobu války nebyl shozen, aby nacisté mohli dobře zásobovat Balkán a východní frontu. Šli jsme přes kopce a lesy na Gallneukirchen a od něho směrem severním. V těch místech jsme se blížili stále více rachotu, který se stával hrozivým. A pak to začalo, pojednou v korunách stromů vybuchovaly granáty, přerážené větve stále hustěji dopadaly na zem a hrozilo nám zranění. Nedaleko počaly vybuchovat už granáty přímo u země. “Hoši, jsme v křížové palbě, zvolal Kudva Mikulášů, s jedny strany střílí američani a z druhý Rusi a mezitím jsou někde Němci, sme v tom až po uši.“ Utíkali jsme zmateně vpřed, ale drželi jsme se pohromadě, protože každý měl strach aby se partě neztratil, to by bylo ještě horší, prožívat takové dopuštění sám v hustém lese. Takto jsme běželi asi půl hodiny, každý sotva dechu popadal, při tom palba slábla a slábla, až uszala úplně. Byli jsme všichni a jako zázrakem se nikomu nic nestalo, kromě modřin an nohou, utržených při klopýtání mezi dřevo.

Schovánci jsme došli na nějaký palouk, na jehož druhém konci se vyvaloval kouř. Zprvu jsme mysleli, že tam vznikl požár. Když jsme přišli blíže, hleděli jsme do ústí několika samopalů, za nimiž

na nás hleděli tvrdé oči, zřejmě Amíků. Zvedli jsme ruce vysoko nad hlavu a čekali, co se bude dít dále. V tom vystoupil na scénu nějaký vojenský hodnostář, který dal pokyn dvěma vojínům, aby nás ohmatali, což provedli poctivě a bez výsledku. Pak teprve ostatní sklonili smaopaly a my jsme dali automaticky ruce dolů.

Viděli jsme, že na okraji palouku a potom dále do lesa se to vojáky jen hemží, jsou tam posedaní a polehaní, měli tam polní kuchyň, ze které se kouřilo a také tam měli různé druhy menších zbraní. Ten hodnostář nám pokynul, abychom šli blíž a nabízel nám v natažené ruce cigarety. Někdo si vzal, zejména se k němu přihnul Vašek seminarista a hned s Amíkem začal něco breptat. K našemu překvapení jsme se takto dověděli, že Venca umí trochu anglicky. Tím jsme se vyhnuli dalšímu vysvětlování. Dali jsme hlavy dohromady a radili jsme se, co máme nebo co budeme dělat, co na nás Američani budou chtít. Po chvíli, když seminarista vykouřil s Amíkem cigaretu a při tom toho hodně namluvili, i když se značnými potížemi, obrátil se Vašek na nás :“ Kluci, kdo tady chcete zůstat a dát se do zahraniční armády, dají vám uniformu a domů přijdete jako legionáři. Ještě potáhnou na Vídeň a tam to skončí. Já s nimi jdu!“

“A co my,“ ozval se Franta čížek, “my můžeme jít?“ Vyšek vyměnil s Amíkem několik slov, ten mávl rukou a my jsme již na další řeči nečekali, s vaškem jsme se ani nijak neloučili a mazali jsme z toho místa, jak by bylo morové. To ještě tak, flákat se s Američanama a matka nevědět kde jsi, většina z nás odsuzovala Vaškův čin, i to, zůstat tam sám s cizími vojáky, to muselo být osudové rozhodnutí, kdoví, co mu to nakonec vyneslo. Jistě by jeho další osudy byly zajímavé, ale nemohlo to mít vliv na mládež, která takový postup zamítla, neuznávala pochybný prospěch.

Pak nás žádné vojenské akce nerušily a my jsme šťastně dorazili až do Freištatu. Bylo to městečko, kterým jsme projížději na svých vlakových cestách do Lince a zpět do Protektorátu na dovolenou. Přišli jsme na nádraží a zde bylo zřejmé, že vlakem nepojedeme. Trať byla na mnoha místech vyhozena, nádraží bylo plné nákladních vlaků a když jsme přišli blíž, poznali jsme, že zde vykonala svoje dílo dělostřelba. Vagony byly většinou rozbity a ty, které rozbity nebyly, byly otevřeny a mezi nimi a zejména uvnitř, se to hemžilo lidmi. A nebyli to vojáci, byli to zřejmě sousedi z celého Freištatu, kteří zde dobývali svoji válečnou kořist, nehledě, zda měla sloužit ještě frontě, nebo zda nebyla ukradena někde v Protektorátě, polsku nebo jiné okupované zemi. Zkrátka vozíky se plnily cukrem, moukou, sardinkami, špekem, boty a vším možným, kalupem se to

Odváželo do skrýší a ihned zase vracelo pro další a další kořist. Inu, je zbytečné se o tom rozepisovat, jak to po válce bývá. Necht' je vám to občanci požehnáno, ať nepřijdou nějací rekvizoři, kteří vám to zase seberou. Bylo zajímavé, že naše společnost se včlenilamezi tyto zlatokopy s plnou důvěrou, že nebude zahrnána, ale zřejmě jsme byli cizím tělesem a ze všech stran koukalo a houkalo, že tam nemáme co dělat, že oni tam bydlí, že to je jejich a podobné skřeky se ozývaly po celou dobu, co jsme si ládovali kapsy a nejenom ty, ale i nohavice kalhot krabičkami sardinek. Nic jiného jsme zřejmě nechtěli tak ochutnat, jako tuto lahůdku, kterou nám válka odpírala. Přestože tam byly bedny sardinek ve dvou vagonech plně vrchovatých, zdálo se domorodcům, že jim v kapsách vyneseme všechno, co tam mají, tak nám dali jednu bednu a prý dost. Vrchovatě stačila, zbylo jí tři čtvrti a již jsme táhli za město, kde na první mezi jsme otvírali své krabičky a tak, bez chleba, hltali jejich obsah. Projevilo se to zakrátko, určitě nás to zdrželo nejméně půl dne na našem pochodu. Nevyjímaje nikoho, bylo nám ze sardinek nanic. Žaludky nezvyklé na to krmiti, nevěděly co s ní mají dělat, a většinou jí vracely nebo netrávily. Nepomohlo zapíjení přírodní vodou, to spíše přivodilo ještě bolení břich a tak jsme vypadali jako ztroskotanci, kteří se jen vlekli, posedávali, polehávali a štěstí, že nás u Kerschbaumu zastihla noc, která milostivě skryla naše trápení, ale nemohla zahlušit naše vzdechy a žaloby na ty nešťastné sardinky, které nám hamižní občané Freistatu tak nepřáli a jistě nám to špatně navodili svoji kletbou. Noc jsme probdili většinou u ohně, který nám pomohl dát se trochu do pořádku. Kouřili jsme jednu za druhou, těšili se na blížící se domov a jen jsme si přáli, aby nám bylo ráno lépe, aby nám to lépe šlo.

Když se rozednilo, nemeškali jsme ani chvíli a již trochu pozdraveni, spěchali tomu našemu prvnímu českému městu Dolnímu Dvořišti vstříc. Toto bylo nuceno po celou válku přebývat v nenáviděném Rajchu. Ještě jsme k němu ani nedošli, ještě nám zbývalo pár kilometrů, když v tom za námi zarachotilo a pak zastavilo auto. Byl to nákladňák Wehmachtu, vpředu byl řidič a nějaký oficír, na autě několik vojáků. Komm oben auf, zvali nás vojáci nějak kamarádsky, kampak jdete. Slovo dalo slovo, oni jeli do Českých Budějovic a my také. Tak po krátkém váhání jsme si všichni vylezli nahoru, bylo nás tam teď plno a posedali jsme si, kde se dalo. Situace se nějak obrátila, vojáci se snažili vylovit z paměti kdejaké české slovíčko a ne tak, jak to bylo kdykoliv předtím opačně. I zde bylo cítit tu jejich porážku.

Vjezd do Českých Budějovic nebyl pro nás právě triumfální, protože ze všech stran na nás občané hrozili pěstmi, dokonce v jedné dlouhé ulici, kde už visely nebo byly právě vyvěšovány naše vlajky nám házeli na hlavy z patrových domů kvítka i s květináči. Sem tam se také strefili i na naši ložnou plochu, kde si každý chránil hlavu. Řidič pak přidal plyn a nedbal na to, že jsme tloukli na jeho kabinu, aby zastavil, hnal se s námi až na samotné náměstí, kde zaparkoval daleko od všech domů. Jistě jsme si utržili ostudu, když nás lidé viděli vystupovat z nacistického auta, ale my jsme od nich bez rozloučení utíkali jak od morové rány, až jsme pomalu dostali pocit, že nás nebude nikdo uvádět v souvislost se samotným Wehmachtem. Nálada ve městě byla totiž napjatá, lidé si již dělali sami pořádek.

Pak jsme za pár marek sehnali něco k pití, v hospodě se na nás dívali divně, že nemáme koruny, ale marky ještě platily. Z Budějovic jsme si rychle pomáhali, město zachmuřeně dýmalo, byl to sud prachu, který, jak se zdálo, chtěl z nacistů udělat prejt a člověk nikdy neví, co by mohlo být do toho prejtu ještě přibráno.

Dlužno podotknout, že budějovice nás rozdělily na polovic, směrem k Jindřichovu Hradci nás vykročilo jen sedm, zbytek zůstal ve městě, nebo šel jiným směrem. Bylo až neuvěřitelné, že naše loučení se odbylo pouhým "ahoj", bez podání rukou, bez vyžadování adres, bez dohod o nějakém dalším shledání, zkrátka zcela chladně. Tak jak nás to válka naučila, stali jsme se jeden k druhému necitelní, bez zájmu na osudu toho druhého.

Cesta k Vysočině byla svízelná, šli jsme pomalu, v noci jsme většinou odpočívali někde v seníku, nebo ve stohu. Tak jsme se teprve za čtyři dny dostali k Batslovu. Také nás zdržovaly pověsti o neorganizovaných bandách nacistů, kteří měli být již bez velení a na které platili jenom naši partyzáni, kteří je honili po lesích a vyřizovali si s nimi celoválečné účty. Proto když jsme utmáceni a hladoví stoupali do prudkého batelovského kopce a viděli semtam vojáka, jak sebou smykl pd mez, usoudili jsme, že wehmacht je ještě zúčastněna na okupaci, i když jednotlivě neze zbraně, s kalhotami plnými strachu před těmi, po kterých ještě zcela nedávno šlapali svými okovanými komisňáky.

Na Batelovském kopci nás čekalo zprvu nemilé překvapení. Když jsme se konečně vyšplhali na prostranství před myslivnu a začali si oddechovat a vděčně přijímat očima tu krásu okolní přírody, vyvrbily se odněkud neznámé postavy, které nás, nic netušící, povalily, přiklekli k zemi a učinily nás tak zcela bezmocnými, očekávajícími

co přinese příští. Osoby na nás žádaly legitimace, které jsme většinou neměli žádné, jen asi dva měli naše protektorátní občanky. Tyto byly poslány po někom do myslivny a tam bedlivě zkoumány. Pak byl dán z některého okna pokyn, aby nás nechali postavit na nohy, že nás budou po jednom vyslýchat. Pak každý dostal v myslivně několik otázek a jelikož jsme na ně asi odpovídali stejně a bez rozpaků a nějakých větších rozdílů, byli jsme uznáni za neškodné a bylo nám uvěřeno, že jdeme z Rajchu. Ještě nám pak kdosi řekl, abychom si dali pozor, že Němci kolem bloudí a mohou nám být nebezpeční. Nikdo na nás nechtěl, abychom se stali také partyzány, ale ochotně nám vysvětlili cestu ve směru na Třešť, která měla být zastávkou u starosty Smékala.

Do Třeště jsme dorazili příštího dne. Třešť byla již vyzdobena československými vlajkami, po městě běhali v uniformách čeští důstojníci a vojáci, hlavní silnice byla zablokována proti tankům kládami, všude bylo plno vzruchu, byl puštěn rozhlas, který volal na pomoc bojující Praze. Bylo povstání a v Třešti také. Měli tam zavřeno několik gestapáků a nacistů, slibovali si úspěch, dovedli nás ke stařečkovi starostovi Smékalovi, kterému jsme vyřídili vzkaz jeho nezdárného syna. Slzel a úplně zapomněl, že jsme vyhublí, žízniví, už i hladoví a ušlí. Proto jsme po chvíli od něj odešli na náměstí před radnici, kde se to houfovalo a bylo v bojovné náladě. Jeden důstojník nás přemlouval, abychom to táhli s nimi, že město je nedobytné. Zapomněli, že jsme byli zdecimováni, že touha po mamince byla daleko větší, než jejich domovské nadšení. Je samozřejmé, že kdybychom tam patřili, to by bylo něco jiného. Ale my jsme měli na mysli jiné město a jeho okolí, podobného jména. Náš cíl byla Třebíč. Ještě jednou jsme přelézali metrový val klád, když jsme odcházeli z Třeště, bylo to na jejím druhém konci. Byl tam jeden civil s puškou, byla to stráž, která strážila celé město z východu!

V rokytnici nás opustil Franta Čížek, ten Čížek, který o několik dní později z trebičského nádraží vzkázal domů Milošovi, že ho pozdravuje partyzán Čížek. Miloš nevěděl, o kterého partyzána se jedná.

Tragický osud Třeště nás zastihl již doma, u teplých rodičovských krbů. Někteří nacisté jim utekli do blízké Jihlavy, kde o jejich povstání informovali Gestapo. To ač sesláblé, zorganizovalo ještě jeden útok, ten poslední, ale tragický. Mnozí a mnozí, se kterými jsme v Třešti mluvili, jednali a se loučili, gestapácký nápor nepřežili. Čest jejich památce!

Každá válka mohla být kdykoliv v minulosti uskutečněna z vícero důvodů. Hlavní vždy bylo, přesvědčit celé národy, udělat z nich vojska a donutit je, aby bojovaly – proti sobě. Tak to bylo vždy na obou stranách. Bylo vždy působeno na city mas, bez jakéhokoli přesvědčení by se to totiž nedalo bojovat vůbec.

Ruku v ruce s přesvědčením vlasteneckým byl nepřítel zpodobněn jako neúprosný vrah, který nemá nic jiného na mysli, než totální zkázu protivníka. Jako takové se objevilo i vojsko na druhé straně. Ono útočilo, ničilo, vraždilo.

Trvalo lidstvu dlouho, než došlo k poznání, kdo je skutečný nepřítel. Masy vojáků to tušily již dávno. Na to ukazují takové výjevy, že když bývalo na liniích příměří, přicházeli vojáci z obou stran k sobě, vyměňovali si potřebné, hovořili toužebně o svých rodinách a dětech, divili se, proč stojí proti sobě, hádali se, že to zaviňují vždy ti druzí a opakovali nesmyslné báchorky o nebezpečích, které jedna strana druhé skýtá. Když se rozešli, šli pak opět nekompromisně proti sobě.

V poslední válce tomu bylo jinak. Zde měl jednu válčící stranu fašismus, který neznal kompromisy, příměří ani slitování. Jeho vojska byla vesměs zfanatizována, jakákoliv krutost jim nebyla cizí, vše považovali za dobré k dosažení svých cílů. Proti takovým armádám se nemohla postavit žádná armáda, která by neměla ve svém štítě boj za vlast, za osvobození utiskovaných, boj za záchranu světa před nemilosrdným šíleným usurpátorem. A takovou armádou byla jediné Rudá armáda.

Poslední válka nesla také ale momenty, kdy určitá kategorie lidí byla nucena snášet válečné útrapy, ale nemohla se v boji postavit se zbraní, jako rovnocenný protivník. Byli to zotročení dělníci v Rajchu, byla to pokořená Evropa všech národností, která byla soustředěna k tomu, aby v zázemí pomáhala Hitlerovi vytvářet válečný potenciál k dalším výbojům.

Ale přítomnost těchto novodobých otroků současně otevřela na samotném území Rajchu tolik front, kolik bylo míst, kde se tito otroci nacházeli. Stáli s holýma rukama na druhé straně barikády, kde se ne vlastní vinou ocitli. Nebylo mezi nimi žádných legendárních hrdinů. Poslouchali, ale nebyli horliví, pracovali, ale jen tak, aby nacisté neměli důvod je likvidovat. Pracovali tak, aby to válka nevydržela.

Při tom se poznávali mezi sebou navzájem. Byli dohromady Evropou a jako takoví se shodli nejméně v jednom: “Aby Evropa žila, aby žily národy, aby se celý svět nezvrátil v džungli, ze které není návratu

ke slunci, ke kultuře, ke skutečnému životu svobodných, musí Sovětský svaz porazit fašismus.

To bylo nejen přání, ale přesvědčení všech, kteří válečné hrůzy prožívali jako otroci. A po tomto přesvědčení, které vzniklo ještě v době vítězných nacistických postupů, nebylo dne ani hodiny, aby celé masy neživily v sobě tuto víru v Sověty. Nesčetné mapy, schované, nebo přímo visící na stěnách baráků, nesčetné zprávy z moskevského rozhlasu, nesčetné šepoty i hlasité nadávky, nesčetné vzdory na pracovištích i mimo ně, tu a tam úkony podobné sabotážím a tak i Gestapem kvalifikované, agitace proti válce, čím dále častější zatýkání, to vše ukazovalo nesporně na to, že tam, kde jsou masy, je hnutí, je odpor, je boj.

Dalo by se vymyslet hodně neskutečného, fantastického z těch dob a snad by tomu bylo i uvěřeno, ale nemá cenu nadsazovat. I tak si však zahraniční dělníci nezaslouží nezám, který o něj společnost jako taková od jejich návratu do vlasti, projevila. Konec konců i oni byli vyslanci míru svých zemí přímo v doupěti dravce, i když tam byli vyvrženi zrádcovskou klikou svého domova. Oni se stýkali nejbližší s příslušníky nařazeného národa, oni oponovali výrostkům, ženám i vyreklamovaným nacistům, že jejich válka není spravedlivá.

Oni svým neorganizovaným, neplánovaným vlivem rozleptávali říši zevnitř, protože to byli příslušníci národů porobených, kteří v sobě měli přirozený odpor k okupantům jejich domovin. A domoviny zase živily v nich naději na obrat, protože každá akce, každý čin proti nepříteli doma, budil u nich hrdost.

Jak byli hrdí Jugoslávci na svého "banditu Tita", kolik vzpruhy nám dodaly akce v Protektorátě, poprava Heydricha, Slovenské národní povstání. Konečně jsme se dočkali také uznání u Francouzů, kteří neměli nic společného se jejich mnichovany. Také oni měli možnost hovořit o druhé frontě, Italové o polapení Mussoliniho. Každý národ, každý porobený stát měl své hrdiny navšech frontách i v zázemí. Každý z nás si byl vědom, že vše nemůže spočívat jen an Sovětech a jejich spojencích, že přičinit se o zneškodnění zruďného fašismu se musí každý dle svých možností.

Lidé u nás se na nás dívali jako na kolaboranty, kteří bezprostředně pracovali pro Hitlera. Měli ale pravdu? Když jsme se jako příslušníci dělnické třídy dovídali, jak buržoasie u nás keřasila a vydírala proletariát, jak četníci chatali lidi a rozdupávali jim patlíky s moukou koupené za poslední peníze, ba i rodinné památky, jak patolízalové národním hostům z Rajchu

Gestapu a všem vetřelcům přizvukovali, hostí je zrazují vlastní lidi, bylo nám jasno, že Protektorát není jednotný tak, jak my za hranicemi. Věděli jsme, že se musí po válce něco přihodit, co by smazalo hanu psanou pohnutými dějinami, že musí být smeteno to proradné plémě bez milosti a bez lítosti, ta plevel, která se ujímá všude, aby tyla ze všeho, co je národům svaté.

Pak jsme si často říkali, že jsme na tom lépe, když nemusíme být doma a dívat se na to všechno, co mezi námi v cizině nebylo, protože jsme byli jednotni v názoru na fašismus.


Mezi nás do Rajchu přišel málokterý příslušník buržoasie, oni přece nemuseli, měli vliv, měli známosti. A když se některý objevil z té jejich nižší branže, byl k poznání na sto honů, smrděl sobectvím, lakotou samolibostí, byl zavalen balíky z domova, aby chudákovo sádelnaté tělíčko neutrpělo.

Po válce buržoasie dojemně hovořila o jednotě, která vládla v řadách našeho lidu. Pěkná jednota, zrádci a vydřiduši!

A proto nakonec v tomto úryvku : Rajch za války byl velkou politickou školou pro všechny ty, kteří tam byli u toho. Ať už se prolínaly různé názory na malé věci, v té velké, nenávisti proti válce, proti paličům války, jsme byli jednotní. A to nám již nikdo ze srdce nikdo nevyrvé, to je v nás zakotveno.

Lidstvo by nemělo litovat žádných obětí v boji proti válce. Jak malicherné jsou naše nepatrné problémy v době hlubokého míru, proti těm, které člověk musí překonávat ve válce. Mnozí reptají, není to není ono. Jak jsou malicherní. Neví co je hlad, neví co je nemít střechu and hlavou, neví co je mrznout do kosti, neví co je padání bomb, neví co je strach z násilné smrti a přece nejsou spokojeni!

Příloha č.2: Dopis z nakladatelství Profil

NAKLADATELSTVÍ PROFIL		702 00 Ostrava 1, Cihlářská 51 telefony redakce 523 40 - 9 563 40 - 9 ředitel 535 59 bankovní spojení SBČS Ostrava číslo účtu 86 - 4307 - 4
Vaše zpráva značky / ze dne	Naše značka 1944/82	Ostrava dne 30.11.1982
Věc		

Vážený pan

Miroslav Zacha
Gottwaldova 12
H l u č í n


748 01

Vážený pane,

Vaši Lineckou reportáž jsme četli s nepředstíraným zájmem, naše zaujetí však patřilo materiálu, tj. zážitkům a zkušenostem z pracovního nasazení v německé říši za 2. svět. války, vyličených s neobvyklou otevřeností, nemohlo náležet uměleckému dílu, neboť tím rukopis není. Přepis vzpomínek chronologicky řazených, opatřovaných občasnými patetickými komentáři ("celá Evropa a s ní půl světa se svíjí ve smrtelných křečích") je mechanický, beze stopy beletristických nebo publicistických ambicí. ⁴ tak se vedle sebe ocitají historiky o dělnicích-fluktuantech, šmelinářích, podvodnicích, prostitutkách aj. ~~xiaz~~ jako exotika budící senzacechtivou zvědavost; k obrazu české válečné minulosti chybí postižení smyslu lidského činění v dobových souvislostech, samotný popis nestačí.

Rukopis musíme vrátit s upřímným poděkováním za důvěru k naší redakci.

S úctou


NAKLADATELSTVÍ PROFIL
Eva Šobková
702 00 OSTRAVA 1, Cihlářská 51
redaktorka

Příloha!
Doporučeně!

4 MTZ O 22 77 - 2595

Příloha č.3: Dopis od Jaroslava Dietla

Vážený pane Zachu,

děkuju Vám za Váš dopis, myslím, že bude skutečně
nejlepší, když mi tu reportáž pošlete. Jen upozorňuju, že televize ani
jiné organizace tenhle úsek válečné tematiky nevidí moc rády. Ale všech-
no ostatní Vám napíšu, až si to přečtu.

Pozdravuju Vás velice

Jaroslav Dietl

V Praze, dne 7.3.1983